

givetvis icke så fullt som under kriget) kommer man med anknytning till förkrigstidens produktivitetsutveckling till ungefär samma siffra, alltså 200 miljarder dollars för året 1950. Detta produktionsresultat betyder omkring 50 % ökning över sista förkrigsårets nivå. Med tillämpande av förkrigstidens relationer mellan konsumtion och sparande är det lätt att visa, att sparandet vid denna höjd på nationalinkomsten tenderar att bli för stort och de totala konsumtionsutgifterna för små för att goda konjunkturer skola kunna uppnås resp. bibehållas. Hög och jämn sysselsättning förutsätter ju en bruttonationalinkomst på 200 miljarder dollars (i 1944 års priser). En tillräckigt stor total investeringsverksamhet, som kompenserade det vid denna inkomstvolym framkommande stora sparandet, skulle, om tillräcklig nivå verkligen nåddes, snabbt resultera i en sådan ökning av produktionskapaciteten och därmed av utbudet av varor, att en för tillfället uppskjuten underkonsumtions- eller översparandekris ändå förr eller senare måste inträffa.

Med dessa antydningar ha vi endast önskat belysa arten av de konjunkturproblem, man diskuterar i Förenta staterna. Man befarar en efterkrigsdepression av samma typ som efter 1929 års börskras. Det är uppenbarligen erfarenheterna av 30-talets depresssion och stagnation med dess skenbara övermättnad på varor, som bestämt problemställningen och modellernas konstruktion. Man kan heller inte komma ifrån slutsatsen, att det föreligger en allvarlig *risk* för en ny depression av detta slag under efterkrigskonjunkturrens tredje fas. De amerikanska ekonomerna ha dock mycket delade uppfattningar om aktualiteten i denna risk; en del vilja t. o. m. helt förneka dess existens. Man får komma ihåg, att återopade erfarenheter från 30-talet äro unika i Förenta staternas ekonomiska historia och icke utan vidare kunna projiceras 10—20 år fram i tiden. Redan det förhållandet att detta 30-tal nyligen har genomlevts måste medföra nya och andra betingelser för den kommande utvecklingen såväl vad beträffar den statligt ledda ekonomiska politiken som vad gäller företagets och konsumenternas reaktioner. Kritiska synpunkter ha också framkommit mot det här antydda betraktelsesättet.¹ Här skall endast anges följande huvudpunkter i kritiken: 1) Man väntar även i USA en bestående, väsentligt högre skattenivå än före kriget, vilket i och för sig bör minska sparbenägenheten. 2) Den låga investeringsnivån under 1930-talet har medfört ett föråldrande av hela kapitalbeståndet, vilket under goda konjunkturbetingelser kan väntas utlösa väldiga investeringsbehov. I fråga om bostadsbyggandet finnas sålunda stora expansionsmöjligheter. 3) Ny teknik och nya varor kunna väntas explodera fram i ännu oanad omfattning. Härav följande nya investerings- och konsumtionsbehov kunna komma att ställa alla på erfarenhetsmässiga relationer uppbyggda prognoser på huvudet.

Det kan med stöd av synpunkter av detta slag ges goda argument för att betingelserna för goda konjunkturer i Förenta staterna efter omställningsperiodens slut i och för sig böra bli bättre än under »prosperity era» på 1920-talet. Lyckas man undvika en inflations-deflations-konjunktursvängning i stil

¹ Se särskilt GEORGE TERBORGH: *The Bogey of Economic Maturity*, Chicago 1945.

med utvecklingen 1919—21, borde det finnas förutsättningar för en relativt lång period med goda konjunkturer. Risk för bakslag kommer emellertid alltid att finnas. Man bör hålla i minnet, att en högkonjunktur framför allt i fråga om den amerikanska ekonomin alltid innehåller instabilitetspunkter (t. ex. av det slag, som ovan diskuterats), som av mer eller mindre tillfälliga anledningar kunna utlösa ett konjunkturbakslag med åtföljande risk för allvarlig depression.

De engelska konjunkturutsikterna.

Den engelska diskussionen om efterkrigstidens konjunkturutsikter skiljer sig i vissa avseenden på ett karakteristiskt sätt från den amerikanska. Den första omställningsperiodens problem äro dock till stor del desamma i England och Förenta staterna. Risken för en inflationsartad prisutveckling framhålls även om krafterna, som verka i denna riktning, endast delvis äro likartade. Knappheten på varor är i allmänhet mer utpräglad än i Förenta staterna, och framför allt synas utsikterna till en snabb förbättring vara väsentligt mindre än i Förenta staterna. Likviditeten inom näringslivet är mycket betydande.

På arbetsmarknaden framträder ett visst missnöje, orsakat av bortfallet av krigstidens merförtjänster, och friktioner uppstå vid den eftersträfvade överflyttningen av arbetare från relativt högt betalande krigsindustrier till exportindustrier med förhållandevis låga löner och i allmänhet mindre väl utvecklade sociala anordningar. Skillnaden mellan stegringen under kriget i lönesatserna och i de faktiska veckoförtjänsterna är av samma storleksordning som i Förenta staterna; av stegringen i genomsnittliga veckoförtjänsterna inom industrien med 82 % mellan oktober 1938 och juli 1944 förklaras endast 35 % av stegringen i lönesatserna. Nedgången i arbetstiden sedan denna tidpunkt har delvis kompenserats av en höjning av lönesatserna. För närvarande beräknas lönesatserna inom viktiga grenar av industri, kolgruvor och jordbruk i genomsnitt ligga 55 % över nivån i augusti 1939. Vid bedömningen av lönestegringens reella betydelse bör man komma ihåg, att levnadskostnaderna i England i verkligheten stigit avsevärt mer än den officiella levnadskostnadsindex enligt Ministry of Labour redovisar. Denna index, som bygger på ett antikt vägningsförfarande, låg för oktober 1945 endast 31 % över nivån augusti 1939; en mer adekvat vägning ger till resultat en faktisk stegring av levnadskostnaderna med 55 %.¹

I England diskuteras knappast frågan, huruvida pågående omställning från krigs- till fredsproduktion eller en följande högkonjunktur eventuellt kommer att avbrytas av ett konjunkturbakslag eller en depression. Finansministern har i sitt budgettal framhåvt inflationsfaran och understrukit vikten av en fast priskontroll, som inriktas på att hålla nuvarande nivå för levnadskostnadsindex. Knapphetsproblemen dominera fullständigt den engelska pro-

¹ Enligt beräkning av Oxford Institute of Statistics, se *Bulletin*, October 1945.

blemställningen, och detta icke endast för en kortare övergångstid utan även — i skarp kontrast till den amerikanska framtidsbilden — på längre sikt. Symptomatiskt för olikheten i engelsk och amerikansk uppfattning av de ekonomiska framtidsutsikterna är, att engelsmännen gärna utgå från en arbetsmarknadsbalans, medan amerikanerna arbeta med nationens totala inkomster och utgifter. I England gäller problemet framför allt hur tillgängliga produktionsresurser, i första rummet arbetskraft, skola räckta till för förefintligen nödvändiga behov; i Förenta staterna åter är man orolig för att konsumenternas och företagens utgifter för varor och tjänster icke komma att bli tillräckligt stora för att skapa full sysselsättning.

Huvudorsaken till denna markanta olikhet i uppläggnings- och inställningen till framtidsproblemen hänför sig i sista hand till krigets helt skiljaktiga verkningar på de amerikanska och engelska ekonomierna. Den amerikanska produktionsapparaten har icke utsatts för allvarligt avbräck till följd av kriget. Tillverkningskapaciteten har byggts ut kraftigt inom vissa områden, och erfarenheterna under kriget ge anledning till optimism beträffande en snabb stegring i produktivitet och produktion. För Englands del har kriget utan tvivel medfört bestående rubbningar i förutsättningarna för produktion och konsumtion. I jämförelse med Förenta staterna har kriget för England betytt dels en långvarigare och dels en mer ingripande omställning av näringslivet, vartill kommer att detta till följd av ett långt mindre mått av latent reserver och starkt beroende av utrikeshandel varit betydligt mer känsligt för dessa rubbningar. Följden har blivit, att investeringsverksamheten inom icke krigsbetonade näringsgrenar och den civila konsumtionen beskurets i långt högre grad och under en längre tid än i Förenta staterna. England har under krigsåren i avsevärd utsträckning levat på sitt kapital och täckt 10—15 % av sina löpande utgifter genom kapitalförtäring. Denna har inte endast bestått i förslitning och underlåten ersättning av maskiner och byggnader och en stark nedskärning av lagren inom olika led av produktion och distribution utan framför allt också i en konsumtion av landets utländska investeringar och skuldsättning till utlandet. Det ackumulerade underskottet i betalningsbalansen under åren 1939—45 uppskattas till icke mindre än 4,5 miljarder pund.

England har sålunda startat efterkrigstidens ekonomiska utveckling med en allvarligt försämrad förmögenhets- och kapitalställning. Detta kommer å ena sidan att påverka såväl nivån som utvecklingen av produktiviteten och å andra sidan att ha ett bestämmande inflytande på produktionsinriktningen. Man räknar sålunda i England uppenbarligen med betydligt mindre optimitiska alternativ beträffande produktivitetstegringen i förhållande till förkrigsåren. Medan man i Förenta staterna utan vidare kalkylerar med en ökning i produktionen per arbetstimme med 25—30 % mellan 1939 och 1950 variera de engelska alternativen i en väldokumenterad beräkning mellan 0 och 12 %.¹

¹ T. BARN: *A Manpower Budget for 1950*, London & Cambridge Economic Service, October 1945.

Englands försämrade betalningsbalanssituation nödvändiggör, som många gånger framhävts, en betydande utvidgning av exporten i jämförelse med förkrigsnivån för att möjliggöra täckning för erforderlig import. Exporten ges prioritet i framtidskalkylerna. Den erforderliga ökningen anges till 50 %, men man kommer till en erforderlig expansion på icke mindre än $\frac{2}{3}$, om det angivna »maximiantagandet» för produktivitetsens stegring införes. Samtidigt bör emellertid en i jämförelse med läget före kriget ökad andel av tillgänglig arbetskraft disponeras för investeringsverksamhet. Bostadsbyggnaderna måste utvidgas kraftigt, samtidigt som väldiga behov för ersättning, utvidgning och rationalisering föreligger inom industrien. Man måste även förutsätta, att staten tar en ökad andel av tillgängliga resurser i anspråk för mötandet av kollektiva behov, dit givetvis även försvarskostnaderna räknas. Situationen under själva omställningsperioden, innan den långsamt fortgående demobiliseringen ännu medfört väsentlig lättnad på arbetsmarknaden, hotar att bli prekär. Ännu i mitten av 1946 skulle enligt vissa beräkningar produktionen för den civila konsumtionen behöva ligga *under* krigsnivån, för att primära export- och investeringsbehov skola kunna tillgodoses.¹ Även på längre sikt — enligt uppställda kalkylmodeller för 1950 — blir det svårt att finna utrymme för en ökning i den privata konsumtionen. Man kommer enligt ett i och för sig rimligt alternativ vid erforderlig stegring i investeringsverksamheten till en sannolik ökning av reala konsumtionen med endast 5 % över förkrigsnivån. (Kontrasten mot det amerikanska dilemmat med en *nödvändig* ökning på 50 % är slående!) Eftersom nationalinkomsten (räknad i oförändrade priser) samtidigt antages stiga med bortåt 20 %, måste under givna förutsättningar konsumtionen uppenbarligen hållas nere genom restriktiva åtgärder.

Modeller av detta slag ha egentligen till uppgift att ställa problemen och kunna icke fattas som prognoser i sedvanlig mening. De ge dock möjliga alternativ för utvecklingen. Sannolikhetshalten beror i väsentlig mån på hållbarheten i produktivitätsantagandet. Det är möjligt, att revolutionerande tekniska framsteg, som få tillämpning efter kriget, på längre sikt skola ge den engelska ekonomin helt andra och större expansionsmöjligheter än här förutsatts. Englands nuvarande besvärliga finansiella situation måste emellertid på kort sikt sätta snäva gränser för höjningen av den engelska levnadsstandarden. Risk har förelegat, att Englands ömtåliga läge vad beträffar betalningsbalansen skulle framtvinga en restriktiv linje i fråga om utrikeshandeln. Det återstår att se, om den preliminärt träffade finansiella överenskommelsen i Washington kan komma att mer definitivt ge utvecklingen en annan riktning.

¹ Se *Economist*, October 27, 1945.

Synpunkter på de svenska konjunkturutsikterna.*Övergångstiden.*

Ett studium av efterkrigstidens svenska konjunkturproblem ger många tillfällen att dra paralleller både med den amerikanska och med den engelska konjunkturproblematiken. Detta göres också ofta. Betingelserna för den ekonomiska utvecklingen i Sverige äro emellertid i flera viktiga avseenden så särpräglade, att i och för sig stimulerande jämförelser i regel icke kunna leda fram till hållbara slutsatser. I följande mycket schematiska diskussion av några huvudfrågor beträffande de svenska konjunkturutsikterna är avsikten främst att med utgångspunkt från de ovan refererade engelska och amerikanska betraktelsesätten belysa de modifikationer, som måste göras, då de tillämpas på svenska förhållanden.

Beträffande själva omställningsperioden, som vi nu befinna oss mitt inne i, äro likheterna i konjunktursituationen för de tre länderna utan vidare uppenbara. Det bör dock framhållas, att själva omställningsprocessen till fredsriktad produktion är ett relativt sett mycket litet problem i Sverige. Såsom närmare redovisas i följande avdelningar har också expansionen av exporten, byggnadsverksamheten och olika grenar av hemmamarknadsproduktionen utan svårighet och mycket hastigt absorberat arbetskraft, som friställts genom demobilisering och minskning av rustnings- och ersättningsproduktion. Liksom i England och USA råder fortfarande i stort sett en utpräglad knapphet på arbetskraft.

På flertalet områden av näringslivet tenderar efterfrågan att överstiga den löpande tillgången på varor. Denna tendens tar sig uttryck i minskning av lagren och ökning av orderstockarna med en delvis besvärande förlängning av leveranstiderna som följd. På områden där en akut knapphet uppstått, bl. a. till följd av verkstadskonflikten och bortfallet av den tyska importen, kan denna utveckling vara orsakad av en delvis panikbetonad »överbeställning» och ett mångfaldigande av order, vilket medför, att knappheten skenbart framstår som större än den verkligen är.

Liksom i Förenta staterna och England innehåller den allmänna prissituationen mycket svårbedömbara utvecklingsmöjligheter. Köpkraftstrycket ger givetvis utrymme för prisstegringar, som emellertid tills vidare i huvudsak förebyggas med hjälp av en fortbestående priskontroll. En akut knapphet kan dock på vissa marknader komma att framtvinga en prisstegring — antingen det beror på att den anses ur försörjnings- eller fördelningssynpunkt motiverad, eller därför att priskontroll av tekniska skäl icke kan genomföras. Lönestegringar kunna inom en del områden, där marginalerna inte ge rum för kostnadsökningar, medföra prishöjningar. Dessa krafter, som verka i prishöjande riktning, motverkas i ännu obestämbar utsträckning av en fortgående utvidgning av utrikeshandeln. Tillgång till normala importkällor har redan medfört betydande nedläggning av tidigare i hög

grad kostnadsuppdrivande ersättningsproduktion. Sjunkande importkostnader — t. ex. till följd av sänkta fraktsatser — kan med tiden i växande grad väntas utbalansera förut nämnda prisstegringstendenser, i den mån de icke kompenseras eller övervägas av en eventuell allmän prisstegring på de internationella varumarknaderna. Det bör observeras, att utrikshandeln hittills sedan krigets slut icke entydigt haft en prissänkande verkan. Bortfallet av importen från Tyskland har vid sidan av ökad knapphet inom vissa varuområden medfört import av dyrare varor från annat håll, och dessutom har i några fall prisstegring ägt rum i utlandet sedan sommaren. Vidare har den starkt ökade exporten snarast en prisuppdrivande verkan — via ökad inkomstbildning och minskad varutillgång inom landet —, som beträffande en del artiklar förstärkes därigenom att priserna på utlandsmarknaderna ligga högre än hemma.

Övergångstidens bestående eller i jämförelse med de sista krigsåren snarast skärpta allmänna knapphetsläge förklaras av att mot i stort sett oförändrad mängd produktiva resurser ställts en ökad total efterfrågan. Importvolymen har under höstmånaderna snarast legat lägre än i genomsnitt för åren 1943—44, medan tillgången på arbetskraft ju icke undergår några mer betydande årliga förskjutningar. Nedgången i den statliga efterfrågan — på grund av försvarsutgifternas minskning — synes vara mer än kompenserad av ökad efterfrågan för export, byggnadsverksamhet och konsumtion. Mätningen av dessa tendenser i och för exakt jämförelse är dock ännu icke möjlig; valet av perioder för jämförelsen är dessutom godtycklig, i synnerhet som så kort del av övergångstiden efter krigets slut förflutit. För här ifrågavarande diskussion är det tillräckligt att konstatera, dels att omställningen av produktionsinriktningen under rådande betingelser sker relativt snabbt och friktionsfritt, dels att den totala efterfrågan för nämnda ändamål är så stor, att den mest ändamålsenliga fördelningen av tillgängliga resurser kvarstår som ett aktuellt problem.

I detta senare hänseende liknar den svenska problemställningen uppenbarligen i viss mån den engelska. På ett flertal delområden liksom i viss begränsad mening också totalt för hela den svenska ekonomin aktualiseras i hög grad frågan, hur våra produktiva resurser skola fördelas på de fyra huvudområdena: export, investering, konsumtion och offentlig verksamhet. Två exempel kunna belysa problemets natur. Den för Sverige disponibla tonnagetillgången är tills vidare knapp — särskilt på grund av den förhållandevis stora andelen tonnage i transocean trafik — och härvid uppstå just frågor om tillgängligt tonnage skall disponeras exempelvis för import av konsumtionsvaror (som frukt och kaffe) eller i stället för ökad införsel av råvaror för investeringsändamål (som tackjärn och skrot). Även konflikter mellan import- och exportintressen kunna förekomma. Såsom närmare belyses i följande avsnitt, föreligger beträffande disponerandet av årets skogsproduktion samma typ av problemställning ehuru av långt mer vittutseende betydelse, eftersom valet av inriktning till stor del blir bindande på ganska lång sikt. Frågan gäller i vilken fördelning skogsavverkningarna skola inriktas på brännved, som till stor del avser konsumtion (uppvärmning), massaved för

export av papper och massa eller timmer med en alternativ användning av trävarorna för export eller investering (byggnadsverksamhet). Den potentiella efterfrågan i summa för dessa olika ändamål är vid rådande priser så stor i förhållande till möjlig total produktion, att inom en betydande marginal ett val måste göras mellan alternativen export, konsumtion och investering.

Motsvarande problemställning för samhällsekonomin som helhet är givetvis icke fullt analog men icke desto mindre aktuell. Ifrågavarande alternativ äro endast till en del föremål för direkt och planmässigt val. En bestämd fördelning av resurserna uppstår som resultat av ett endast delvis samordnat och planerat val mellan konsumtion, sparande, investering, export och import, utfört av enskilda inkomsttagare, enskilda och offentliga företag, stat och kommun. Samhällsresursernas faktiska fördelning på ifrågavarande områden under en viss period blir resultatet av ett ekonomiskt förlopp, som på ett på förhand obestämbart sätt uppstår bl. a. ur dessa enheters val av alternativ. Hur resultatet utfaller vad beträffar den diskuterade övergångstiden kan därför ännu ej ens approximativt anges, även om vissa tendenser redan nu skulle kunna utläsas.

Det skulle sålunda kunna tänkas, att den rådande lönestegringstendensen kan komma att framtvunga en ökad inriktning av resurserna (import, lager, arbetskraft) på konsumtion på viss bekostnad av export eller investeringsverksamhet — nämligen i den mån ogynnsamma omständigheter förhindra en ökning eller i varje fall tillräcklig ökning av det totala produktionsresultatet. En stegring av produktionen för export under nästa år kan inkräkta såväl på investerings- som på konsumtionsområdet. Det är dock givet att de förskjutningar mellan konsumtion, export, investering, som det kan bli fråga om under en kortare övergångstid, i huvudsak endast kunna avse vissa begränsade områden, där produktiva resurser alternativt kunna användas för med varandra konkurrerande ändamål, medan arbetskraft och kapacitet i övrigt på kort sikt äro relativt hårt bundna till viss produktion. Eftersom den betalningskraftiga efterfrågan i stort sett är för stor inom samtliga områden, och prisleförhållandena i huvudsak äro låsta, komma emellertid med all sannolikhet större förskjutningar i produktionsinriktningen att dirigeras av myndigheterna. De exempel på förskjutningar emellan dessa huvudområden, som ovan nämnts, äro av denna art.

Det är givetvis omöjligt att bedöma, hur länge en övergångstid med ovan angivna karakteristika kommer att vara. Några bestämda gränslinjer komma säkerligen inte att kunna dragas, utan det är väl sannolikt, att en successiv förbättring i försörjningsläget kommer till stånd. Hastigheten i denna förbättring blir framför allt beroende på utrikeshandelns utveckling. Något allmänt hävande av knapphetsläget kan det inte bli fråga om, förrän framför allt kol- och koksimport står till näringslivets förfogande i tillräcklig utsträckning. Intill dess kommer ökningen och ökningstakten i den totala produktionen att hållas tillbaka och i huvudsak samma slag av spänning att föreligga mellan total tillgång på produktiva resurser och effektiv köpkraft

som för närvarande. Någon konjunkturförsämring med åtföljande minskning i sysselsättningen är icke sannolik under dessa förhållanden. Svårigheter kunna dock fortfarande uppstå till följd av tillfällig brist på vissa råvaror och bränslen.

Utvecklingsalternativ på längre sikt.

Det är egentligen ganska lönlöst att dra upp några linjer för den möjliga ekonomiska utvecklingen på något längre sikt. Vi veta ännu alltför litet om efterkrigstidens betingelser för vårt lands ekonomiska utveckling. Det är betydligt lättare att göra upp en »modellprognos» för Förenta staternas ekonomiska utveckling, eftersom de yttre betingelserna i fråga om import och export spela en relativt underordnad roll för expansionsalternativen. Där är i stället den inre instabiliteten den stora osäkerhetspunkten. För Sverige liksom för England kommer världshandelns gestaltning att vara bestämmande för omfattning, inriktning och resultat i fråga om utrikeshandeln, som i sin tur i väsentlig mån blir avgörande för produktiviteten och därmed också för expansionens takt.

Detta förhållande belyses tydligt av utvecklingen under kriget. Såsom visas i bilaga till konjunkturrapporten¹ låg produktiviteten (mätt som produktion per arbetare), beräknad med utgångspunkt från totala produktionsresultatet (bruttonationalinkomsten), år 1944 ungefär i nivå med förkrigsläget. Om kriget inte inträffat, borde under normala förhållanden — lika med dem som rådde under mellankrigsperioden — denna produktivitet nu ha legat 10—15 % över 1939 års nivå. Stagnationen måste i det väsentliga förklaras av utrikeshandelns nedskärning under halva förkrigsvolymen med åtföljande framtvingad omfördelning av produktionskrafterna i mindre produktiv riktning. En expansion av utrikeshandeln upp emot eller över dess volym före kriget skulle utan tvivel möjliggöra en betydande stegring av produktiviteten och sannolikt under i övrigt gynnsamma betingelser kanske också en snabb återhämtning av produktivitetsförlusten under kriget. I och för sig böra nämligen de inhemska produktionsbetingelserna vara relativt gynnsamma för en snabb återhämtning. Som visats i föregående konjunkturrapport (A: 12 s. 54) ha investeringarna inom den industriella produktionen i genomsnitt för krigsperioden legat kvar på högkonjurnivå. Detta måste betyda, att den svenska produktionsapparaten för normal civil tillverkning — till skillnad från den engelska och i viss mån nog även från den amerikanska — bör vara väl utbyggd, underhållen och rationaliserad. Uppstå i övrigt gynnsamma konjunkturförhållanden med bl. a. obegränsad tillgång till råvaror och bränslen, borde en snabb inhämtning av förkrigstidens produktivitetstrend vara möjlig; den snabba tekniska utveckling, som så att säga magasinerats under kriget, ger stöd åt en sådan uppfattning.

Om man som ett synnerligen gynnsamt alternativ tänker sig, att en sådan inhämtning av produktivitetstrenden hade skett redan till 1950, så skulle reala nationalinkomsten vid denna tid komma att ligga omkring 25—30 % över

¹ Här ej medtagen.

1939 års nivå. Ett sådant antagande behöver icke vara orimligt; efter förra världskriget steg den industriella produktionsvolymen per timme med icke mindre än 60 % mellan 1918 och 1922. Vid en sådan stark förbättring i försörjningsläget skulle den nuvarande trånga knapphetssituationen hävas. En utvidgning av exporten, konsumtionen, investeringsverksamheten eller den offentliga verksamheten skulle i så fall icke i samma grad som för närvarande framstå som *alternativ*, där utvidgning på ett område måste ske på *be-kostnad* av de andra. Det vore *tänkbart*, att utvecklingen komme in i ett instabilt läge, där ett dilemma av amerikansk typ skulle föreligga, d. v. s. där på grund av otillräcklig storlek hos export och investeringsverksamhet svårigheter skulle uppstå att nå ett tillfredsställande utnyttjande av arbetskraft och andra produktionsresurser. I ett tidigare av konjunkturinstitutet publicerat arbete¹ ha möjligheterna för uppkomsten av ett sådant läge diskuterats. Där påpekades, att vid mindre gynnsamma exportförhållanden risk kunde tänkas föreligga för en otillräcklig expansion av investeringsverksamheten, särskilt med hänsyn till en förväntad stagnation i bostadsbyggandet, och att därigenom betingelserna för goda konjunkturer skulle försvagas.

Det bör dock understrykas, att vi i Sverige hittills icke haft erfarenhet av en sådan översparande- eller underkonsumtionskris, som den amerikanska problemställningen närmast syftar på. Några kriser eller mer väsentliga konjunkturbakslag ha vi knappast åstadkommit själva, utan dessa ha via utrikeshandeln förmedlats till det svenska näringslivet. Det är icke heller i framtiden sannolikt, att en allvarlig konjunkturförsämring eller ett stagnationstillstånd uppkommer av rent interna orsaker. Liksom tidigare kommer en depression eller stagnation nog att i huvudsak bestämmas av en försämring av i första hand exportmöjligheterna; eventuellt kan också en besvärande importkonkurrens spela in. Iakttagelsen, att under kriget goda konjunkturer och i det närmaste full sysselsättning kunnat upprätthållas trots mycket låg exportvolym, är uppenbarligen icke utslagsgivande för bedömningen av mer normala förhållanden. Under krigets avspärrningsförhållanden uppstod en utvidgning av hemmaproduktionen till ersättning av importminskningen, som icke har någon motsvarighet under normala konjunkturförhållanden.

Risken för en mindre tillfredsställande konjunkturutveckling i Sverige efter övergångstidens avslutande måste därför — liksom under mellankrigsperioden — framför allt hänföras till ogynnsamma utvecklingsmöjligheter för utrikeshandeln. Därvid kan en otillräcklig expansion i den privata investeringsverksamheten givetvis tillkomma som en depressionsförstärkande faktor. Det är emellertid minst lika sannolikt, att, om mindre gynnsamma betingelser för utrikeshandeln skulle föreligga — vare sig dessa ta sig uttryck i låg total omsättningsvolym eller i ofördelaktigt utbytesförhållande mellan export och import — det även vid ett någorlunda fullt utnyttjande av produktionsresurserna kan uppstå — eller eventuellt kvarstå — ett allmänt knapphetsläge av

¹ *Det svenska näringslivets konjunktürkänslighet* (Meddelanden från konjunkturinstitutet, Ser. B: 5).

samma typ, som ovan angivits gälla för övergångstiden. Vi skulle i så fall liksom i England även på längre sikt få behålla den nu gällande svårigheten att få rum med önskvärda konsumtions-, investerings- och offentliga behov inom en trång produktionsram och därmed även på lång sikt icke hamna i det mer behagliga amerikanska dilemma att finna på behov för att få till stånd ett tillfredsställande utnyttjande av de produktiva resurserna.

II. Det svenska konjunkturläget.

Den allmänna skiss av konjunkturläget i Sverige och utsikterna på kortare och längre sikt, som lämnats i föregående kapitel, skall i följande avdelningar närmare preciseras vad beträffar den senaste tidens ekonomiska utvecklingstendenser. Redogörelsen anknyter därvid nära till de översikter, som lämnats i de två föregående konjunkturrapporterna. Det är dock givet, att disposition och tyngdpunkt i institutets undersökningar böra förskjutas med variationer i konjunkturlägets art liksom också med förändringar i den allmänna intresseinriktningen. Sålunda gav diskussionen kring köpkraftsöverskottet och dess verkningar anledning till att specialundersökningarna¹ våren 1943 och hösten 1944 särskilt koncentrerades till förhållandet mellan inkomst- och konsumtionsutveckling. Institutets närmast föregående rapport,² som till tiden sammanföll med det europeiska krigets avslutande, innehöll ett studium av krigsperiodens verkningar på landets produktionsresurser med huvudvikten lagd på dispositionen av arbetskraft och investeringsverksamhetens storlek och inriktning.

Det är naturligt, att intresset i nuvarande skede, då den första fasen i efterkrigstidens ekonomiska utveckling inletts, åter i hög grad gäller själva dynamiken i konjunkturutvecklingen. Problemställningen, liksom behandlingen av det statistiska materialet, kan i högre grad än under krigsperioden anknyta till förkrigstidens konjunkturrapporter. Analysen får i betydande mån åter inriktas på de normalt styrande faktorerna i ett konjunkturförlopp, d. v. s. utrikeshandeln och investeringsverksamheten. Därmed kommer den följande översikten av det svenska konjunkturläget att ganska nära ansluta sig till den disposition och uppläggning av problemen, som begagnades under förkrigstiden. Det bör understrykas, att det dock ännu endast i begränsad utsträckning är fråga om en fri konjunkturutveckling i stil med förkrigstidens. Såsom torde ha framgått av diskussionen i föregående kapitel, kvarstå krigsperiodens karakteristika på väsentliga punkter: köpkraftsöverskott och inflationsrisk å ena sidan och statliga kontroller över prisbildning, förbrukning, utrikes- och valutahandel å andra sidan. Dessa förhållanden motivera ett fullföljande av den jämförande analys av inkomstbildning och konsumtion, som utförts i föregående rapporter.

Utrikeshandel.

Europakrigets avslutande i maj 1945 medförde snabbt en vändning i den svenska utrikeshandelns utveckling. Under kriget hade vårt handelsutbyte med utlandet i stort sett karakteriserats av en fortgående hopkrympning, som i hög grad accentuerades, när handeln med kontinenten praktiskt taget

¹ Meddelanden från konjunkturinstitutet, Ser. B:2 och B:3.

² Meddelanden från konjunkturinstitutet. Ser. A:12.

upphörde på hösten 1944, och lejdtrafiken formellt avslutades vid årsskiftet 1944/45. Efter den tyska kapitulationen påbörjades omedelbart minsvepningen av de svenska farvattnen, och nya handelsvägar ha sedan dess undan för undan öppnats. Den allmänna varuhungern utomlands har skapat goda exportmöjligheter, särskilt för våra skogsprodukter. Samtidigt ha importmöjligheterna i fråga om många viktiga varor, framför allt kol och koks, förblivit starkt begränsade. Detta har resulterat i ett stort exportöverskott.

Tabell 1. Utrikeshandeln under olika månader 1945.

Milj. kr.

1945	Export	Import	Exportöverskott
Januari.....	26	106	— 80
Februari.....	31	52	— 21
Mars.....	35	67	— 32
April.....	31	41	— 10
Maj.....	44	48	— 4
Juni.....	125	50	+ 75
Juli.....	209	40	+ 169
Augusti.....	268	69	+ 199
September....	245	135	+ 110
Oktober.....	266	162	+ 104
November....	238	160	+ 78

De stora dragen i utrikeshandelns utveckling under 1945 framgå av tabell 1. För månaderna januari—maj förelåg liksom under krigstiden i övrigt ett klart importöverskott på sammanlagt omkring 150 miljoner kronor. Till följd av exportens snabba expansion inträdde sedan en fullständig omkastning av handelsbalansen, och månaderna juni—oktober uppvisade ett exportöverskott på något mer än 650 miljoner kronor. Hur detta fördelade sig på de för handeln betydelsefullaste länderna framgår av tabell 2. Där ha ej medtagits de länder gentemot vilka Sverige under denna tid hade ett importöverskott. De viktigaste bland dessa voro Schweiz, Sovjetunionen, Spanien och Portugisiska Ostafrika; i intet av dessa fall översteg dock importöverskottet 25 miljoner kronor.

Tabell 2. Handelsutbytet med vissa länder juni—oktober 1945.

Milj. kr.

	Export	Import	Exportöverskott
Samtliga länder.....	1 113	456	657
därav: Norge.....	241	29	212
Storbritannien....	212	26	186
Förenta staterna..	145	69	76
Danmark.....	88	29	59
Belgien.....	45	5	40
Frankrike.....	38	2	36
Finland.....	55	18	37
Nederländerna....	39	11	28

Vid bedömande av de nu anförda uppgifterna bör beaktas, att den svenska utrikeshandelns normala sammansättning är sådan, att ett visst exportöverskott brukar uppstå under andra halvåret, då skeppningen av skogsprodukter har högsäsong. Om man bortser från Förenta staterna, har återupptagandet av exporten till de i tabell 2 medtagna länderna som nödvändig förutsättning haft en anseelig svensk kreditgivning.¹ För Storbritanniens del har krediten haft formen av en ren valutakredit; i övriga fall har den i allmänhet givits i form av direkta lån. Den exceptionellt höga exportsiffran för Norge sammanhänger bland annat med utförseln av tidigare färdigbyggda fartyg till ett värde av över 100 miljoner kronor.

Vid jämförelser med förkrigstiden ge de nu anförda värdesiffrorna till följd av den starka prisstegringen en felaktig uppfattning om utrikeshandelns omfattning. En riktigare bild erhålles genom de volymlräkningar i fasta priser, som utföras inom kommerskollegium. I följande tablå jämföres volymnivån under 1944 och de tre första kvartalen 1945 med genomsnittet för åren 1936—1938.

	1944	1945		
		I	II	III
	Index: 1936—1938 = 100.			
Exportvolym.....	23	7	20	75
Importvolym.....	44	22	13	32

Sammanställas dessa volymsiffror med värdesiffrorna i tabell 1, ledes man närmast till den slutsatsen, att exportvolymen under månaderna oktober och november 1945 höll sig vid ca 80 procent av förkrigsnivån, medan importvolymen vid samma tillfälle endast torde ha varit högst hälften så stor som under åren 1936—38. Utrikeshandelns sammansättning har emellertid förändrats så pass väsentligt, att varje omdöme om den totala volymmässiga förändringen måste bli mycket osäkert. För att få mera precision måste man studera enskilda varor eller varugrupper samt söka eliminera inflytandet av säsongmässiga förändringar.

Importutsikterna.

Att bedöma de aktuella importutsikterna för olika varor är vanskligt. Omställningen till fredshushållning är långt ifrån fullbordad i utlandet. Produktions- och transportapparaten är på flera håll fortfarande raserad. Arbetskonflikter kunna påverka våra importutsikter i ogynnsam riktning. Å andra sidan har varutillgången på flera punkter starkt förbättrats under de senaste månaderna. Ett typiskt exempel härpå erbjuder bensin och mineraloljor. Den av västmakterna under kriget införda råvarukontrollen har ock-

¹ Se härom HAMMARSKJÖLD, DAG. *Sveriges internationella kreditgivning åren 1944 och 1945* (Supplement till Svenska Handelsbankens Index, november 1945).

så avvecklats i fråga om ett stort antal varor, bland annat textilråvaror samt vissa metaller och kemikalier. Åtskilliga varor såsom fettämnen, spannmål, gödningsämnen, kol och koks, hudar och gummi äro emellertid alltjämt underkastade internationell ransonering. I detta sammanhang kan också nämnas, att sjöfartspoolen skall bestå till den 2 mars 1946; tanktonnaget frisläpptes dock redan den 1 november 1945. I det föränderliga läge, som importen befinner sig i, ge handelsstatistikens uppgifter för de hittills förflutna fredsmånaderna föga ledning. För enstaka varor äro de i hög grad påverkade av tillfälligheter samtidigt som de spegla ett redan passerat läge.

Kol och koks äro de för närvarande ur försörjningssynpunkt mest betydelsefulla importvarorna. Importen härav har sedan de tyska leveranserna upphörde på hösten 1944 varit obetydlig. Under månaderna januari—maj 1945 låg införseln praktiskt taget helt nere. Till och med oktober månad hade enligt handelsstatistiken endast införts 128 000 ton kol och 15 000 ton koks. Under november uppgick införseln till 103 000 ton. — Åren närmast före kriget varierade kol- och koksimporten mellan 7 och 9 miljoner ton. Enbart för att under 1946 uppnå samma import av kol och koks som 1943, d. v. s. 4,9 miljoner ton, kräves en månadsinförsel, som är fyra gånger så stor som under november 1945. Med hänsyn till det sagda torde det stå klart, att mycket betydande vedavverkningar äro nödvändiga också under innevarande avverkningssäsong. De komplikationer, som härigenom skapas för exporten av skogsprodukter, skola beröras i annat sammanhang.

Importen av *mineraloljor* beräknas däremot — bortsett från fotogen — redan vid årsskiftet 1945/46 komma upp till förkrigsnivån. I nedanstående tablå återges av bränslekommissionen meddelade uppgifter rörande verkställd eller förväntad import under månaderna augusti—december 1945. Siffrorna avse samtliga, således även till frihamn inkomna partier.

1945	Bilbensin	Införsel i ton Brännolja	Fotogen
Augusti	16 000	—	—
September	14 600	32 200	7 200
Oktober	12 500	14 000	—
November	19 600	29 500	3 200
December	40 700	49 000	—
Medeltal per månad 1938	43 000	43 000	9 300

Importen av råolja har också kommit i gång, och vid årsskiftet beräknas ca 50 000 ton ha inkommit till landet. Av smörjoljor har hittills under 1945 importerats cirka 18 000 ton; i fortsättningen synes import kunna ske i obegränsad omfattning.

Genom gengasdriftens avveckling och genom övergången till olja vid uppvärmning av fastigheter och vid industriell drift minskas behovet av brännved. Under förutsättning att erforderliga installationer hinna genomföras har det beräknats, att bensin- och oljeimporten under 1946 skulle kunna frigöra cirka 6 miljoner m³t ved i bränsleplanen för 1946/47.

Importen av *handelsjärn* har hittills varit av mycket begränsad omfattning. Under tiden januari—november 1945 infördes sammanlagt endast omkring 20 000 ton. Fram till årsskiftet kan man i bästa fall räkna med en import av ytterligare omkring 40 000 ton. Importländer äro Belgien, England och Förenta staterna. Vårt importbehov av handelsjärn uppskattas för närvarande till i runt tal 400 000 ton per år räknat.

Beträffande *metaller* har importläget förbättrats avsevärt sedan krigets slut. Den hittillsvarande importen jämföres i nedanstående tablå med importen under motsvarande tid 1938. Siffrorna för 1938 äro förhållandevis höga, beroende på reservförrådsnämndens lagringsköp.

	Import i ton enligt handelsstatistiken	
	Januari—november	
	1945	1938
Koppar	14 237	46 706
Bly	1 391	23 841
Tenn	261	2 774
Zink	4 646	20 323
Aluminium	1 899	4 570
Nickel	1 805	2 479

Koppar, zink, aluminium och nickel ha redan avförts från de allierades lista över reserverade varor och importmöjligheterna för dem te sig numera goda. Bly och tenn äro däremot fortfarande ransonerade. För andra halvåret 1945 har Sverige erhållit en importkvot på 4 000 ton bly och 400 ton tenn.

På *textilområdet* äro importutsikterna på kort sikt betydligt gynnsammare för råvarorna än för garner och vävnader. Såväl ull som bomull ha avförts från listan över reserverade varor. En rätt betydande kvantitet lin har importerats från Sovjetunionen. Av jute, som fortfarande är en reserverad vara, har för andra halvåret 1945 erhållits en kvot på 4 000 ton, vilket motsvarar ca hälften av importen under 1938.

Någon import av garn och vävnader av ull och bomull har praktiskt taget icke skett sedan krigsslutet, bortsett från de kvantiteter, som vi låtit lönspinna i utlandet. Även under första halvåret 1946 torde införseln härav komma att bli starkt begränsad. Beträffande konstsilkevaror vill det däremot synas som om en rätt betydande import skulle komma till stånd, särskilt gäller detta vävnader från Schweiz.

Importen av *nötkreaturshudar* uppgick under månaderna januari—november 1945 till närmare 6 000 ton; årsimporten 1938 var 17 000 ton. Hudar äro alltså en reserverad vara, men den kvot vi erhållit under de senaste månaderna har varit i paritet med vårt beräknade årliga importbehov. Då importen huvudsakligen består av bottenlädershudar, väntas knappheten på ovanläder komma att bestå tills vidare. Nämnas bör i detta sammanhang, att importen av garvämnen kommit i gång i tillfredsställande omfattning.

Försörjningsläget för *kemikalier* har lättat tack vare de importmöjligheter, som öppnats i Belgien, Storbritannien och Förenta staterna. Detta gäller

bland annat kaustik soda, natriumsulfat och kalcinerad soda. Koksalt, varav hittills under 1945 importerats ca 66 000 ton, synes kunna erhållas i obegränsad omfattning, huvudsakligen från medelhavsområdet. Av vacuumsalt, som importeras från Storbritannien och Nederländerna, ha dock endast begränsade kvantiteter stått till buds. Beträffande vissa *färger*, särskilt anilinfärger och zinksulfidvitt, ha importmöjligheterna hittills varit små.

Importen av *gödningsämnen* belyses i följande tablå.

	Import i ton enligt handelsstatistiken	
	Januari—november 1944	1945
Chilesalpeter	6 994	18 188
Kalksalpeter	69 859	92 885
Kalisalt: 40 %	70 861	1 850
20 %	1 102	—
annat	24 705	—

Under januari—november 1945 importerades vidare ca 45 000 ton råfosfat. I fråga om kvävehaltiga gödningsämnen, där den inhemska produktionskapaciteten utbyggts under kriget, förväntas importen även i fortsättningen bli tillräcklig för våra behov. Bortfallet av kaliimporten från Tyskland torde tills vidare endast i begränsad utsträckning kunna kompenseras genom viss import från Frankrike. Om råfosfatimporten, som man har anledning hoppas, kommer i gång i normal omfattning i början av 1946, bortfaller behovet av inhemska apatit.

Importen av *oljekakor* och *oljefrön* torde under 1945 knappast komma att motsvara hälften av den före kriget normala årsförbrukningen, 300 000 ton. Kraftfoder befinner sig liksom *majs* alltjämt på de allierades lista över reserverade varor. Importen av dessa varor torde därför även under första halvåret 1946 bli starkt begränsad.

Några svårigheter för svensk import av *brödsäd* synes däremot icke föreligga. Av den för förbrukningsåret 1945/46 planerade importen på 125 à 150 000 ton, beräknas ca 60 000 ton ha skeppats redan före årsskiftet.

Fetter och *fettråvaror* äro fortfarande underkastade internationell ransoneri. Den nuvarande svenska kvoten uppgår — linolja frånräknat — till 24 000 ton per år, vilket motsvarar mellan 25 och 30 procent av den normala förkrigsimporten. Valfångstens återupptagande och tillgång till de produktionsländer, som under kriget kontrollerats av japanerna, böra småningom lätta försörjningsläget.

Förtullningen av *kaffe* beräknas för 1945 uppgå till omkring 25 000 ton, motsvarande ungefär halva förkrigsimporten. De goda importmöjligheterna ha som bekant, liksom i fråga om *te* och *kakao*, lett till den inhemska ransonerings hävande.

Den totala importen av *färsk frukt* under 1945 torde komma att uppgå till ca 45 000 ton, mot i runt tal 100 000 ton år 1938. Inköpsmöjligheterna äro i allmänhet goda, men tonnageknapphet torde ännu en tid komma att begränsa importen. Införseln av *torkad frukt* har under 1945 legat vid ungefär

en tredjedel av det före kriget normala. Man förutser här, liksom för *konserver*, en efterhand starkt ökad tillförsel.

Vad slutligen *salt sill* beträffar, beräknas importen 1945 uppgå till ungefär 40 % av den före kriget normala kvantiteten, som var omkring 30 000 ton. För 1946 räknar man med förbättrad, ehuru ej fullt tillräcklig import.

Sammanfattande torde man om importutsiktarna kunna säga, att det synes föreligga goda möjligheter till en fortsatt ökning av importen. Stegringen i det totala importvärdet från 40 miljoner kronor i juli till 135 miljoner i september och 160 miljoner i november tyder också på en klar tendens i denna riktning. Det nu sagda hindrar ej, att importen av flera viktiga varor, främst kol och koks, under en avsevärd tidrymd framåt synes bli mycket knapp och helt otillräcklig för våra behov.

Två omständigheter, som kunna komma att verka begränsande på importen, böra i detta sammanhang omnämnas, nämligen tonnagetillgången och de höga priserna i vissa länder. Den internationella sjöfartspoolen fungerar för närvarande så, att vi i stort sett kunna disponera hela vårt oceangående tonnage för egen räkning. Därutöver har det emellertid visat sig mycket svårt att befrakta utländska fartyg, särskilt för de tonnagekrävande transporter av kol och koks från Förenta staterna. I den mån dessa transporter skola ökas och utländskt tonnage ej kan erhållas, kan detta — åtminstone temporärt — befaras begränsa övrig import och export.

Den andra omständigheten, som kan vålla svårigheter, gäller importvarornas inpassning i det svenska prissystemet. Genom handelsspärrarnas upphävande ha vi erhållit tillgång till en rad marknader, från vilka vi under kriget varit mer eller mindre fullständigt isolerade och där prisutvecklingen ofta haft en starkt inflationistisk prägel. Exempel härpå erbjuda Frankrike och Grekland, där priserna i allmänhet äro så höga, att de vid hittills gällande växelkurs varit prohibitiva för export till Sverige. Den finska prisnivån har genom tre devalveringar av marken, som företagits under 1945, bringats i bättre paritet med den svenska. Även i Storbritannien och Amerika har prisnivån på vissa varor varit sådan, att den vållat svårigheter vid import. För klenare dimensioner av handelsjärn ställer sig såväl amerikanskt som engelskt material vid nuvarande fraktnivå dyrare än svenskt järn. De stegrade bomullspriserna i Sydamerika, där prisnivån på bomull dock fortfarande är avsevärt lägre än i Nordamerika, ha framtvingat en mindre prishöjning på den svenska bomullsindustriens produkter från och med den 1 januari 1946. Å andra sidan har exempelvis importen av metaller redan medfört kraftiga sänkningar av de höga priser, som ersättningsproduktionen under kriget dragit med sig. Nickelpriset har sålunda sänkts från kr 14: 85 till kr 4: 40 per kg, priset för tenn i tackor från kr. 14: 20 till 7: 08 per kg och kopparpriset från kr. 1: 67 till kr. 1: 34 per kg. I den mån »orimliga» växelkurser justeras och fraktnivån sjunker, komma nu berörda svårigheter att minska. Å andra sidan får man ej blunda för möjligheten av prisstegring i utlandet.

Exportutsikterna.

På exportsidan är det aktuella läget lättare att överblicka än på importsidan. Detta beror dels på att exporten redan kommit i gång i större utsträckning än importen, dels på att uppgifter om försäljningarna för hela år 1945 i allmänhet föreligga. Exporten domineras dessutom — i motsats till den mera differentierade importen — av ett fåtal betydelsefulla varor. Vad åter våra exportmöjligheter under 1946 beträffar, måste de i hög grad bli beroende av det inhemska försörjningslägets utveckling, som i sin tur främst bestämmes av den framtida importens storlek och sammansättning. För skogsprodukter bero möjligheterna dessutom på omfattningen av avverkningarna i vinter.

Av våra exportvaror skola här endast behandlas de viktigaste: järnmalm, trävaror, massa och papper, järn- och stål samt i någon mån också verkstadsindustriens produkter.

Exporten av *järnmalm* uppgick under tiden januari—oktober 1945 endast till 670 000 ton. För november var motsvarande siffra 276 000 ton. På England och Belgien har malmexporten kommit i gång i tämligen normal omfattning. Transportsituationen har däremot hittills försvårat skeppningen av de kvantiteter, som sålts till Polen och Tjeckoslovakien. Trots den exceptionellt låga exporten under 1945 äro malmlagren icke särskilt stora. Exportutsikterna för 1946 äro svåra att bedöma, då de i hög grad äro beroende på i vilken utsträckning ytterligare försäljningar, exempelvis till Förenta staterna, komma till stånd. För första halvåret torde man knappast våga räkna med större export än 1,5 à 2 miljoner ton. Till jämförelse kan nämnas, att järnmalmsexporten 1935 uppgick till 7,7 miljoner ton, varav 5,6 miljoner ton gick till Tyskland.

De totala försäljningarna av *trävaror* för export under 1945 uppgå till cirka 650 000 standards, varav intill november månads utgång torde ha skepats i runt tal 500 000 standards. Av exportförsäljningarna tillföll cirka 60 procent Storbritannien, medan Danmark och Nederländerna svarade för cirka 15 procent var. Den inhemska förbrukningen av trävaror under 1945 har beräknats motsvara i runt tal 650 000 standards. Då hela produktionen under året torde ligga någonstans mellan 900 000 och 1 000 000 standards, har följaktligen en betydande lagerförtäring ägt rum. Enbart för Trävaruexportföreningens medlemmar beräknas färdigvarulagrets minskning under 1945 komma att uppgå till cirka 200 000 standards. Därtill kommer nedgången i medlemmarnas sågtimmerlager, som beräknas motsvara cirka 100 000 standards. För landet i dess helhet torde den totala lagerminskningen för såvtimmer som färdiga trävaror under 1945 kunna uppskattas till i runt tal en halv miljon standards. Då lagren vid årsskiftet 1945/46 nedbragts till en mycket låg nivå, bli timmeravverkningarna under innevarande vinter avgörande för våra möjligheter att exportera respektive förse hemmamarknaden med trävaror under 1946. Ett uppehållande av 1945 års nivå för såväl export som hemmamarknadsförbrukning skulle kräva en tim-

merfångst motsvarande 1 300 000 à 1 400 000 standards, vilket är lika mycket som under högkonjunkturåren före kriget, då produktionsförmågan icke som nu inskränktes av stora vedavverkningar.

Cellulosaindustrien kunde liksom sågverken tack vare sin starka lagerställning i början av 1945 snabbt utnyttja de exportmöjligheter, som skapades genom handelsvägarnas öppnande och den statliga kreditgivningen till utlandet. Exporten av såväl kemisk som mekanisk massa under månaderna juni—november 1945 framgår av följande på den månatliga handelsstatistiken byggda tablå.

	1 000 ton skeppningsvikt Juni—november	
	1945	1938
Pappersmassa av trä:		
mekanisk: våt	228	318
torr	45	20
kemisk: sulfitcellulosa: blekt	223	136
oblekt: våt	36	22
torr	455	361
sulfatcellulosa: blekt	38	53
oblekt: våt	23	26
torr	412	292
	1 460	1 228

Som synes låg massaexporten under hösten 1945 snarast på en något högre nivå än under samma tid 1938. I fråga om kemisk massa skedde exporten emellertid i betydande utsträckning från lager. Nedgången i cellulosa-lagren under andra halvåret 1945 torde komma att uppgå till 600 000 à 700 000 ton, vilket skulle innebära att närmare hälften av exporten av kemisk massa under denna tid skett från lager. För hela 1945 torde exportleveranserna komma att uppgå till 1 400 000 à 1 450 000 ton kemisk massa och cirka 200 000 ton mekanisk massa, allt i torrtänkt vikt. Av cellulosan faller ungefär hälften på Förenta staternas lott. Även massavedslagren ha under 1945 undergått en minskning, ehuru relativt sett ej så stor som såg-timmerlagrens.

Den totala exporten av *papp* och *papper* uppgick under månaderna juni—november 1945 till 175 000 ton mot 226 000 ton under motsvarande tid 1938, ett år, då pappersexporten emellertid var exceptionellt låg. Efterfrågan har varit särskilt stor på tidningspapper, och för att underlätta exporten har en frivillig begränsning av hemmamarknadskonsumtionen genomförts. Pappersexporten har — eftersom köparnas specifikationer i allmänhet ej kunna förutses — endast till mycket obetydlig del skett från lager. Framtidsutsikterna för pappersexporten äro i hög grad beroende av tillgången på råvara, bränsle och vattenkraft. Det latent behovet av papper är emellertid mycket stort utomlands.

Exporten av *järn* och *stål* uppgick under januari—november 1945 enligt Järnverksföreningens statistik till ca 91 000 ton mot 74 000 ton under motsvarande tid föregående år. Den normala förkrigsexporten var ungefär

150 000 ton per år. Huvudvikten i exporten har även under 1945 legat på våra grannländer, varav följer, att den i förhållandevis hög grad bestått av handelsjärn. Av de senaste månadernas export torde endast omkring en fjärdedel ha utgjorts av sådant högvärdigt kvalitetsstål, som före kriget dominerade exporten. Allteftersom leveranserna av handelsjärn för återuppbyggnadsändamål fullgöras, kan man räkna med en ökad andel kvalitetsstål i exporten. Efterfrågan på kallvalsade produkter av hög kvalitet är för närvarande god. Under sådana omständigheter förefaller det rimligt att räkna med en viss ökning av den svenska järn- och stålexportens värde under nästa år.

Till följd av den tidigare omnämnda engångsutförseln av fartyg uppnådde exporten av *verkstadsprodukter* ett värde av över 230 miljoner kronor under månaderna juni—november 1945. Som närmare utvecklats i annat sammanhang ledde verkstadskonflikten till en betydande ansamling av order. Av den totala orderstocken i augusti 1945, som i genomsnitt för hela industrigrenen motsvarade 10 å 11 månaders produktion, utgjordes cirka 15 procent av exportorder. Exportens andel i produktionen under augusti var också omkring 15 procent. Detta leder till slutsatsen att det på kort sikt, säg första halvåret 1946, knappast finnes utsikter till någon expansion av exporten av verkstadsprodukter utöver den nuvarande nivån. Snarare förefaller en viss minskning av exportvärdet sannolik med hänsyn till den exceptionella fartygsexporten under andra halvåret 1945. Råvarubrist lägger i vissa fall hinder i vägen för en utvidgning av produktionen. Automobilproduktionen, för vilken betydande exportmöjligheter föreligga, hämmas i hög grad av knappheten på bilgummi och karosseriplåt. Bristen på dynamoplåt begränsar tillverkningen av elektriska motorer. På något längre sikt är emellertid en utvidgning av exporten att förutse. Som framgår av tablån på s. 39, tog exporten före kriget i anspråk cirka 30 procent av verkstadsindustriens kapacitet. Krigsårens produktionsomläggningar torde dock för verkstadsindustriens del ha resulterat i en relativt sett ökad inriktning mot hemmamarknaden; en tendens, som även gjort sig gällande efter krigsslutet genom upptagande av ny produktion som ersättning för tidigare tysk import.

Medan importen totalt sett alltjämt är så låg, att en fortsatt expansion framstår som sannolik, har exporten under andra halvåret 1945 haft en sådan omfattning att en ytterligare ökning av exportnivån knappast framstår som möjlig under 1946, i varje fall ej under dess första hälft. Det allmänna försörjningsläget, och då särskilt den ansträngda bränslesituationen, kan icke förväntas undergå någon snabb förbättring. Vidare bör beaktas, att den hitillsvarande höga exportnivån för exempelvis trävaror, pappersmassa och fartyg varit förenad med en mycket betydande lageruttömning. De aktuella produktionsresurserna på dessa områden motsvara en betydligt lägre exportnivå, och denna omständighet torde knappast på kort sikt kunna motvägas av en eventuell exportökning för övriga varor såsom järnmalm och kvalitets-

stål. Därtill kommer, att exporten säsongmässigt brukar vara lägre under första än under andra halvåret.

Det rent kvantitativa samband, som råder mellan export och import, kommer kanske klarast fram på skogsområdet, där våra exportmöjligheter under 1946 äro helt avhängiga importen av kol och koks. Om man bortser från förändringar i den inhemska konsumtionen, är sammanhanget enkelt uttryckt följande: ju större kol- och koksimport, desto mindre behov av vedhuggningar och desto större utrymme för gagnvirkesavverkning och därmed för export av trävaror, massa och papper. Då massaveden kan användas alternativt som råvara eller bränsle, gäller den nu aktuella avvägningen framför allt vilken timmerfångst man skall sikta till i vinter.

Prisfrågorna synas hittills i stort sett icke ha skapat några hinder för exporten. Den amerikanska prisregleringen på cellulosa, särskilt blekt sådan, har dock vid rådande höga fraktsatser vållat de svenska massaexportörerna bekymmer; dock ej värre än att de under 1945 exporterat 6 à 700 000 ton cellulosa till Förenta staterna. För de flesta varor torde annars exportprisinivån ligga över hemmamarknadspriserna; på exportmarknaderna råder ju också i regel — bortsett från förekommande betalningssvårigheter — ett för säljarna mycket förmånligt läge.

Söker man sammanfatta den här gjorda genomgången av import- och exportutsikterna till ett omdöme om *handelsbalansens* sannolika gestaltning under första halvåret 1946, kan först beträffande dess hittillsvarande utveckling konstateras följande. Utrikeshandelns hopkrympning under 1944, som var mera utpräglad i fråga om utförseln än införseln, resulterade i ett importöverskott på 824 miljoner kronor, det största sedan 1920. Den rekordlåga handelsomsättningen under första halvåret 1945 ledde till ett obetydligt importöverskott på 72 miljoner kronor. Den därpå följande snabba exportexpansionen har, som tidigare berörts, under andra halvåret 1945 resulterat i en fullständig omsvängning i handelsbalansen. För månaderna juli—november uppgick exportöverskottet till ej mindre än 660 miljoner kronor; för hela andra halvåret torde det komma att överstiga 700 miljoner. Månadssiffrorna i tab. 1, s. 22, visa emellertid tydligt hän mot en minskning i exportöverskottet. Detta i förening med vad som tidigare sagts om importens expansionsmöjligheter och det för den närmaste framtiden begränsade exportutrymmet gör det troligt, att exportöverskottet kommer att krympa samman starkt under första halvåret 1946. Det förefaller icke uteslutet, att det till och med skulle kunna förvandlas i ett visst importöverskott. Mest sannolikt synes vara, att handelsbalansen kommer att väga något-sånär jämnt. För andra halvåret 1946 torde — redan av säsongmässiga skäl — ett exportöverskott vara att förvänta, ehuru ej på långt när av samma storlek som under andra halvåret 1945.

Investeringsverksamhet.

Uppgifter angående investeringsverksamheten i Sverige under år 1945 ha tills vidare kunnat anskaffas huvudsakligen från tre olika verksamhetsområden, nämligen bostadsförsörjningen, industrien och den offentliga hushållningen.

Beträffande bostadsproduktionen i tätorterna förelåg för år 1945 ett nybyggnadsprogram på 45 000 lägenheter. Denna siffra anger emellertid endast den allmänna storleksordningen av det eftersträfvade bostadsbyggandet. Klart fixerade planer angående bostadsproduktionens omfattning förelågo nämligen endast med avseende på 115 av de större tätorterna (med i regel över 3 000 invånare), där lägenhetstillskottet under 1945 programenligt skulle ha uppgått till sammanlagt 42 000 lägenheter. Ifrågavarande program har till följd av verkstadsstrejken inte kunnat genomföras i full utsträckning. Den faktiska bostadsproduktionen inom dessa orter under 1945 uppskattas nämligen enligt byggnadslånebyråns beräkningar till drygt 38 000 lägenheter. Vid årets slut torde emellertid därutöver ett betydande antal lägenheter ha stått färdiga så när som på installationer av viss oundgänglig verkstadsmateriel, däribland spisar och radiatorer. Utom i fråga om verkstadsprodukter har under årets senare del rått en viss knapphet på trävaror och cement. Denna har dock hittills inte haft någon egentlig produktionsbegränsande effekt.

I fråga om de mindre tätorterna (i regel understigande 3 000 invånare) samt den egentliga landsbygden är det betydligt svårare att få något grepp om den faktiska bostadsproduktionen. Detta sammanhänger i viss mån med den nuvarande byggnadsregleringens tekniska utformning. För de ovan berörda mera betydande tätorternas del begränsas nämligen de beviljade byggnadstillstånden inom ramen av särskilda byggnadskvoter, vilka beräknas på demografisk-statistiska grunder och angiva de enskilda orternas skäligen andel av det totala byggnadsprogrammet. Men i fråga om de enskilda orter, som ligga utanför kvotsystemet, sakna vederbörande myndigheter kvantitativa normer för sin byggnadsreglerande verksamhet. I detta sammanhang bör vidare påpekas att en avsevärd andel av bostadsproduktionen inom ifrågavarande områden kan bedrivas utan särskilt beviljade byggnadstillstånd och sålunda faller helt utanför byggnadsregleringens räckvidd. Någorlunda tillförlitliga uppgifter angående det faktiska lägenhetstillskottet under 1945 inom dessa mindre tätorter kan väntas föreligga först i samband med socialstyrelsens preliminära redogörelse över byggnadsverksamheten i Sverige år 1945, vilken torde komma att publiceras först under hösten 1946. Till dess finnes i detta sammanhang endast byggnadstillståndsstatistiken att tillgå. Denna innehåller bl. a. särskilda uppgifter beträffande tätorter med mindre än 3 000 invånare. Denna ortsgrupp ligger visserligen inte i sin helhet utanför kvotsystemet, vilket vad 1945 års produktion beträffar omfattade 13 orter med mindre än 3 000 invånare. Utanför kvotregleringen stodo å andra sidan 32 orter med mer än 3 000 invånare. Genom att ta fasta på de tätorter, som ha

mindre än 3 000 invånare, bör man således erhålla ett minimivärde för antalet byggnadstillstånd, som beviljats med avseende på icke kvotsreglerade tätorter. Dylika byggnadstillstånd ha under 1944 blivit beviljade för nära 7 000 bostadslägenheter. Så framt byggnadstillståndsstatistiken överhuvudtaget kan belysa bostadsproduktionens omfattning i de mindre tätorterna, skulle denna siffra ange storleksordningen av bostadstillskottet därstädes under 1945.¹ Det totala lägenhetstillskottet i tätorterna under 1945 skulle därmed stiga till närmare 45 000 mot 38 800 1944.

Det är för närvarande ännu svårare att uppskatta bostadsproduktionen på den egentliga landsbygden än inom de mindre tätorterna. De ofullständiga uppgifter, som kunna uppbringas, tyda emellertid på en viss ehuru måttlig uppgång i landsbygdens bostadsbyggande mellan 1944 och 1945.

Industriens investeringsplaner för år 1945 ha redovisats i samband med den av kommerskollegium under oktober—november 1944 företagna investeringsenquêten. De företag, som lämnat uppgift beträffande såväl 1944 som 1945, förutsågo en värdemässig ökning i sin investeringsverksamhet under det senare året, vilken i genomsnitt skulle uppgå till 21 %. Med motsvarande investeringsuppsving för samtliga de av enquêten berörda industriföretagen skulle man för deras del haft anledning att räkna med ny- och reinvesteringar under år 1945 till ett värde av ca 730 milj. kr. (mot 606 milj. kr. 1944) oavsett de investeringsprojekt, som företagen uppgivit sig skola verkställa under 1945 och 1946 under förutsättning av en gynnsam fredskonjunktur. Med tanke på den allmänna ekonomiska utvecklingen hade det ju i och för sig varit att vänta, att en avsevärd andel av de i denna fredsreserv ingående investeringsplanerna på sammanlagt 279 milj. kr. skulle ha blivit förverkligade under 1945. Enligt en preliminär sammanställning av kommerskollegii hösten 1945 företagna investeringsundersökningar hade emellertid de under detta år verkställda och planerade investeringarna vid de berörda industriföretagen endast ökat med 7 % i förhållande till 1944 års slutgiltigt fixerade investeringsutgifter. Att investeringsplanerna inte kunnat genomföras i större utsträckning torde i främsta rummet få tillskrivas verkstadskonflikten, som försvårat såväl industriens byggnadsverksamhet som framför allt dess maskinanskaffning.

De statliga utgifterna för investeringsändamål i vidaste mening (inklusive försvarets anskaffning av vapen, örlogsfartyg, flygmaskiner, befästningsmateriel m. m.) ha med utgångspunkt från statsverkets månatliga kassarap-

¹ Eftersom byggnadstiden för bostäder i genomsnitt håller sig omkring 8 månader, medan den för egnahemsbyggnader torde vara ännu lägre, är det emellertid tydligt, att en avsevärd del av de under år 1944 beviljade byggnadstillstånden icke hänföra sig till 1945 års bostadsproduktion. Denna borde bättre kunna bedömas med ledning av byggnadstillståndsuppgifter för tiden maj 1944—april 1945. Då någon månadsredovisning av ifrågavarande data icke föreligger för 1944 års del, har en dylik sammanställning icke kunnat företagas. Men eftersom byggnadstillstånds-siffrorna under 1945 legat högre än under 1944, borde man på detta sätt rimligtvis ha kommit upp till en högre siffra. Å andra sidan är det tänkbart, att de ovan anförda sifferuppgifterna äro för höga, eftersom gränsdragningen mellan tätorter och egentlig landsbygd icke på varje punkt kunnat genomföras med absolut säkerhet.

porter approximativt kunnat beräknas till 1 200 milj. kr. under budgetåret 1944/45.¹ Motsvarande siffror ha ännu inte kunnat sammanställas beträffande andra halvåret 1945 eller någon del därav. De offentliga utgiftsplanerna äro visserligen inställda på en avsevärd minskning i de statliga utbetalningarna för här avsedda ändamål under budgetåret 1945/46, men av dessa uppgiftskällor framgår inte hur denna nedgång kan väntas fördela sig mellan andra halvåret 1945 och första halvåret 1946.

Riksstaten för budgetåret 1945/46 upptar anslag för investeringsändamål i här tillämpad bemärkelse på sammanlagt 851 milj. kr. Utöver dessa anslag förelågo emellertid för här ifrågavarande ändamål vid budgetårets ingång outnyttjade belopp på sammanlagt 1 200 milj. kr. I vilken utsträckning dessa medel komma att disponeras under innevarande budgetår låter sig för närvarande inte med säkerhet fastställas. Man har emellertid uppskattningsvis angivit den troliga minskningen av utestående reservationer till 150 à 200 milj. kr. De statliga investeringarna under budgetåret synas under sådana omständigheter komma att uppgå till ca 1 000 milj. kr. För närvarande försiggår tydligen en fortskridande minskning i de statliga investeringsutgifterna i samband med en successiv nedgång i försvarets beställningar och anläggningsarbeten. Tillbakagången i den statliga investeringsverksamheten återspeglas i viss mån i byggnadstillståndstatistiken, som för månaderna januari—oktober 1945 redovisar de beräknade kostnaderna vid de för statens räkning beviljade byggnads- och anläggningsarbetena till 156 milj. kr. mot 210 milj. kr. motsvarande period föregående år. Det bör emellertid påpekas, att de kommunala byggnadstillstånden samtidigt företett en uppgång av samma storleksordning. De totala statliga och kommunala investeringsutgifterna torde likväl komma att minska till följd av den reducerade militära materielanskaffningen.

Beträffande industriföretagens investeringsplaner för år 1946 utgör den av kommerskollegium under hösten 1945 företagna undersökningen den viktigaste uppgiftskällan. Enligt den preliminära sammanställningen av resultaten skulle de företag, som lämnat redovisning för såväl 1945 som 1946, ha för avsikt att under det senare året verkställa investeringar till ett värde av 959 milj. kr., vilket i förhållande till det föregående året innebär en ökning med 81 %. Därest denna uppgång skulle visa sig representativ för samtliga de av enquêten berörda företagen, skulle den ifrågavarande summan stiga till 1 170 milj. kr. Medan maskinanskaffningen beräknas öka med 67 %, uppskattas motsvarande tillväxt för övriga investeringar (d. v. s. byggnader och anläggningar) till 91 %. Betydande investeringar för 1946 planeras inom samtliga industrigrenar, men det är anmärkningsvärt, att förutom jord- och stenindustrien endast de tre konsumtionsvarubetonade huvudgrupperna, livsmedelsindustri, textil- och beklädnadsindustri samt läder-, hår- och gum-mivaruindustri redovisa en stegring på mer än 100 %. Den genomsnittliga

¹ Dessa uppgifter över de statliga investeringarna 1944/45 äro icke fullt jämförliga med dem, som med avseende på perioden 1938—43 framlades i *Meddelanden från konjunkturinstitutet*, Ser. A: 12. I dessa ingingo nämligen bl. a. affärsverkens underhålls- och reparationskostnader, vilka inte kunna följas i kassarapporterna.

investeringsuppgången mellan 1945 och 1946 uppgår för dessa tre industri-grenar till 159 %. Av viss betydelse för den starka investeringsviljan inom övriga industrigrupper synes vara den intensiva efterfrågan på en mängd inom Sverige förut ej tillverkade produkter, vilken aktualiserats genom den tyska importens upphörande.

Oaktat några finansiella hinder för ovan berörda investeringsplaner icke torde föreligga, synes materielltillgången komma att lägga hinder i vägen för ett genomförande av investeringsprogrammet i dess helhet. I fråga om industriens maskinanskaffning torde framtidsutsikterna kunna betraktas med en viss tillförsikt, ehuru långa leveranstider i åtskilliga fall kunna komma att väsentligt försena de nya maskinernas insättande i driften. Till följd av de minskade militära beställningarna kommer den inhemska verkstadsindustrien att få ökat utrymme för leveranser till sina civila avnämare. Med tanke på verkstadsindustriernas internationella expansion under kriget förefaller det även sannolikt, att en avsevärd maskinimport skall kunna effektueras under år 1946. Våra inköpsmöjligheter på den amerikanska marknaden ha beträffande verktygsmaskiner bedömts såsom goda. Produktionen av elektriska maskiner utgör emellertid en trång sektion i USA liksom i Sverige och Europa i övrigt. Industriens möjligheter att genomföra hela sitt stora byggnadsprogram för år 1946 förefalla inte stora med hänsyn till den knappa tillgången på en hel del byggnadsmaterial. Det är därför osannolikt, att byggnadstillstånd komma att beviljas i den omfattning som vore nödvändig för att industriens investeringsprojekt skola kunna förverkligas i sin helhet.

Möjligheterna att utvidga den för industriella ändamål inriktade byggnads-verksamheten få givetvis även bedömas under beaktande av de officiella planerna på bostadsproduktionens område. De byggnadsreglerande myndighe-terna ha ursprungligen för år 1946 tagit sikte på en bostadsproduktion, som för samtliga tätorter skulle uppgå till 45 000 lägenheter (d. v. s. samma lä-genhetstillskott som enligt planerna för år 1945), varav ca 43 000 i s. k. kvotorter. Dessa hade i mitten av december erhållit byggnadstillstånd mot-svarande 59 % av deras planerade bostadsproduktion under år 1946. Mot-svarande andel vid samma tidpunkt föregående år uppgick till 70 %. Det är dock ännu inte möjligt att med ledning av antalet utfärdade byggnads-tillstånd bedöma bostadsproduktionens omfattning under 1946. Medan byggnadsregleringen varit mera restriktiv i fråga om bostadsbyggandet inom de kvotsreglerade orterna, antyder byggnadstillståndsstatistiken vissa uppgångs-tendenser i fråga om bostadsproduktionen utanför tätorterna samt i fråga om den industriella byggnadsverksamheten överhuvud taget. Sålunda hade tät-orter med mindre än 3 000 invånare under tiden maj—oktober 1945 kommit i åtnjutande av byggnadstillstånd för nästan lika många lägenheter som un-der år 1944 i dess helhet. För beviljade industribyggnadsföretag registreras en uppgång från 180,5 milj. kr. under maj—oktober 1944 till 244,8 milj. kr. samma period följande år.

Tillgången på byggnadsmaterial blir såsom ovan framhållits i sista hand avgörande för byggnadsverksamhetens totala omfattning under 1946. Det kan

i detta sammanhang framhållas, att redan en oförändrad byggnadsverksamhet med hänsyn till de under år 1945 skedda lageruttömningarna skulle komma att kräva ökad produktion och ökad bränsletilldelning inom åtskilliga tillverkningsgrenar. Å andra sidan är det möjligt, att försörjningsläget i vissa avseenden kan komma att lättas genom ökade importleveranser. Så vitt man nu kan bedöma torde det dock komma att råda allmän knapphet på byggnadsråvaror under 1946, även om denna kanske endast i fråga om enstaka produkter kommer att få direkt produktionsbegränsande effekt. Särskilt bekymmersamt är läget i fråga om gjutna normalrör, normalrördelar, smidda ledningsrör samt radiatorer. Tillgången på trävaror synes med hänsyn till exportbehoven komma att utgöra en trång sektion. Det bör måhända påpekas, att ett bristläge på detta område skulle bli mera hindersamt för bostadsproduktionen än för den industriella byggnadsverksamheten, vilken kännetecknas av en relativt låg trävaruförbrukning. Systematiska åtgärder ha emellertid vidtagits för att åstadkomma största möjliga sparsamhet med trävaror. Å andra sidan kan det inte vara helt betydelselöst i detta sammanhang, att just egnahemsbyggandet, som är förbundet med en förhållandevis hög trävarukonsumtion, tagit fart under den senaste tiden. Denna omständighet kan i viss mån belysas av att byggnadstillstånden för en- och tvåfamiljshus mellan januari—oktober 1944 och motsvarande period 1945 ökat från 147 milj. kr. till 258 milj. kr., samtidigt som byggnadstillstånden för flerfamiljshus företett någon minskning.

Sysselsättning och produktion.

Beredskapens avveckling och omställningen på arbetsmarknaden.

De ekonomiska förändringar, som under det senaste halvåret inträffat i Sverige, ha inte minst berört arbetsmarknaden och sysselsättningsläget. Utvecklingen har i sistnämnda avseenden gestaltat sig förvånansvärt friktionsfritt. Näringslivet har kunnat absorbera den från militärtjänsten friställda arbetskraften, och någon mera betydande ökning i arbetslösheten har inte behövt uppkomma. Då denna omställningsprocess ur vissa synpunkter kan sägas ha tagit sin början redan under det senare halvåret 1944, torde dess innebörd bäst kunna belysas genom en jämförelse av sysselsättningsförhållandena hösten 1944 och hösten 1945. Den mellanliggande perioden har alltså ur arbetsmarknadssynpunkt framför allt kommit att präglas av den militära beredskapens avveckling.

Demobiliseringen synes under tiden $31/8$ 1944 till $31/8$ 1945 ha friställt ca 180 000 man.¹ Å andra sidan har den svenska arbetsmarknaden under denna

¹ Arbetsmarknadskommissionen har i sina petita för budgetåret 1946/47 framhållit, att den inom krigsmakten tjänstgörande militära personalen till följd av försvarsberedskapens avveckling var ca 140 000 man mindre under hösten 1945 än i genomsnitt för år 1944. Inkallelserna i augusti 1944 omfattade emellertid 40 000 man mera än i medeltal för detta år i dess helhet. Detta måste i sin tur innebära, att sysselsättningen denna månad var lägre än i genomsnitt för året i dess helhet.

tid förlorat en del arbetskraft (ca 13 000 personer) i och med de norska och danska flyktingarnas hemvändande. Denna avgång synes dock ha blivit helt och hållet kompenserad genom andra tillskott av utländsk arbetskraft. Förutom återvändande eller nytillkomna danska och norska arbetare rör det sig i detta hänseende om baltiska och östeuropeiska flyktingar, vilka erhållit anställning under ifrågavarande period. Den från beredskapstjänstgöringen friställda arbetsstyrkan får under sådana förhållanden betraktas som ett nettotillskott till den svenska arbetsmarknaden.¹

Detta tillskott har i avsevärd utsträckning kunnat sysselsättas inom industrien. Mellan utgången av augusti 1944 och motsvarande tidpunkt 1945 kan arbetarantalet inom denna näringsgren beräknas ha stigit med ca 53 000, samtidigt som förvaltningspersonalen torde ha ökat med 8 000. Sysselsättningsökningen fördelar sig inte jämnt på de olika industrigrenarna, men det vill synas, som om de inkallade i allmänhet kunnat återvända till sina gamla anställningar, utan att några extra avskedanden behövt vidtagas.

Förutom inom industrien har väsentligt ökad sysselsättning även kunnat observeras inom skogsbruket samt byggnadsverksamheten. Inom den senare näringsgrenen kan arbetarantalet med ledning av tillgängliga uppgifter angående byggnadsvolymens utveckling uppskattas ha stigit med ca 20 000 mellan augusti 1944 och samma månad påföljande år. För skogsbrukets del kan någon dylik jämförelse ej genomföras för augusti, eftersom ingen inventering av den för avverkningsarbeten anställda arbetskraften under 1944 företagits med avseende på denna månad. En sammanställning av september-siffrorna utvisar emellertid en uppgång mellan 1944 och 1945 på ca 23 000 skogsarbetare. Men eftersom de ifrågavarande inventeringarna inte omfatta all arbetskraft inom skogsbruket, föreligga goda skäl att antaga, att den totala sysselsättningsökningen varit större än den sistnämnda sifferuppgiften ger vid handen.

Man får vidare räkna med någon ökning av den inom jordbruket verkssamma manliga arbetskraften. Under beaktande av tillgängliga uppgifter angående den manliga befolkningens yrkes- och åldersfördelning samt med hänsyn tagen till den omständigheten, att inkallelserna i augusti 1944 inte torde ha drabbat jordbruket i fullt samma utsträckning som övriga näringsgrenar, kommer man nämligen fram till den slutsatsen, att ca 40 000 av de hemförlovade beredskapsmännen tillhört lantbruksbefolkningen och torde ha återvänt till sin gamla näringsgren. Å andra sidan måste den ovan diskuterade ökningen av den totala arbetsstyrkan inom skogarna i väsentlig utsträckning ha blivit rekryterad inom jordbruksbefolkningen. För jordbruk och skogsbruk tillsammans förefaller det därför knappast rimligt att räkna med något större nettotillskott av arbetskraft än vid pass 50 000 man. Den sammanlagda sysselsättningsökningen inom de hittills beaktade näringsgrenarna skulle därmed utgöra ca 130 000 personer.

¹ Det bör måhända påpekas, att de naturliga förändringarna i den produktiva befolkningens storlek i nuvarande demografiska läge inte kunna ha varit av nämnvärd betydelse under här ifrågavarande 12-månadersperiod.

Det återstår alltså ca 50 000 personer att lokalisera på arbetsmarknaden. Den andel av från inkallelserna friställd personal, som tillhört yrkesgrupperna handel och samfärdsel samt allmän tjänst och fria yrken, kan med ledning av 1940 års folkräkning synnerligen approximativt uppskattas till ca 45 000 personer. Det förefaller sannolikt, att ifrågavarande verksamhetsområden kunnat absorbera ett personaltillskott av denna storleksordning, utan att några mera omfattande avskedanden behövt vidtagas. Resultatet av de ovan berörda förhållandevis omfattande förflyttningarna på arbetsmarknaden har nämligen i sista hand blivit, att den totala arbetslösheten företett en synnerligen obetydlig tillväxt. Mellan ³¹/₈ 1944 och motsvarande tidpunkt 1945 hade antalet manliga arbetslösa inom fackförbunden stigit med endast 3 200 personer. Den kvinnliga personalen inom industrien hade samtidigt minskat med ca 1 000 arbetare. Det finns emellertid ingenting, som tyder på att den kvinnliga arbetskraften i mera betydande omfattning lämnat arbetsmarknaden. I den mån någon sådan avgång kan ha ägt rum, synes den ha skett frivilligt. Härför talar bl. a. den omständigheten, att arbetslösheten bland fackförbundens kvinnliga medlemmar företett någon minskning.

Vid sidan om de hemförlovade beredskapsstyrkornas överförande från militär till civil sysselsättning har det ägt rum en viss överflyttning av arbetskraft från ersättnings- och krigsmaterielproduktion till mera fredsbetonade verksamhetsfält. Detta senare led av omställningsprocessen, vilket f. ö. ännu inte nått sin avslutning, är det likväl svårare att kvantitativt belysa. De företag inom olika branscher, som fått minska sina leveranser till krigsmakten, ha som regel kunnat öka sin civila produktion i motsvarande grad. De driftsnedläggelser, som hittills förekommit inom ersättningsproduktionen, kunna ur sysselsättningssynpunkt inte tillmätas någon mera avsevärd vikt. Vedavverkningarna, som i dessa avseenden betyda mest, har man ju hittills inte haft någon möjlighet att minska.

Produktionsförändringarna inom olika industrigrenar.

Den ökade sysselsättningen inom industrien har givetvis motsvarats av en betydande uppgång i den industriella produktionsvolymen. Denna uppgång har varit särskilt påtaglig inom de exportinriktade skogsindustrierna samt vissa grenar av kapitalvaruproduktionen. Vissa produktionsökningar ha även förekommit inom konsumtionsvaruindustrien. Emellertid ha dessa till följd av brist på råvaror eller arbetskraft varit av tämligen begränsad omfattning. Bakgrunden till den ovan skisserade produktionsutvecklingen har i tidigare delar av denna framställning blivit belyst genom särskilda undersökningar av de förändringar, som inträffat med avseende på utrikeshandeln samt investeringsverksamheten. Konsumtionen, som även är av betydelse i detta sammanhang, kommer å andra sidan att granskas i ett senare avsnitt. Den närmaste uppgiften blir endast att om möjligt inregistrera de viktigare produktionsförskjutningar, som förekommit inom olika branscher.

Verkstadskonflikten utgör den mest dramatiska tilldragelsen på industriproduktionens område under 1945. De av konflikten berörda industrierna ingo härigenom miste om vid pass 13 miljoner arbetsdagar. Ännu föreliggande inga tillförlitliga uppgifter, som direkt kunna belysa vad den härigenom framkallade produktionsnedgången inom verkstadsindustrierna betytt med avseende på den totala industriproduktionen 1945. En viss ledning synes man dock i detta sammanhang kunna erhålla genom att ta fasta på de till följd av strejken bortfallna löneutbetalningarna, vilka inom ifrågasvarande industrier torde motsvara ca 9 % av de totala arbetslönerna inom industrien i dess helhet under år 1945. Konflikten har medfört betydande materialsvårigheter för byggnads- och investeringsverksamheten men bör å andra sidan ha inneburit en viss lättnad i verkstadsindustriens råvaruförsörjning. I oktober låg sysselsättningen inom konfliktindustrierna enligt socialstyrelsens statistik ca 6 % högre än i januari, d. v. s. omedelbart före konfliktens utbrott, då aktiviteten inom verkstadsindustrierna var livligare än någonsin tidigare.

Krigets upphörande har för verkstadsindustrien inneburit en förändring av produktionsinriktningen. Detta framgår av nedanstående tablå. Denna utgör en direkt fortsättning av en motsvarande sammanställning i föregående konjunkturrapport och grundar sig liksom denna på industrikommissionens enquêter angående sysselsättningen inom 700 av de största verkstäderna, vilka 1939 representerade mer än 85 % av det totala antalet arbetare inom motsvarande grupper i industristatistiken.

	Procentuell fördelning på		
	Militära order	Exportorder	Övriga order + lagerprod.
1939.....	8	31	61
Mars 1943	34	12	54
September 1944	26	10	64
Augusti 1945.....	17	17	66

Ehuru exportordernas andel av produktionen ökat, samtidigt som de militära beställningarna gått tillbaka, är de ifrågasvarande industriernas kapacitet således alltså inriktad på hemmamarknaden i högre grad än vad som var fallet före krigsutbrottet.

Vid järn- och stålverken har produktionen under 1945 varit i det närmaste oförändrad i jämförelse med föregående år. Tackjärnstillverkningen har emellertid minskat något, främst beroende på att driften vid vissa hyttor tillfälligt måst inställas på grund av brist på träkol och koks. Efter viss driftsinskränkning i november månad har Domnarfvets tackjärnsframställning dock kunnat återupptagas i full utsträckning. Fördelningen på kvalitetsgöt och ordinära göt har under det senaste året inte undergått någon förskjutning, och någon återgång i riktning mot förkrigstidens mera kvalitetsinriktade produktion har således ännu inte kunnat förmärkas.

Inom metallproduktionen ha de förbättrade importmöjligheterna medfört driftsnedläggelser inom vissa under kriget upptagna tillverkningsgrenar. Framställningen av zink och nickel har upphört, medan Boliden minskat sin brytning av kopparmalm. Blyproduktionen pågår ännu, men framtidsutsikterna äro här liksom i fråga om aluminiumoxidtillverkningen synnerligen oklara. Produktionen har gått tillbaka inom gruvnäringen, där antalet sysselsatta arbetare gått ned med 9 % från augusti 1944 till samma månad 1945. Det är framför allt exportgruvorna, som blivit ställda inför avsättningssvårigheter. Inom dessa sysselsattes den decimerade arbetsstyrkan som regel endast 5 dagar i veckan.

Av sysselsättningssiffrorna att döma ha betydande produktionsökningar förekommit även inom de industrier, som huvudsakligen eller i betydande utsträckning äro inriktade på framställning av byggnadsråvaror av olika slag. Till denna grupp höra bl. a. stenbrott och stenhuggerier, cementfabriker och kalkbruk, tegelbruk, porslins-, kakel- och lergodsfabriker, glasbruk samt snickeri- och möbelfabriker. Sysselsättningen låg här i augusti 1945 10—15 % högre än året tidigare.

Produktionsuppgången synes ha varit särskilt utpräglad inom de exportinriktade skogsindustrierna. Sågverkens produktion under år 1945 beräknas bli 10 % större än 1944, men fortfarande 30 % lägre än 1939. Massafabrikerna med ett produktionsuppsving mellan 1944 och 1945 på ca 50 % befunno sig det senare året alltså 30—40 % under 1939 års tillverkningsnivå. Produktionen har även stigit avsevärt vid pappersbruken.

Sysselsättningen ligger däremot i del närmaste oförändrad inom den kemisk-tekniska industrien i dess helhet. För sprängämnesfabrikernas del föreligger en kraftig produktionsminskning, men å andra sidan ha inte några mera betydande driftsnedläggelser förekommit vid de under kriget nyupptagna eller utvidgade tillverkningarna, varibland märkes ersättningsproduktionen av cellull och garvämnen. Om framställningen av träkol och trätjära räknas till den kemiska industrien, blir helhetsbilden delvis annorlunda. I och för användning som drivmedel förekommer numera endast obetydlig tillverkning av de sistnämnda produkterna. Ur råvarusynpunkt har såpsjunderiernas försörjning med kalilut ingett betydande bekymmer. Möjligheter synas åter föreligga att åtminstone i viss utsträckning basera superfosfattillverkningen på importerad råfosfat. Apatitbrytningen i Norrbotten torde därför komma att undergå en väsentlig nedskärning eller måhända helt nedläggas.

Vad de återstående främst konsumtionsvaruproducerande industrigrenarna beträffar, har läget inom livsmedelsindustrien inte undergått några större förändringar, medan beaktansvärda produktionsökningar däremot förekommit inom läder-, hår- och gummivaruindustrierna samt vissa av textil- och beklädnadsindustrierna. Ehuru skoproduktionen 1945 alltså var lägre än 1939, kan den dock sägas ha uppnått normal förkrigsnivå. Den för civil förbrukning avsedda skottillverkningen låg under de tre första kvartalen ca 30 % högre än motsvarande period 1944, varför en befarad nedgång i sko-

Tabell 3. Uppskattat arbetarantal inom industrien.

	Augusti 1944	Index: augusti 1944 = 100	
		Augusti 1945	Oktober 1945
Malmbrytning och metallindustri	229 000	109	112
Jord- och stenindustri	54 000	110	102
Träindustri	63 000	114	112
Pappers- och grafisk industri	55 000	123	125
Livsmedelsindustri	53 000	100	109
Textil- och beklädnadsindustri	81 000	104	106
Läder-, hår- och gummivaruindustri.....	25 000	111	114
Kemisk-teknisk industri.....	23 000	102	102
Samtliga industrigrupper ¹	583 000	109	111

lagren kunnat undvikas. I fråga om gummiskodon av olika slag är lagerställningen dock synnerligen otillfredsställande. Å andra sidan har den betydande tillverkningen av läderskor åtföljts av en avsevärd nedgång i lagren av hudar och läder. Denna nedgång kan med nuvarande importutsikter beräknas fortsätta ännu någon tid. Medan skofabrikationen till följd härav besväras av en viss knapphet på ovanläder, ha gummivarufabrikerna haft kännning av brist på såväl råvaror som arbetskraft. Sysselsättningen har dock under den här betraktade perioden även inom sistnämnda industri stigit lika kraftigt som inom skoindustrien eller med ca 10 %.

För textilindustriernas del utgör försörjningen med spånadsämnen inget som helst problem. Produktionen begränsas i stället genom bristen på arbetskraft. Arbetarantalet inom gruppen textil- och beklädnadsindustri i dess helhet har dock ökat med ca 4 % mellan augusti 1944 och samma månad 1945 och torde därmed ha överskridit 1939 års nivå. Den i förhållande till föregående år stegrade sysselsättningen hänför sig uteslutande till de manliga arbetarna. Produktionen är vid spinnerierna något större än före kriget, medan däremot väverierna och trikåfabrikerna, som vid fullt kapacitetsutnyttjande måste tillföras importerade garner, inte kunnat nå upp till full förkrigsproduktion. Importen av halvfabrikat och färdigvaror, som före kriget svarade för ungefär en fjärdedel av landets försörjning med textilvaror, har nämligen under det senaste året varit synnerligen obetydlig. Ehuru den civila konsumtionen under sista ransoneringsperioden räknad i poäng endast torde ha motsvarat ca 80 % av förkrigstidens, ha lagren av färdiga textilvaror minskat avsevärt.

Industriens totala produktionsvolym.

Av de närmast föregående avsnitten torde ha framgått, att betydande produktionsutvidgningar under det senaste året förekommit inom de flesta in-

¹ Uppskattningen inbegriper ej gruppen kraft-, belysnings- och vattenverk, vilken ej är representerad i socialstyrelsens sysselsättningsstatistik.

dustrigrenar. Det återstår att uppskatta industriens totala produktionsvolym i nuvarande läge. Av tillgängliga volymberäkningar har industriförbundets produktionsindex dock för krigsårens del visat sig mindre representativ, medan kommerskollegii kalkyler i dessa avseenden ännu icke hunnit föras fram längre än t. o. m. 1942. För senare år synas sysselsättningsuppgifterna utgöra den säkraste utgångspunkten för en uppskattning av den industriella produktionsvolymen. Emellertid saknas fastare hållpunkter för ett bedömande av produktivitetens utvecklingen sedan 1942, för vilket år produktiviteten, mätt som genomsnittlig produktionsvolym per arbetstimme, enligt kommerskollegii beräkningar var 5 % lägre än 1939. Nedanstående sammanställning visar, att produktivitetsnedgången från 1939 till 1942 i något växlande utsträckning gjort sig gällande inom samtliga industrigrenar utom textil- och beklädnadsindustrierna samt läder-, hår- och gummivaruindustrierna.

Produktion per arbetstimme inom olika industrigrenar år 1942.

Index: 1939 = 100.

Malmbrytning och metallindustri	97
Jord- och stenindustri	89
Träindustri	98
Pappers- och grafisk industri	89
Livsmedelsindustri	88
Textil- och beklädnadsindustri	101
Läder-, hår- och gummivaruindustri	103
Kemisk-teknisk industri	81

Den relativt enhetliga tendensen visar, att nedgången i industriens genomsnittliga produktivitet i stort sett varken kan tänkas bero på speciellt försämrade produktionsbetingelser inom enstaka industrigrenar eller på någon mera omfattande överföring av arbetskraft till industrigrenar med speciellt låg produktivitet. Det bör dock understrykas, att dessa mått på produktivitetens utvecklingen måste vara synnerligen osäkra, inte minst under krigstiden då starka förskjutningar ägt rum i produktionens inriktning.

Arbetarantalet kan i motsats till produktiviteten för de olika industrigrenarnas del någorlunda tillförlitligt följas även under tiden efter 1942. För 1943 ha erforderliga uppgifter kunnat inhämtas ur den preliminära redovisningen av 1943 års industristatistik. Förändringarna fr. o. m. sistnämnda år fram till oktober 1945 ha beräknats med ledning av socialstyrelsens sysselsättningsstatistik. Om man förutsätter en sedan 1942 oförändrad produktivitet och arbetstid för de sålunda uppskattade arbetsstyrkorna inom de olika industrigrenarna samt tilldelar dessa senare samma vikter, som blivit tillämpade vid 1942 års produktionsvolymberäkning, kommer man fram till det resultatet, att industriens produktionsvolym hösten 1945 skulle ligga 8 % högre än i genomsnitt för 1939. Detta måste vara ett minimivärde, och det är med tanke på nedan anförda omständigheter ingalunda uteslutet, att den faktiska produktionsvolymen f. n. ligger 15—20 % över 1939 års nivå. Det

är nämligen möjligt, att sysselsättningsökningen i denna kalkyl blivit systematiskt underskattad i och med att den beräknats på grundval av uppgifter från genomgående företag. Men framförallt är det ju i och för sig sannolikt, att en återhämtning av den industriella produktiviteten ägt rum under de senaste åren. Denna får i så fall i främsta rummet uppfattas som ett normalt fråmskridande inom avspärrningsekonomiens ram men skulle även till någon del kunna bero på den omdisponering av produktivkrafter från ersättnings- till exportproduktion, som i viss utsträckning genomförts under år 1945. För en tämligen betydande produktivitetsstegring inom industrien talar i varje fall den omständigheten, att en avsevärd lönestegring kunnat genomföras sedan 1942 trots i huvudsak oförändrade produktpriser. Detta omdöme bestyrkes av vissa uppgifter, som kunnat inhämtas från priskontrollnämndens undersökning av vinstutvecklingen inom industrien. Mellan 1943 och 1944 ha större industriföretag, som även lämnat uppgift om sin förbrukning av arbetskraft, kunnat öka sitt försäljningsvärde med 7 %, samtidigt som antalet arbetstimmar endast stigit med 1 %. Totalt sett har någon lageravveckling inte ägt rum vid de ifrågavarande företagen. Eftersom det knappast varit möjligt att bygga upp råvarulagren i någon större utsträckning, kunna lagren av färdigvaror alltså inte ha undergått någon mera avsevärd minskning under den betraktade perioden. Då kommerskollegii partiprisindex för industriprodukter sjönk med en enhet mellan 1943 och 1944, skulle, om denna prisindex vore representativ för ifrågavarande företag, resultatet bli en produktivetsförbättring på åtminstone 6 %. Den faktiska produktivetsuppgången inom dessa företag har dock troligtvis varit mindre. Industrieföretagen torde nämligen ha kunnat ta ut en viss prisstegring vid leveranser av beställningsarbeten av olika slag, vartill komma förskjutningar i produktionens inriktning, som i viss utsträckning kunna förklara den noterade stegringen i försäljningsvärdet.

Inkomstutveckling.

Inkomstutvecklingen inom skilda områden kan belysas av följande serier över löneinkomsternas utveckling, jordbrukarnas inkomster samt industrieföretagens vinstutveckling. Något uttryck för den totala inkomstutvecklingen inom landet kunna dessa uppgifter dock ej giva, eftersom de ej innebära en fullständig redovisning av inkomstbildningen inom samtliga områden. Beräkningsmetoderna äro dessutom på många punkter synnerligen approximativa.

Löneinkomsternas utveckling.

De i föregående konjunkturrapporter¹ publicerade uppgifterna över löneinkomsternas utveckling inom olika näringsgrenar ha här reviderats på vissa punkter och kompletterats till att omfatta år 1945. De reservationer beträffande det underliggande statistiska materialet, som tidigare anförts, äga fort-

¹ Meddelanden från konjunkturinstitutet, Ser. B: 2 och B: 3.

farande sin giltighet. Särskilt uppgifterna för år 1945 äro mycket approximativa.

Beträffande de beräkningsmetoder, som kommit till användning, må följande tillägg göras till de beskrifningar, som tidigare meddelats.

Lönesumman för *industriarbetare* har så långt möjligt beräknats på grundval av uppgifter om antalet utförda arbetstimmar enligt industristatistiken och genomsnittlig löneinkomst per arbetstimme enligt lönestatistiken. Detta förfaringssätt har kunnat användas för åren 1939—1942. Vid uppskattningen av 1943 års lönesumma har arbetarantalet kunnat fastställas i enlighet med den preliminära redovisningen av 1943 års industristatistik. Genomsnittlig arbetstid och timlön har för detta år erhållits ur Lönestatistisk årsbok. Uppskattningen av lönesummans utveckling under 1944 grundar sig helt på ännu ej publicerade uppgifter ur socialstyrelsens lönestatistik.

Beräkningen av industriens lönesumma för år 1945 har varit förenad med speciella svårigheter. Socialstyrelsens kvartalsstatistik över utbetalade lönesummor, som bygger på inhämtade uppgifter om löneutbetalningarna vid sista avlöningstillfället i mellersta månaden av varje kvartal, föreligger publicerad för de tre första kvartalen 1945 men kan ej utan vidare användas vid beräkningarna. Första och andra kvartalens uppgifter, vilka närmast äro månaderna februari och maj, äro nämligen påverkade av verkstadsstrejken. Lönesumman inom industrien, exklusive de av verkstadskonflikten berörda industrigrupperna, har beräknats på grundval av de tre första kvartalsundersökningarna 1945. För konfliktindustriernas del har den utbetalade lönesumman under februari och maj antagits representativ för de fem strejkmånaderna, medan uppgiften om lönesumman under augusti fått representera återstående delen av året. Dessutom ha till 1945 års inkomstsumma lagts 45 milj. kr., som utbetalats i strejkunderstöd. Extrainkomster, som under strejken intjänats inom andra än här redovisade näringsgrenar, ha däremot icke kunnat uppskattas.

Beräkningen av lönesumman för *byggnadsarbetare* har helt reviderats, då vissa inom konjunkturinstitutet verkställda kalkyler över byggnadsverksamhetens värde kunnat läggas till grund för beräkningarna åren 1939—1944. Dessa kalkyler omfatta förutom nyanskaffning och underhåll av bostäder inom och utom tätorterna samt av jordbrukets ekonomibyggnader även den för kommersiella och industriella ändamål inriktade nybyggnadsverksamheten. — Uppskattningen av lönernas andel av de totala byggnadskostnaderna grundar sig på 1944 års byggnadstillståndsstatistik. Särskilda kvoter ha med specifikation för nybyggnader och reparationer fastställts för de olika byggnadsområdena. För tidigare år ha löneandelarna varierats med ledning av lönekostnadernas förändringar i socialstyrelsens byggnadskostnadsindex. Härigenom kommer dock löneinkomsternas ökning att något underskattas, då denna index endast avser byggnadskostnaderna i Stockholm. Arbetslönerna för byggnadsarbetare ha nämligen stigit mindre i Stockholm än i landet i dess helhet. — Vid beräkningen av 1945 års byggnadsarbetarlöner har beaktats, att bostadsbyggandet under 1945 i enlighet med preliminära uppgifter från statens byggnadslånebyrå kan väntas överstiga 1944 års med ca 17 %. Vidare har hänsyn även tagits till den ökning i den för industriella ändamål inriktade byggnadsverksamheten, som ådagalagts genom kommerskollegii preliminära redovisning av 1945 års investeringsundersökning. Övrig byggnadsverksamhet, varom uppgifter helt saknas, har antagits vara av samma omfattning som under 1944. Hänsyn har även tagits till ökningen i lönesatserna.

Lönesumman för de *privatanställda* år 1945 har uppskattats med stöd av indextal över löneutbetalningarna till »övrig personal» enligt socialstyrelsens förut nämnda kvartalsstatistik. Till de privatanställda räknas härvid teknisk personal samt butiks- och kontorspersonal inom industri och byggnadsverksamhet, handel och varulager, samfärdsel, banker och försäkringsföretag.

Uppgifterna om *lantarbetarnas* lönesumma äro hämtade från den av jordbrukskommittén i oktober 1945 fastställda kostnadskalkylen. Hänsyn har tagits till förskjutningar mellan olika löneformer. Inkomsterna gälla både kontantlön och naturaförmåner. I kalkylen har räknats med en minskning i arbetsvolymen inom själva jordbruksdriften med omkring 1,5 % per år för den lejda arbetskraften.

Skogsarbetarnas löneinkomster ha till och med avverkningsåret 1944/45 kunnat beräknas med ledning av uppgifter angående totala avsaluavverkningar och framkörningar. Med avseende på andra halvåret 1945 innehåller den nu tillgängliga statistiken dylika uppgifter för ved- och massaved beträffande månaderna juli—oktober. För november och december ha avverkningar och framkörningar antagits vara av samma relativt betydande storleksordning som under oktober. Förändringarna i lönesatserna ha till och med 1944/45 kunnat följas i lönestatistiken, varefter höstens avtal för skogsarbetare i norra Sverige blivit beaktade. Till och med utgången av november månad har i arbetspremier utbetalats 20,8 milj. kr.

Uppgifterna om *statliga och kommunala utbetalningar till enskilda inkomsttagare* ha liksom tidigare erhållits från riksräkenskapsverket. Dessa utbetalningar inkludera utom avlöningar och pensioner även vissa bidrag till enskilda såsom krigsfamiljebidrag, sjukkasseebidrag m. m.

Tabell 4. Löneinkomsternas utveckling 1939—1945.

Milj. kr.

	1939	1940	1941	1942	1943	1944 ¹	1945 ¹
<i>Privata sektorn</i>							
Industriarbetare	1 414	1 461	1 576	1 823	1 969	2 067	2 166
Byggnadsarbetare	496	304	313	390	471	515	576
Privatanställda	484	517	568	648	708	772	844
Lantarbetare	288	303	327	370	396	413	446
Skogsarbetare	144	206	262	259	323	245	304
Summa	2 826	2 791	3 046	3 490	3 867	4 012	4 336
Index	100	99	108	123	137	142	153
<i>Statliga och kommunala inkomstutbetalningar</i>	1 525	1 775	2 075	2 320	2 500	2 650	2 610
Index	100	116	136	152	164	174	171
Totalsumma	4 351	4 566	5 121	5 810	6 367	6 662	6 946
Index	100	105	118	134	146	153	160
Inkomst av tjänst el. tillfällig förvärvsverksamhet ²	5 648	5 884	6 571	7 631	8 351	8 894	—
Index	100	104	116	135	148	157	—

¹ Preliminära siffror.² För fysiska personer m. fl enligt A-längden

Löneinkomsternas utveckling för de i tabellen kartlagda områdena av näringslivet synes relativt väl överensstämma med utvecklingen av den uppskattade inkomsten av tjänst och tillfällig förvärvsverksamhet enligt taxeringsuppgifterna. Den starkare stegringen av den uppskattade inkomsten under senare år kan möjligen hänföra sig till den successivt skärpta kontrollen av deklARATIONERNA. Man kan således antaga, att de här beräknade förändringarna i löneinkomsterna, ehuru uppgifterna på många punkter äro synnerligen approximativa, dock giva en någorlunda riktig bild av utvecklingen.

Enligt tabellen skulle de samlade löneinkomsterna mellan 1939 och 1944 ha stigit med 53 %. Mellan 1944 och 1945 ha löneinkomsterna fortsatt att stiga, trots att verkstadskonflikten inneburit ett avsevärt inkomstbortfall. Ökningen synes utgöra ca 4 %, beroende dels på ökad sysselsättning, dels på en höjning av lönesatserna.

De i tabell 4 redovisade löneinkomsterna ligga i genomsnitt för år 1945 ca 60 % över förkrigsnivån. Konsumtionsprisnivån har sedan år 1939 stigit med 47 % enligt riksbankens konsumtionsprisindex och med 42 % enligt socialstyrelsens levnadskostnadsindex. Ökningen i lönesumman har alltså varit åtskilligt starkare än stegringen i levnadskostnaderna. Av denna jämförelse kan man emellertid inte utan vidare draga den slutsatsen, att den genomsnittliga realinkomsten per sysselsatt individ stigit över förkrigsnivån, eftersom totalt sett en ökning i sysselsättningen ägt rum sedan år 1939. Ännu mindre kan man med utgångspunkt från denna sammanställning avge något generellt omdöme om lönesatsernas utveckling i förhållande till levnadskostnadernas. Den tämligen starka uppgången i de totala löneinkomsterna kan nämligen till någon del tänkas bero på en överflyttning från lägre till högre betalda fack.

Löneinkomsternas utveckling inom olika verksamhetsområden torde klarare framgå av följande tabell, som speciellt belyser ojämnheten i kompensationsgraden för olika huvudgrupper av inkomsttagare. Uppgifterna för 1945 måste anses preliminära och ytterst approximativa.

Tabell 5. De individuella löneinkomsternas utveckling.

Index: 1939 = 100.

	1942	1943	1944	1945
Industriarbetare (timförtjänst).....	128	134	137	146
Lantarbetare ¹				
Arbetare i kost, kördräng (årslön) ..	135	151	159	201
Statare, kreatursskötare (årslön)	125	138	139	184
Tillfällig daglönare (dagsförtjänst) ..	139	152	153	170
Statsanställda ²	122	124	132	141
Levnadskostnadsindex (med skatter) ³ ..	141	142	143	143

¹ Uppgifterna avse produktionsår. Lönerna för produktionsåret 1938/39 = 100.

² Löneklasserna g—a samt 1—5 i det allmänna löneplanssystemet för civilförvaltningen.

³ Juni 1939 = 100. Uppgifterna avse genomgående juni månad.

Industriarbetarnas medeltimförtjänst (inkl. övertidsersättning och naturaförmåner) är till och med år 1944 beräknad i enlighet med lönestatistiken. Uppgången mellan 1944 och 1945 har uppskattats genom en jämförelse av lönesummorna och sysselsättningen under tredje kvartalen respektive år. Denna metod, som givetvis ger tämligen osäkra resultat, har måst tillgripas, eftersom uppgifterna från de två första kvartalen äro påverkade av verkstadsstrejken. Enligt denna beräkning skulle industriarbetarlönerna mellan 1944 och 1945 ha stigit med drygt 6 %. De lönehöjningar, som erhållits vid de senast slutna avtalen, skulle i och för sig ha medfört en lönestegring på ca 4 %. Skillnaden tyder på att de genomsnittliga löneinkomsterna faktiskt ökat mera än avtalen föreskrivit. Därest semesterns förlängning med en vecka ej inräknas i löneförmånerna, skulle stegringen mellan 1939 och 1945 bli 43 % i stället för 46 %, som angivits i tabell 5.

Jordbrukarnas inkomster.

I tabell 6 meddelas en sammanställning över jordbrukarnas inkomster åren 1938/39—1945/46. Liksom motsvarande uppgifter i Meddelanden från konjunkturinstitutet. Ser. B: 3, bygger den på de inkomst- och kostnadskalkyler, som för prissättningen upprättats inom 1942 års jordbrukskommitté. Inkomstuppgifterna i tabell 6 motsvara den i oktober 1945 fastställda kostnadskalkylen. Eftersom uppdelningen av den i kalkylen upptagna lönesumman mellan jordbrukare och anställda lantarbetare blir tämligen schematisk, angiva nedanstående belopp endast den ungefärliga storleksordningen av jordbrukarnas inkomster.

Tabell 6. Jordbrukarnas inkomster.

Milj. kr.

	1938/39	1939/40	1940/41	1941/42	1942/43	1943/44	1944/45	1945/46
Arbetslön	510·6	580·1	650·2	718·4	745·2	754·4	820·4	855·9
Kapitalränta	116·2	116·2	113·9	110·8	108·1	106·4	105·4	114·9
Över- och underskott	—	14·1	+ 6·5	—95·9	+ 13·7	+ 125·1	—28·7	—30·0
Summa	626·8	710·4	770·6	733·3	867·0	985·9	897·1	940·8
Index	100·0	113·3	122·9	117·0	138·3	157·3	143·1	150·1

Industriföretagens inkomster.

De möjligheter att bedöma de totala företagsvinsternas förändringar under de senaste åren, som för närvarande föreligga, äro synnerligen begränsade. Vissa indicier på de faktiska företagsinkomsternas utveckling kunna dock angivas. Sålunda ha de taxerade inkomsterna för hela aktiebolagsbeståndet mellan 1938 och 1944 stigit med 33 %. Mellan 1943 och 1944 inträdde emellertid en minskning på 6 %. Det är Stockholm och Göteborg, som svara för denna nedgång, under det att landet i övrigt i allmänhet visar stigande siffror.

Dylika uppgifter angående nettovinsterna kunna emellertid ej ge någon fullständig upplysning om den faktiska vinstutvecklingen, eftersom de påverkas av inom företagen växlande bokföringsprinciper i fråga om skatter, avskrivningar, lagervärdering m. m., vilka principer även kunna variera från år till år. Någorlunda tillfredsställande uppgifter angående vinstförhållandena sedan 1938 äro för närvarande tillgängliga endast beträffande vissa i och för sig betydelsefulla områden inom industrien, vars representativitet emellertid kan ifrågasättas både när det gäller denna näringsgren och näringslivet i dess helhet. Sålunda har priskontrollnämnden för att erhålla en mera ingående kännedom om den faktiska vinstutvecklingen företagit en intensivbearbetning av ett antal industriföretags bokslut. Man har sökt utforma ett bruttovinstbegrepp, som skulle möjliggöra en jämförelse mellan olika år. Denna bruttovinst har beräknats som summan av redovisad nettovinst + skatter + avskrivningar + förändringar av dold lagerreserv + vinstdispositioner — extraordinära inkomstförvärv. Förändringen av dold lagerreserv bör inräknas i bruttovinsten, emedan lagervärderingen ofta är avgörande för vinstresultatet. Då lagervärderingsfrågans lösning är problematisk, har i undersökningen alternativa bruttovinstberäkningar företagits. I första alternativet har en nedskrivning av lagren under förkrigspris betraktats som en dold lagerreserv (bruttovinst I). I andra alternativet har skillnaden mellan värdet av lagren till dagspris vid bokslutsdagen och bokfört värde betraktats som en dold reserv (bruttovinst II).

Undersökningen, som omfattar boksluten för 377 företag under åren 1938—1944, representerar omkring 45 % av det totala saluttillverkningsvärdet för motsvarande industrigrupper enligt industristatistiken för år 1933.

Mellan 1938 och 1944 steg försäljningsvärdet för samtliga företag med 63 % och bruttovinst II likaledes med 63 %. Uppgången i bruttovinst I utgjorde 47 %. I första fallet skulle alltså bruttovinsten utgöra en oförändrad andel av försäljningsvärdet, under det att i andra fallet dess andel sjunkit något. Anmärkas bör att bruttovinst I och bruttovinst II mellan 1943 och 1944 företett en motsatt utveckling. Medan den förstnämnda vinsten undergått en obetydlig ökning, har den senare minskat med ej mindre än 8 %. Denna olikhet i utvecklingsgången återspeglar bland annat den omständigheten, att industriföretagens lager, som under 1943 undergått en avsevärd ökning, under 1944 hållit sig ungefär oförändrade.

Ovan angivna sifferuppgifter över bruttovinstutvecklingen ge i och för sig icke någon kunskap om utvecklingen av företagens behållna vinster. I bruttovinsten ingå ju förutom skatter sådana avskrivningar och vinstdispositioner, som äro av faktisk kostnadskaraktär. Minskas bruttovinst II med dessa poster blir vinststegringen i förhållande till 1938 års nivå begränsad till 23 %.

Även Industriens utredningsinstitut har företagit en undersökning av företagens vinstutveckling, ehuru på grundval av ett något mindre omfattande material. Denna undersökning ingår i utredningen »Inkomster och investeringar inom industrien 1937—1944» och avser boksluten för 193 större och medelstora industriföretag. De redovisade nettovinsterna ha därvid korrigere-

rats med hänsyn till alla skattebelastningar av vinst- och förlusträkningen, och man har sålunda erhållit ett belopp »vinst före skatt». Denna låg för de undersökta företagen år 1944 nära 50 % över genomsnittet för åren 1937—1939. Som en jämförelse kan nämnas, att i priskontrollnämndens undersökning redovisad nettovinst + skatter mellan 1938 och 1944 stigit med 53 %.

Konsumtion.

Föreliggande beräkning av konsumtionsutvecklingen 1939—45 har utförts efter i stort sett samma metoder, som tillämpats i tidigare Meddelanden från konjunkturinstitutet (särskilt A: 8, B: 2 och B: 3). Uppgifterna äro med undantag för posten »beklädnad» hämtade från riksbankens senaste konsumtionsvärdeberäkning. Konsumtionen av skor och textilvaror har däremot beräknats inom konjunkturinstitutet med ledning av den uppskattade poängförbrukningen. Det bör vidare påpekas, att kostnader för privatbilar, vilka i riksbankens redovisning föras under rubriken »inventarier», i tabell 7 på s. 51 ingå i gruppen »övriga varor och tjänster». Jämfört med tidigare konjunkturrapporter har denna post även i övrigt blivit avsevärt utvidgad, varigenom bättre överensstämmelse med riksbankens beräkningar erhållits. Nedan framlagda uppskattningar torde med avseende på år 1945 få betraktas som mycket preliminära, då de i huvudsak grunda sig på material från årets tre första kvartal. Beräkningarna äro emellertid även beträffande tidigare år behäftade med en avsevärd osäkerhet. Resultaten böra icke användas som ett mått på den totala konsumtionens absoluta storlek utan få snarare uppfattas som ett indicium på dennas förändringar. Inte ens i denna bemärkelse kunna de framlagda värdena betraktas som särskilt tillfredsställande. Osäkerheten i kalkylerna torde kunna belysas genom en översiktlig granskning av de tillämpade beräkningsmetoderna.

Beräkningarna ha t. o. m. 1941 i huvudsak kunnat baseras på produktionsstatistiska uppgifter. Ett dylikt tillvägagångssätt är emellertid förenat med avsevärda svårigheter. Därest man med ledning av den officiella statistiken över industriproduktionen och utrikeshandeln till partipriser kunnat uppskatta den totala tillgången inom landet av en viss vara, återstår nämligen att fastställa dels i vad mån den ifrågavarande produkten förbrukas för konsumtionsändamål, dels vilka handelsmarginaler som dessförinnan blivit pålagda densamma. Då konsumtionsvärdeberäkningarna i dessa avseenden äro baserade på tämligen summariska uppgifter uppkomma redan härigenom tvenne avsevärda felkällor. Härtill kommer, att den produktionsstatistiska metoden inte tar hänsyn till lagerförändringarna, varigenom uppskattningarna bliva systematiskt förvanskade, därest den totala lagerställningen undergår betydande förändringar. Slutligen föreligger den rent praktiska svårigheten att industristatistiken f. n. publiceras avsevärd tid efter det berörda kalenderårets utgång. Konsumtionsutvecklingen under de senaste åren

har därför måst uppskattas med ledning av andra, väsentligen omsättningsstatistiska, uppgiftskällor.

Av dessa täcker omsättningsskattestatistiken det största området, ehuru den icke omfattar vissa viktiga varugrupper. Då denna statistik emellertid är branschuppdeldad endast för Stockholms del, ger den huvudsakligen en föreställning om den totala konsumtionen av omsättningsskattebelagda varor. Man får dock härigenom möjlighet till en viss kontroll av de nedan framlagda konsumtionsberäkningarnas totalvärden. Bland övrig mera specificerad omsättningsstatistik är kontrollstyrelsens publikation, Accispliktiga näringar, den mest fullständiga. Försörjningskommissionernas statistik över förbrukningen av ransonerade varor har även varit en viktig informationskälla. Den avser dock i betydelsefulla fall (skor och textilvaror) icke närmare specificerade poängvärden. Utöver dessa förhållandevis fullständiga uppgiftskällor ha emellertid även serier av till stor del okänd representativitet måst utnyttjas i och för extrapolering av vissa konsumtionsposter. Sålunda har förutom Affärsekonomiska forskningsinstitutets (AEF) omsättningsstatistik även socialstyrelsens statistik över livsmedelskonsumtionens förändringar i stads- och landsbygdshushåll kommit till användning för dylika ändamål. Sistnämnda statistik ger mycket grova resultat, medan AEF:s serier äro baserade på ett så litet material, att det är svårt att bedöma deras grad av tillförlitlighet. Det kan nämnas, att när AEF utvidgade sitt tidigare mera begränsade material från manufaktur- och beklädnadshandeln, medförde detta vissa icke alldeles oväsentliga förändringar i indexserien över omsättningsutvecklingen 1938—42 inom denna bransch.

Det bör slutligen påpekas, att inom vissa områden ha konsumtionens förändringar under hela den här behandlade perioden, 1939—1945, måst uppskattas med ledning av från år till år inhämtade omdömen från branschmän. Detta gäller särskilt inventarier och tjänster. Felkällorna måste även i dessa fall vara betydande.

Födo- och njutningsämnen. Konsumtionen av ifrågavarande förnödenheter har beräknats inom livsmedelskommissionen enligt i huvudsak samma metoder, som redovisats i tidigare konjunkturrapporter.

Bostad. Denna post ansluter sig direkt till riksbankens tidigare publicerade beräkningar för åren 1939—1944. 1944 års värde har emellertid undergått en viss justering. Med avseende på år 1945 har hyresnivån antagits konstant. Bostadsnyttjandets tillväxt sedan 1944 har beräknats med ledning av det i eldstäder uppskattade nettotillskottet av bostadslägenheter.

Bränsle och lyse. Uppgifterna äro hämtade från riksbankens beräkningar. Konsumtionens förändringar under 1945 ha uppskattats med ledning av material, som bränslekommissionen och gasverksföreningen ställt till förfogande.

Beklädnad. Delposten »kläder» har beräknats med stöd av den inom industrikommissionen uppskattade poängförbrukningen, medan delposten »skor» förutom på uppgifter om poängförbrukningen även grundar sig på AEF:s omsättningsstatistik.

Inventarier och Övriga varor och tjänster. Under rubriken »inventarier» ingå bl. a. möbler, mattor, filtar, glas- och porslinsvaror, järnhandelsvaror,

värmeapparater, symaskiner, dammsugare, radiomateriel, musikinstrument, belysningsmateriel, cyklar och pälsvaror, medan rubriken »övriga varor och tjänster» bl. a. avser tvätt- och rengöringsmedel, hälsovård, nöjen, tidningar, böcker, resor, telefon och post. Utvecklingen av de ifrågavarande konsumtionsposterna har i stor utsträckning beräknats med ledning av uppskattningar och omdömen från branschmän.

Resultatet av konsumtionsuppskattningen för åren 1939—1945 framgår av följande tabell.

Tabell 7. Konsumtionens förskjutningar 1939—1945.

	Index: 1939 = 100						Procentuell förändring 1944 - 1945
	1940	1941	1942	1943	1944	1945	
<i>Värdeindex.</i>							
1. Födo- och njutningsämnen.....	110	120	126	133	146	151	+ 3
2. Bostad	102	103	107	110	114	119	+ 4
3. Bränsle och lyse	130	149	168	164	169	174	+ 3
4. Beklädnad	101	110	114	141	141	168	+ 19
a) Kläder	101	113	112	149	146	175	+ 19
b) Skor	102	97	123	107	115	137	+ 20
5. Inventarier	92	109	123	132	142	153	+ 8
6. Övriga varor och tjänster.....	99	105	118	129	136	142	+ 4
7. Total konsumtion	105	114	122	132	140	149	+ 6
<i>Volymindex.</i>							
Total konsumtion	91	86	84	90	95	101	+ 6

Den totala konsumtionen skulle således värdemässigt ha ökat med 6 % mellan 1944 och 1945 och med 49 % under hela perioden 1939—1945. En ungefärlig beräkning på grundval av detta material visar, att den del av konsumtionen, som består av omsättningsskattebelagda varor och tjänster, skulle ha ökat med icke mindre än 9 % från 1944 till 1945, medan motsvarande uppgång i omsättningsskatten för riket i dess helhet kan uppskattas till ca 7 %. Denna jämförelse tyder närmast på att konsumtionsökningen i här förelagda kalkyler blivit överskattad. Då de bägge serierna enligt nedanstående tablå undan för undan företett allt större avvikelser i utvecklingsgången, är det möjligt, att urvalet av uppgiftskällor samt bristfälligheter i det tillämpande viktsystemet medfört ett kumulerande fel i konsumtionsvärdeberäkningarna.

	1943	1944	1945
Omsättningsskattebelagt konsumtionsvärde. Index: 1942 = 100...	112	120	131
Totalt omsättningsskattebelopp. Index: 1942 = 100.....	110	115	123

Omsättningsskattestatistikens månadsuppgifter göra det möjligt att företa en närmare tidsbestämning av den under år 1945 inträffade konsumtionsuppgången. Följande sammanställning anger för var och en av de tio första månaderna 1945 det influtna omsättningsskattebeloppets procentuella tillväxt i förhållande till motsvarande månad 1944.¹

¹ Sammandraget bygger på den förutsättningen, att all omsättningsskatt, som inlevereras till statsverket under en viss månad, belastat konsumtionen under föregående månad. I själva verket torde denna tidsförskjutning vara exakt endast beträffande 70—80 % av det under varje månad inlevererade omsättningsskattebeloppet.

Januari	+ 20	Juni	+ 6
Februari	+ 4	Juli	+ 2
Mars	+ 20	Augusti	+ 5
April	+ 5	September	+ 4
Maj	+ 3	Oktober	+ 5

Konsumtionsökningens tyngdpunkt synes sålunda vara förlagd till första kvartalet, närmare bestämt till månaderna januari och mars. Att så varit förhållandet, måste i stor utsträckning ha berott på de omfattande textilvaruinköpen under årets första kvartal, vilka i sin tur voro betingade av att giltighetstiden för de gamla textilkupongerna upphörde i mars. Att döma av uppgifterna från Stockholms branschupplade omsättningsskattestatistik ha allmänhetens textilvaruinköp efter en viss avmattning under det andra kvartalet även i fortsättningen legat avsevärt högre än föregående år. Av tabell 7 framgår även, att delposterna »skor» och »kläder» under 1945 företett en betydligt kraftigare uppgång än de övriga i konsumtionsberäkningarna ingående varugrupperna. Å andra sidan kan det i detta sammanhang vara värt att nämna, att den i tidigare översikter särskilt uppmärksammade »symptomkonsumtionen», omfattande mera umbärliga och lyxbetonade varor, mellan 1944 och 1945 värdemässigt stigit med endast 4 %.

Volymmässigt synes den totala konsumtionen under 1945 ha kommit upp i ungefärlig nivå med förkrigstidens. Detta resultat bör dock uppfattas med särskild reservation med hänsyn till att konsumtionens sammansättning sedan 1939 undergått åtskilliga förändringar. Den relativt goda tillgången på varor inom vissa områden motsvaras av bristområden på andra håll, t. ex. i fråga om textilförsörjningen.

Sammanfattning.

Den lämnade översikten av utvecklingstendenserna på olika områden ger i sammanfattning bilden av ett starkt utpräglat högkonjunkturläge för det svenska näringslivet. Även för större delen av krigsperioden, särskilt åren 1943 och 1944, kunde man utan tvivel tala om högkonjunktur. Det ser dock ut som om denna under hösten 1945 snarast blivit skärpt och mer utbredd än tidigare. Under kriget rådde ju otillfredsställande avsättningsförhållanden och otillräcklig efterfrågan åtminstone inom en väsentlig del av näringslivet, nämligen inom exportindustrien, i främsta rummet skogsindustrien. Efter krigets upphörande ha tidigare avsättningssvårigheter i allmänhet förbytts i ett utpräglat knapphetsläge, där utlandets faktiska efterfrågan överstiger vad som kan utbjudas under rådande produktionsförhållanden. Det egentliga undaret utgör järnmalmen; bortfallet av den tyska marknaden har hittills endast i oväsentlig grad kompensrats av försäljning till andra länder.

Resultatet av högkonjunktrens utbredning till att även omfatta exporten är, att det därmed på alla huvudområden av näringslivet föreligger en press från en i förhållande till aktuella produktionsresurser för stor effektiv efter-

frågan. Föreliggande behov av arbetskraft, råvaror och maskiner för såväl export som investeringar kan icke täckas på grund av knappheten på tillgängliga resurser. Följden har blivit lagerminskning, växande orderstockar och delvis mycket besvärande förlängning av leveranstiderna, framför allt inom verkstäder och metall- och järnverk. Även i fråga om konsumtionen föreligger en så stor total efterfrågan, att det löpande utbud, som framkommer genom import och produktion, inom stora områden icke räcker till, varför lagerminskning uppstår. Givetvis finnas områden, där en sådan spänning mellan tillgång och efterfrågan icke föreligger. Sedan importen kommit i gång, har överskott uppstått på en del av de områden, där ersättningsproduktion hållits i gång under kriget — exempel härpå erbjuder tillverkning av bilkol och trätjärna samt vissa metaller. På samma sätt har bortfallet av efterfrågan på vissa förnödenheter för upprustningen medfört tillfälliga överskott. Det synes dock endast vara fråga om övergående lokala omställningsproblem, som under rådande efterfrågeförhållanden i allmänhet lösas relativt friktionsfritt, och som icke ge anledning till någon nämnvärd modifiering i bilden av allmän högkonjunktur.

Den skärpning och utbredning av högkonjunkturen, som gjort sig gällande under 1945, har tills vidare icke avsatt tydliga spår vare sig i utvecklingen på penning- och kapitalmarknaden eller i prisutvecklingen. Sedelomlopp samt bankernas totala in- och utlåning ha fortsatt att stiga i ungefär samma takt som under de senaste åren. Den ökning i likviditeten och lättnad på penningmarknaden, som de stigande exportinkomsterna medföra, har motvägts av under hösten växande importaffärer, som tydligen på ett tidigt stadium verkat i åtstramande riktning.

Fortsatt priskontroll och reglering av förbrukningen på mer utpräglade knapphetsområden har förhindrat, att den ökade efterfrågan utlöste en allmän prisstegring. De statliga myndigheterna ha sökt att i möjlig mån neutralisera risken för att en prisstegring uppstår via exporten. Den statliga kreditgivningen till utlandet har utformats med hänsyn till vår exportförmåga, och försörjningsmyndigheterna ha kontrollerat krediternas utnyttjande genom att reglera exportförsäljningarna inom viktigare områden med hänsyn till landets resurser och inhemska behov. Genom att själva exportvolymen sålunda i stort sett är under kontroll, begränsas risken för knapphetsprisstegring på ifrågavarande områden. Beträffande den direkta prisbildningen på exportvaror föreligger givetvis möjlighet att relativt höga exportpriser, som förekomma inom ett flertal områden, sprida sig till den inhemska prisbildningen. I regel föreligger dock icke någon större svårighet för priskontrollen att binda priserna vid försäljning inom landet vid lägre nivå än den som ernås vid export. På vissa områden har läget dock blivit synnerligen presat. Detta gäller särskilt hela skogsområdet, från skogsarbetarlönerna och priserna på skogsavverkningsrätter till prisbildningen på sågade trävaror. Orsakerna till den starka spänningen mellan utbud och efterfrågan ha diskuterats i tidigare sammanhang. Här skall endast konstateras, att denna spänning resulterat i uppkomsten av betydande överpriser på skogsavverknings-

rätter, särskilt i Norrland. Som vanligt i ett utpräglat knapphetsläge med tendens till stigande priser har marknadsläget skärpts dels genom att utbudet hållits tillbaka, dels genom att köparna av såväl skog på rot, virke som sågade varor samtidigt blivit övernormalt angelägna att säkra sin tillgång.

Från importsidan utgå såväl prisstegrande som prissänkande impulser. De senare synas dock tills vidare dominera; kommerskollegii importprisindex har sjunkit med 5 % sedan våren 1945, främst till följd av sänkta priser på flytande bränslen. Genom öppnandet av importen västerifrån har, som ovan framhållits, en del kostnadsuppdrivande ersättningsproduktion bortfallit. Krigets upphörande har emellertid också medfört prisstegringar. Ett antal råvaror, bränslen och färdigfabrikat måste nu importeras till högre pris än tidigare från Tyskland.

Vad de inhemska prisbestämningsfaktorerna beträffar har läget behållit sin stabilitet. Priserna på jordbruksprodukter kunde trots viss försämring i skördeutfallet i stort sett bibehållas oförändrade, då det kalkylerade »underskottet» för jordbruket som helhet föll innanför den s. k. 4 %-marginalen. Arbetslönerna ha undergått fortsatt höjning utan någon i de officiella indextalen synlig prisstegringstendens som konsekvens. Som framhållits på s. 43 synes en fortgående, ganska betydande stegring av produktiviteten ha ägt rum, vilket till stor del torde förklara, att sedan 1942 inträffade lönehöjningar rymts inom marginalerna för i huvudsak oförändrad prisnivå. Man får dock lätt, när utvecklingen under perioden 1942—1945 studeras, en överdriven föreställning om möjligheten att med bibehållande av oförändrade priser höja lönerna. Det bör nämligen framhållas, att en säkerligen icke oväsentlig, men alldeles obestämbar del av de inträffade lönehöjningarna slagit igenom prisstoppet och därmed burits av konsumenterna. Detta gäller utan tvivel i betydande grad om beställningsarbeten inom verkstadsindustrien och hantverket. Vidare kan den av lönehöjningar framkallade fortgående kostnadsstegringen för många branscher ha medfört en viss förskjutning av produktionen från billigare till dyrare produkter, vartill kommer, att i vissa fall nog även en viss kvalitetsförsämring kan ha blivit följden av en okompenserad kostnadsstegring.

Det är icke svårt att finna de allmänna orsakerna till den från krigsperioden bestående, snarast skärpta spänningen mellan köpkraftig efterfrågan och löpande utbud av varor och tjänster. Under kriget kunde det s. k. köpkraftsöverskottet i huvudsak hänföras till det stora statliga utgiftsöverskottet. Den starka nedskärning av försvarsutgifterna, som skett under innevarande budgetår, skulle uppenbarligen i och för sig medföra en väsentlig minskning i detta utgiftsöverskott. Denna minskningstendens har emellertid kompenenserats av det från juni månad 1945 framträdande exportöverskottet, som till stor del finansierats genom statliga exportkrediter. Ett exportöverskott har uppenbarligen i stort sett samma direkta konjunkturverkningar som ett budgetunderskott: det sker i bägge fallen utbetalningar av inkomster inom landet utan motsvarande utbud av varor för den inhemska civila försörjningen. En ytterst ungefärlig jämförelse mellan 1944 och andra halvåret 1945 ger

vid handen, att den sammanlagda nettoeffekten av exportöverskott och statligt utgiftsöverskott synes ha varit större under den senare perioden. Mot denna stegring i den totala efterfrågan på varor och tjänster svarar emellertid en ökning i utbudet, som hänför sig till den ökning i produktionen och den minskning av lagren, som ägt rum under 1945.

Såsom närmare redovisats i avsnittet om sysselsättning och produktion, har en betydande produktionsstegring ägt rum mellan hösten 1944 och hösten 1945. Knapphet på arbetskraft och brist på bränsle och råvaror till följd av den låga importen ha emellertid på så gott som alla områden satt snäva gränser för expansionen. Efterfrågeökningen har därför vid den relativt ringa elasticiteten i produktionen av varor medfört en betydande allmän lagerförtäring under 1945. Redan vid denna tid förra året kunde man förutse, att en avsevärd lagerminskning skulle komma att äga rum under 1945, och institutet utförde vissa mycket hypotetiska kalkyler över den möjliga storleken av värdet av lagerminskningen. Vissa hållpunkter för en beräkning av lagerförtäringens faktiska storlek föreligga nu. Det kan dock icke bli fråga om annat än ytterst ungefärliga uppskattningar.

Med anlitande av samma hypotetiska metod som vid 1944 års prognos skulle storleksordningen av lagerförtäringen räknat från slutet av 1944 till slutet av 1945 kunna uppskattas på följande vis. Under 1943 syntes ungefärlig balans råda mellan total varuomsättning inom landet å ena sidan och importen å andra sidan. I jämförelse med detta år torde 1945 års varuomsättning ligga omkring 10 % högre, samtidigt som importvärdet för tiden okt. 1944—okt. 1945 stannat på omkring 900 milj. kr. lägre nivå. En teoretisk lagerförtäring av storleksordningen 1 200—1 500 milj. kr. skulle kunna härledas ur denna jämförelse (varvid viss hänsyn tagits till att lagerminskningens värde inom olika led av produktions- och distributionsprocessen måste bli större än nedgången i själva importvärdet). Härtill kommer den minskning av lagren av exportvaror och råvaror för exportproduktion, som inträffat under 1945.

Viss ledning för en bedömning av lagerförtäringens storleksordning kan också erhållas genom de inventeringar av varuförråden, som försörjningskommissionerna utföra vid olika tillfällen. Dessa omfatta olika livsmedel, textilvaror, skodon, kol och koks och vissa exportprodukter (trävaror, massa, järnmalm) och gälla i allmänhet såväl råvaror som fabrikat. En beräkning på grundval av föreliggande inventeringssiffror måste givetvis bli mycket ungefärlig; inventeringstillfällena sammanfalla inte för olika varuområden, och värderingsgrunderna måste bli ganska godtyckliga. Man kommer med ytterst approximativa beräkningsmetoder till ett värde av omkring 1 200 milj. kr. för den totala lagerminskningen under ett år mellan 1944 och 1945. Denna siffra innefattar såväl lager inom det enskilda näringslivet som hos reservförrådsnämnden. Det bör observeras, att angivet värde i och för sig torde utgöra en minimisiffra, eftersom en rad branscher, där betydande lagernedgång försiggått under 1945, icke omfattas av undersökningen. Å andra sidan

har den mot slutet av året ökade importen medfört ett återuppbyggande av lagren inom vissa områden, t. ex. bensin- och oljebranschen.

Även om dessa allmänna överväganden och statistiska beräkningar måste lämna ytterst osäkra resultat, kommer man dock icke ifrån slutsatsen, att en betydande lagerförtäring åtföljt den ökning i konsumtion, investering och export, som ägt rum sedan mitten av 1944. Det är här fråga om en förväntad och i och för sig naturlig process i skarven mellan det sista krigsåret och återhämtningen i ett senare skede av fredskonjunkturen. Lager av såväl exportvaror som råvaror för inhemsk förbrukning ha byggts upp och hållits uppe just för att möta påfrestningarna under krigets slutskede och den första efterkrigstiden. Mot bakgrunden av den synbarligen mycket snabba lageravveckling, som ägt rum under 1945, uppstår frågan, om den buffert, som lagertillgångarna vid krigets slut utgjorde, visar sig tillräckligt stark för att produktion och konsumtion skola kunna uppehållas vid oförändrad nivå eller — såsom ur olika synpunkter är önskvärt — stiga under 1946. Av betydelse för denna bedömning blir förutom den närmaste tidens importmöjligheter även den nivå för inkomster och konsumtion, som uppnåts under 1945. Det är ju dessutom av intresse att i detta sammanhang söka fixera utgångspunkten för efterkrigstidens konjunkturutveckling just med avseende på det totala inkomst- och konsumtionsläget.

Såsom framgår av vissa ytterst approximativa beräkningar, som verkställts inom institutet, bör den reala nationalinkomsten efter de första krigsårens nedgång år 1944 ha passerat 1939 års nivå med 3—4 %. Den nominella nationalinkomsten hade emellertid samtidigt stigit med omkring 50 %. Det bör i detta sammanhang särskilt observeras, att den totala konsumtionsvolymen enligt institutets beräkningar år 1944 ännu låg 5 % under förkrigsnivån. Skillnaden gentemot den reala nationalinkomsten hänför sig till statens ökade andel, särskilt genom upprustningen. Spänningen mellan den angivna utvecklingen av nominella inkomster och reala konsumtionsmöjligheter utjämnas i fråga om jämförelseåren 1939 och 1944 dels av ökade skatter, dels — och i huvudsak — av den allmänna prisstegringen. Mellan 1944 och 1945 torde konsumtionsutgifterna ha stigit med omkring 6 % och löneinkomsterna med omkring 4 %; de senare skulle därmed ligga ca 60 % över 1939 års nivå. Förhållandet, att löneinkomsterna sedan tiden före kriget synas ha stigit icke oväsentligt mer än den totala nationalinkomsten, är av viss betydelse vid bedömningen av den fortsatta konjunkturutvecklingen. Denna utveckling bör ha medfört en tendens till utjämning i nationalinkomstens fördelning på inkomstklasser under kriget (ett antagande, som bekräftats av de sjunkande procenttalen för debiterad tilläggsskatt i procent av beskattningsbart belopp). Denna inkomstutjämning bör, liksom i andra länder, orsaka en starkare ökning i konsumtionsutgifterna än annars skulle ha varit fallet.

Den relativt höga inkomst- och konsumtionsnivån under 1945 medförde, som ovan framhållits, en betydande förbrukning av lager av råvaror och färdigprodukter, som icke kan fortsätta under 1946, i varje fall icke på långt när i samma takt. Bedömt från efterfrågesidan finnas nu, såvitt man kan dö-

ma, alla förutsättningar för att övergångstidens högkonjunktur kommer att i huvudsak bestå under nästa år. Tills vidare kommer efterfrågan såväl för export som investeringsverksamhet att framstå som så stor, att tillgängliga resurser komma att bli fullt utnyttjade för dessa ändamål och knapphetsläget bestående. Därmed kan denna karakteristik i stort sett även väntas gälla konsumtionsområdet. Huvudproblemet gäller, huruvida efterfrågans fortsatta press på resurserna kommer att resultera i expansion av produktion och omsättning, eller om låg import och otillräcklig kvarstående lagerbehållning kommer att sätta snäva gränser för produktion och konsumtion. Importen har under hösten befunnit sig i en fortgående stegring, och det är i och för sig sannolikt, att denna kommer att fortsätta under 1946; på importörhåll synes man rätt allmänt räkna med en väsentlig förbättring i importmöjligheterna från andra halvåret 1946. En allmän och ytterst ungefärlig jämförelse med konsumtions- och importläget år 1943 visar, att en fortsatt icke oväsentlig stegring av importvolymen utöver den nivå, som nåddes i oktober—november 1945, skulle vara nödvändig för att upprätthålla 1945 års konsumtions- och investeringsnivå. Ett sådant allmänt omdöme har dock uppenbarligen mycket begränsad giltighet; importens fördelning på olika områden kommer att spela stor roll. Av särskilt stor betydelse blir knappheten på fossila bränslen, som synes komma att bli bestående tills vidare; bränslebristen kommer i så fall att inom många områden utgöra ett svårt hinder för en produktionsstegring.

Det torde framgå av föregående diskussion, att osäkerheten beträffande importen utesluter ett bestämt omdöme beträffande den ekonomiska utvecklingen under 1946. Så mycket bör dock kunna sägas som att det med hänsyn till omställningsprocessens tidskrävande karaktär i många länder knappast synes sannolikt, att en så stor importökning kommer till stånd under 1946, att utöver ett uppstoppande av lagerminskningen någon väsentlig allmän standardhöjning uppnås under detta år. Kravet på en betydande export kan även under 1946 väntas verka hämmande på konsumtions- och investeringsutvecklingen inom vissa områden.

När sålunda de reala expansionsmöjligheterna i fråga om produktion och konsumtion synas komma att vara relativt begränsade under 1946, föreligger uppenbarligen samma risk som tidigare, att en nominell och inflatorisk expansion av inkomster och priser kommer till stånd. Utsikterna för prisutvecklingen under den närmaste framtiden stå givetvis i intimt sammanhang med de allmänna konjunkturutsikterna. Här skall avslutningsvis i anknytning till den föregående konjunkturdiskussionen anläggas några synpunkter på prisutsikterna.

Det är uppenbart, att starka krafter verka i prisstegrande riktning såväl hos oss som i andra länder. Allmän knapphet, för stor efterfrågan och tills vidare oelastiskt utbud medföra en latent inflationstendens, som endast kan hållas i schack genom priskontroll. Detta gäller i långt högre grad i andra länder än hos oss. Kraftiga lönestegringar hota att även vid bestående priskontroll medföra viss prisstegring såväl i Förenta staterna som i

England. Rådande överflöd på viktiga råvaror borde föranleda prisfall, men detta hålles i vissa fall tillbaka genom under kriget effektivt uppbyggda kontrollorganisationer. Endast i fråga om ett område väntar man definitivt ett prisfall, nämligen i fråga om sjöfrakterna.

Denna skiss av de internationella utvecklingstendenserna på kort sikt ger inte mycket ledning för bedömningen av den närmaste tidens prisutveckling i Sverige. Det bör framhållas, att förskjutningar i själva importprisnivån ha ett mycket begränsat *direkt* inflytande på den svenska prisnivån. Enligt mycket ungefärliga beräkningar torde en sänkning av den allmänna fraktnivån med $\frac{1}{3}$ — vilket inom redarkretsar icke anses vara ett orimligt antagande — endast kunna förväntas medföra en nedgång i levnadskostnaderna med 1 à 2 procent. Ett närmare studium av dessa, sådana de fixeras i socialstyrelsens levnadskostnadsindex, ger också ett starkt intryck av trögrörlighet visavi eventuella prissänkningssimpulser utifrån. Jordbruksprodukter, bostad, skatter och föreningsavgifter utgöra tillsammans omkring 50 % av viktsumman. Icke heller i fråga om bränsle och beklädnad synas prissänkningssmöjligheter vara aktuella — och därefter återstå endast omkring 30 % av viktsumman, bestående av småposter, till stor del av tjänstekaraktär.

Sannolikheten för ett mera betydande prisfall uppkommer sålunda egentligen först, när importen verkligen på allvar kommer i gång. Avgörande blir givetvis därvid framför allt möjligheten att importera fossilt bränsle i så stora kvantiteter, att den i hög grad fördyrande ersättningen med brännved kan falla bort. Detta kan emellertid, som ovan framhållits, komma att dröja avsevärd tid. Innan dess kan givetvis en effektiv och prisnedtryckande importkonkurrens ha uppstått på andra områden. Fortsatt produktivitetstegring inom landet, som bör bli större ju snabbare utrikeshandeln växer, kan under samma tid också medföra utrymme för prissänkningar. Häremot skola sätas fortsatta lönehöjningar. Därtill bör man beakta risken, att under tiden en viss prisstegring ägt rum i utlandet, vilken i så fall också bör påverka priserna på importvaror.

Innehållsförteckning.

	Sid.
I. De allmänna konjunkturutsikterna	1
De tre konjunkturfasererna efter kriget.....	3
Konjunkturdiskussionen i Förenta staterna	5
Omställningsperioden	5
Högonkonjunktur och depression	9
De engelska konjunkturutsikterna	12
Synpunkter på de svenska konjunkturutsikterna	15
Övergångstiden	15
Utvecklingsalternativ på längre sikt	18
II. Det svenska konjunkturläget	21
Utrikeshandel	21
Importutsikterna	23
Exportutsikterna	28
Investeringsverksamhet	32
Sysselsättning och produktion	36
Beredskapens avveckling och omställningen på arbetsmarknaden	36
Produktionsförändringarna inom olika industrigrenar	38
Industriens totala produktionsvolym.....	41
Inkomstutveckling.....	43
Löneinkomsternas utveckling.....	43
Jordbrukarnas inkomster	47
Industriföretagens inkomster	47
Konsumtion.....	49
Sammanfattning.....	52

*Bihang C.***PM****angående den statsfinansiella utvecklingen.****Tab. 1. Statens inkomster och utgifter budgetåren 1939/40—1944/45.**

Inkomster.		Utgifter.	
Budgetåret 1939/40.			
	Milj. kr.		Milj. kr.
Driftbudgetens inkomsttitlar ..	1 849	Driftbudgetens utgifttitlar ...	2 514
Statslån	991	Kapitalinveste- ringar	366 milj. kr.
		avgår avskriv- ningar	42 » » 324
		Fonders och diversemedels netto- uttag från statsverkets och riksgäldskontorets checkräk- ningar	103
		Diverse avräkningskonton	13
	2 840		
Kassamedelsförbrukning	114		
Summa	2 954	Summa	2 954
Budgetåret 1940/41.			
	Milj. kr.		Milj. kr.
Driftbudgetens inkomsttitlar ..	2 037	Driftbudgetens utgifttitlar ...	3 414
Statslån	1 545	Kapitalinveste- ringar	464 milj. kr.
Fonders och diversemedels net- toinsättningar å statsverkets och riksgäldskontorets check- räkningar	94	avgår avskriv- ningar	54 » » 410
	3 676	Diverse avräkningskonton	28
Kassamedelsförbrukning	176		
Summa	3 852	Summa	3 852

Statsfinansiella utvecklingen m. m.

Budgetåret 1941/42.

	Milj. kr.		Milj. kr.
Driftbudgetens inkomstitlar..	2 268	Driftbudgetens utgiftstitlar ...	3 604
Statslån	1 757	Kapitalinveste-	
Fonders och diversemedels net-		ringar	481 milj. kr.
toinsättningar å statsverkets		avgår avskriv-	
och riksgäldskontorets check-		ningar	77 » » 404
räkningar	124	Diverse avräkningskonton	156
	4 149		
Kassamedelsförbrukning	15		
Summa	4 164	Summa	4 164

Budgetåret 1942/43.

	Milj. kr.		Milj. kr.
Driftbudgetens inkomstitlar..	2 704	Driftbudgetens utgiftstitlar ...	4 037
Statslån	1 805	Kapitalinveste-	
Fonders och diversemedels net-		ringar	466 milj. kr.
toinsättningar å statsverkets		avgår avskriv-	
och riksgäldskontorets check-		ningar	91 » » 375
räkningar	6		4 412
Diverse avräkningskonton	3	Kassamedelsökning	106
Summa	4 518	Summa	4 518

Budgetåret 1943/44.

	Milj. kr.		Milj. kr.
Driftbudgetens inkomstitlar..	3 106	Driftbudgetens utgiftstitlar ...	4 072
Statslån	1 042	Kapitalinveste-	
Fondmedel, insatta i riksgälds-		ringar	546 milj. kr.
kontoret, som i samband med		avgår avskriv-	
kapitalbudgetens omläggning		ningar	85 » » 461
salderats mot resp. fonders			
kapitalskulder	442		
Fonders och diversemedels net-			
toinsättningar å statsverkets			
och riksgäldskontorets check-			
räkningar	31		4 533
Diverse avräkningskonton	14	Kassamedelsökning	102
Summa	4 635	Summa	4 635

Budgetåret 1944/45.

	Milj. kr.		Milj. kr.
Driftbudgetens inkomstitlar ..	3 251	Driftbudgetens utgiftstitlar....	4 103
Statslån	1 179	Kapitalinveste-	
Diverse avräkningskonton	95	ringar	787 milj. kr.
		avgår avskriv-	
		ningar	181 » » 606
		Fonders och diversemedels netto-	
		uttag från statsverkets och	
		riksgäldskontorets checkräk-	
		ningar	24
	4 525		
Kassamedelsförbrukning	208		
Summa	4 733	Summa	4 733

Anm. Med kassamedelsförbrukning avses i tabellen disposition av medel å statsverkets och riksgäldskontorets checkräkningar i riksbanken resp. i affärsbankerna, oavsett ändamålet. Kassamedelsökning betecknar tillskott till samma räkningar, oavsett om detta härrör från transaktioner redovisade över budgeten eller från betalningar vid sidan av denna. Termerna användas i samma betydelse i tab. 4.

Tab. 2. Inkomster och utgifter å driftbudgeten under budgetåren 1939/40—1944/45.

(Miljoner kronor.)

Budgetår	Driftbudgeten			
	Inkomster	Utgifter	Underskott	Inkomster i procent av utgifter
1939/40	1 849	2 514	665	74
1940/41	2 037	3 414	1 377	60
1941/42	2 268	3 604	1 336	63
1942/43	2 704	4 037	1 333	67
1943/44	3 106	4 072	966	76
1944/45	3 251	4 103	852	79
Summa	15 215	21 744	6 529	70

**Tab. 3. Förändringar i statens upplåning under budgetåren
1939/40—1944/45.**

(Miljoner kronor.)

Budgetår	Fonde- rad stats- skuld	Tillfällig statsskuld			Summa (kol. 2 + 3 + 4)	Reinves- terade kapital- medel ²	Summa redo- visad stats- skuld (kol. 6 + 7)
		Obliga- tions- lån	Skattkammar- växlar m. m.				
			Summa	därav mot likvid i främman- de valuta ¹			
1	2	3	4	5	6	7	8
1939/40	395	—	166	156	561	430	991
1940/41	1 192	—	331	175	1 523	22	1 545
1941/42	1 280	—	349	115	1 629	128	1 757
1942/43	1 060	500	— 44	— 105	1 516	289	1 805
1943/44	1 061	—	236	— 50	1 297	255	1 042
1944/45	998	— 500	290	— 311	788	391	1 179
Summa	5 986	—	1 328	— 20	7 314	1 005	8 319
Statsskulden den 30 juni 1939	2 009	—	150	150	2 159	475	2 634
Statsskulden den 30 juni 1945	7 995	—	1 478	130	9 473	1 480	10 953

¹ Växelkredit 1 och 2 i riksbanken.

² Medel tillhöriga statsinstitutioner och fonder inlånade direkt eller genom riksbanken.

³ Detta belopp innefattar å ena sidan en ökning med 187 milj. kr. och å andra sidan en minskning med 442 milj. kr., vilken senare är hänförlig till den i tab. 1 angivna salderingen i samband med kapitalbudgetens omläggning per den 30 juni 1944. Då denna minskning av statsskulden om 442 milj. kr. endast är av formell natur har hänsyn icke tagits till densamma i de följande tabellerna.

Anm. Avgränsningen mellan fonderad och tillfällig statsskuld har skett i enlighet med riksgäldskontorets redovisning. Såsom fonderad statsskuld betraktas i enlighet härmed även lån med blott 5 års löptid, medan å andra sidan 1942 års obligationslån med en löptid av $2\frac{1}{4}$ år hänförs till tillfällig statsskuld. »Skattkammarväxlar mot likvid i främmande valuta» motsvarar vad som i tab. 4 betecknas såsom valutakrediter. Krediterna i fråga avse dels reservförrådsnämndens inköp i utlandet, dels viss del av försvarsmyndigheternas motsvarande materiellinköp.

Tab. 4. Statsupplåningens placering.

(Miljoner kronor.)

	1939/40	1940/41	1941/42	1942/43	1943/44	1944/45
Utgiftsoverskott å riksstaten	989	1 787	1 740	1 708	1 427	1 458
Transaktioner vid sidan av riksstaten	116	— 66	32	— 9	— 45	— 71
Summa utgiftsoverskott	1 105	1 721	1 772	1 699	1 382	1 387
<i>Upplåning:</i>						
på marknaden:						
skattkammarväxlar.....	—	—	5	10	63	140
övrig upplåning	405	1 161	848	1 081	1 005	609
hos affärsbankerna:						
skattkammarväxlar	—	100	195	90	162	417
övrig upplåning	—	62	411	520	113	— 171
hos riksbanken:						
tillfällig upplåning	—	25	55	— 80	4	104
valutakrediter	156	175	115	— 105	— 50	— 311
hos statsinstitutioner och fonder:						
direkt av riksgäldskontoret	72	30	97	119	90	111
genom riksbankens förmedling	358	— 8	31	170	97	280
<i>Kassamedelsförbrukning:</i>						
räkningar i riksbanken ...	128	189	— 7	— 111	— 84	191
andra bankräkningar	— 14	— 13	22	5	— 18	17
Summa	1 105	1 721	1 772	1 699	1 382	1 387

Anm. »Utgiftsoverskott å riksstaten» motsvarar underskottet å driftbudgeten ökat med kapitalinvesteringarna, exkl. avskrivningar, (jfr tab. 1 och 2). »Transaktioner vid sidan av riksstaten» utgör saldot av övriga i tab. 1 angivna poster med undantag av beloppen för statslån och kassamedelsförändringar.

I tabellens andra del har verkställts en uppdelning av statsskuldökningen för resp. år, varvid summan av upplåningen på marknaden, hos affärsbankerna och hos riksbanken motsvarar i kol. 6 i tab. 2 redovisade belopp, medan beloppen för upplåningen hos statsinstitutioner och fonder korrespondera mot kol. 7 i tab. 2. I tab. 1 angivna belopp för »Statslån» motsvara summan av under upplåning i tab. 4 upptagna belopp, och de i de båda tab. angivna beloppen för »Kassamedelsförbrukning» korrespondera likaledes (minustecknen ange kassamedelsökning).

Tab. 5. Riksbankens transaktioner och utvecklingen av tillgången på betalningsmedel.

(Miljoner kronor.)

	1939/40	1940/41	1941/42	1942/43	1943/44	1944/45
Nettoresultatet av riksbankens samtliga guld- och valutatransaktioner	- 961	+ 602	+ 254	+ 193	+ 365	+ 76
Nettoförändringar å statliga myndigheters checkräkningar i riksbanken (exkl. clearingmedel)	+ 402	+ 110	+ 47	+ 17	- 7	+ 284
Växelkrediter	+ 156	+ 175	+ 115	- 105	- 50	- 311
Nettoresultatet av riksbankens köp och försäljningar av obligationer m. m. (exkl. växelkrediter)	+ 5	+ 48	+ 11	- 100	+ 49	+ 115
Rediskonterade växlar	+ 203	- 201	- 3	—	—	—
Lån och krediter till kreditinstitut ...	+ 199	- 160	- 37	- 1	—	—
Lån och krediter till andra än kreditinstitut med avdrag för insättningar å bunden räkning	+ 83	- 97	- 116	- 99	- 104	- 19
Andra transaktioner med marknaden.	+ 11	- 30	+ 8	- 11	+ 31	+ 15
Summa	+ 98	+ 447	+ 279	- 106	+ 284	+ 160
Utelöpande sedlar	+ 419	- 29	+ 257	+ 263	+ 257	+ 219
Affärsbankernas m. fl. tillgodohavanden å checkräkning hos riksbanken	- 321	+ 476	+ 22	- 369	+ 27	- 59
Summa	+ 98	+ 447	+ 279	- 106	+ 284	+ 160

Anm. »Nettoförändringar å statliga myndigheters checkräkningar i riksbanken (exkl. clearingmedel)» motsvarar summan av de i tab. 4 angivna posterna »Reinvesterade kapitalmedel: genom riksbankens förmedling» samt »Kassamedelsförbrukning: räkningar i riksbanken» (omfattande endast statsverkets och riksgäldskontorets checkräkningar) *plus* förändringarna å övriga statliga myndigheters checkräkningar *minus* förändringarna av beloppet vid varje tidpunkt i riksbanken inestående clearingmedel. Ifrågavarande två korrigeringsposter ha icke ansetts vara av sådant intresse, att de här särskilt specificerats. Förändringarna i behållningen av clearingmedel ha i tab. 5 frångämits, emedan de i förevarande sammanhang böra redovisas under köp och försäljning av guld och valutor.

»Nettoresultatet av riksbankens köp och försäljningar av obligationer m. m.» innefattar även i tab. 4 angivna »Tillfällig upplåning hos riksbanken».

»Andra transaktioner mot marknaden» motsvaras av sådana förändringar i riksbankens balansräkning vilka var för sig äro av underordnad betydelse och icke utan vidare kunna hänföras till någon av de tidigare i tabellen specificerade transaktionerna.

Plustecknen i tabellens första del ange, att den registrerade förändringen medfört ett utflöde av betalningsmedel från riksbanken, minustecknen ange att förändringarna medfört en indragning av betalningsmedel till riksbanken. I tabellens andra del ange plus- och minustecknen ökning resp. minskning i betalningsmedelsförsörjningen.

Tab. 6. Utgifter å driftbudgeten.

(Miljoner kronor.)

	1938/ 39	1939/ 40	1940/ 41	1941/ 42	1942/ 43	1943/ 44	1944/ 45
Summa utgifter	1 349	2 514	3 414	3 604	4 037	4 072	4 103
Därav belöpa å							
<i>Försvaret:</i>							
IV huvudtiteln	234	1 289	2 010	1 847	2 065	2 007	1 772
Avskrivningar av nya kapitalinvesteringar ..	14	11	21	46	53	53	52
Semesterlön för viss militär tjänstgöring	—	—	—	18	—	—	—
Utrustning av beredskapssjukhus samt krigs- sjukvård å civila sjukhus	—	4	5	2	4	4	4
Säger	248	1 304	2 036	1 913	2 122	2 064	1 828
<i>Civla beredskapsåtgärder m. m.:</i>							
Civillförsvaret	3	17	28	13	11	10	9
Anordnande av särskild polisbevakning	—	2	8	9	9	9	10
Understöd till flyktingar samt sjukhusvård för krigsinvalider m. fl.	—	—	1	2	4	11	82
Reglering av vissa krediter	—	—	20	—	—	—	—
Bidrag till internationellt återuppbyggnads- arbete	—	—	—	—	—	—	16
Anordnande av vissa färleder	—	2	11	7	3	1	—
Ersättning för förfogande över vissa fartyg ..	—	—	—	—	9	4	2
Säger	3	21	68	31	36	35	119
<i>Subventioner och övriga egentliga krisutgifter:</i>							
Prisrabatterning å vissa livsmedel	—	—	—	83	96	108	92
Generella producent- och konsumentsubven- tioner inom jordbrukets område	55	91	156	239	283	277	212
Kostnader för statlig lagerhållning	4	6	17	4	5	7	20
Allmänna utgifter för pris- och handelsreg- lerande åtgärder	—	19	—2	—2	3	—	—
Krisförvaltningen (under XI huvudtiteln)	—	4	10	19	25	31	29
Säger	59	120	181	343	412	423	353
Rörligt tillägg, dyrtids- och kristillägg (exkl. IV och VI huvudtitlarna) samt provisoriska löne- tillägg och pensionsförstärkningar	28	42	76	129	159	183	254
Räntor å statsskulden	91	98	146	185	227	265	288
Avskrivningar för civil investeringsverksamhet (väsentligen krisbetingad)	19	31	33	31	38	31	129
<i>Arbetsmarknadsreglerande åtgärder och social- försäkring:</i>							
Arbetsmarknadsreglerande åtgärder (inkl. ar- betsmarknadskommissionen)	21	25	32	54	89	66	86
Sjukförsäkring och bidrag till erkända arbets- löshetskassor	20	23	24	29	32	36	42
Folkpensioner, invalidunderstöd och barnbi- drag (exkl. dyrtidstillägg och provisoriska förstärkningar)	139	139	140	142	149	155	155
Förbättrande av bostadsförhållandena	7	4	4	8	15	18	21
Säger	187	191	200	233	285	275	304
VI huvudtiteln	138	125	78	113	116	137	149
Avsättning till lotterimedelsfonden samt fonder- na för idrottens och friluftslivets främjande	14	21	7	5	7	7	8
Pensioner under XII huvudtiteln (exkl. dyr- tids- och kristillägg)	46	41	40	47	57	53	61
Summa	833	1 994	2 865	3 030	3 459	3 473	3 403
Övriga utgifter	516	520	540	574	578	509	610

*Bihang D.***P. M.****angående principerna för budgetens balansering.**

	Sid.
Den allmänna frågeställningen	1
Tekniska möjligheter att tillgodose de samhällsekonomiska kraven på budgetens utformning	8
Konsekvenser av en underbalansering av budgeten i strid mot de samhällsekonomiska principerna	18
Innehållsöversikt	20

Den allmänna frågeställningen.

1. I diskussionerna om den ekonomiska efterkrigspolitiken världen runt har frågan om principerna för budgetens balansering kommit att intaga en framskjuten plats. Man frågar sig, vilka de ekonomiska följderna bli, om man tillgodoser olika sociala krav i den vida utsträckning, man nu skulle önska. Kan en utgiftsökning genomföras utan skatteskärpning eller t. o. m. samtidigt med en skattelindring? Och vilka bli de ekonomiska konsekvenserna av en sådan politik? Är det kanske så, att full sysselsättning kan upprätthållas, blott om budgeten underbalanseras? Kan det i så fall ske utan bestående skadeverkningar i andra hänseenden? Ligger det då ingenting i de hävdvunna kraven på att budgeten bör balanseras, åtminstone på något längre sikt?

Avsikten med denna promemoria är att klarlägga vissa allmänna utgångspunkter för behandlingen av dessa olika frågor. Svaret på dem kan aldrig bli ett enkelt ja eller nej utan måste avse att ange, *i vilken utsträckning* man kan gå i den ena eller andra riktningen utan skadliga verkningar, *till vilket pris* man kan genomföra en längre gående underskottsbudgetering, *vilka kompletterande åtgärder* som bli nödvändiga för att förebygga skadeverkningar o. s. v. Och detta kan ske, först sedan man konkretiserat frågorna genom att införa siffror, som ange både budgetens omslutning och sammansättning i olika fall och storleken av nationalinkomsten och andra bestämningsgrunder för utrymmet för vårt ekonomiska handlande. Undersökningar fortgå i syfte att ge ett underlag för en sådan konkretisering av frågorna. I väntan på resultaten av dessa beräkningar måste man på nyss angivet sätt begränsa framställningen till en allmän problemuppläggning. Vid denna är det lämpligt att utgå från de grundläggande elementära frågeställningarna: Vad bestämmer gränserna för vårt ekonomiska handlande? Vilken uppgift

fylla statsutgifterna och varför tackas de genom bidrag från enskilda i form av skatter och lån?

2. Den omfattning, i vilken medborgarna i ett samhälle kunna tillgodose sina olika konsumtionsbehov och genomföra sina investeringsplaner, bestämmes ytterst av samhällets produktionsförmåga. Skulle konsumtionen och investeringsverksamheten tillsammans överskrida vad produktionsförmågan ger möjlighet till, betyder detta, antingen att man förbrukar tidigare bildat kapital eller att man skuldsätter sig i förhållande till utlandet; i båda fallen tvingas man förr eller senare att rätta munnen efter matsäcken.

Bland konsumtionsbehoven och investeringsönskemålen äro en del sådana, som var och en bäst kan tillgodose själv, andra åter av sådan art, att de bättre bevakas genom gemensamma åtgärder. I ju vidare omfattning man i ett samhälle kollektivt tillgodoser vad som betraktas såsom gemensamma behov och investeringsintressen, desto mindre blir tydligen, vid fullt utnyttjande av en given produktionsförmåga, utrymmet för sådana individuella behov som var och en själv har att sörja för. I den mån man icke känner sig delaktig i de behov som tillgodoses genom gemensamma åtgärder, betraktas möjligheterna att fritt tillgodose sina egna önskemål med avseende å konsumtion och investering emellertid gärna såsom ett mått på levnadsstandarden. I analogi därmed bedömas bidrag för tillgodoseendet av gemensamma behov såsom en uppooffring. Även om man erkänner de gemensamma behovens betydelse också för en själv men likväl fäster särskilt avseende vid sina möjligheter att fritt tillgodose egna omedelbara behov, är det tydligt, att man endast till priset av vad man känner som en sänkning av den individuella levnadsstandarden kan i ökad utsträckning tillgodose gemensamma behov och investeringsintressen, för den händelse utrymmet icke vidgas genom en ökning av den samhällseliga produktionsförmågan. Skulle denna — i motsats till vad som här förutsatts vara fallet — icke vara fullt utnyttjad, är det givetvis möjligt att utan sänkning av den individuella levnadsstandarden — i angiven mening — i ökad utsträckning tillgodose gemensamma behov med användning av den outnyttjade kapaciteten. Man har även att beakta, att en inskränkning av den enskilda konsumtionen kan vara en förutsättning för en sådan gemensamt genomförd investeringsverksamhet, som på längre sikt är ägnad att öka nationalinkomsten och därmed också konsumtionsmöjligheterna för den enskilde medborgaren.

3. De gemensamma behov och investeringsintressen, som bäst bevakas kollektivt, tillgodoses i främsta rummet av staten och kommunerna. Behovsprövningen sker i de former som i vårt samhällsskick gälla för fattandet av gemensamma beslut. På samma sätt bestämmes också i vilken utsträckning och på vad sätt medborgarna skola bidraga till behovstäckningen. Då den enskilde ju endast indirekt deltar i dessa beslut, framstår för honom den omfattning, i vilken han belastas för gemensamma ändamål, såsom något utifrån givet, efter vilket han måste anpassa sin konsumtion och sina investeringar. Med den samhällsuppfattning, som ligger bakom våra statsrättsliga konstruktioner och som återspeglas bland annat i regeringsformens bestäm-

melser om beskattningsrätt och statsreglering, är emellertid det allmänna att betrakta såsom en representant för alla medborgare, som å dessas vägnar tillgodoser gemensamma behov och därför mot den enskilde kan rikta anspråk på ersättning för utgifterna. I detta förhållande har man att söka vad som med hänsyn till arten av de resonemang, på vilka betraktelsesättet bygger, skulle kunna betecknas som den »*samhällsrättsliga*» motiveringen för statens anspråk på att från enskilda erhålla bidrag, som täcka statens utgifter.

Den här utvecklade synen på förhållandet mellan enskild och offentlig hushållning, vilken på ett naturligt sätt utvecklat sig ur tidigare rådande statsrättsliga förhållanden, torde vara grunden till att kravet på balansering av statsbudgeten av ålder allmänt accepterats såsom någonting självklart. Om man så vill, kan det sägas föreligga en outtalad analogi med den ekonomiska ställningen för en enskild, vilken handlar å andras vägnar. Den utsträckning i vilken statsfinanserna i den allmänna diskussionen bedömas efter principer, som gälla för enskild hushållning, är i detta sammanhang belysande. Ur »*samhällsekonomisk*» synpunkt är det samhällsrättsliga balanseringskravet emellertid icke självklart. Vad det ekonomiskt sett gäller är att se till att summan av å ena sidan de enskildas totala efterfrågan för konsumtions- och investeringsändamål och å andra sidan statens efterfrågan för tillgodoseendet av gemensamma behov anpassas så, att den totala enskilda och kollektiva efterfrågan håller sig inom gränserna för produktionsförmågan men, om möjligt, också når denna. Att kostnaderna för de gemensamma utgifterna direkt överförs på de enskilda i förhållande till deras bärkraft är ett sätt att nå detta resultat. Men det är icke det enda. Och det är icke säkert, att en utformning av de enskildas bidrag, som framstår som naturlig från samhällsrättsliga synpunkter, är adekvat, när det gäller att anpassa den totala efterfrågan i samhället efter produktionsförmågan.

Den samhällsekonomiska synpunkt på budgeten som här angivits innebär i första hand, att budgeten icke skall utformas så, att den skapar en klyfta eller vidgar klyftan mellan total efterfrågan och produktionsförmåga genom att driva upp den totala efterfrågan över produktionsförmågan eller begränsa efterfrågan, så att denna sjunker under produktionsförmågan. Budgeten skall med andra ord icke verka balansrubbande. De samhällsekonomiska kraven leda emellertid ett steg vidare, nämligen till att budgeten, såvitt möjligt, skall vara balansskapande och alltså öka den totala efterfrågan, när denna understiger produktionsförmågan, och omvänt. Det första önskemålet utgör ett samhällsekonomiskt minimikrav, som naturligt övergår i det senare, mera vittsyftande önskemålet. Om arbetslöshet föreligger, på grund av att den totala efterfrågan understiger produktionsförmågan, blir en utformning av budgeten i enlighet med de vidare samhällsekonomiska kraven ett medel att övervinna arbetslösheten. Den samhällsekonomiska balansen kan emellertid vara rubbad på många andra sätt än det här åsyftade, exempelvis genom att kostnaderna ligga för högt i förhållande till den prisnivå, som upprätthålles, eller genom att produktionen erhållit en felaktig inriktning.

Mot sådana rubbningar av den samhällsekonomiska balansen och därav framkallad arbetslöshet är en utformning av budgeten enligt vad som här kallats samhällsekonomiska principer icke, eller i varje fall icke ensam, ett adekvat hjälpmedel. När det i det följande talas om den samhällsekonomiska balansen och rubbningar av denna, avses endast relationen mellan total efterfrågan och produktionsförmåga samt därav betingad prisutveckling och sysselsättningsgrad. Framställningen bortser alltså från övriga balansrubbningar, som icke äro av direkt intresse vid behandlingen av de här aktuella allmänna frågorna.

Den begreppsbestämning, som här berörts, är icke den enda som vållar svårigheter, när man söker bedöma budgeten ur samhällsekonomisk synpunkt. Det behöver icke understrykas, att även sådana begrepp som »total efterfrågan», »samhällelig produktionsförmåga» och »ofullständigt kapacitetsutnyttjande» eller »full sysselsättning» alla lida av en viss obestämdhet. För här aktuella syften synes en fullständig precisering emellertid icke nödvändig, då termerna utan definition tillräckligt klart ange arten av de sammanhang och förhållanden som avses. En annan sak är, att man vid den praktiska tillämpningen av de här framlagda allmänna resonemangen måste nå fram till en kvantitativ bestämning, som kan lämna utrymme för skiftande åsikter.

Ett annat påpekande som i detta sammanhang synes påkallat är, att det givetvis ur allmännare synpunkter är av största betydelse, att de samhällsekonomiska kraven tillgodoses på sådant sätt, att produktionsmedlen få effektivast möjliga användning, att de drivande krafterna i den ekonomiska utvecklingen icke försvagas och att man icke onödigtvis beskär möjligheterna att även vid en senare tidpunkt tillgodose de samhällsekonomiska kraven på budgeten. Dessa önskemål äga emellertid generell giltighet, och i denna diskussion av olika sätt att balansera budgeten synes det tillåtet att stanna vid denna allmänna erinran.

Slutligen må här nämnas, att föregående karakteristik av de samhällsekonomiska önskemålen tar sikte endast på löpande statsutgifter (inklusive utgifter för realkapitalbildning) och statsinkomster, vilket innebär, att den helt lämnar åsido förmögenhetsöverföringar över budgeten, exempelvis förvärv av enskilda järnvägar eller tomtmark. Då hänsyn till sådana omflyttningar av äganderätten till förmögenhetsobjekt skulle komplicera framställningen utan att tillföra den något av värde för belysningen av huvudfrågan, bortses i det följande helt från sådana transaktioner.

4. Det totala utbudet av varor och tjänster i samhället bestämmes av tillgången på arbetskraft samt produktionen av konsumtionsvaror och investeringsobjekt ökad med importen. Den totala efterfrågan bestämmes av de enskilda medborgarnas inkomster minskade med skatter och nettosparande, företagens efterfrågan för produktiva ändamål, det allmännas — alltså närmast statens — efterfrågan samt exporten. I den mån efterfrågan får sin storlek fixerad genom det enskilda sparandet, företagens efterfrågan för investeringar, statshushållningen och exporten, är den bestämd relativt oberoende

av utbudet av varor och tjänster. Understiger den detta reduceras sannolikt produktionen, och samhällets produktionsförmåga blir i motsvarande mån outnyttjad.

Om samhällsekonomin i något fall är i sådan jämvikt, att den totala efterfrågan jämnt motsvarar den möjliga produktionen, och om vidare bidragen till statsfinanserna från enskilda erhållit en sådan utformning, att de med hela sitt belopp minska den enskilda efterfrågan — som i det följande skall närmare utvecklas, antages detta i denna framställning gälla vid en finansiering med löpande skatter — så föreligger fullständig korrespondens mellan det balanseringskrav, som kan formuleras på samhällsrättsliga grunder, och det balanseringskrav, till vilket man kommer från ekonomiska utgångspunkter. Den samhällsrättsligt motiverade balanseringen av statens inkomster och utgifter betyder ju då, att de enskildas efterfrågan är jämnt anpassad efter produktionsförmågan och statens ianspråktagande av denna.

Att den historiskt framvuxna statsrättsliga konstruktionen sålunda under vissa förutsättningar kan leda till samma resultat som det ekonomiska betraktelsesättet är naturligtvis en ren tillfällighet. Om föreliggande efterfrågan skulle understiga den möjliga produktionen, finnes tydligen utrymme för en ökning av statsutgifterna utan att av ekonomiska grunder krav måste resas på motsvarande skattebidrag från de enskilda, även om sådana krav äro samhällsrättsligt motiverade; korrespondens mellan de ekonomiska och samhällsrättsliga synpunkterna nås i detta fall, endast om en finansieringsform, som icke minskar den enskilda efterfrågan, är även rättsligt motiverad. Om å andra sidan full skattefinansiering av statsutgifterna icke leder till att den enskilda efterfrågan lämnar utrymme för dessa inom ramen av samhälls-ekonomisk balans, tala de ekonomiska skälen för att man begär bidrag från enskilda till finansiering av statsutgifterna som överstiga dessa utgifter, vilket under alla förhållanden strider mot den samhällsrättsliga tankegången.

5. När i det föregående talats om enskildas bidrag till statsutgifternas finansiering, har framställningen närmast avsett skatter. Alternativt ifrågakommer emellertid finansiering genom lån, upptagna inom eller utom landet. Framställningen kan här begränsas till inhemska lån.

Det rättsliga betraktelsesätt, som bygger på en analogi med enskild hushållning och betraktar staten såsom ställföreträdare för den enskilde vid tillgodoseendet av gemensamma behov, leder närmast till att statsutgifterna böra finansieras genom skatter och lån med samma fördelning mellan dessa finansieringsformer, som skulle varit naturlig för den enskilde. Statsutgifter, som ge upphov till i den fria marknaden räntabla förmögenhetsobjekt, böra alltså finansieras med lån, medan däremot utgifter för förbrukningsändamål eller för investeringar, som icke äro räntabla, böra finansieras genom skattebidrag. Om skatter användas för finansiering även av räntabla kapitalinvesteringar, blir resultatet en förmögenhetsökning i statens hand. Och om omvänt även förbrukningsutgifter finansieras med lån, blir resultatet en förmögenhetsminskning i statens hand. I det förra fallet skulle staten successivt erhålla stigande nettoränteinkomster, i det senare fallet växande

nettoränteutgifter. Den valda finansieringsformen skulle därmed upphöra att vara neutral i förhållande till förmögenhets- och inkomstfördelningen i samhället, vilket det grundläggande betraktelsesättet, strängt genomfört, leder till att den bör vara; innebörden härav skall närmare utvecklas i det följande.

Ur ekonomisk synpunkt, alltså som medel att reglera efterfrågan i samhället, verka skatter och lån mycket olika. Skatten betalas normalt av de enskilda ur deras löpande inkomster och får därigenom ett omedelbart inflytande på deras efterfrågan för egen räkning; från skillnaden mellan olika skatter kan i denna summariska problemuppläggning bortses. Lånen däremot finansieras i stor utsträckning av kreditinstitut, och deras upptagande kan i varje fall antagas endast undantagsvis ge upphov till ett motsvarande sparande. (En annan sak är att upplåningen kan i någon mån binda likvida medel och därför minska riskerna för en mobilisering av sådana medel för efterfrågan. Denna verkan har varit en motivering till låneaktionerna under kriget.) Statsupplåningen och det enskilda sparandet måste sålunda betraktas såsom av varandra i huvudsak oberoende processer. Därav följer, att en finansiering av statsutgifterna genom lån icke framstår som ett medel att begränsa den enskildes efterfrågan för konsumtionsändamål. Kvar står dock givetvis en möjlighet, att man med upplåningens hjälp kan begränsa den enskilda investeringsverksamheten. Icke heller en sådan verkan kan man emellertid utan vidare räkna med; mycket beror därvidlag på räntepolitiken och dennas effektivitet i föreliggande marknadssituation. Konsekvensen blir, att statsutgifter som finansieras med lån — oavsett ändamålet — kunna antagas representera ett nettotillskott till efterfrågan inom samhället, som rubbar den samhällsekonomiska balansen, i den mån icke den eljest föreliggande totala efterfrågan understiger produktionskapaciteten. Med en stark förenkling av problemställningen, som bland annat bortser från utrikeshandelns inflytande, kan man säga, att en lånefinansiering av statsutgifter ekonomiskt sett är tillåten blott i den omfattning, vari den enskilda investeringsverksamheten understiger föreliggande sparande (i betydelsen underlåtenhet att utnyttja löpande inkomster för omedelbar efterfrågan).

Sammanfattar man innebörden i föregående resonemang, nås följande resultat. Ur *samhällsrättslig* synpunkt böra statsutgifterna i sin helhet täckas av skatter och lån med sådan fördelning mellan dessa finansieringsformer, att lånen jämnt motsvara de utgifter, som gå till investeringar, vilka i en fri marknad äro räntabla. Ur *samhällsekonomisk* synpunkt däremot böra statsutgifterna i sin helhet täckas med skatter och lån med sådan fördelning mellan bidragstyperna, att de utgifter som icke täckas av skatter komma att svara mot ett inom den enskilda investeringsverksamheten icke utnyttjat sparande (i nyss angiven mening). Det är uppenbart, att resultaten av de båda bestämningsgrunderna för statsutgifternas finansiering ingalunda behöva överensstämma.

Av det föregående framgår, att här angivna resultat innefatta en kraftig schematisering och äga blott approximativ giltighet. De bygga nämligen,

bland annat, på den förenklande förutsättningen, att skatter med hela sitt belopp minska enskild efterfrågan och att lån icke påverka den enskilda efterfrågan. Men skatter kunna betalas ur sparande, och upplåning kan föranleda sparande eller begränsa enskild investeringsverksamhet. De reservationer som följa därav äro till sin allmänna innebörd uppenbara. De komma därför icke att särskilt uppmärksammas i det följande.

Även en annan betydelsefull reservation bör fogas till den föregående problemuppläggnings- och diskussionssammanfattningen. Vid den samhälls-ekonomiska bedömningen har produktionsförmågan och sådana bestämningsgrunder för den samhälls-ekonomiska balansen, som falla utanför statshushållningens sfär, betraktats såsom givna oberoende av statshushållningens utformning. Ett sådant antagande kan utgöra en tillåten förenkling av problemet, när det gäller att ange budgetbalanseringens ekonomiska innebörd på kort sikt. Både beskattningens höjd och fördelning på olika skatteformer samt statsutgifternas inriktning återverka emellertid på olika sätt på det ekonomiska förloppet. Detsamma kan via ränteutvecklingen gälla upplåningen. Räntan spelar överhuvud i detta sammanhang en betydelsefull roll. Med den nyss angivna förutsättningen för framställningen har emellertid även räntan betraktats såsom given. Sistnämnda förutsättning fasthållles också i det följande, trots att den ur teoretisk synpunkt kan kritiseras; den synes nämligen icke för närvarande i högre grad minska resonemangens tillämplighet på faktiskt rådande förhållanden.

6. Innan man går vidare, finnes anledning att uppmärksamma även andra uppdelningar av statsutgifterna efter deras ändamål än den redan berörda, som tar sikte på frågan, om utgifterna ge upphov till i den fria marknaden räntabla förmögenhetsobjekt eller ej.

En grundläggande distinktion utgör skillnaden mellan sådana statsutgifter, som representera ett direkt ianspråktagande av samhällets produktionskapacitet, och sådana som icke göra detta. Till den förra gruppen kunna hänföras alla utgifter för statlig materialförbrukning och utbetalningar för disposition över arbetskraft. Den senare gruppen omfattar utbetalningar till sådana som icke arbeta (pensioner etc.) eller inkomsttillskott till sådana som arbeta för annans räkning än statens eller redan äro i statens tjänst. I sistnämnda fall representera statsutgifterna ett anspråk på produktionen i samhället genom förmedling av den konsumtion som de avse att möjliggöra.

En annan distinktion, som avser endast utgifter hänförliga till den förra av de båda nyssnämnda grupperna, grundar sig på olikheten mellan utgifter, som skapa underlag för en ökning av produktionsförmågan i samhället och alltså, nationalekonomiskt sett, äro »räntabla», samt utgifter som icke göra detta. Exempel på utgifter, som kunna vara nationalekonomiskt räntabla, äro utbetalningar för utbildning, förbättringar av hälsovården etc. samt investeringar i vägar och liknande förmögenhetsobjekt. Den senare gruppen utbetalningar kan under normala förhållanden exemplifieras med försvarsutgifter.

De här angivna distinktionerna ha ingen omedelbar betydelse för utform-

ningen av de krav på budgetens balansering, som kunna uppställas vid sträng tillämpning av de samhällsrättsliga eller kortsiktiga samhällsekonomiska synpunkterna. Men de bli av vikt på längre sikt, vid kompromisser mellan dessa synpunkter och, än mera, vid eventuella avvikelser från den politik, som är möjlig inom den ram, vilken de i förening uppdraga.

Tekniska möjligheter att tillgodose de samhällsekonomiska kraven på budgetens utformning.

7. Det har förut påpekats, att en budget utformad med utgångspunkt från de samhällsrättsliga kraven kan framstå såsom otillfredsställande ur samhällsekonomisk synpunkt. Detta gäller i första hand konjunkturellt. Karakteristiskt för den rättsligt bestämda budgetutformningen är ju, att statsutgifter för ändamål, som ge upphov till privatekonomiskt räntabla förmögenhetsobjekt, skola täckas med lån samt övriga utgifter med skatter (härvid förutsättes, att inkomsterna av räntabla investeringar svara mot ränteutgifterna för lån). Detta krav bör upprätthållas för den period, varje särskild budget omfattar — alltså i regel ett år —, eftersom risk eljest föreligger för ett slutligt resultat, som avviker från kravet på full motsvarighet i angiven mening mellan statens inkomster och utgifter. Nu fluktuerar emellertid förhållandet mellan efterfrågan och produktionsmöjligheterna från år till år starkt med konjunkturerna. Depressionen utmärkes av vikande efterfrågan utan motsvarande bortfall av produktionsmöjligheter, med en nedgång i kapacitetsutnyttjandet som följd. Och under en utpräglad högkonjunktur stiger i synnerhet efterfrågan för investeringsändamål utan en motsvarande, samtidig ökning av produktionsmöjligheterna. Med tillämpning av de ekonomiska kraven på budgetens utformning borde denna därför under lågkonjukturer leda till ett tillskott till totalefterfrågan, som balanserade nedgången i enskild efterfrågan och kunde hålla uppe kapacitetsutnyttjandet, för att i konjunkturlägen, där totalefterfrågan tenderar att överstiga produktionsmöjligheterna, i stället medföra ett efterfrågebortfall. Den efter stränga rättsregler för varje år balanserade budgeten ger tydligen utrymme för en sådan anpassning endast genom förändringar i omfattningen av de räntabla — och därför lånefinansierade — kapitalinvesteringarna. Detta utrymme är emellertid obetydligt.

Till det anförda må fogas anmärkningen, att även en balanserad budget ger ett visst utrymme för sysselsättningsskapande åtgärder i en lågkonjunktur, och omvänt. Vid outnyttjad kapacitet kunna sålunda sysselsättningsförhållandena direkt förbättras genom ökad användning av arbetskraft för statens räkning, som finansieras med skatter. Budgeten fyller dock därvid tydligen icke uppgiften att bidra till upprätthållandet av den samhällsekonomiska balansen i här avsedd mening.

Statens möjligheter till räntabla kapitalinvesteringar begränsas genom att det endast är vissa affärsområden, som helt eller delvis ligga i statens hand,

nämligen hos oss allmänt sett kommunikationsväsendet och kraftförsörjningen. Inom dessa områden bestämmas investeringarna av långsiktsöverbälganden. Det är därför aldrig möjligt att skära ned investeringarna till noll. Och det är icke heller möjligt att plötsligt mångdubbla dem; sker en ökning, bör denna bl. a. begränsas till ändamål som tillåta en konjunkturrell anpassning av utgifterna även nedåt, så att lågkonjunkturrens investeringsnivå icke senare måste bibehållas även under högkonjunkturren. Konsekvensen är, att budgeten med här behandlad utformning icke tillåter ens ett fullständigt bortfall av en nettoefterfrågan från statens sida i sådana konjunkturlägen, där den totala efterfrågan tenderar att överstiga produktionsmöjligheterna, och icke heller ger möjligheter till en ansvällning av den statliga nettoefterfrågan av tillräcklig omfattning för att kompensera nedgången i enskild efterfrågan under en fullt utvecklad depression.

8. Begränsningen i de möjligheter att tillgodose de ekonomiska kraven, som den efter samhällsrättsliga principer ettårsbalanserade budgeten erbjuder, ha i Sverige föranlett en kompromiss med dessa principer. Denna har följt två linjer. Dels har basen för lånefinansiering vidgats genom att man tillåtit sådan finansiering även av investeringar, som icke äro räntabla i den fria marknaden men som äga ett sådant nyttjandevärde för staten, att grunder finnas för en förräntning av investeringarna genom överföring av skattemedel, exempelvis ämbetsbyggnader. Dels har ett system genomförts, som tillåter långtidsbalansering av utgifter för förbrukningsändamål. Denna kompromiss, vars tekniska utformning strax skall närmare anges, har naturligtvis sin motivering däri, att vad man förlorat genom att i viss mån eftersätta de stränga samhällsrättsliga principerna ansetts väga mindre tungt än de vinster man gjort i form av ökade möjligheter att tillgodose de ekonomiska kraven på budgetens balansering. En sådan avvägning mellan vinster och förluster vid tillämpningen av olika budgetprinciper är grundläggande för varje avgörande i fråga om sättet för budgetens balansering.

9. Den svenska budgeten, sådan den utformades genom budgetreformen år 1938, är uppdelad i en driftbudget och en kapitalbudget. Till kapitalbudgeten hänföras i princip alla sådana statliga utgifter som ge upphov till förmögenhetsobjekt eller fordringsrätter, vilka ge en direkt avkastning i pengar eller äga ett nyttjandevärde som kan uppskattas i pengar. (Från vissa avvikelser från huvudregeln, särskilt under kriget, kan här bortses.) I sistnämnda fall uppföras på driftbudgeten årligen särskilda ersättningsanslag, över vilka de fonder på vilka investeringarna redovisas tillföras en inkomst motsvarande förmögenhetsobjektens beräknade nyttjandevärde. Driftbudgeten belastas även med avskrivningar av nya kapitalinvesteringar, vilka avvägas så, att avkastningen på de nedskrivna statsinvesteringarna blir 4 procent. Nettoutgifterna på kapitalbudgeten finansieras i sin helhet med lån. Motsvarighet mellan skatterna (jänte övriga verkliga statsinkomster) och utgifterna på driftbudgeten skall föreligga på längre sikt, men under de olika budgetåren kunna såväl underskott som överskott tillåtas. Med överskott höra ur

ekonomisk synpunkt jämföras de anslag för avskrivning på äldre investeringar som i växlande utsträckning anvisas på driftbudgeten.

Den angivna gränsdragningen mellan kapitalbudgeten och driftbudgeten medför, att en lånefinansiering av utgifterna på kapitalbudgeten icke påverkar statens bokförda nettoförmögenhet; mot den ökade skuldsättningen kommer nämligen att svara lika stora tillskott till statsförmögenheten. Formellt är det samhällsrättsliga kravet på motsvarighet mellan investeringsavkastning och räntebörda tillgodosett, men reellt föreligger den avvikelser, att detta sker genom en artificiell förräntning av vissa investeringar, vunnna genom att skattemedel tagas i anspråk över ersättningsanslag på driftbudgeten.

Det må i detta sammanhang påpekas, att eftersom de belopp som anvisas på ersättningsanslag inflyta som kapitalavkastning till driftbudgetens inkomstsida, så blir nettoresultatet av lånefinansieringen av investeringar, som icke förräntas i den fria marknaden, under alla omständigheter en ökning av statens nettoräntebörda. Arrangemanget med ersättningsanslag är endast ett sätt att ange, att denna ökning motsvaras av uppkomsten av ett bestående nyttjandevärde för det allmänna, vilket undandrar nettoränteökningen i fråga från den kritik, för vilken en sådan ökning eljest kan göras till föremål, i de delar denna kritik är grundad på reella ekonomiska övertåganden och ej ligger endast på principplanet.

En lånefinansiering av viss del av utgifterna på driftbudgeten kommer att i motsvarande mån registreras såsom en försämring av statsförmögenhetens ställning, eftersom utbetalningarna på driftbudgeten, även om de delvis innefatta en realkapitalbildning, icke ge upphov till förmögenhetsobjekt, som i statens hand ge en avkastning och med hänsyn därtill åsättas ett värde. På motsvarande sätt medföra inkomstöverskott på driftbudgeten en förbättring av statens förmögenhetsställning. I förra fallet belastas staten med en nettoräntebörda, i det senare fallet går utvecklingen i riktning mot en nettoränteinkomst. Båda dessa konsekvenser strida tydligen mot de tidigare angivna samhällsrättsliga kraven på budgeten. Överskotten och underskotten på driftbudgeten tillföras respektive avföras från en särskild fond, budgetutjämningsfonden, på vilken det samlade nettoresultatet av sättet för budgetens balansering över en längre tidsperiod sålunda kommer att kunna avläsas. Bibehålles ställningen på fonden på lång sikt oförändrad, äro tydligen de samhällsrättsligt motiverade balanseringskraven tillgodosedda trots de temporära avvikelser i olika riktningar, som tillåtits under enstaka budgetår.

När det budgetsysteem utformades, om vars huvuddrag här erinrats, var — såsom tidigare framhållits — avsikten dels att därigenom ge utrymme för starkare fluktuationer i de lånefinansierade investeringarnas omfattning, dels att möjliggöra en långtidsbalansering av driftutgifterna på budgeten i syfte att på dessa båda vägar vinna möjligheter till en anpassning av statens nettoefterfrågan efter hög- och lågkonjunkturer. En underbalansering av driftbudgeten förutsattes kunna få ske, om den blott senare utjämnades genom en överbalansering. Statens förmögenhetsställning, sådan den formellt re-

gistrerades i utvecklingen på budgetutjämningsfonden, kunde få fluktueras med konjunkturerna men borde på längre sikt i enlighet med de samhällsrättsliga kraven hållas oförändrad. När den nya budgettekniken fastställdes, ansåg man det därför lämpligt att, i händelse driftbudgeten underbalanserades, samtidigt upplägga en särskild plan för återställande av statens förmögenhetsställning. Man avsåg därvid bl. a., att hålla underbalanseringen inom sådana gränser, att en senare överbalansering i syfte att återställa förmögenhetsläget icke skulle bli övermäktig.

10. Den fråga som närmast bör besvaras är, vad man förlorat respektive vunnit på den kompromiss med de stränga samhällsrättsliga budgetkraven, som nuvarande svenska budgetsystem representerar.

Det är till en början tydligt, att övergången från ettårsbalansering till flerårsbalansering inrymmer risker för att statens nettoräntebörda på längre sikt ökas, att m. a. o. underskotten icke komma att motvägas av överskott. De spärrar man försökt att införa innebära icke i detta hänseende en fullständig garanti. Om budgeten ändå underbalanseras, är det svårt att besvara frågan, varför underskottet just skall vara av en viss storlek och icke större. Utgiftskrav ha därför lättare att vinna gehör, än om de måste vägas mot en ökad beskattning. Hänsyn till senare behov av överbalansering öva sannolikt endast i relativt ringa utsträckning en återhållande verkan. Underskotten få därför lätt en tendens att ökas, och risker föreligga för en mindre rationell utgiftsavvägning.

Vad breddningen av utrymmet för reguljär lånefinansiering av investeringar beträffar, ligger saken delvis till på samma sätt. Lånefinansieringen minskar trycket vid behovsprövningen, och det är därför antagligt, att ifrågasvarande investeringar komma till stånd i en omfattning, som vid en rationell inbördes avvägning av olika utgiftskrav icke skulle tillåtas. Att investeringarna förräntas över ersättningsanslag ändrar icke detta förhållande. Ersättningsanslagen framstå gärna såsom automatiska konsekvenser av oberoende av driftbudgetläget prövade och beslutade investeringar. Och detsamma gäller anslagen till grundavskrivningar, vilkas främsta berättigande eljest ligger i att de kunna tvinga till en hårdare behovsprövning.

11. Emellertid äro de vinster som köpts till priset av nyss angivna risker icke oväsentliga.

Breddningen av basen för den reguljära lånefinansieringen har i hög grad ökat utrymmet för en ansvällning av den statliga nettoefterfrågan för investeringsändamål under lågkonjunkturer. Däremot ha svårigheterna att vid behov eliminera eller avsevärt reducera en till investeringsverksamheten knuten statlig nettoefterfrågan snarast ökats, eftersom åtskilliga av de nya ändamål, som skola tillgodoses över kapitalbudgeten med lånefinansiering, lika litet tåla ett uppskov som affärsverksinvesteringarna. Övergången till långtidsbalansering, å andra sidan, har även den öppnat väsentligt förbättrade möjligheter till en ökning av den statliga nettoefterfrågan under lågkonjunkturer genom lånefinansiering av en del av driftbudgetsutgifterna; den kvarstående begränsningen betingas av kravet på efterföljande täckning av un-

derskotten genom överskott. Ogynnsammare ligger det även i detta fall till i konjunkturlägen, där en neutralisering av en alltför stor enskild efterfrågan vore påkallad, eftersom en överskottsbudgetering utöver vad som erfordras för täckning av tidigare underskott kan antagas stöta på mycket stora praktiska svårigheter. Möjligheterna till en tillfredsställande utformning av budgeten blir i sistnämnda läge i rätt hög grad beroende på i vad mån utgifterna på budgeten äro konjunkturrellt anpassningsbara och sålunda icke tendera att låsa sig, så snart de tillåtits komma till stånd.

Den begränsning som långtidsbalanseringen enligt nu godtagna principer sålunda av olika skäl är underkastad betyder sannolikt, att den icke möjliggör mera, än att man undviker att låta budgetutvecklingen förstärka konjunkturfluktuationerna. Att över statsbudgeten nå en konjunkturutjämning är inom den uppdragna ramen knappast tänkbart.

Man får nöja sig med att man under en depression kan dels undvika att reducera olika utgifter vid fallande statsinkomster, dels också tillåta en viss ansvällning av utgifter för krisändamål utan att skaffa sig compensation exempelvis genom ökad beskattning; de underskott som under en utvecklad lågkonjunktur skulle krävas för att motväga fluktuationerna inom det ekonomiska livet och bibehålla den samhällsekonomiska balansen, torde nämligen vara av en omfattning som ligger utanför ramen för en långtidsbalansering, där man hela tiden skall ha i sikte, att underskottet icke får bli större, än att förmögenhetsställningen senare kan återställas genom överskott.

Möjligheterna att nå en överbalansering äro bundna vid en ökning av skattetrycket eller en starkt återhållsam utgiftspolitik. Båda dessa medel äro naturligtvis svåra att använda. Det är lika vanskligt att under goda tider motivera skatteskärpningen som det då är att avvisa alla de krav på förbättringar i olika hänseenden, som komma fram. I själva verket torde det kunna betraktas såsom det bästa man kan hoppas på att nå, om man genomdriver en överbalansering av tillräcklig omfattning för att kompensera tidigare budgetunderskott. Men en sådan överbalansering torde sällan kunna genomdrivas ens i sådan omfattning, att den neutraliserar den nettoefterfrågan från statens sida, som betingas av lånefinansieringen av investeringarna på kapitalbudgeten. Skulle den totala efterfrågan i samhället tendera att överstiga produktionsmöjligheterna, ger budgeten alltså i praktiken knappast möjligheter att neutralisera en sådan tendens.

12. Så länge budgetutformningen håller sig inom ramen för de samhällsekonomiskt motiverade krav, som i det föregående utvecklats, och en statlig nettoefterfrågan sålunda ligger inom de gränser, som, enkelt uttryckt, uppdragas av det eljest outnyttjade sparandet, leder den i varje fall icke till en rubbning av den samhällsekonomiska balansen — den må sedan tillgodose de samhällsrättsliga kraven eller ej. Budgeten kan då ur ekonomisk synpunkt kritiseras endast på den grund, att den icke fyller uppgiften att vidmakthålla denna balans. Den föregående framställningen har emellertid givit vid handen, att budgeten även med den uppmjukade tillämpning av de rättsligt motiverade balanseringsreglerna som tillämpas i Sverige kan verka ba-

lansrubbande. Situationen kan ju vara sådan, att budgeten borde leda till en nettobegränsning av efterfrågan i samhället, men sannolikheten talar för att den även i sådana lägen kommer att innefatta ett nettotillskott till efterfrågan eller — i bästa fall — kommer att vara helt neutral (driftbudgetsöverskottet är i så fall lika med utgiftssumman på kapitalbudgeten). Det finnes därför anledning att redan på denna punkt beröra verkningarna av att statens nettoefterfrågan tillsammans med den enskilda efterfrågan överstiger samhällets produktionsmöjligheter.

Om den totala efterfrågan överstiger den möjliga produktionen och skillnaden icke täckes genom import, blir konsekvensen ett tryck uppåt på prisnivån. För alla som ha fasta inkomster betyder detta en reduktion av konsumtionsmöjligheterna. De beskattas så att säga genom prisstegringen, vilken framtvingar den minskning av konsumtionen, som återställer balansen mellan total efterfrågan och produktionsmöjligheter. Eftersom dessa möjligheter draga upp en bestämd ram för konsumtionen, förändras icke läget, om inkomsterna justeras upp, så att full kompensation för prisstegringen erhålles. En sådan justering driver endast priserna vidare i höjden, och inkomsttagarna bli — och måste bli — efter i kapplopningen. De måste med andra ord under alla omständigheter betala de statsutgifter som överstiga den ekonomiska ramen. Om detta skall förhindras, måste den enskilda investeringsverksamheten inskränkas, vilket lätt kan få arbetslöshet till följd, närmast på grund av de ändringar i produktionsinriktningen som inskränkningen föranleder. Tillgripes icke investeringsreglering och stabiliseras prisutvecklingen genom priskontroll, måste i stället den enskilda förbrukningen direkt begränsas genom lämpliga regleringsåtgärder.

Då problemställningen vid en utveckling av angiven typ är väl känd från krigsårens diskussioner av inflationsfrågan, är det knappast nödvändigt att här närmare utveckla den. Det sagda må vara nog för att visa, att balansrubbande statsutgifter måste betalas genom inskränkningar i den fria sektorns konsumtion och/eller sysselsättning — och betalas i former, som kunna vara mycket ogynnsamma.

13. Svårigheterna att ge budgeten den ekonomiskt önskvärda utformningen i konjunkturlägen, där den totala efterfrågan tenderar att överstiga produktionsmöjligheterna, äro av sådan art, att det tydligen icke lönar sig att försöka övervinna dem genom en ytterligare ändring av principerna för budgetens balansering. Hindren för ett utnyttjande av budgeten som samhälls-ekonomisk balansfaktor under en depression ligga däremot på det budgettekniska planet. Två möjligheter stå till buds att undanröja dem. Dels kan man än ytterligare vidga utrymmet för lånefinansiering av investeringar. Dels kan man tillåta en underbalansering av driftbudgeten utan hänsyn till begränsningen i möjligheterna att senare kompensera denna genom överbalansering. Vad man vinner genom att slå in på dessa vägar behöver icke närmare utvecklas; tydligen öppnas åtminstone teoretiskt sett möjligheter till en fullständig kompensation av efterfrågebortfall inom den enskilda sektorn.

Däremot finns det anledning att pröva, på vad sätt man skulle kunna gå fram och vad man därvid skulle behöva offra i olika hänseenden.

På samma sätt som man vid nuvarande budgetsystem kompromissat med de stränga samhällsrättsliga balanseringsprinciperna genom att till kapitalbudgeten överföra investeringar, som ge upphov till realkapital med blott nyttjandevärde för staten, kan man till kapitalbudgeten tänkas hänföra även investeringar som äro nationalekonomiskt, om än icke statsfinansiellt räntabla. En sådan överflyttning ifrågakommer närmast i de fall, där investeringarna ur budgetär synpunkt äro indirekt räntabla genom att bilda underlaget för en nationalinkomstökning, som automatiskt ger ett tillskott till skatteintäkterna motsvarande ränte- (och amorterings-) kostnaderna för de lån, som använts för investeringarnas finansiering. Är detta förhållandet, synes det ur vad som här kallats samhällsrättsliga synpunkter lika försvarligt att tillåta en ökning av nettoräntebördan för utgifterna i fråga som att — såsom redan skett — godtaga en stegring av nettoräntebördan, vilken föranledes av lånefinansiering av investeringar med endast nyttjandevärde för staten.

Teoretiskt försvarligt är även, att staten under en depression vidgar sitt intresseområde och företar sådana investeringar som normalt ankomma på enskilda men som dessa under rådande förhållanden icke våga genomföra av hänsyn till ovissheten om de framtida förräntningsmöjligheterna. Staten skulle enligt denna tankegång taga risken, att investeringarna framdeles visa sig förlustbringande, och arbeta med förutsättningen, att så icke blir fallet och att investeringarna därför senare — om så skulle anses lämpligt — kunna frigöras genom försäljning till sitt fulla kostnadsvärde. Ett område för en sådan utvidgning av statsverksamheten och av de lånefinansierade investeringarna kan bostadsproduktionen anses erbjuda. Steg i den antydda riktningen ha också redan tagits på detta område genom att staten inträtt som långivare med en avvägning av lånevolym och lånevillkor, som avser att möjliggöra en stabilisering av bostadsproduktionen; i förbigående må framhållas, att denna stabilisering innebär, att man beskurit sina möjligheter att utnyttja bostadsproduktionen för en motkonjunktur. Tankegången är inte genomförd i den utsträckning som här antytts ens på ifrågavarande område. På andra områden har den ännu icke prövats.

De avsteg från stränga budgeträttsliga principer, som en utvidgning av kapitalbudgetens omfattning efter någon av de båda här avgivna linjerna innebär, äro i princip icke särskilt betydelsefulla ur samhällsrättsliga synpunkter. I praktiken skulle de emellertid medföra en kraftig förstoring av de svagheter som förut visats vidlåda den breddning av kapitalbudgetens omslutning som redan godtagits. De därmed förbundna riskerna skulle ökas genom att kriterierna på att investeringarna fylla de uppställda förutsättningarna för en överföring till kapitalbudgeten äro svåra att tillämpa. Både kraven på nationalekonomisk räntabilitet och kraven på framtida räntabilitet i en fri marknad äro ytterligt obestämda, och risk föreligger därför, att man drives längre än principerna egentligen tillåta. Kravet på nyttjandevärde för det allmänna ger tydligen en alldeles annan fasthet åt kapital-

budgetens avgränsning. I praktiken vore det därför önskvärt att vid tillämpning av de diskuterade nya principerna en gång för alla fastslå, vilka konkreta investeringar som reguljärt kunna få lånefinansieras. Och därvid finge man av försiktighetsskäl sannolikt inskränka sig till att godtaga investeringar som äro till sin omfattning på förhand överskådliga.

14. Även ett accepterande av en underbalansering av driftbudgeten under lågkonjunkturer utan hänsyn till senare kompensationsmöjligheter medför en allvarlig förstoring av de risker, närmast för en irrationell behovsavvägning, som tidigare visats förbundna med den redan nu tillåtna underbalanseringen. Därtill kommer, att en underskottsbudgetering av här förutsatt omfattning kan förutses leda till en ökning av den statliga nettoräntebördan. Det finnes risk för att denna i viss utsträckning kommer att betingas av utgifter som icke äro ägnade att öka nationalinkomsten. Med hänsyn därtill må här något närmare utvecklas, vad en försämring i statens kapitalställning utan åtföljande förbättring i samhällets produktionsmöjligheter betyder.

En ökning av statens nettoräntebörda — eller, om man så vill, statens finansiellt sett irräntabla skuldsättning — har konsekvenser för de enskilda dels i deras egenskap av skattebetalare och inkomsttagare, dels i den mån de äro beroende av utvecklingen på kapitalmarknaden.

Förekomsten av en statlig nettoräntebörda innebär, att de enskildas inkomster delvis belastas med skatter för tillgodoseende av statsutgifter, som icke avse löpande gemensamma behov utan ränteutbetalningar, betingade av tidigare statsutgifter för då aktuella ändamål. Ligga dessa utgifter relativt långt tillbaka i tiden och ha de icke möjliggjort en ökning av nationalinkomsten, belastas skattebetalarna med utgifter, som icke alls eller blott i begränsad utsträckning kommit dem själva såsom grupp tillgodo. Häremot är icke så mycket att invända, om de räntebetingade utgifterna — oaktat de icke medfört en förbättring av nationalinkomsten — under alla omständigheter förr eller senare måst göras eller på annat sätt blivit av indirekt betydelse för dem som till slut få betala kostnaderna, exempelvis genom att de gått till landets försvar och eventuellt förhindrat en förstöring av liv och egendom. Men det otillfredsställande i läget framträder klart, om icke heller detta är fallet.

Av det sagda följer, att en ökning av nettoräntebördan utan en därav möjliggjord stegring av nationalinkomsten är samhällsrättsligt otillfredsställande, främst i fall den blir bestående eller av längre varaktighet; i det förhållandet, att de väsentliga olägenheterna av en statlig nettoräntebörda sålunda framträda först på längre sikt, ligger givetvis indirekt försvaret ur samhällsrättslig synpunkt för en långtidsbalansering med endast kortvariga perioder av ökad nettoräntebörda. Huvudinvändningen mot en även nationalekonomiskt irräntabel ökning av statsskulden grundar sig, som det sagda visat, på att en generation skattebetalare belastas med utgifter för ändamål som icke på något sätt äro i deras intresse. Denna invändning drabbar givetvis även senare återbetalningar på lånen i syfte att nedbringa räntebördan.

En nettoräntebörda är emellertid icke invändningsfri, ens om den avveck-

las inom den tid, då de utgifter som orsakat den äro av gemensamt intresse. Det synes nämligen önskvärt att undvika, att statsfinansernas utformning leder till en ökad inkomstdifferentiering, vilket under normala förutsättningar kan befaras bli fallet, om skattemedel disponeras för räntebetalningar. I varje fall är det mindre tillfredsställande, om en relativt betydande del av nationalinkomsten disponeras för räntebetalningar på lån, som icke bidragit till att öka denna inkomst. Ur en annan synpunkt sett är det vidare att observera, att ju större nettoräntebelastningen på driftbudgeten är, desto mindre är rörelsefriheten vid tillgodoseendet av löpande gemensamma behov, emedan skattesystemets elasticitet är så begränsad, att en fullständig anpassning av skatterna efter räntebördans utveckling icke kan anses möjlig, om skatterna redan av andra skäl ligga på en relativt hög nivå.

Det är sålunda tydligt, att mycket reella intressen ur alla medborgares synpunkt kunna ligga bakom kravet på att statens nettoförmögenhet på längre sikt icke skall minskas; särskilt gäller detta om skattenivån är hög. Emellertid möter naturligtvis här en gradfråga. Inom mycket vida gränser öva ändringar i statens nettoförmögenhet ett relativt sett blott ringa inflytande i ovan angivna hänseenden; den årliga räntekostnaden brutto — alltså *utan* skatteavdrag — för en upplåning på en miljard kronor, exempelvis, understiger ju en procent av summan egentliga statsinkomster. De nyss utvecklade olyckliga konsekvenserna av en stigande nettoräntebörda framträda sålunda först om förmögenhetsförsämringen blir betydande. Olägenheterna av en försämring av förmögenhetsställningen utgöra därför intet avgörande argument mot en underbalansering, som något överskrider vad man kan hoppas att kompensera genom senare överskott. Men de motivera, att politiken genomföres med försiktighet.

En mycket betydande statsskuld innebär under alla förhållanden en belastning på kapitalmarknaden av stundom rätt besvärande natur. Skötseln av en sådan skuld kan i olika hänseenden minska möjligheterna för rationell finansiering av enskilda investeringar och för tillfredsställande upplåning för räntabla statsinvesteringar. Dessa svårigheter äro givetvis mindre, om upplåningen disponerats för statsfinansiellt eller åtminstone nationalekonomiskt räntabla utgifter än om den gått till andra ändamål, eftersom den i förra fallet så att säga skapat sina egna finansiella förutsättningar på längre sikt. Särskild uppmärksamhet förtjänar det fallet, att en ökning av den även nationalekonomiskt irräntabla statsskulden skjuter in i en period, då en kreditfinansiering av räntabla utgifter blir påkallad, och därvid minskar utrymmet för en sådan finansiering. Denna verkan kan visserligen alltid förebyggas genom åtgärder från centralbankens sida, men sannolikt endast till priset av en viss prisstegringsrisk.

De här angivna marknadstekniska synpunkterna på en försämring av statens förmögenhetsställning utgöra icke i och för sig en avgörande invändning mot en mera omfattande underskottsbudgetering men öka givetvis tyngden av de argument mot en försämring av statens förmögenhetsställning som förut utvecklats.

15. Sammanfattas resultaten av den föregående diskussionen av vad man vinner och förlorar, om man genom en ytterligare uppmjukning av de stränga budgetbalanseringskraven söker bereda utrymme för en starkare ökning av den statliga nettoefterfrågan under depressioner, synas följande allmänna slutsatser kunna dragas. Det kan försvaras att något vidga ramen för kapitalbudgeten och den reguljära lånefinansieringen. Man bör därvid hålla sig till utgifter med obestridlig nationalekonomisk räntabilitet eller med sannolik framtida räntabilitet i den fria marknaden. Det är önskvärt att inom ramen av sådana utgifter utvälja dem som äro möjliga att på förhand klart överblicka och definiera. Det kan även försvaras att låta underbalanseringen av budgeten under en lågkonjunktur gå längre, än man tror sig kunna senare kompensera genom budgetöverskott, men därvid måste man iakttaga all den försiktighet, som motiveras av de olägenheter som följa med en bestående, mera omfattande ökning av statens nettoräntebörda.

I det föregående har budgetbalanseringsfrågan diskuterats närmast i anslutning till en tänkt konjunktur, som pendlar mellan perioder av ofullständigt kapacitetsutnyttjande och perioder då totalefterfrågan tenderar att överstiga produktionsmöjligheterna. Problemet blir då att fylla ut underutnyttjandet, respektive att framkalla ett efterfrågebortfall. Man kan emellertid även tänka sig, att man vid konjunkturtoppen just når samhällsekonomisk balans. Budgetpolitikens uppgift blir då endast att fylla ut vågdalarna i efterfrågan. Det är emellertid slutligen också möjligt, att man icke ens när konjunkturerna nå toppen möter fullt utnyttjande av produktionskapaciteten; närmast framträder detta i att man ej ens då har en tillfredsställande sysselsättningsgrad för arbetskraften. (Det bör emellertid erinras om att, såsom tidigare framhållits, arbetslöshet och ofullständigt kapacitetsutnyttjande kan spegla även andra balansrubbningsar än otillräcklig total efterfrågan.) I sistnämnda fall bli tydligen de problem för budgetutformningen, som här utvecklats i anslutning till depressionsläget, av bestående natur, samtidigt som givetvis de tidigare berörda svårigheterna att anpassa budgeten efter en högkonjunktur med kapacitetsbrist förlora varje praktisk betydelse.

Valet bland de utgifter som i senast berörda konjunkturläge ifrågakomma, när det gäller att över budgeten söka skapa samhällsekonomisk balans, blir av något annan karaktär än i en lågkonjunktur. Med hänsyn till att man i Sverige har anledning att räkna med viktiga otillfredsställda investeringsbehov som i stor utsträckning tillgodoses genom enskild investeringsverksamhet finnes anledning att i en högkonjunktur med otillräcklig efterfrågan och underutnyttjande av produktionskrafterna pröva möjligheterna att stimulera denna verksamhet, så att den leder till fullt kapacitetsutnyttjande. I den mån man därjämte utnyttjar budgeten som balansfaktor, bör man, av hänsyn till olägenheterna av en fortgående försämring i statens förmögenhetsställning, närmast inrikta sig på en expansion av de statliga investeringar som reguljärt finansieras med lån eller genom en utvidgning av området för sådana investeringar efter tidigare angivna linjer. Först i andra hand torde i regel kunna övervägas att eftersträva balans genom en underbalansering

av driftbudgeten. Slår man in på sistnämnda väg, har man tydligen att räkna med en kontinuerlig tillväxt av statens nettoräntebörda med därav eventuellt betingade vanskligheter. För att undvika eller minska dessa har man därvid anledning att såvitt möjligt basera underskottsbudgeteringen på en ökning av utgifter, som kunna antagas vara nationalekonomiskt räntabla. I andra hand ifrågakommer en ökning av utgifter, som i varje fall icke direkt taga i anspråk produktiva resurser (alltså i huvudsak inkomsttillskott av olika slag) och/eller skattesänkningar. Först i tredje rummet synas ifrågakomma nationalekonomiskt icke räntabla utgifter, som innebära direkt disposition från statens sida av samhällets produktionskrafter. Den här angivna ordningsföljden mellan olika utgifter etc. kan givetvis modifieras, om andra synpunkter än de rent finansiella, exempelvis av social- eller försvarspolitisk art, anläggas på frågan. Detta kan tydligen även bli fallet, om utgiftsändamål med särskilt hög nationalekonomisk räntabilitet stå till buds.

Konsekvenser av en underbalansering av budgeten i strid mot de samhällsekonomiska principerna.

16. Med det sagda har frågan om budgetens balansering inom den ram, som uppdrages av de samhällsrättsliga och samhällsekonomiska synpunkterna, i huvudsak uttömts. Det återstår att behandla de problem som uppkomma, om skattereduktioner eller utgiftsökningar, som icke kunna genomföras inom denna ram, anses nödvändiga av skäl som icke täckas av ifrågavarande synpunkter.

Låt oss antaga, att vid en viss tidpunkt samhällsekonomisk balans råder vid föreliggande budgetutformning. I så fall råder full sysselsättning vid stabila priser. Låt oss vidare antaga, att budgeten är balanserad så, att någon tendens till ökning av statens nettoräntebörda icke föreligger. Karakteristiken kan tänkas avse exempelvis situationen i Sverige hösten 1939. Antag nu vidare, att man i detta läge — såsom vid krigsutbrottet var fallet — ser sig tvungen att väsentligt öka utgifterna för ändamål som icke äro nationalekonomiskt produktiva men taga i anspråk produktionsmedel. Den föregående framställningen har varit ägnad att visa, att denna åtgärd, om den icke neutraliseras genom ökad beskattning eller på annat sätt, får betydelsefulla konsekvenser i fyra olika hänseenden.

a. Den försvagning av behovsprövningen kan påräknas, som får anses karakteristisk för varje läge där budgeten underbalanseras.

b. Underlaget för en fortsatt nationalinkomstökning och standardförbättring kan undergå en försämring genom att produktivkrafter överföras till helt improduktiv sysselsättning.

c. Priserna bringas att stiga genom att tillskottet i statlig nettoefterfrågan bringar upp den totala efterfrågan i samhället över produktionsmöjligheterna.

d. Statens improduktiva skuldsättning och nettoräntebörda tenderar att ökas.

Vad dessa olika konsekvenser betyda har utförligt behandlats i det föregående och behöver därför icke här belysas ytterligare. Det må blott framhållas, att medan ökningen av nettoräntebördan och — om produktivkrafterna överförs från investeringsverksamhet eller annan nationalekonomiskt räntabel användning — försämringen av den framtida nationalinkomstens produktionsunderlag överhuvud icke kunna undvikas, så kan prisstegringen förebyggas endast genom åtgärder, vilka framtvunga en konsumtions- och/eller investeringsbegränsning och medföra risker för sysselsättningen i samband med omflyttningen av arbetskraft från den enskilda till den statliga sektorn.

De angivna följderna av en utgiftsökning utan motvikt i beskattning i ett läge, där samhällsekonomisk balans råder, måste vägas dels mot angelägenheten av de nya utgifterna, dels mot olägenheterna av skärpt beskattning. Så allvarliga som konsekvenserna av en underbalansering under angivna förhållanden äro, måste de utgifter, som tillåtas föranleda en sådan, givetvis vara av yttersta vikt, om avvägningen skall kunna utfalla till förmån för utgiftsökningen.

Problemställningen vid en rubbning av den samhällsekonomiska balansen genom en ökning av statsutgifterna utan motvikt i ökade skatteintäkter har här karakteriserats med utgångspunkt från att ökningen avser utgifter av det i sammanhanget mest ogynnsamma slaget. Om utgiftsökningen liksom förut antages innebära, att staten i vidgad omfattning tar i anspråk produktionskrafter, men detta sker icke för improduktiva utan för nationalekonomiskt produktiva ändamål, vilka likväl icke kunna hänföras till kapitalbudgeten, bortfaller tydligen den relativa försämring i nationalinkomstens utvecklingsmöjligheter som eljest hotar. Tvärtom kunna framtidsutsikterna förbättras. Skulle detta bli fallet, neutraliseras i större eller mindre utsträckning även betydelsen av ökningen i statens nettoräntebörda; i gynnsammaste fall kan den t. o. m. tänkas överkompenserad. Övriga konsekvenser kvarstå däremot orubbade. Totalresultatet blir emellertid, att de motiv som kunna anses berättiga till en underbalansering för att möjliggöra utgifterna i fråga icke behöva vara så starka som i det först behandlade fallet.

Skulle utgiftsökningen och underbalanseringen betingas av utbetalningar, som överhuvud taget icke representera något direkt ianspråktagande av produktivkrafter utan avse i huvudsak inkomsttillskott av olika slag — exempelvis lönetillägg eller höjda folkpensioner — kan ingenting bestämt sägas om vilka konsekvenserna bli i jämförelse med de förut behandlade fallen. Eftersom utgiftsökningen normalt icke kan antagas vara nationalekonomiskt produktiv, bli de sannolikt närmast jämförliga med dem som möta i det första av de båda förut berörda exemplen. Framträder en stegring av konsumtionen på *investerings*arnas bekostnad, blir underlaget för en fortsatt nationalinkomsttillväxt sålunda sannolikt försämrat och en okompenserad ökning av den statliga nettoräntebördan oundviklig. Själva investeringsbegränsningen framkommer i samband med en prisstegring, om man icke tillgripes direkt investeringskontroll och/eller tillåter en avsevärd räntehöjning. Skulle däremot utgiftsstegringen endast medföra en överföring av *konsumtion* från en samhällsgrupp till en annan, bortfalla tydligen de ogynnsamma

återverkningarna på nationalinkomstens utveckling. Själva överföringen kommer emellertid till stånd genom en prisstegringsprocess, som minskar köpkraften hos grupper med fasta inkomster och därigenom framtvingar en begränsning av dessas efterfrågan; som förut framhållits är alternativet, att denna efterfrågan beskäres genom direkta regleringsåtgärder. Utvecklingen av nettoräntebördan blir tydligen även i detta fall densamma, som om utgiftsökningen avsett ett nationalekonomiskt icke räntabelt utnyttjande av produktivkrafter.

Av särskild vikt är att utgiftsökningen i alla de olika fallen utlöser en tendens till prisstegring med därav följande ogynnsamma verkningar. I samtliga fall kvarstå också de olägenheter som en underbalansering för med sig vid behovsprövningen.

Till slut må endast erinras om att hela diskussionen i denna punkt begränsats till utgifter för driftbudgetsändamål och utgått från förutsättningen, att utgiftsökningen genomföres i ett läge, där samhällsekonomisk balans råder och produktionskapaciteten är fullt utnyttjad. Är detta icke fallet, föreligger den tidigare behandlade situationen, där utgiftsökningen tvärtom framstår som ett medel att skapa samhällsekonomisk balans och — i den mån arbetslöshet föreligger på grund av otillräcklig efterfrågan — även full samsättning. Prisstegringsrisken kan då helt bortfalla. Men med avseende å utvecklingen av statsförmögenheten kvarstår den konsekvensen, att denna kommer att försämrast och statens nettoräntebörda alltså att ökas. Både för att neutralisera denna verkan och ur nationalinkomstsynpunkt bör balansen givetvis om möjligt återställas genom nationalekonomiskt räntabla investeringar.

Stockholm i december 1945.

Dag Hammarskjöld

Innehållsöversikt.

I en inledande avdelning, omfattande punkterna 1—6, anges först i *punkt 1* den allmänna frågeställningen. Efter en erinran i *punkt 2* om den ram för enskilda och offentliga utgifter, som samhällets produktionsförmåga uppdrager, och det tvång till avvägning mellan dessa båda slag av utgifter, som betingas därav, utvecklas därefter i *punkt 3*, hur budgetbalanseringskravet traditionellt grundas på samhällsrättsliga överväganden men kan bedömas också ur samhällsekonomisk synpunkt. I *punkt 4* visas närmare, hur den samhällsrättsliga och den samhällsekonomiska bedömningen kan leda till olika resultat med avseende på budgetens utformning. Resonemanget i *punkt 4* utvecklas i *punkt 5* vidare genom en redogörelse för hur valet mellan skatter och lån ställer sig ur de båda angivna synpunkterna. I anslutning därtill definieras budgetbalanseringskravet ur samhällsrättslig respektive samhällsekonomisk synpunkt. I denna inledande del av promemorian visas slutligen i *punkt 6*, vilka olika huvudgrupper av utgifter man bör skilja mellan, när man går in på en diskussion av vad olika sätt att utforma budgeten få för konsekvenser ur ekonomisk synpunkt.

Nästa del av promemorian, omfattande punkterna 7—15, diskuterar vilka möjligheter man har att genom eftergifter i fråga om de krav på budgetbalanseringen, som av gammalt grundats på vissa samhällsrättsliga överväganden, bättre tillgodose de önskemål som kunna uppställas från samhällsekonomiska utgångspunkter. Framställningen utgår därvid i *punkt 7* från en kritik ur konjunkturpolitisk synpunkt av en budget, som varje år är balanserad i den samhällsrättsliga meningen. Det påvisas, att man med denna budgetutformning saknar möjligheter att kompensera efterfrågebortfall under lågkonjunkturer och neutralisera en tendens hos efterfrågan att överstiga produktionsmöjligheterna under högkonjunkturer. I *punkt 8* påpekas sedan hur dessa förhållanden i det system som gäller i Sverige lett fram till en viss uppmjukning av balanseringsreglerna, därför att man ansett, att olägenheterna av denna eftergift i förhållande till de samhällsrättsliga kraven väga mindre tungt än de vinster ur samhällsekonomisk synpunkt, som man gör genom att uppmjukningen lämnar utrymme för en bättre anpassning av finanspolitiken efter konjunkturerna. *Punkt 9* innehåller en detaljredogörelse för gällande budgetsystem, som i *punkterna 10 och 11* fullföljes genom en närmare karakteristik av de i *punkt 8* angivna fördelar och nackdelar hos systemet, vilka man haft att väga mot varandra, när detta utformades: i *punkt 10* utvecklas olägenheterna hos systemet och i *punkt 11* redogöres för vilka förtjänster det åger. Av redogörelsen framgår, att nuvarande budgetsystem sannolikt icke är tillräckligt elastiskt, för att man skall kunna helt kompensera ett efterfrågebortfall under en lågkonjunktur, och icke heller tillåter, att man neutraliserar en för stor efterfrågan under högkonjunkturer. I förra fallet är budgeten icke tillräckligt effektiv som medel att upprätthålla samhällsekonomisk balans, i det senare fallet verkar den direkt balansrubbande. Betydelsen av en sådan balansrubbnings, vid vilken den totala efterfrågan överstiger produktionsförmågan, utvecklas i *punkt 12*. I *punkt 13* och *14* diskuteras sedan möjligheterna att genom ytterligare eftergifter i fråga om de samhällsekonomiska budgetbalanseringskraven få större utrymme för en utformning av budgeten i överensstämmelse med samhällsekonomiska önskemål. Det visas där, att detta endast kan ske med avseende på läget under en lågkonjunktur, då det gäller att öka den samhälleliga efterfrågan mer än nuvarande budgetsystem tillåter. Även på denna punkt göres en jämförelse mellan vad man vinner och vad man förlorar. Det framhålles särskilt, att man riskerar en fortgående ökning av den oräntabla statsskulden. Vad en sådan ökning betyder utvecklas närmare i *punkt 14*. Slutligen sammanfattas i *punkt 15* resultaten av den föregående diskussionen samt påvisas, hur dessa modifieras, om bristen på samhällsekonomisk balans är bestående.

I en sista avdelning, omfattande endast *punkt 16*, behandlas de problem som uppkomma, om man anser det nödvändigt att genomföra en skattereduktion eller en utgiftsökning med åtföljande försämring av budgetbalansen i ett läge, där denna försämring strider icke endast mot de samhällsrättsliga utan även mot de samhällsekonomiska principerna för budgetens utformning, eller m. a. o. när en underbalansering av budgeten har en tendens att rubba den samhällsekonomiska balansen. Därvid redogöres för konsekvenserna av underbalanseringen för det ekonomiska livet och det pris till vilket dessa kunna förebyggas eller lindras. Då dessa konsekvenser växla med arten av de utgifter som föranleda underbalanseringen, skiljes i redogörelsen mellan olika huvudgrupper av utgifter.

Bilaga till
1946 års statsverksproposition.

Utgifter å driftbudgeten.

För flera huvudtitlar gemensamma frågor.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 janu-
ari 1946.*

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, ERLANDER, DANIELSON, VOUGT, MYRDAL, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Wigforss, föredrager vissa för flera huvudtitlar gemensamma frågor och anför därvid.

1. Avlönings- och omkostnadsanslagen m. m.

Löneregleringsarbetet. Sedan 1943 års dyrortskommitté i ett den 5 maj 1945 avgivet betänkande angående dyrortsgrupperingen (SOU 1945: 32) framlagt riktlinjer för en ny lönegruppering, har, såsom avsetts, en utgångspunkt erhållits för en överarbetning av de nuvarande löneplanerna. På min föredragning har Kungl. Maj:t den 29 juni 1945 tillsatt en kommitté, benämnd 1945 års lönekommitté, med uppdrag att verkställa revision av gällande avlöningsbestämmelser för befattningshavare vid den civila och militära statsförvaltningen och det statsunderstödda kommunala skolväsendet. Åt lönekommittén har överarbetningen av löneplanerna anförtratts. Vissa i dyrortsgrupperingsfrågan ingående principspörsmål ha i samband med förslag om förlängning av hittillsvarande skattegruppering varit föremål för behandling vid 1945 års riksdags höstsession.

Enligt planen för de senare årens löneregleringsarbete inom statsförvaltningen skulle detta innefatta jämväl en revision av de till avlöningsreglemen-

tena hörande tjänsteförteckningarna. En del av denna revision genomfördes vid 1942 års riksdag, då på grundval av framlagda sakkunnigförslag en översyn av civila avlöningsreglementets tjänsteförteckning, huvudsakligen vad angår befattningar inom lönegraderna A 1—A 29, ägde rum. Även sedermera ha, likaledes på grundval av framlagt sakkunnigförslag, vissa formella jämkningar företagits i nämnda tjänsteförteckning.

I ett år 1942 avgivet betänkande angående revision av tjänsteförteckningen i vad avser byråchefs- och rådstjänster m. m. (SOU 1942: 30) framställde 1939 års tjänsteförteckningssakkunniga förslag angående lönegradsplaceringen av byråchefs- och rådstjänster m. fl. till tjänsteförteckningsrevisionen hörande specialfrågor. Denna utredning upptages till behandling i det följande.

Frågan om löneställningen för vakt- och arbetsledarpersonalen vid fångvården och statens uppfostringsanstalt å Bona samt vid statens tvångsarbets- och alkoholistanstalter har varit föremål för utredning genom särskilda sakkunniga, vilka den 16 november 1945 avgivit förslag i ämnet, som undergått remissbehandling. Avsikten är att om möjligt underställa frågan innevarande års riksdags prövning. I avvaktan härå ha de berörda avlöningsanslagen i statsverkspropositionen upptagits med endast beräknade belopp.

Vad angår de vid militära avlöningsreglementet och militära icke-ordinariereglementet fogade tjänsteförteckningarna, äro dessa tjänsteförteckningar — militära avlöningsreglementets tjänsteförteckning i vissa delar — föremål för översyn genom särskilda år 1944 tillkallade sakkunniga. Dessa ha även att behandla vissa närbesläktade spörsmål rörande anställningsförhållandena för icke-ordinarie personal vid försvarsväsendet.

I förevarande sammanhang må även erinras, att enligt beslut vid 1945 års riksdags höstsession härads-skrivarbefattningarna från och med den 1 juli 1946 skola inordnas under civila avlöningsreglementet.

Nya befattningar m. m. Vid uppgörande av personalstaterna har man på det hela taget fasthållit vid den återhållsamhet, som kännetecknat de senaste årens budgetarbete. Dock har det funnits nödvändigt att till ny och mera definitiv prövning upptaga vissa personalfrågor, som tidigare blivit undanskjutna av hänsyn till krisläget. Höjda lönegradsplaceringar vid sidan av den allmänna tjänsteförteckningsrevisionen ha i några fall ansetts motiverade av arbetsförhållandena, och nya tjänster ha upptagits i staterna, där det befunnits påkallat med hänsyn till nya eller ökade arbetsuppgifter, som icke kompenseras genom minskning av den krisbetingade arbetsbördan. Den omständigheten, att arbetet med en ny allmän lönereglering blivit igångsatt, har emellertid ansetts utgöra ett särskilt skäl till försiktighet vid behandlingen av separata lönefrågor, även om man icke räknat med att i löneregleringen skall ingå en ny fullständig realprövning av tjänsteförteckningarna. I fråga om biträdespersonal har särskild hänsyn tagits till att frågan om befodringsgången för dylik personal är under utredning.

Vissa tjänstebenämningar. Enligt lagen den 15 juni 1945 (nr 423) om kvinnas behörighet att innehava statstjänst eller annat allmänt uppdrag skall kvinna äga lika behörighet som man att efter förtjänst och skicklighet befordras till statstjänst eller annat allmänt uppdrag, dock att angående kvinnas behörighet att innehava prästerlig eller annan kyrklig tjänst gäller vad därom särskilt stadgas. Genom den nya lagen, som trätt i kraft den 1 januari 1946, upphäves 1923 års behörighetslag. I samband med att 1945 års riksdag antog den ifrågavarande lagen, uttalade riksdagen den förväntningen, att något särskiljande av tjänster i manliga och kvinnliga icke ägde rum i fråga om tjänster, som avsåges i § 28 regeringsformen, och beträffande andra endast i fall, då Kungl. Maj:t med hänsyn till beskaffenheten av de göromål, som vore förenade med viss tjänst, funne uppenbart, att tjänsten kunde behörigen upprätthållas endast av man eller endast av kvinna, samt att i administrativ ordning utfärdades föreskrift därom att sådant förordnande finge meddelas allenast av Kungl. Maj:t. I anslutning härtill har Kungl. Maj:t i en den 15 juni 1945 utfärdad kungörelse (nr 424), vilken trätt i kraft den 1 januari 1946, föreskrivit, att statsmyndighet icke utan Kungl. Maj:ts medgivande äger förbehålla viss statstjänst eller annat allmänt uppdrag för endast män eller endast kvinnor.

Den nya behörighetslagen torde icke upphäva sådan differentiering av befattningar efter kön, som skett genom tjänsteförteckningar. Enär den sålunda verkställda differentieringen i viss utsträckning torde ha grundats på den hittillsvarande behörighetslagens undantagsbestämmelser, har ansetts påkallat att vid budgetarbetet ompröva frågan om lämpligheten av den fastställda uppdelningen av tjänsterna på manliga och kvinnliga innehavare. Vid övervägandet av denna fråga har ansetts, att något hinder icke i och för sig bör föreligga att bibehålla en dylik uppdelning, där det är uppenbart att vederbörande tjänst kan behörigen fullgöras allenast av man eller av kvinna, vilket exempelvis gäller den lägre bevaknings- och arbetsledarpersonalen vid fångvården. Där det nu anförda skälet för en bibehållen uppdelning icke förelegat, ha tjänsteförteckningarna ansetts böra ändras. Förslag om härav föranledda ändringar i gällande personalförteckningar framläggas under vederbörande huvudtitlar. I vissa fall har emellertid av särskilda skäl frågan om ändrad tjänstebenämning ansetts böra tillsvidare anstå. Detta gäller närmast personalgrupper, vilkas anställnings- eller utbildningsförhållanden för närvarande äro föremål för utredning av särskilda sakkunniga, såsom sjukvårds- och viss lägre ekonomipersonal m. fl. Beträffande lärarinnetitlarna ifrågasattes icke nu någon ändring, då härav skulle föranledas ändringar i själva avlöningsreglementena, vilket ansetts böra undvikas med hänsyn till den förestående allmänna lönerevisionen. Härvid torde få förut sättas som allmän regel, att en i tjänsteförteckning (och däremot svarande personalförteckning) upptagen tjänstebenämning icke i och för sig är avgörande för huruvida en befattning skall anses förbehållen endast man eller kvinna, utan att detta spörsmål är beroende av vilka särskilda bestämmelser härom, som i vederbörlig ordning kunna ha utfärdats.

Överskridande av vissa poster i avlöningsstaterna. I 1941 års statsverksproposition föreslog Kungl. Maj:t riksdagen bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad chefen för finansdepartementet vid anmälan av för flera huvudtitlar gemensamma frågor förordat medgiva överskridande under budgetåret 1941/42 av genom riksdagens beslut maximerade anslagposter till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, eller till avlöningar till icke-ordinarie personal.

Enligt skrivelse den 11 februari 1941, nr 17, lämnade riksdagen det sålunda föreslagna bemyndigandet.

Det ifrågavarande bemyndigandet hade funnits påkallat dels med hänsyn till de särskilda avlöningskostnaderna för personal, som inkallats till militärtjänstgöring i anledning av förstärkt försvarsberedskap eller partiell mobilisering, dels ock med hänsyn till att den omläggning av avlöningsstaterna för allmänna civilförvaltningens myndigheter, som genomfördes från och med budgetåret 1941/42, medförde en överflyttning till förenämnda maximerade anslagposter av vissa avlöningskostnader, som tidigare belastat förslagsvis anvisade poster.

Bemyndigandet har sedermera förlängts, senast genom riksdagens skrivelse den 13 februari 1945 (nr 18) för budgetåret 1945/46.

I enlighet med vad som uttalats vid bemyndigandets tillkomst bör riksdagen hållas underrättad om den utsträckning, i vilken bemyndigandet toges i anspråk. För sådant ändamål torde uppgifter i ämnet avseende budgetåret 1944/45 få överlämnas till vederbörande riksdagsutskott.

Då en ytterligare förlängning av bemyndigandet är påkallad med hänsyn till den genomförda omläggningen av avlöningsstaterna, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen besluta

att det Kungl. Maj:t senast för budgetåret 1945/46 lämnade bemyndigandet att medgiva överskridande av genom riksdagens beslut maximerade anslagposter till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, eller till avlöningar till icke-ordinarie personal skall efter utgången av budgetåret 1945/46 äga fortsatt giltighet för budgetåret 1946/47.

Omkostnadsanslag m. m. Medelsanvisningen under omkostnadsanslagen har under de senaste budgetåren varit strängt begränsad med hänsyn till det finansiella läget. I förra årets statsverksproposition företogs dock vissa höjningar av en del förslagsvis beräknade anslagposter med hänsyn till föreliggande belastningssiffror. Jämväl posterna till övriga expenser och reseersättningar höjdes i några fall, vilket även gällde anslag till materiel o. d. för vetenskapliga institutioner. Även vid årets budgetarbete har eftersträfvats att hålla nuvarande kostnadsram, men vissa höjningar av omkostnadsanslagen ha ansetts ofrånkomliga. Detta gäller särskilt materielanskaffningen till vetenskapliga institutioner, vilka även ansetts böra erhålla möjligheter att inköpa sådan vetenskaplig litteratur, som icke kunnat anskaffas

under krigsåren. Med hänsyn till rådande ovisshet beträffande bränsleförsörjningen ha bränsleposterna i allmänhet behållits i stort sett oförändrade.

Under den i omkostnadsstaterna förekommande anslagsposten till sjukvård m. m. ingå bl. a. ersättningar åt verksläkare. Det allmänna spørsmålet om verks- och tjänsteläkarinstitutionerna har endast blivit provisoriskt löst genom de bestämmelser, som meddelats år 1939 angående verksläkare vid den civila statsförvaltningen och år 1940 angående tjänsteläkare vid försvarsväsendet. Det har emellertid hittills icke ansetts lämpligt att upptaga berörda spørsmål till slutlig reglering. Jag förordar, att de nuvarande bestämmelserna i ämnet få gälla även under nästa budgetår.

2. Löneställningen för innehavare av byråchefs- och rådstjänster m. fl.

Inledning. I det betänkande angående revision av tjänsteförteckningen i vad avser statens affärsdrivande verk (SOU 1939: 5), som den 13 februari 1939 framlades av *tjänsteförteckningssakkunniga för affärsverken*, uppdrogos vissa allmänna riktlinjer för en differentiering i lönehänseende av civilförvaltningens byråchefsbefattningar.

Det förslag till differentiering, vid vilket nämnda sakkunniga stannade, innefattade bibehållande av lönegraden A 30 som grundläge samt såsom påbyggnad därav placering i A 31 och A 33, alternativt C 6 och C 7. De sakkunniga ansågo sig därmed ha föreslagit en lösning, som borde kunna vinna tillämpning såväl inom allmänna civilförvaltningen som vid affärsverken.

Förslaget avsåg byråchefsbefattningar i vedertagen bemärkelse. Emellertid torde det, framhölls i betänkandet, finnas och även kunna komma att inrättas befattningar, som faktiskt låge på ett sådant plan, att den högsta av de ifrågasatta löneställningarna för byråchef icke kunde anses svara mot de med befattningen förenade arbetsuppgifterna. För dylika undantagsfall borde möjlighet förefinnas att bereda befattningshavaren något högre lön. Såsom förutsättning härför måste dock uppställas krav på att tjänsten visades ostridigt omfatta uppgifter, som låge väsentligt över vad som regelmässigt brukade vara förenat med byråchefsbefattning, samt att detta förhållande genom organisationsform och tjänstens benämning komme till uttryck. Benämningen byråchef borde sålunda icke få förekomma för dylik befattning.

Tjänsteförteckningssakkunniga för affärsverken framhöllo, att de sökt påvisa de möjligheter till förbättrande av byråchefers löneställning, som enligt deras mening föreläge, men däremot icke givit uttryck för någon ståndpunkt till frågan, huruvida lösningen borde vinnas över A-planen eller C-planen, d. v. s. huruvida byråchefer i högre lönelägen borde tillsättas medelst fullmakt respektive konstitutorial eller medelst förordnande på viss tid. Om emellertid denna fråga finge skärskådas enbart för affärsverkens del, ville de sakkunniga framhålla, att åtminstone i de fall, där den högre löneställ-

ningen avsåge befattning med sådana uppgifter, att deras fullgoda handhavande vore av omedelbar betydelse för verkets drift och det ekonomiska resultatet av densamma, skäl kunde tala för att förordnandeformen valdes.

Tjänsteförteckningssakkunniga för affärsverken stannade vid här återgivna allmänna uttalanden. I det utredningsuppdrag, som lämnades åt 1939 års tjänsteförteckningssakkunniga, ingick bland annat frågan om löneställningen för byråchefer vid såväl affärsverken som civilförvaltningen i övrigt. Enligt meddelade direktiv skulle vid utredningen de riktlinjer vinna beaktande, som av tjänsteförteckningssakkunniga för affärsverken angivits beträffande byråchefstjänsters och därmed jämförliga befattningars differentiering och placering i lönehänseende. Därjämte gällde liksom för förenämnda sakkunniga, att arbetet skulle bedrivas med utgående från gällande verkschefslöner.

1939 års tjänsteförteckningssakkunniga, som utgjordes av numera generaldirektören T. O. R. Wijnbladh, ordförande, generaldirektören K. A. W. Björck och numera landshövdingen E. A. Westling, ha den 18 juni 1942 avgivit betänkande angående revision av tjänsteförteckningen i vad avser byråchefs- och rådstjänster m. m. (SOU 1942: 30). Vid betänkandet finnas fogade särskilda yttranden av ledamöterna Björck och Westling. Över betänkandet ha utlåtanden inhämtats från vederbörande myndigheter.

De sakkunniga. Med hänsyn till organisationsutredningar, som pågått eller planerats samtidigt med de sakkunnigas arbete, ha dessa ansett sig icke böra till bedömande upptaga spörsmål, som avsett befattningar vid följande verk, nämligen armé-, marin- och flygförvaltningarna, medicinalstyrelsen, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen (utom chefen för brobyrån), kammarrätten och kontrollstyrelsen. Beträffande de allmänna synpunkter, som ligga till grund för 1939 års tjänsteförteckningssakkunnigas förslag, må anföras följande.

Inledningsvis ha de sakkunniga framhållit, att de den 1 juli 1941 avlåtit en cirkulärskrivelse till fyrtio verkschefer i avsikt att söka åstadkomma material för och verkschefernas medverkan till en differentiering av byråchefs- och rådstjänsterna. De sakkunniga ha emellertid efter en redogörelse för de inkomna svarsskrivelserna måst konstatera, att sistnämnda syfte icke uppnåtts. Det övervägande antalet verkschefer hade icke blott förklarat, att ifrågavarande befattningars lönegradsplacering vore för låg och att alltså en allmän uppflyttning borde ske, utan därjämte bestämt hävdad, att en differentiering av byråchefs- och rådstjänsterna vare sig inom ett verk eller olika verk emellan icke vore möjlig. Endast i ett fåtal fall förelåge förslag till differentiering. Sålunda hade chefen för patent- och registreringsverket samt affärsverkscheferna — under uttalande dock av den uppfattningen att nuvarande lönegradsplacering av byråchefs- och rådstjänsterna i och för sig vore för låg — framlagt vissa differentieringsförslag. Därjämte hade t. f. chefen för socialstyrelsen samt cheferna för generaltullstyrelsen, lantbruksstyrelsen och lotsstyrelsen, ehuru de i princip avvisat differentieringstanken, sökt för sina verk åstadkomma en avvägning i lönehänseende byråcheferna emellan. T. f. chefen för riksräkenskapsverket slutligen hade uttalat, att till de befattningar, åt vilka högre löneställning borde beredas därför att de ostridigt innefattade uppgifter utöver vad som regelmässigt brukade vara förenat

med byråchefsbefattning, även borde räknas cheferna för organisatoriskt avgränsade större verksavdelningar, vilkas ledning ägde att i vid omfattning självständigt avgöra ärendena inom sitt arbetsområde. För byråchefsbefattningar i vedertagen bemärkelse däremot hade t. f. chefen för riksräkenskapsverket icke ansett sig kunna förorda någon differentiering av löneställningen i andra fall, än då med hänsyn till konkurrens med statliga befattningar eller med privat anställning allvarliga svårigheter uppstode att tillfredsställande rekrytera befattningarna i fråga.

Inför den meningsyttring, som sålunda kommit till uttryck i verkschefernas svar å cirkulärskrivelsen och som ytterligare understrukits vid överläggningar inför de sakkunniga, syntes vara uppenbart, att tanken på en allmän differentiering av byråchef- och rådstjänsterna för närvarande icke kunde realiseras.

I detta läge funne sig de sakkunniga förhindrade att framlägga förslag rörande en allmän differentiering av byråchef- och rådstjänsterna. Å andra sidan uteslöte de för utredningsarbetet meddelade direktiven en allmän uppflyttning av ifrågavarande befattningshavargrupp. De sakkunniga hade emellertid icke kunnat undgå att taga intryck av de allvarliga farhågor inför den kommande utvecklingen, som verkscheferna mot bakgrunden av den nuvarande lönegradsplaceringen av byråchef- och rådstjänsterna såväl skriftligen som muntligen delgivit de sakkunniga. Med skärpa hade framhållits, att det nuvarande löneläget icke i konkurrens med kommunal och enskild verksamhet skapade betryggande garantier åt statsverket för en tillfredsställande rekrytering av ifrågavarande tjänster. Utvecklingen hade nämligen visat, att statstjänsten på grund av den jämförelsevis låga lönestandard för de högre befattningarna icke innebure tillräcklig lockelse för att statsverket, trots de obestridliga fördelar som de statliga anställningsformerna och den med statsanställningen förenade pensionsrätten innebure, skulle kunna förvärva och behålla de mest dugande krafterna. De sakkunniga vore av den uppfattningen, att största beaktande måste skänkas åt denna samstämmiga meningsyttring från dem, som närmast bure ansvaret för och utövade ledningen av arbetet inom de viktigaste områdena för den statliga verksamheten. I samband härmed ha de sakkunniga velat framkasta tanken, huruvida icke för att åstadkomma åtminstone en viss temporär förbättring av ifrågavarande befattningshavares löneläge en viss höjning av maximeringen med avseende å rörligt tillägg och kristillägg — eventuellt om så ansåges lämpligare enbart beträffande det förra — borde och kunde vidtagas.

Då de sakkunniga av förut angivna skäl icke föresloge någon allmän differentiering av byråchef- och rådsbefattningarna, följde härav, att några förslag att för placering av dylika tjänster såsom sådana utnyttja de vid den senaste avlöningsrevisionen tillkomna lönegraderna A 31—A 34 ej heller framlades i betänkandet. I de fall, då de sakkunniga föresloge inplacering i någon av dessa lönegrader, hade dessa förslag allenast karaktären av evalvering i lönegrad av för närvarande utöver lön utgående arvoden eller naturaförmåner.

För affärsverkens del hade vid nyligen verkställda omorganisationer av telegrafverket och vattenfallsstyrelsen ett icke obetydligt antal befattningar utbrutits ur byråchefsgaden och under annan benämning än byråchef överförts till löneplanen C. Jämväl för post-, järnvägs- och domänstyrelserna föresloge de sakkunniga, att vissa dylika befattningar överfördes till C-planen. I flertalet fall vore därvid fråga om befattningar, som med hänsyn till uppgiftens art och till löneställningen borde erhålla ändrad benämning.

De sakkunniga delade den av t. f. chefen för riksräkenskapsverket uttalade meningen, att en löneställning ovanför byråchef- och rådsgraden borde

tillkomma cheferna för organisatoriskt avgränsade större verksavdelningar. I princip ansågo de sakkunniga, att den högre löneställningen kunde beredas dylika avdelningschefer å antingen A-planen eller C-planen samt att befattningarna i sistnämnda fall kunde tillsättas antingen medelst förordnande på viss tid eller tillsvidare.

I fråga om byråchefstjänsterna kunde i avseende å rekryteringen särskiljas två huvudgrupper av tjänster, nämligen å ena sidan sådana, som företrädesvis rekryterades från den statliga befattningshavarkåren och därvid ofta från respektive verks egen kår, samt å andra sidan sådana, vilkas innehavare tidigare haft sin verksamhet förlagd utom den egentliga statstjänsten. I sistnämnda fall vore tjänstens speciella karaktär sådan, att av dess innehavare måste krävas praktisk erfarenhet av annat slag än den, som i regel kunde förvärfvas i statstjänst, exempelvis praktisk erfarenhet från vissa näringsområden såsom jordbruk, sjöfart m. m. De rekryteringssvårigheter, som tidigare berörts, hade i dylika fall gjort sig gällande med särskild styrka. Enligt de sakkunnigas mening skulle vissa lättnader uppnås, om dessa tjänster kunde förvandlas till förordnandetjänster, tillsatta på viss tid. Härigenom skulle åstadkommas ett löneläge, vilket i betraktande jämväl av den pensionsrätt, som efter viss förordnandetid uppkomme, skulle kunna föranleda dugande män ur det praktiska livet att övergå i statens tjänst.

I det följande må lämnas en redogörelse för de i betänkandet framlagda *detaljförslagen*.

Departementens byråchefer. För närvarande vore departementens byråchefer för lagärenden till antalet 5 (3 i justitiedepartementet, 1 i jordbruksdepartementet och 1 i folkhushållningsdepartementet), placerade i lönegraden C 5. Till samma lönegrad hade hänförts ytterligare 4 byråchefsbefattningar inom departementen (1 i försvarsdepartementet, 2 i finansdepartementet och 1 i folkhushållningsdepartementet), vilka icke hade karaktären av byråchefsbefattningar för lagärenden. Då löneställningen för samtliga ifrågavarande befattningar ursprungligen faststälts till belopp motsvarande den tidigare slutlönen i byråchefsggraden, innebure den nuvarande placeringen i förhållande härtill en försämring med 500 kronor. En placering i lönegraden C 6 åter skulle medföra en förbättring med samma belopp. Spörsmålet om löneställningen för nämnda befattningar inom departementen kunde i så måtto sägas ligga vid sidan om de av de sakkunniga i förevarande sammanhang behandlade förslagen, att de angivna allmänna riktlinjerna för de sakkunnigas bedömande av byråchefs- och rådstjänsternas lönegradsplacering icke kunde tillämpas å dessa befattningar. Här gällde nämligen att pröva, huruvida en å löneplanen C redan utmätt löneställning kunde anses svara mot de med befattningarna förenade arbetsuppgifternas art och omfattning. Enligt de sakkunnigas mening kunde så icke sägas vara fallet. Med hänsyn härtill och i betraktande jämväl av de ersättningar, som utginge till befattningshavare ur domstolskarriären, vilka mera tillfälligt anlätades för lagstiftnings- eller liknande uppdrag, ansågo sig de sakkunniga böra tillstyrka en uppflyttning av ifrågavarande tjänster från lönegraden C 5 till lönegraden C 6.

Ordföranden i nedre justitierevisionen. I fråga om befattningen såsom ordförande i nedre justitierevisionen syntes vissa skäl tala för inplacering å C-planen. För närvarande hade ordföranden i nedre justitierevisionen att jämte göromål av verkschefsnatur fullgöra viss föredragning i högsta domstolen. Arten och omfattningen av verkschefsgöromålen syntes de sakkunniga icke vara sådan, att för deras handhavande borde inrättas en särskild befattning

med karaktär av sluttjänst. Ordföranden syntes, om man ville avveckla det nu utgående ordförandearvodet, böra inordnas i löneplanen på sådant sätt, att övergång till annan befattning inom domstolsväsendet kunde ifrågakomma. Ur dessa synpunkter syntes det de sakkunniga lämpligt, att för ordföranden inrättades en befattning å C-planen, tillsatt medelst förordnande tillsvidare. Såsom lämpligt löneläge ville de sakkunniga föreslå lönegraden C 7. Avlöningsförmånerna skulle därvid med hänsyn till nu utgående tilläggsarvode komma att motsvara vad som enligt gällande bestämmelser tillkomme ordförande i nedre justitierevisionen, vilken uppnått slutlön såsom hovrättsråd eller revisionssekreterare.

Försäkringsråd (gruppordförande). I viss mån jämförlig med avdelningschefsbefattning vore befattningen såsom ordförande å den ena av de två grupper, på vilka försäkringsrådet arbetade. Å den andra gruppen leddes arbetet av ämbetsverkets chef. Man skulle sålunda kunna överväga att upptaga förstnämnda befattning i tjänsteförteckningen såsom en avdelningschefsbefattning. Å andra sidan låge nära till hands att, såsom försäkringsrådet också gjort, söka jämförelse med divisionsordförandena i hovrätt, vilka utöver lön enligt 30 lönegraden åtnjöte arvode av 2 500 kronor. Även om en dylik jämförelse icke vore helt oberättigad, ville det dock synas som om så konstitutiv olikhet i arbetsuppgifter förelåge, att det ej framstode såsom befogat att åvägabringa likställighet mellan nämnda befattningar och den nu avhandlade. Därest det skulle befinnas lämpligt att tillerkänna den befattningshavare, som jämte försäkringsrådets chef tjänstgjorde såsom gruppordförande, särskilt arvode, syntes detta skäligen kunna bestämmas till 1 200 kronor. Skulle det åter befinnas, att befattningen borde upptagas i tjänsteförteckningen såsom avdelningschefsbefattning, syntes en placering i lönegraden A 32 i första hand kunna övervägas. Visserligen skulle därvid slutlönen något understiga den slutlön som skulle utgå vid bifall till de sakkunnigas förslag om särskilt arvode utöver lön enligt 30 lönegraden, men denna minskning finge därvid i enlighet med vad de sakkunniga komme att föreslå för andra befattningshavare utgöra kompensation för förbättrade pensionsförmåner. De sakkunniga tilltrrodde sig emellertid icke att med säkerhet avgöra vilkendera av de angivna utvägarna, som med hänsyn till försäkringsrådets speciella förhållanden vore att föredraga.

Byråchefen å väg- och vattenbyggnadsstyrelsens brobyrå. Med hänsyn till de speciella rekryteringsförhållandena och därmed förenade svårigheter ansåge sig de sakkunniga böra förorda förbättrad löneställning för chefen för väg- och vattenbyggnadsstyrelsens brobyrå. För befattningen — som borde bibehållas vid benämningen byråchef — föresloge de sakkunniga inplacering i lönegraden C 7.

Byrådirektören å byggnadsstyrelsens byggnadsbyrå. För överflyttning av ifrågavarande befattning till C-planen talade i främsta rummet den konkurrens, som från enskild företagsverksamhet obestriddligen gjorde sig gällande beträffande kvalificerade teknici å detta område. Anledning förefunnes att antaga, att befattningen vid inträffande vakans skulle efter en inplacering å C-planen kunna lättare på önskvärt sätt besättas. Vid en dylik överflyttning å C-planen syntes befattningen böra upptagas i lönegraden C 5. De sakkunniga ville erinra, att chefen för byggnadsbyrån inplacerats i lönegraden C 8. En placering av byrådirektören i lönegraden C 5 innebure alltså ett bibehållande i stort sett av den relation i lönehänseende, som för närvarande bestode mellan chefen å byggnadsbyrån och dennes närmaste man.

Cheferna för skolöverstyrelsens läroverks-, folkskol- och yrkesskoloravdelningar. Ifrågavarande befattningshavare åtnjöte utöver lön enligt 30 lönegraden särskilt arvode å 500 kronor för år. Enligt de sakkunnigas mening syn-

tes befattningarnas karaktär av avdelningschefsbefattningar böra komma till uttryck i tjänsteförteckningen. Därvid kunde övervägas att placera befattningarna å antingen A-planen eller C-planen. Enär några särskilda förhållanden, som talade för en placering å C-planen, icke förefunnes, hade de sakkunniga ansett sig böra förordna en placering på A-planen, därvid i förhållandenvarande läge, då någon allmän differentiering av byråchefsbefattningarna icke torde komma till stånd, 32 lönegraden syntes de sakkunniga väl svara mot de med befattningarna förenade arbetsuppgifternas art och omfattning.

Byråchefen å lantbruksstyrelsens lantbruksbyrå. Med hänsyn till de speciella rekryteringsförhållandena och därmed förenade svårigheter ansåge sig de sakkunniga böra förordna förbättrad löneställning för chefen för lantbruksstyrelsens lantbruksbyrå. För befattningen — som borde bibehållas vid benämningen byråchef — ansåge sig de sakkunniga böra föreslå inplacering i lönegraden C 7.

Överlantmätarna i vissa län. Av landets 24 överlantmätare vore för närvarande 9 placerade i lönegraden A 30 och 15 i lönegraden A 29. De sakkunniga förordade en placering av samtliga överlantmätare i förstnämnda lönegrad samt erinrade därvid, att differentiering i olika lönelägen icke förekomme för exempelvis förste provinsialläkarna och länsveterinärerna, vilka liksom överlantmätarna hade länet till arbetsområde. Huruvida särskilt arvode alltjämt borde tillkomma överlantmätaren i Kopparbergs län, ansåge sig de sakkunniga icke böra uttala sig om.

Avdelningscheferna vid statens provningsanstalt. Vid statens provningsanstalt funnes 5 befattningar såsom avdelningschef, samtliga placerade i lönegraden A 29. Med hänsyn till denna placering kunde enligt de sakkunnigas mening vid ett överförande till löneplanen C övervägas att hänföra befattningarna till endera av lönegraderna C 5 eller C 6. De sakkunniga hade vid detta övervägande stannat för lönegraden C 5. För denna placering talade den omständigheten, att de med ifrågavarande befattningar jämförbara avdelningschefsbefattningarna vid flygtekniska försöksanstalten hänförts till lönegraden C 5. De sakkunniga ville också erinra, att delade meningar tidigare gjort sig gällande i fråga om avdelningschefsbefattningarnas lönegradsplacering, därvid från olika håll yrkats nedflyttning av befattningarna till lönegraden A 28. Visserligen hade de sakkunniga icke haft anledning att mot varandra närmare väga lönelägena A 28 och A 29 för provningsanstaltens avdelningschefer, men mot bakgrunden av tidigare förda diskussioner och framförallt vid jämförelse med löneställningen för flygtekniska försöksanstaltens avdelningschefer hade de sakkunniga funnit en placering av ifrågavarande befattningshavare hos statens provningsanstalt i lönegraden C 5 motiverad.

Överfyringenjören. Till den grupp av befattningar, beträffande vilka de sakkunniga på grund av de speciella rekryteringsförhållandena och därmed förenade svårigheter ansåge sig böra förordna förbättrad löneställning, hade de sakkunniga räknat överfyringenjörsbefattningen i lotsstyrelsen. För befattningen föresloges inplacering i lönegraden C 7.

Byråchefen för teknisk och ekonomisk kontroll av livförsäkringsväsendet i försäkringsinspektionen. På grund av de speciella rekryteringsförhållandena och därmed förenade svårigheter ansåge sig de sakkunniga böra förordna förbättrad löneställning för ifrågavarande befattning. De sakkunniga erinrade, att tjänsten inrättats vid 1942 års riksdag och därvid placerats i lönegraden A 30 i avvaktan på resultatet av den då pågående utredningen rörande byråchefs- och rådstjänsternas lönegradsplacering. Befattningen borde enligt de sakkunnigas mening placeras i lönegraden C 7 och bibehållas vid benämningen byråchef.

De affärsdrivande verken. Vid samtliga affärsverk funnes befattningar å löneplanen C, vilka tillsattes medelst förordnanden på viss tid. Inom de senast omorganiserade verksstyrelserna, nämligen vattenfalls- och telegrafstyrelserna, vore antalet dylika befattningar jämförelsevis stort. I övervägande antalet fall läte sig de sålunda å löneplanen C inplacerade befattningarna inordna under den av de sakkunniga angivna principen om förbättrad löneställning för befattningar, vilka på grund av de därmed förenade arbetsuppgifterna mera markerat skilde sig från byråchefsbefattningar i allmänhet. I samtliga fall — således även dem beträffande vilka skillnaden i förhållande till byråchefsbefattningar i vedertagen bemärkelse vore ingen eller ringa — tillkomme den med visstidsförordnande å C-planen förenade fördelen för verket att kunna från befattningen skilja innehavare, som av en eller annan anledning visat sig för uppgiften mindre lämpad.

Vid prövningen av föreliggande förslag till förbättrad löneställning för affärsverkens byråchefer hade det för de sakkunniga icke minst med hänsyn till nyss antydda överflyttningar till C-planen av byråchefsbefattningar inom de senast omorganiserade verksstyrelserna framstått såsom en naturlig konsekvens, att liknande åtgärder i vidgad omfattning övervägdes även för generalpoststyrelsen, järnvägstyrelsen och domänstyrelsen. Vid avvägning av lönegradsplaceringen borde därvid tillses, att för ifrågavarande befattningshavare inom de sistnämnda verken utmättes en löneställning, som framstode såsom skäligen jämförelse med den inplacering, som för de övriga affärsverkens vidkommande redan fastställts av statsmakterna.

Postverket. Vid tjänsteförteckningsrevisionen för affärsverken hade föreslagits uppflyttning av *postsparbankschefen* från lönegraden C 7 till C 8. De sakkunniga biträdde detta förslag och ansåge sig alltså ej kunna förorda, att ytterligare höjning nu vidtoges. Vidare föresloge de sakkunniga, att *byråcheferna å generalpoststyrelsens första och andra byråer* skulle överflyttas å C-planen, den förre såsom överdirektör i C 10 och den senare med bibehållen benämning såsom byråchef i C 7. Därjämte förordade de sakkunniga, att befattningarna som *postdirektör* (A 29) överflyttades till C-planen. I förhållande till de resultat, vartill de sakkunniga kommit beträffande förenämnda byråchefsbefattningar, ansåge sig de sakkunniga emellertid icke kunna förorda högre löneställning för postdirektörerna än lönegraden C 6.

Telegrafverket. Vid den från och med den 1 juli 1941 genomförda omorganisationen av telegrafverket hade enligt statsmakternas beslut den slutliga prövningen av löneställningen för vissa befattningar i telegrafstyrelsen blivit uppskjuten i avvaktan på resultatet av utredningen rörande byråchefs- och rådstjänsternas lönegradsplacering. Detta gällde befattningarna såsom ekonomidirektör (chef för ekonomibyrån), förrådsdirektör (chef för förrådsbyrån och förrådsväsendet) samt överingenjör (chef för radiobyrån och radioväsendet). De bägge förstnämnda vore för närvarande placerade såsom *byråchefer å telegrafstyrelsens ekonomi- och förrådsbyråer* i lönegraden A 30, den sistnämnde såsom *överingenjör å radiobyrån* i lönegraden C 7. De sakkunniga för omorganisation av telegrafverket hade föreslagit, att samtliga dessa befattningar inplacerades i lönegraden C 8.

Tjänsteförteckningssakkunniga hade icke funnit anledning till erinran mot den föreslagna placeringen av förrådsdirektören och överingenjören i lönegraden C 8. En sådan placering syntes väl överensstämma med vad de sakkunniga i övrigt föreslagit. Däremot vore de sakkunniga av den uppfattningen, att vid jämförelse med de resultat, till vilka de sakkunnigas utredning i övrigt lett, chefen för telegrafstyrelsens ekonomibyrå lämpligen borde kvarstå såsom byråchef i lönegraden A 30.

Statens järnvägar. Befattningen såsom *byråchef å järnvägsstyrelsens drifttjänstbyrå* föresloge de sakkunniga ombildad till en överdirektörstjänst i

lönegraden C 11, varvid den vakanta befattningen såsom överdirektör och souschef borde indragas. *Byråchefsbefattningarna å järnvägsstyrelsens ban-, elektro- och maskintekniska byråer* syntes till sin natur vara fullt jämförbara med de överingenjörsbefattningar i lönegraderna C 10 och C 8, vilka redan inrättats vid telegraf- och vattenfallsstyrelserna. Med hänsyn härtill vore de sakkunniga för sin del beredda att tillstyrka en uppflyttning av nämnda byråchefsbefattningar till överingenjörsbefattningar med placering därvid av chefen för bantekniska byrån i lönegraden C 10 och de bägge övriga i lönegraden C 8. Befattningen såsom *verkstadsdirektör* i järnvägsstyrelsen föreslode de sakkunniga uppflyttad från lönegraden C 8 till C 9. Beträffande *byråchefen å ekonomibyrån* syntes övervägande skäl tala för befattningens bibehållande i lönegraden A 30, men skulle likväl en placering å C-planen anses böra ske, kunde de sakkunniga icke tillstyrka högre lönegrad än C 7.

Statens vattenfallsverk. Befattningen såsom *driftdirektör i vattenfallsstyrelsen* borde enligt de sakkunnigas mening uppflyttas från lönegraden C 7 till C 8. Vidare tillstyrktes det av tjänsteförteckningssakkunniga för affärsverken framförda förslaget om placering av befattningarna som *driftchef vid statens vattenfallsverk* i lönegraden C 6.

Domänverket. De sakkunniga hade för sin del intet att erinra mot att befattningarna som *byråchef å domänstyrelsens första och andra skogs-, skogstekniska och jordbruksbyråer* med hänsyn till deras betydelse för affärsdriften överflyttades å lönepplanen C, varvid de med bibehållen benämning av byråchef borde placeras i lönegraden C 7. Tjänsteförteckningssakkunniga för affärsverken hade föreslagit, att överjägmästare (A 29) vid domänverket skulle överföras till C-planen med placering i lönegraden C 5, varvid i de mera svårskötta distrikten skulle utgå särskilt lönетillägg med 1 000 kronor. De sakkunniga delade uppfattningen, att överjägmästarna borde överflyttas å lönepplanen C. Den föreslagna placeringen å nämnda lönepplan överensstämde jämväl med de sakkunnigas uppfattning. De sakkunniga ville emellertid i anledning av uttalande av kommunikationsverkens lönenämnd rörande det mindre lämpliga med särskilda lönетillägg till vissa överjägmästare framkasta den tanken till övervägande, huruvida icke vid en placering av överjägmästare på C-planen befattningarna borde hänföras till samma lönegrad, därvid lönegraden C 6 närmast syntes böra ifrågakomma.

En av de sakkunniga, ledamoten *Björck*, har i särskilt yttrande anmält avvikande mening i fråga om löneställningen för flertalet av de berörda befattningarna vid de affärsdrivande verken och därvid förordat placering i lägre lönegrader än majoriteten föreslagit.

Samtliga de av de sakkunniga till överflyttning å C-planen föreslagna befattningarna skola enligt förslaget *tillsättas* medelst förordnande på viss tid utom ordföranden i nedre justitierevisionen, som föreslagits skola tillsättas medelst förordnande tills vidare.

Yttrandena m. m. Flera av de i ärendet hörda myndigheterna ha understrukit önskvärdheten av en allmän löneförbättring för befattningshavare i byråchefsgraden. Vad angår de olika detaljförslagen ha dessa i allmänhet tillstyrkts av vederbörande verksstyrelser, som dock i en del fall förordat högre löneställning än som föreslagits. Beträffande det närmare innehållet i yttrandena torde få hänvisas till handlingarna i ärendet. *Statskontoret* och *all-*

männa lönenämnden ha lämnat vissa av förslagen utan erinran men även avstyrkt en del av dessa eller tillstyrkt placering i lägre lönegrader än de sak-kunniga förordat. Lönenämnden, som avgivit två utlåtanden i ärendet, har vid avgivandet av det senare utlåtandet haft tillgång till dels samtliga av myndigheterna avgivna yttranden över betänkandet, dels ock en inom finans-departementet upprättad, den 12 november 1942 dagtecknad promemoria i ämnet.

I nämnda *promemoria*, som utgår från ett bibehållande av lönegraden A 30 såsom ensam normallönegrad för byråchefstjänsterna, behandlas frågan om grunderna för evalvering överhuvud taget från A- till C-löneplanen, varvid anföres i huvudsak följande.

Vid jämförelse mellan A- och C-löneplanerna hade man först att taga hän-syn till skillnaden i anställningsformen, vilken betingade ett högre löneläge å C-planen. Emellertid vore pensionsförmånerna så avpassade, att de i större eller mindre omfattning uppvägede osäkerheten i anställningen. Särskilt gällde detta tjänstepensionen. Utom pensionsbeloppets avvägning inverkade härvid själva konstruktionen av förordnandepensionen. Denna utginge nämligen oberoende av levnadsålder vid avgången och med förhållandevis högt belopp även efter en kort tjänstetid. Beträffande evalveringar mellan A- och C-löne-planerna bleve problemställningen i vissa avseenden olika allteftersom man räknade med att den, som erhöle förordnandebefattning, förut innehade full-makts-tjänst eller icke. Beträffande fullmaktsinnehavares övergång till för-ordnandebefattning kunde sägas, dels att ovisshetsmomentet i anställnings-formen i och för sig vore mindre starkt framträdande och dels att de vid dylik övergång gällande pensionsbestämmelserna verkade i viss mån utjämnan-de. Under sådana förhållanden vore det vid den beföringsgång, varom vore fråga, för åstadkommande av jämlikhet i anställningsvillkoren mellan full-makts- och förordnandeanställning icke nödvändigt, att lönen vid förordnan-deanställningen vore väsentligt högre än lönen vid fullmaktstjänsten.

Om man åter tänkte sig en rekrytering utifrån, hade spørsmålet om av-vägningen mellan A- och C-löneplanerna knappast någon egentlig principiell betydelse. I stället övervägde det praktiska intresset att få löneförmånerna så avvägda, att lämplig arbetskraft kunde förväntas stå till förfogande. Vid en dylik rekrytering måste ovissheten i fråga om anställningens varaktighet bliva starkare framträdande. Å andra sidan kunde man utgå ifrån, att de förmåner, som låge i förordnandepensionen, i avsevärd mån neutraliserade ovisshetsmomentet. I denna riktning verkade i synnerhet det förhållandet, att för hel tjänstepension endast erfordrades 12 års tjänstetid. För den, som fäste avscende vid möjligheten att framdeles återgå till icke-statlig verksam-het, innebure förordnandepensionen en betydande fördel framför den pen-sionsrätt, som skulle vara förenad med fullmaktsanställning. Vad å andra sidan anginge pensionsunderlaget, syntes det icke avsevärt påverka rekryte-ringsmöjligheterna om detta vore något hundratal kronor högre eller lägre. Beträffande löneläget vore en jämförelse med A-löneplanen av mindre in-tresse, då det gällde möjligheterna för konkurrens med privat anställning. Snarare borde en jämförelse med lönerna i enskild verksamhet bliva utslagsgi-vande. Svårigheten att med utgångspunkt från en dylik jämförelse åstadkom-ma en noggrannare inställning av löneläget låge emellertid i öppen dag.

Om man vid förändring av en fullmaktstjänst till förordnandetjänst åsyf-tade en likvärdig placering å C-planen, syntes man under alla förhållanden icke böra välja lägre C-lönegrad än den, vilkens lönebelopp åtminstone i det närmaste svarade mot A-lönegradens högsta löneklass och ortsgrupp.

Vid jämförelse mellan lönebeloppen i högsta löneklassen i lönegraderna A 28—A 30 å ena samt lönegraderna C 5 och 6 å andra sidan borde beaktas, att löneläget på C-planen uppnåddes omedelbart, medan det lönebelopp å A-planen, som inginge i jämförelsen, utgjorde en slutlön, som uppnåddes först efter en viss tjänstetid.

Till övervägande föreläge vidare frågan, huruvida någon höjning utöver utgångsläget påkallades vid ett samtidigt beaktande av anställningsformen och pensionsbestämmelserna för tjänst å C-löneplanen. Denna fråga syntes, i anslutning till vad i det föregående anförts, kunna besvaras nekande. Vad särskilt anginge det i ärendet berörda förhållandet mellan tjänstepensionsbeloppen, vore tjänstepensionsunderlaget för C 5 högre än för A 28 och A 29. Tjänstepensionsunderlaget för C 6 vore visserligen lägre än för A 30. Med avseende å det fall, då innehavaren av en tjänst i lönegraden A 30 överginge till tjänst i lönegraden C 6, erinrades främst om den i gällande pensionsreglemente stadgade garantien mot minskning i pensionsförmåner vid dylik övergång. Vad åter beträffade övergång från tjänst i lägre lönegrad än A 30 eller rekrytering utifrån, syntes anledning saknas att i förevarande sammanhang tillmäta frågan om pensionsunderlagens storlek någon avgörande betydelse. Förhållandet mellan pensionsunderlagen borde sålunda icke få leda till att lönegraden C 7 betraktades som minimum för en med A 30 likvärdig placering.

Ett särskilt spörsmål vore i vad mån en höjning utöver utgångsläget kunde betingas av ett direkt syfte att åstadkomma en förbättrad lönegradsplacering. Detta spörsmål finge tydligen lösas från fall till fall under hänsynstagande till arbetsuppgifter, kompetensfordringar, konkurrens med enskild förvärvsverksamhet och andra på lönesättningen inverkan omständigheter.

Resultatet av den vid budgetarbetet verkställda granskningen av tjänsteförteckningssakkunnigas förslag. Vad till en början angår den i betänkandet berörda frågan om en allmän löneförbättring för befattningshavarna i byråchefsgården har denna — i överensstämmelse med den uppfattning som kommit till uttryck i utredningsdirektiven — på grund av sin räckvidd ansetts kunna närmare övervägas endast i viss omedelbar anslutning till en allmän lönereglering.

Beträffande spörsmålet om en allmän differentiering i lönehänseende av byråchefs- och rådstjänsterna har med hänsyn till den av de sakkunniga förebragta utredningen förslag härom ansetts icke böra framläggas. Ett dylikt ståndpunktstagande utgör givetvis icke något hinder för prövning av frågor om ändrad löneställning för enstaka tjänster, där särskilda skäl härfor kunna föreligga.

Vidkommande härefter de sakkunnigas detaljförslag må erinras, att en del av dessa numera blivit genomförda. Sålunda beslöts vid 1943 och 1944 års riksdagar inrättande vid järnvägsstyrelsen och generalpoststyrelsen av överdirektörsbefattningar i lönegrad C 11 respektive C 10. Vidare ha genom beslut vid 1945 års riksdag befattningarna såsom postdirektör och såsom driftchef vid statens vattenfallsverk uppförts i lönegrad C 6. Ytterligare må nämnas, att vid samma riksdag försäkringsråd med tjänstgöring såsom gruppordförande i enlighet med de sakkunnigas alternativa förslag tillerkänts särskilt arvode med 1 200 kronor.

Följande av de sakkunniga framlagda förslag ha ansetts icke böra för närvarande upptagas till prövning, nämligen angående ändrad löneställning för:

a) ordföranden i nedre justitierevisionen (i avbidan på genomförande av processreformen),

b) byråchefen å väg- och vattenbyggnadsstyrelsens brobyrå (i avbidan på resultatet av utredning om vissa ändringar i ämbetsverkets organisation),

c) överlantmätnarna (i avbidan på resultatet av utredning om vissa organisationsfrågor inom lantmåteriväsendet) samt

d) avdelningscheferna vid statens provningsanstalt (i avbidan på förestående utredning om statens provningsverksamhet).

Beträffande övriga av de sakkunniga framlagda detaljförslag ha dessa vid budgetarbetet ansetts böra granskas från de utgångspunkter, som angivits i den förut omnämnda departementspromemorian med avseende å dels bibehållande av lönegraden A 30 såsom ensam normallönegrad för byråchefstjänsterna, dels ock grunderna för evalvering från A-löneplanen till C-löneplan.

Det av de sakkunniga framförda, av såväl statskontoret som lönenämnden tillstyrkta förslaget om uppflyttning av departementens byråchefer från C 5 till C 6 har ansetts böra genomföras. Detsamma gäller förslagen om överförande till lönegraden C 7 av befattningarna såsom överfyringenjör i lotsstyrelsen samt såsom byråchef för teknisk och ekonomisk kontroll av livförsäkringsväsendet i försäkringsinspektionen. Även dessa förslag ha lämnats utan erinran av statskontoret och lönenämnden.

I fråga om avdelningscheferna i skolöverstyrelsen må erinras, att befattningen såsom chef för yrkesskolavdelningen efter tillkomsten av överstyrelsen för yrkesutbildning icke längre finnes kvar i skolöverstyrelsen. Däremot har genom beslut av 1944 års riksdag byråchefen å skolöverstyrelsens administrativa byrå tillerkänts samma arvode, som för närvarande utgår till cheferna för läroverks- och folkskolavdelningarna. Övervägande skäl ha ansetts tala för att de nu förefintliga tre avdelningschefstjänsterna alltjämt bibehållas i lönegraden A 30 med rätt till särskilt arvode. I överensstämmelse med vad som gäller för försäkringsråd, som tillika är gruppordförande, samt för divisionsordförande i kammarrätten har arvodet ansetts böra fastställas till 1 200 kronor för år.

De sakkunnigas alternativa förslag om placering i lönegraden A 32 av gruppordföranden i försäkringsrådet har ansetts icke böra genomföras liksom ej heller förslagen om överförande å C-planen av befattningarna såsom byrådirektör å byggnadsstyrelsens byggnadsbyrå och byråchef å lantbruksstyrelsens lantbruksbyrå.

De förordade ändringarna ha ansetts böra genomföras från och med nästa budgetår. Hemställan härom göres av vederbörande departementschefer under de olika punkterna i huvudtitlarna. Frågan om löneställningen för de i sakkunnigbetänkandet behandlade tjänsterna vid de affärsdrivande verken torde få upptagas till närmare behandling vid framläggandet för riksdagen av förslag om förändring i avseende å löneställning och antal beträffande ordinarie befattningar vid nämnda verk.

3. Vissa evalveringsfrågor.

De sakkunniga. 1939 års tjänsteförteckningssakkunniga ha i sitt förenämnda betänkande jämväl behandlat frågan om evalvering i lönegrad på löneplan A av sådan avlöning, som för närvarande innefattar dels lön i A-lönegrad, dels ock särskilt arvode, avlöningsförstärkning eller naturaförmån. Härvid ha de sakkunniga framhållit, att löneplan A i civila avlöningsreglementet i förhållande till motsvarande löneplan i tidigare gällande avlöningsreglemente för allmänna civilförvaltningen utbyggt med fyra lönegrader, nämligen lönegraderna A 31 till A 34. Denna utbyggnad hade av 1936 års lönekommitté ansetts behöblig bland annat för att bereda möjlighet till en lämplig inplacering av vissa i allmänna civilförvaltningens dåvarande löneplan B upptagna befattningar, vid vilka utöver lön utginge särskild avlöningsförstärkning eller med vilka vore förenad rätt till naturaförmåner, vilkas avveckling kunde befinnas önskvärd. De sakkunnigas förslag borde ses mot bakgrunden av vad 1936 års lönekommitté sålunda uttalat.

I övrigt ha de sakkunniga beträffande de *allmänna grunderna* för en evalvering anfört i huvudsak följande.

Ett studium av löneplanen A gäve vid handen, att skillnaden mellan lönebeloppen i 30 lönegradens löneklasser och motsvarande löneklasser i 34 lönegraden utgjorde i runt tal 2 000 kronor. Häri låge en begränsning av de möjligheter, som vid en evalvering i egentlig mening stode till buds. Den omständigheten att med ett flertal befattningar vore förenade avlöningsförstärkning eller särskilda arvoden å 2 500 kronor eller högre belopp, krävde emellertid ett ställningstagande till frågan huru evalveringen i dylika fall borde ske. Å ena sidan kunde sägas, att det en gång bestämda, samlade lönebeloppet ej borde minskas och att följaktligen utöver det belopp, som kunde evalveras inom ramen av slutlöneklassen för lönegraden A 34 eller 2 000 kronor, borde utgå särskild avlöningsförstärkning eller särskilt arvode. Å andra sidan kunde göras gällande, att det överskjutande beloppet borde vid evalveringen helt eller delvis bortfalla, i vilket avseende särskilt kunde åberopas, att evalveringen medförde överförande till fast lön av en tilläggsförmån, som ej vore befattningshavaren garanterad och ej heller vore pensionsgrundande.

De sakkunniga hade för sin del ansett sig böra intaga sistnämnda ståndpunkt. Det förnämsta stödet härför hade de sakkunniga funnit i det förhållandet, att den högre lönegradsplaceringen medförde förbättrade pensionsförmåner, vilka enligt den statliga tjänste- och familjepensioneringens allmänna konstruktion högst väsentligt överstege befattningshavarens egen prestation i form av pensionsavdrag. De sakkunniga funne det så mycket mindre oberättigat, att med viss befattning förenad avlöningsförstärkning eller särskilt arvode underginge minskning vid sådan förmåns evalvering i lönegrad som de sakkunniga måste antaga, att 1936 års lönekommitté vid framläggandet av sitt förslag i fråga om löneplanens spännvidd i förhållande till beloppen av utgående avlöningsförstärkningar tagit hänsyn just till den ökade pensionsförmån, som jämte löneökningen skulle bli följden av avlöningsförstärkningens omvandling till fast lön. Det syntes emellertid de sakkunniga lämpligt att begränsa denna minskning till 500 kronor. I de fall, då avlöningsförstärkningen eller arvodet uppginge till högre belopp än 2 500

kronor, skulle den av de sakkunniga ifrågasatta evalveringsprincipen giva till resultat inplacering i lönegraden A 34 samt därutöver särskild avlöningsförstärkning eller särskilt arvode motsvarande det belopp, varmed den evalverade avlöningsförstärkningen eller arvodet överstege 2 500 kronor.

På motsvarande sätt borde förfaras i de fall, då med tjänst i 30 lönegraden vore förenad viss naturaförmån, därvid naturaförmånens uppskattade värde borde läggas till grund för evalveringen.

De siffror, som anförts beträffande tjänster förenade med avlöningsförstärkning utöver lön, utginge från en jämförelse mellan slutlönelägena å ena sidan enligt nuvarande lönegrader med tillägg av avlöningsförstärkningens belopp och å andra sidan enligt de ifrågasatta nya lönegraderna. De sakkunniga förbisågo ej, att siffrorna ställde sig annorlunda, om med hänsyn till lönetursreglernas inverkan jämförelsen i det särskilda fallet skedde mellan å ena sidan det samlade beloppet av lön enligt någon av de högsta löneklasserna i nuvarande lönegrad jämte avlöningsförstärkning och å andra sidan lön enligt den nya lönegradens lägsta eller näst lägsta löneklass. Vid en evalvering med utnyttjande av de nya lönegraderna inom löneplan A kunde emellertid en dylik ojämnhet icke undvikas, och de sakkunniga ansågo för sin del principiellt riktigt, att evalveringen skedde med utgångspunkt från löneskillnaden i slutlönelägena. Här berörda förhållanden borde emellertid beaktas vid utfärdande av övergångsbestämmelser i anslutning till den nya lönegradsplaceringen. Övergångsbestämmelserna syntes böra så utformas, att nuvarande innehavare av vederbörande befattning icke behövde vidkännas annan avlöningsminskning än den, som följde av höjda pensionsavdrag. I detta sammanhang erinrades om föreskrifterna i 52 § 12 mom. 3 punkten civila avlöningsreglementet rörande reglering av avlöningsförstärkning.

Vad härefter angår de sakkunnigas *detaljförslag* avse dessa ordförande å hovrättsdivision, landssekreterare och landskamrerare samt vissa läkare vid statens sinnessjukhus m. fl. I detta hänseende ha de sakkunniga anført följande.

Ordförande å hovrättsdivision. För närvarande åtnjöte ordförande och vice ordförande å hovrättsdivision särskilda arvoden utöver lön enligt lönegraden A 30 med 2 500 respektive 1 000 kronor. Arvodet till den divisionsordförande i Svea hovrätt, som tillika vore ordförande å krigshovrättsavdelningen, utginge med 3 000 kronor. Presidenterna i Svea och Göta hovrätter samt hovrätten över Skåne och Blekinge hade i sina svar å de sakkunnigas cirkulärskrivelse, med beaktande av begränsningen i de sakkunnigas uppdrag, såsom lägsta avlön föreslagit för divisionsordförande lönegraden B 2 och för vice divisionsordförande lönegraden A 32. Till ordföranden å krigshovrättsavdelningen skulle därvid utgå särskilt arvode å 500 kronor. Presidenten i hovrätten för Övre Norrland hade angivit enahanda löneställningar, därest frågan allenast gällde det sätt, varpå hovrättsrådstjänsterna med nu utgående avlöningsförmåner borde bättre än för närvarande inpassas i civila avlöningsreglementets system. Skulle det åter gälla att i och för sig, utan bundenhet vid utgående löner, bedöma den löneställning, som borde tillkomma ifrågavarande befattningshavare, hade presidenten ansett, att lönerna till ordförande och vice ordförande å hovrättsdivision borde bestämmas till omkring 19 000 respektive 17 000 kronor samt för annat hovrättsråd till omkring 15 000 kronor.

Främst med hänsyn till det läge, vari arbetet med den pågående processreformen befunne sig, kunde tvekan råda, huruvida löneförhållandena för ordförande och vice ordförande å hovrättsdivision nu borde upptagas till

bedömande. I varje fall ansåge sig de sakkunniga sakna anledning att för vice ordförandenas del ifrågasätta ändring av nu gällande ordning med särskilt arvode utöver lönen. Innan vice ordförandenas uppgifter i den nya rättsgångsordningen blivit fastställda, vore det enligt de sakkunnigas uppfattning icke tillrådligt att för befattningshavarna i fråga tillskapa högre pensionsberättigande tjänst än den de för närvarande innehade. Härtill komme, att vice ordförandenas ställning i nu gällande rättsgångsordning vore sådan, att det enligt de sakkunnigas mening vid i övrigt oförändrade förhållanden kunde ifrågasättas, huruvida icke den nuvarande anordningen med särskilt arvode utöver hovrättsrådslönen vore den för dessa befattningshavare med hänsyn till arbetsuppgiftens art mest ändamålsenliga. Att ordförandebefattningarna åter förändrades till ordinarie tjänster syntes de sakkunniga mera naturligt. Då några betänkligheter härutinnan med hänsyn till befattningarnas ställning i en ny rättsgångsordning knappast behövde hysas, ville de sakkunniga föreslå, att en dylik omvandling av befattningarna såsom ordförande å hovrättsdivision nu skedde. I anslutning till förut angiven princip skulle härvid dessa befattningar placeras i lönegraden A 34, vilket efter de sakkunnigas uppfattning åt ifrågavarande befattningshavare gäve en i jämförelse med andra befattningshavares placering skälig löneställning. De sakkunniga ansåge följaktligen, att vid en ur här anförda synpunkter vidtagen avvägning bärande skäl för divisionsordförandenas inplacering i löneplanen B ej föreläge.

Till den divisionsordförande i Svea hovrätt, som tillika vore ordförande å krigshovrättsavdelningen, borde efter evalveringen utgå särskilt arvode å 500 kronor.

Landssekreterare och landskamrerare. Ifrågavarande befattningshavare åtnjöte utöver lön enligt 30 lönegraden särskild avlöningsförstärkning, vilken uppginge till 3 500 kronor i Stockholms, Malmöhus samt Göteborgs och Bohus län, 1 500 kronor i Gotlands län samt 2 500 kronor i övriga län. I flertalet län vore alltså länsstyrelsernas avdelningschefer i fråga om de totala avlöningsförmånerna likställda med divisionsordförandena i hovrätterna. Enligt de sakkunnigas mening kunde det vid en avveckling av avlöningsförstärkningen genom ny lönegradsplacering ej ifrågakomma, att avdelningscheferna skulle sättas i sämre ställning än divisionsordförandena. I enlighet med vad förut anförts föresloge de sakkunniga alltså, att ifrågavarande befattningshavare placerades i lönegraden A 34 med undantag av avdelningscheferna i Gotlands län, vilka syntes böra placeras i lönegraden A 32. Till landskamrerarna och landssekreterarna i Stockholms, Malmöhus samt Göteborgs och Bohus län borde därvid utöver lön enligt 34 lönegraden utgå särskild avlöningsförstärkning med 1 000 kronor.

Ehuru de sakkunniga i förevarande sammanhang begränsat sig till att framlägga förslag rörande evalvering i lönegrad av nu utgående avlöningsförstärkning till landskamrerare och landssekreterare, hade de sakkunniga likväl icke kunnat undgå att finna, att vissa skäl talade för att en och samma löneställning fastställdes för avdelningscheferna i samtliga län. Såsom främsta motiv härför ville de sakkunniga framhålla den omständigheten, att avdelningscheferna i de största och mest arbetstyngda länsstyrelserna hade icke blott ordinarie utan även extra ordinarie länsassessorer såsom kvalificerade biträden. Vid den minsta länsstyrelsen åter, nämligen länsstyrelsen i Gotlands län, funnes icke någon befattningshavare med länsassessors tjänsteställning.

De sakkunniga ville vidare erinra, att vid 1942 års riksdag beslutats viss omorganisation av överståthållarämbetet. I fråga om löneställningen för chefen för ämbetets politi- respektive kansliavdelning hade därvid uttalats, att

spörsmålet icke borde definitivt lösas förr än slutlig ställning tagits till frågan om lönereglering för landskamrerare och landssekreterare. I avbidan härå hade befattningarna placerats i lönegraden A 30. Enligt det till grund för omorganisationen liggande sakkunnigförslaget skulle emellertid med befattningarna förenas avlöningsförstärkning med 3 500 kronor.

I och för sig syntes det de sakkunniga icke klart ådagalagt, att ifrågavarande avdelningschefer borde erhålla en förhöjd löneställning. Det ville synas som om förefintligheten av underståthållarbefattningen icke tillräckligt beaktats vid den tidigare utredningen. I varje fall hyste de sakkunniga synnerlig tvekan, huruvida nämnda befattningar i överståthållarämbetet vore jämförbara med landssekreterar- och landskamrerarbefattningarna i de tre län, i vilka den särskilda avlöningsförstärkningen för närvarande utginge med 3 500 kronor. Innan någon ändring i löneställningen vidtoges syntes fördens skull böra undersökas, i vilken utsträckning förefintligheten av underståthållarbefattningen invercade å arten och omfattningen av arbetsuppgifterna för överståthållarämbetets ifrågavarande avdelningschefer i förhållande till arten och omfattningen av de arbetsuppgifter, som åvilade länsstyrelsernas avdelningschefer.

Vissa läkare vid statens sinnessjukhus m. fl. Vid statens sinnessjukhus funnes 15 överläkare av 1:a klass (lönegraden A 29), 7 överläkare av 2:a klass (lönegraden A 28) och 19 överläkare av 3:e klass (lönegraden A 27), av vilka sistnämnda två vore sjukhuschefer. Samtliga dessa befattningshavare åtnjöte förmånen av fri tjänstebostad, vari innefattades såväl bränsle som elektrisk belysning.

Till ledning vid uppskattningen av värdet av ifrågavarande naturaförmåner kunde tjäna Kungl. Maj:ts beslut rörande hyresersättning till chefen för statens anstalt för fallandesjuka, vilken såsom överläkare av 2:a klass vore placerad i lönegraden A 28. Nämnda hyresersättning utginge med 2 500 kronor. Enligt uppgifter, som de sakkunniga införskaffat från medicinalstyrelsen, kunde värdet av förevarande vid statens sinnessjukhus utgående naturaförmåner genomsnittligt uppskattas till ungefärligen samma belopp beträffande överläkarna av 1:a och 2:a klass samt de överläkare av 3:e klass, som vore sjukhuschefer. För de överläkare av 3:e klass åter, som icke vore sjukhuschefer, utgjorde förmånens uppskattade värde i runt tal 2 000 kronor. Med hänsyn härtill ansåge sig de sakkunniga vid evalveringen av ifrågavarande naturaförmåner kunna utgå från 2 500 respektive 2 000 kronor såsom uppskattade värden för samtliga sinnessjukhus. Enligt förut angivna allmänna evalveringsprinciper erhöles härvid följande lönegradsplaceringar, nämligen för överläkare av 1:a klass lönegraden A 33, för överläkare av 2:a klass lönegraden A 32, för överläkare av 3:e klass, som vore sjukhuschef, lönegraden A 31 och för överläkare av 3:e klass, som icke vore sjukhuschef, lönegraden A 30.

Vid Lövstahemmet, statligt skyddshem för sjäsligt abnorma manliga skyddshemselever, åtnjöte chefen, tillika läkare, förutom lön enligt lönegraden A 28 förmånen av fri bostad. Ifrågavarande förmån syntes böra evalveras genom befattningens placering i lönegraden A 32.

Efter genomförandet av de sakkunnigas förslag borde befattningshavare, som förut åtnjöt fri tjänstebostad, erlagga ersättning för bostadens begagnande enligt härför meddelade föreskrifter. I anslutning till vad förut anförts borde emellertid för de befattningshavare, som vid förslagets genomförande vore innehavare av överläkarbefattningar, övergångsvis så länge vederbörande vore innehavare av befattning i samma lönegrad gälla, att hyresersättningen icke finge överstiga beträffande de till placering i lönegraderna A 31—A 33 föreslagna befattningarna 2 000 kronor och beträffande de till placering i lönegraden A 30 föreslagna befattningarna 1 500 kronor.

Yttrandena. I såväl hovrätternas som länsstyrelsernas utlåtanden ha framförts krav på förmånligare löneställning än de sakkunniga förordat för divisionsordförande samt landssekreterare och landskamrerare. Därvid har även föreslagits, att befattningarna skola uppföras i lönegraden B 2. Medicinalstyrelsen har i sitt utlåtande framhållit, att ur sinnessjukvårdens synpunkt behövs av den föreslagna avvecklingen av överläkarnas bostadsförmån icke föreläge. Snarare syntes med visst fog kunna göras gällande, att nuvarande anordning med fria bostäder åt överläkarna tedde sig naturlig och ändamålsenlig mot bakgrunden av de särförhållanden, som kännetecknade statens sinnessjukvård såsom sådan. En avveckling av ifrågavarande förmåner kunde befaras komma att medföra olägenheter såtillvida, att den naturliga befordringsgången bland sinnessjukvårdens läkare försvårades. Styrelsen kunde därför icke undgå att ställa sig betänksam mot förslaget.

Resultatet av den vid budgetarbetet verkställda granskningen av sakkunnigförslaget. De föreliggande frågorna om evalvering i lönegrad av löneförmåner i form av särskilt arvode, avlöningsförstärkning eller naturaförmån ha vid budgetarbetet ansetts böra prövas med utgångspunkt från de allmänna grunder, som framlagts av tjänsteförteckningssakkunniga. Evalveringen har sålunda ansetts böra ske efter jämförelse av löneförmånerna i slutlönelägena, varvid en minskning i förhållande till sammanlagda nuvarande förmåner med 500 kronor befunnits motiverad med hänsyn till den förbättring i pensionshänseende, som blir en följd av evalveringen.

Enligt sakkunnigförslaget skulle de angivna evalveringsgrunderna tillämpas beträffande ordförande å hovrätternas divisioner, landssekreterare och landskamrerare samt vissa överläkare vid sinnessjukhusen m. fl. Vad först angår divisionsordförandenas löneförmåner, ha vid remissbehandlingen olika meningar framkommit. Hovrätterna ha genomgående framfört krav på förmånligare löneställning än enligt sakkunnigförslaget, vilket däremot lämnats utan erinran av allmänna lönenämnden. Statskontoret har för sin del förordat, att nuvarande anordning med särskilt arvode bibehålles oförändrad. Med hänsyn till de meningsskiljaktigheter, som sålunda framkommit, ha övervägande skäl ansetts tala för att frågan om divisionsordförandenas löneställning upptages till prövning först i samband med den förestående allmänna löneregleringen.

De sakkunnigas förslag om evalvering av den förmån av fri tjänstebostad, som åtnjutes av vissa överläkare vid statens sinnessjukhus m. fl., har med hänsyn till de av medicinalstyrelsen anförda olägenheterna av en dylik anordning ansetts icke böra genomföras.

I fråga om landssekreterarna och landskamrerarna innebär tjänsteförteckningssakkunnigas förslag en placering i lönegraden A 34 med undantag för avdelningscheferna i Gotlands län, vilka föreslagits placeras i lönegraden A 32. I Stockholms, Malmöhus samt Göteborgs och Bohus län skulle dessutom utgå särskild avlöningsförstärkning med 1 000 kronor. Förslaget har ansetts böra genomföras med den jämkningen att även avdelningsche-

ferna i Gotlands län placeras i lönegraden A 34. Till samma lönegrad ha även kanslidirektörerna vid överståthållarämbetet ansetts böra hänföras. Särskild avlöningsförstärkning bör icke tillkomma sistnämnda befattningshavare. De föreslagna åtgärderna ha ansetts böra genomföras från och med nästa budgetår. Hemställan härom göres i annat sammanhang. Förslag till erforderliga ändringar i civila avlöningsreglementet samt till övergångsordningar torde framdeles få föreläggas riksdagen.

4. Löneställningen för justitieråd och regeringsråd.

De sakkunniga. Enligt under hand givna direktiv ha 1939 års tjänsteförteckningssakkunniga jämväl haft att pröva frågan om justitie- och regeringsrådsbefattningarnas inordnande under civila avlöningsreglementet. I sitt förenämnda betänkande ha de sakkunniga lämnat följande redogörelse beträffande den tidigare behandlingen av ifrågavarande befattningshavares avlöningsförhållanden.

I samband med den löne reglering, som vid 1921 års riksdag beslöts för befattningshavare vid statsdepartement m. fl. verk, inordnades justitie- och regeringsråden under det avlöningsreglemente, som då antogs för ifrågavarande verk. De hänfördes därvid enligt förslag av 1902 års löne regleringskommitté till 4 lönegraden av den i avlöningsreglementet intagna löneplanen A, i vilken lönegrad lönebeloppet å dyraste ort (G-ort) var 18 000 kronor. Vid frågans behandling i 1921 års statsverksproposition framhöll chefen för finansdepartementet bland annat, att med hänsyn till den särställning bland statstjänstemännen, som justitie- och regeringsråden intoge, den föreslagna avlöningen möjligen vore för knapp och att frågan om löneställningen framdeles borde bli föremål för förnyat övervägande.

Sedan allmänna civilförvaltningens lönenämnd därefter erhållit uppdrag att verkställa utredning angående avlöningsförmånerna för högsta domstolens och regeringsrättens ledamöter, avgav lönenämnden den 5 december 1921 förslag i ämnet. Förslaget gick ut på att i de fastställda lönebeloppen skulle vidtagas den jämkning, som erfordrades för att utjämna en vid 1921 års löne reglering uppkommen förskjutning i lönerelationen mellan dessa befattningar och övriga till löneplanen A hänfödda tjänster. Nämnden förordade med denna utgångspunkt ett lönebelopp av 20 040 kronor.

Lönenämndens förslag blev ej föremål för beslut från statsmakternas sida. I stället tillkallades den 20 juni 1925 särskilda sakkunniga för lönefrågans behandling. Dessa sakkunniga avgåvo den 11 september 1925 betänkande och förslag i ämnet. Förslaget innebar, att ledamöterna av högsta domstolen och regeringsrätten skulle undantagas från tillämpningen av allmänna civilförvaltningens avlöningsreglemente. Såsom skäl härför angåvo de sakkunniga i huvudsak, att flertalet av avlöningsreglementets bestämmelser saknade reellt underlag beträffande de avsedda befattningarna, att på grund härav i reglementet givna föreskrifter i flera fall måste genom särbestämmelser sättas ur kraft för befattningshavarna, för vilka bestämmelser härutinnan vore givna i grundlag och i allmän civillag, samt att särskilda avlöningsvillkor funnes stadgade eller för framtiden vore erforderliga för justitie- och regeringsråd.

Lönebeloppet ansågo de sakkunniga med hänsyn till ämbetenas vikt och därmed förenat ansträngande arbete böra bestämmas till 21 000 kronor.

Sedan tillstyrkande utlåtanden avgivits av statskontoret och allmänna civilförvaltningens lönenämnd, gjordes i 1926 års statsverksproposition framställning i ämnet i överensstämmelse med sakkunnigförslaget. Riksdagen biföll framställningen.

I samband med löneregleringsbeslutet fastställdes för justitie- och regeringsråden nya avlöningsvillkor, vilka delvis inneburo en skärpning av tidigare gällande föreskrifter. Sålunda stadgades, att med justitie- eller regeringsrådsämbete ej finge förenas uppdrag såsom skiljeman. Avlöningsvillkoren fastställdes av Kungl. Maj:t genom beslut den 11 juni 1926.

I anslutning till vad redan 1936 års lönekommitté förutsatte i sitt betänkande med förslag till civilt avlöningsreglemente ha de sakkunniga funnit lämplighetsskäl tala för att ett inordnande av de nu ifrågakarande befattningarna under civila avlöningsreglementet kommer till stånd. De sakkunniga hava härom anfört följande.

Vad anginge frågan om den plats i avlöningsreglementet, som borde avses för bestämmelser om ifrågakarande befattningshavares löneförhållanden, vore de sakkunniga av den uppfattningen, att samma skäl, som av 1925 års sakkunniga anfördes för befattningarnas undantagande från tillämpningen av allmänna civilförvaltningens avlöningsreglemente, med styrka talade för befattningarnas införande under reglementets 3 avd., avsedd för tjänstemän med lön enligt särskild löneplan eller eljest enligt särskilda bestämmelser. Framhållas borde för övrigt, att den för tjänstemän i chefs- eller därmed jämförlig ställning avsedda löneplanen B icke utan utbyggnad kunde komma till användning för befattningarna i fråga. De sakkunniga förordade alltså, att bestämmelser i ämnet infördes under 3 avd., därvid bestämmelserna med beteckningen 58 a § borde erhålla plats omedelbart under avdelningens rubrik.

Vidkommande lönebeloppet erinrades, att vid civila avlöningsreglementets tillkomst någon realprövning beträffande löneställningen för chefstjänstemän i allmänhet icke ägde rum. Lönerna för dessa tjänstemän bestämdes vid 1938 års lönereglering regelmässigt allenast genom en uppräknings av tidigare fastställda belopp med provisorisk avlöningsförstärkning och 10 procent dyrtidstillägg, varefter sålunda erhållna siffror avjämnades till närmaste tusental kronor. Denna metod, som nu borde komma till användning i fråga om högsta domstolens och regeringsrättens ledamöter, ledde i fråga om dessa befattningshavare till ett lönebelopp av 22 000 kronor. Å detta belopp borde utgå rörligt tillägg — under nuvarande förhållanden jämväl kristillägg — enligt samma bestämmelser, som gällde för övriga i civila avlöningsreglementet avsedda befattningshavare.

Med den inplacering i avlöningsreglementet, som de sakkunniga föreslog, bleve bestämmelserna i reglementets 1 avd. i tillämpliga delar gällande för justitie- och regeringsråd. I fråga om tjänsteförening erfordrades emellertid särskilda föreskrifter, ersättande de i 4 § 2 mom. reglementet innefattade. I detta avseende ansåge de sakkunniga någon ändring i sak av nu gällande avlöningsvillkor ej böra ske.

Av de under 2 avd. av reglementet intagna bestämmelserna behövde med hänsyn till tjänstgöringsförhållandena endast ett fåtal göras tillämpliga å justitie- och regeringsråden. Då den med befattningarna förenade tjänstgöringsskyldigheten m. m. reglerades genom lag, tarvades sålunda icke några föreskrifter om semester, tjänstledighet eller dylikt. Ståndpunkt borde emellertid tagas till frågan, huruvida de i 2 avd. 5 kap. innefattade bestämmelserna om sjukvård och begravningshjälp borde bli gällande för befattningshavarna i fråga. Nämda bestämmelser vore med ett undantag till-

lämpliga å samtliga under avlöningsreglementet lydande tjänstemän, sålunda även å chefstjänstemän, vare sig dessa tillsattes medelst fullmakt eller förordnande. Undantaget utgjordes av landshövdingarna. Några motiv för landshövdingarnas undantagsställning i detta avseende anfördes icke i den proposition (nr 37/1939), vari förslag till lönereglering för dem framlades. De sakkunniga vore för sin del av den uppfattningen, att bärande skäl saknades för att från rätt till sjukvård och begravningshjälp undantaga vare sig justitie- och regeringsråd eller landshövdingar. De sakkunniga upptog därför i sitt förslag till avlöningsbestämmelser för justitie- och regeringsråden föreskrifter, genom vilka 32—40 §§ avlöningsreglementet gjordes tillämpliga å dessa befattningshavare, och ansåge sig tillika böra förorda, att för landshövdingarnas vidkommande ändring i avlöningsreglementet av samma innebörd komme till stånd.

Yttrandena. De sakkunnigas förslag om inordnande av justitie- och regeringsråden under 3 avd. i civila avlöningsreglementet med en lön av 22 000 kronor har tillstyrkts i remissutlåtandena. Även de föreslagna detaljbestämmelserna ha lämnats utan erinran. *Allmänna lönenämnden* har dock framhållit, att anledningen till att landshövdingarna icke erhållit förmån av sjukvård torde vara den, att avlöningsreglementets allmänna bestämmelser angående löneavdrag vid tjänstledighet på grund av sjukdom — liksom ock av annan anledning — icke vore tillämpliga å dessa ämbetsmän. Då detta enligt de sakkunnigas förslag ej heller skulle bli fallet i fråga om justitie- och regeringsråd, borde härav enligt lönenämndens mening följa, att bestämmelserna om sjukvård ej borde tillämpas å dem. Mot en dylik åtgärd talade för övrigt praktiska tillämpningsskäl, vilka jämväl torde ha föranlett, att de särskilda avlöningsreglerna för ifrågavarande tjänstemän i möjligaste mån förenklasts.

Departementschefen. Den föreslagna löneregleringen för justitie- och regeringsråden synes böra genomföras från och med nästa budgetår. Därvid böra befattningarna inordnas under 3 avd. i civila avlöningsreglementet och förenas med en lön av 22 000 kronor. Av skäl, som anförts av allmänna lönenämnden, böra reglementets bestämmelser om sjukvård icke göras tillämpliga på befattningarna. Det må i detta hänseende även erinras, att frågan om de statliga befattningshavarnas sjukvårdsförmåner torde få tagas under förnyat övervägande vid ett genomförande av föreliggande förslag om allmän sjukförsäkring. Däremot synes anledning icke föreligga att undantaga befattningarna från rätt till begravningshjälp, vilket jämväl gäller landshövdingbefattningarna. Av löneregleringen påkallade ändringar i gällande avlöningsstater m. m. anmälas av chefen för justitiedepartementet. Förslag beträffande erforderliga ändringar i gällande avlönings- och pensionsreglementen torde framdeles få föreläggas riksdagen.

5. Tillsättande av tjänst i succession efter innehavare av förordnande tills vidare.

Inledning. De i tjänsteförteckningen till civila avlöningsreglementet upptagna, till löneplanen C hänförliga befattningarna tillsätts medelst förordnande antingen för viss tid eller tills vidare. I förstnämnda fallet kommer den pensionsberättigande befattning, som den till innehavare av förordnandetjänsten utsedde vid förordnandets tillträde eventuellt innehar, att återbesättas med ny innehavare; i senare fallet kan något sådant återbesättande icke ske, emedan den förordnade icke erhåller pensionsrätt å förordnandetjänsten utan får kvarstå som innehavare av den pensionsberättigande tjänsten. Däremot brukar den, som i dylika fall uppehåller den pensionsberättigande tjänsten, i regel tillerkännas vikariatslön.

För närvarande finnas befattningar av här ifrågavarande slag, vilka tillsätts medelst förordnande *tills vidare*, praktiskt taget endast inom Kungl. Maj:ts kansli. Sådana befattningar äro statssekreterar- och expeditiönschefs-befattningarna samt vissa avdelnings- och byråchefs-befattningar ävensom den vid 1945 års riksdag inrättade befattningen såsom sändebud och finanssakkunnig. Till löneplanen C hänförliga befattningar, vilka tillsätts medelst förordnande *för viss tid*, finnas däremot inom olika grenar av förvaltningen, framförallt såsom chefsbefattningar.

I en inom justitiedepartementet år 1936 utarbetad promemoria angående ökning av antalet ordinarie befattningar inom departementen liksom i utlåtanden däröver ha de olägenheter framhållits, som följa av att befattningar i succession efter innehavare av tillsvidareförordnanden icke kunna återbesättas med ordinarie innehavare. Det har därvid understrukits såväl de svårigheter, som användningen av ordinarie hovrättsjurister inom lagstiftningsarbetet och den centrala förvaltningen medför för domstolsverksamheten, som ock det föga tillfredsställande förhållandet, att inom departementen kansliråds- och kanslisekreterarbefattningar ej sällan i årtal uppehållas på förordnande, därför att de ordinarie befattningshavarna inneha på förordnanden tillsatta högre ordinarie tjänster.

De sakkunniga. I sitt förenämnda betänkande ha 1939 års tjänsteförteckningssakkunniga till behandling upptagit det ifrågavarande spörsmålet och därvid helt givit sin anslutning till de gjorda uttalandena om olägenheten av de nuvarande förhållandena. Därutöver ha de sakkunniga framhållit, att staten förorsakades ökade pensionskostnader därigenom, att den befattningshavare, som i succession uppehölle den på grund av ordinarie innehavarens förordnande å högre tjänst lediga befattningen, komme att vidkännas pensionsavdrag, gällande för den lägre pensionsberättigande tjänst, varav han eventuellt vore innehavare, ehuru han regelmässigt komme att pensioneras i lägst den befattning, som han i succession uppehölle. Även denna synpunkt

borde tillmätas viss betydelse. Härutöver ha de sakkunniga anført i huvudsak följande.

Den närmast till hands liggande utvägen att råda bot på här berörda missförhållanden hade, såsom statskontoret i sitt utlåtande över 1936 års departementspromemoria antytt, anvisats genom civila avlöningsreglementets föreskrifter rörande återgång vid statens affärsdrivande verk från förordnande till tidigare innehavd befattning. Enligt dessa för postverket, telegrafverket, statens järnvägar, statens vattenfallsverk och domänverket gällande bestämmelser ägde Kungl. Maj:t på ansökan medgiva, att tjänsteman, vilken förordnats att för viss tid uppehålla å löneplanen C upptagen befattning men vilkens förordnande upphört utan att efterföljas av förnyat förordnande, finge återgå till ordinarie befattning inom den lönegrad han före förordnandet tillhört. Hade sådant medgivande lämnats, skulle för bestämmande av tjänstemannens placering i löneklass så anses, som om han även under den tid förordnandet varat innehaft ordinarie befattning inom nämnda lönegrad. Därest så erfordrades för att åt tjänstemän i nu avsett fall bereda ordinarie befattning, ägde Kungl. Maj:t besluta därav betingad tillfällig ökning av antalet ordinarie tjänster. Bestämmelser av liknande innehåll funnes vid återgång från rektorsförordnande till lärartjänst.

De förordnandetjänster vid affärsverken, för vilka nyss återgivna bestämmelser gällde, vore samtliga tillsatta medelst förordnande för viss tid. Därvid bleve den ordinarie befattning, vars innehavare erhöle dylikt förordnande, återbesatt med ny ordinarie innehavare. Uppenbarligen kunde enahanda förfaringssätt tillämpas, då det gällde ordinarie befattning, vars innehavare erhöle en medelst förordnande tills vidare tillsatt befattning. I så måtto föreläge emellertid en skillnad, att den medelst förordnande på viss tid tillsatta befattningen vore förenad med pensionsrätt, vilket däremot icke vore fallet med befattning tillsatt medelst förordnande tills vidare. Med hänsyn härtill borde den ordinarie tjänst, som den vilken erhöle förordnande tills vidare vid förordnandets tillträdande innehade, föras »över stat». Befattningshava-²¹ren komme alltså att bibehållas vid den pensionsrätt, som vore förenad med befattningen över stat, och hade följaktligen att vidkännas däremot svarande pensionsavdrag.

De sakkunniga ansåge sig böra förorda, att Kungl. Maj:t åt sig utverkade riksdagens bemyndigande att i fall, där innehavare av fullmakts- eller konstitutorialtjänst inom domstolsväsendet eller administrationen erhöle ordinarie befattning tillsatt medelst förordnande tills vidare, föra den ordinarie fullmakts- eller konstitutorialtjänsten över stat och återbesätta den på stat befintliga tjänsten. I de undantagsfall, där den förordnade återginge till fullmakts- eller konstitutorialtjänsten, borde därvid iakttagas, att nämnda tjänst vid närmast inträffande ledighet återfördes på stat.

De sakkunniga ville i detta sammanhang erinra, att expeditionschefsbefattningar i vissa fall kommit att bliva sluttjänster. Vederbörande innehavare av expeditionschefstjänsten hade därvid enligt särskilt beslut av riksdagen medgivits viss fyllnadspension. Enligt de sakkunnigas mening kunde ifrågasättas, huruvida ej åtgärd borde vidtagas för att bereda expeditionscheferna pensionsrätt i sådan egenskap.

Yttrandena. De sakkunnigas förslag i förevarande avseende har tillstyrkts i remissutlåtandena. *Nedre justitierevisionen* har uttalat sig för att anordningen måtte avse jämväl det fall, då revisionssekreterare eller hovrättsråd väljes till justitieombudsman eller militieombudsman.

Statskontoret och *allmänna lönenämnden* ha lämnat förslaget utan erinran. Sistnämnda myndighet har förklarat sig anse skäl föreligga att bereda expeditionscheferna pensionsrätt i sådan egenskap, varvid emellertid den lämpligaste lösningen syntes vara, att expeditionschefernas anställningsform ändrades från förordnande tills vidare till förordnande på viss tid, något som icke syntes behöva möta betänkligheter.

Departementschefen. Betydande olägenheter äro förbundna med det nuvarande förhållandet, att befattningar i succession efter innehavare av tillsvidareförordnanden icke kunna återbesättas i vanlig ordning. Tjänsteförteckningssakkunnigas förslag om en anordning med befattningar över stat synes i huvudsak ägnat att läggas till grund för en reform på detta område i syfte att undanröja de nuvarande olägenheterna. Däremot är jag icke beredd att i detta sammanhang framlägga förslag om beredande av pensionsrätt åt expeditionschef i sådan egenskap.

Till en början må framhållas, att det föreslagna systemet endast bör tillämpas, när fråga är om tjänsteman, som förordnats att innehava — ej uppehålla — befattning, som tillsättes medelst förordnande tills vidare. Anordningen bör endast avse sådana fall, då befordran till förordnandetjänst sker från redan dessförinnan innehavd pensionsberättigande tjänst. Härmed avses även extra ordinarie tjänst. Tillika synes lämpligen böra uppställas det villkoret, att den pensionsberättigande tjänsten skall vara uppförd å vederbörligen fastställd personalförteckning.

I sådana fall, då nu angivna förutsättningar icke föreligga, bör förande över stat ej ske, varav följer att successionsförordnande med vikariatslön likasom för närvarande här blir den närmast till hands liggande anordningen. Dessa fall äro emellertid undantagsfall, vilkas förekomst icke bör hindra en önskvärd reglering av normalfallen.

Tjänsteman, vars pensionsberättigande befattning förts över stat i samband med tillträde av förordnandetjänst, bör äga återgå till sin överstatsbefattning, därest förordnandet skulle upphöra utan att annat förordnande eller annan pensionsberättigande tjänst av honom tillträdes. En konsekvens härav blir, att antalet befattningar vid visst verk i ifrågavarande lönegrad får i förekommande fall tillfälligt ökas. Vid dylik återgång gälla givetvis för tjänstemannen de för överstatsbefattningen meddelade föreskrifterna om tjänstgöringsförhållanden, avlöning och pension m. m.

Ett särskilt spörsmål är, huruvida tjänsteman under tiden för ett tillsvidareförordnande skall kunna erhålla befordran till högre pensionsberättigande tjänst än den han vid förordnandets tillträdande innehade. Denna fråga synes böra bedömas med tanke på såväl domstolsväsendet som administrationen i övrigt. Vid domstolsväsendet, d. v. s. närmast nedre justitierrevisionen och hovrätterna, råder en i det hela fast befordringstur. Denna synes icke böra påverkas av den föreslagna anordningens genomförande. Sålunda bör exempelvis en assessor, som är expeditionschef, kunna i vanlig ordning ifrågakomma till hovrättsrådsämbete under förordnandetiden. I frå-

ga om den övriga statsförvaltningen, där befordringstur och befordringsgång äro mera oregelbundna än inom domstolsväsendet, skulle måhända kunna ifrågasättas att icke generellt förutsätta möjligheten till befordran till högre pensionsberättigande tjänst, sedan vederbörande tjänsteman övergått från dylik befattning till förordnandetjänst och så länge han förblir innehavare av förordnandetjänsten. Emellertid framstår det såsom mindre tilltalande att på grund av innehav av förordnandetjänst förmena en tjänsteman det förbättrade pensionsskydd, icke minst i familjepensionshänseende, som han genom befordran till högre pensionsberättigande tjänst skulle kunna förvärva, därest han icke vore förordnandetjänsteman. Vidare må framhållas, att redan för närvarande exempelvis en förste kanslisekreterare, som är expeditionschef, kan ifrågakomma till kanslirådsämbete, oaktat han fortsätter att vara expeditionschef. Övervägande skäl synas tala för att beträffande förvaltningen i allmänhet tillämpa samma huvudregel som i det föregående förordats beträffande domstolsväsendet, nämligen att medge befordran till högre pensionsberättigande tjänst under tiden för innehav av tillsvidareförordnande. Såsom förut nämnts förutsättes emellertid under alla förhållanden, att tjänstemannen före tillträdet av förordnandetjänsten skall ha förvärvat pensionsberättigande tjänst upptagen å vederbörigen fastställd personalförteckning.

Ett annat spørsmål är, huruvida en pensionsberättigande tjänst, som blivit ledig genom innehavarens förande över stat, skall kunna, om den nye innehavaren själv har eller sedermera erhåller en förordnandetjänst, tilldelas en tredje tjänsteman. Vid första påseende skulle måhända ligga närmast till hands att besvara denna fråga nekande. Följden härav skulle emellertid bli, att den som sköter den pensionsberättigande tjänsten, liksom nu endast skulle kunna erhålla vikariatslöneförordnande på denna. I så fall vore den nu omhandlade anordningen förfelad med avseende å honom. Övervägande skäl synas tala för att man icke uppställer någon särskild spärregel i fall av nu angivet slag utan att frågan får bedömas med hänsyn till de omständigheter, som i varje särskilt fall kunna föreligga.

Beträffande själva övergången till den förordade nya ordningen må framhållas, att denna synes böra tillämpas beträffande alla de pensionsberättigande tjänster i lägst 21 lönegraden, vilkas innehavare vid tidpunkten för ikraftträdandet äro förordnade att innehava befattningar i statsdepartement, tillsatta medelst förordnande tills vidare. Följden härav blir, bland annat, att ett antal fullmakter å högre tjänster i såväl statsdepartementen som i vissa övriga verk blir disponibla samtidigt. Då avsikten med hela den ifrågavarande anordningen skulle vara att i viss utsträckning avveckla det rådande vikariatssystemet, framstår det såsom naturligt, att de sålunda ledigblivna fullmakterna normalt komma att slutligt innehavas av de tjänstemän, som uppehålla de pensionsberättigande tjänster, vilka innehavas av förordnandetjänstemännen.

Det av nedre justitierevisionen framförda förslaget angående tillsättning av revisionssekreterar- eller hovrättsrådstjänst, vars innehavare väljes till

riksdagens justitie- eller militieombudsman, anser jag mig icke kunna tillstyrka. Erinras må, att justitie- och militieombudsmännen väljas för viss tid och åtnjuta pensionsrätt i denna egenskap.

Sammanfattningsvis skulle alltså den förordade anordningen innebära i huvudsak följande.

Då ordinarie, medelst fullmakt eller konstitutorial tillsatt tjänsteman eller extra ordinarie tjänsteman, vilken innehar befattning som är uppförd å vederbörligen fastställd personalförteckning, förordnas att innehava ordinarie befattning i statsdepartement, tillsatt medelst förordnande tills vidare, skall hans pensionsberättigande tjänst genom beslut av Kungl. Maj:t föras över stat. Detsamma skall gälla i fall då tjänsteman, som nu nämnts, under tiden för förordnandet erhåller annan pensionsberättigande tjänst än den han vid förordnandets tillträdande innehade utan att inträda i utövningen av förstnämnda tjänst. Erhåller tjänsteman, som innehar ordinarie eller extra ordinarie befattning över stat, annan pensionsberättigande tjänst, eller avgår han eljest från den över stat förda befattningen, bortfaller denna. Återgår tjänstemannen till utövning av den pensionsberättigande befattningen, skall vid närmast inträffande ledighet vid verket å befattning av samma slag och i motsvarande lönegrad den pensionsberättigande befattningen återföras på stat. Den pensionsberättigande tjänst, som den medelst förordnande tills vidare tillsatte tjänstemannen vid förordnandets tillträdande innehade eller under förordnandet förvärvat, skall i vanlig ordning återbesättas.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att bemyndiga Kungl. Maj:t att i fall, där innehavare av pensionsberättigande befattning i statens tjänst, uppförd på vederbörligen fastställd personalförteckning, förordnas att innehava ordinarie befattning i statsdepartement, tillsatt medelst förordnande tills vidare, eller under tiden för dylikt förordnande befordras till annan pensionsberättigande statlig tjänst, föra den pensionsberättigande tjänsten över stat och återbesätta den på stat befintliga tjänsten.

6. Vissa andra lönefrågor.

Ifrågasatt inordnande under civila avlöningsreglementet av professorer m. fl. vid universiteten och karolinska institutet. 1939 års tjänsteförteckningssakkunniga ha i sitt förevarande betänkande behandlat frågan om inordnande under civila avlöningsreglementet av följande befattningshavare vid universiteten och karolinska institutet, nämligen professorer ävensom prosektorer, laboratorer, observatorer m. fl. befattningshavare i den s. k. laboratorsgraden. Beträffande ifrågavarande befattningshavare utom professorerna ha de sakkunniga yttrat sig i sitt tidigare betänkande (SOU 1941: 17)

och därvid förordat lönegraden A 27; i förevarande betänkande ha de sakkunniga framlagt förslag rörande de ändringar i civila avlöningsreglementet, som erfordras vid en sådan inplacering. Vad angår professorerna ha två av de sakkunniga förordat, att dessa inordnas under 3 avd. i reglementet med en årslön av 13 000 kronor, medan ledamoten Westling reservationsvis föreslagit inplacering av befattningarna i lönegraden A 33.

I utlåtandena ha delade meningar förekommit rörande lämpligheten av ett inordnande av befattningarna under civila avlöningsreglementet, vilket uttryckligen avstyrkts av universitetsmyndigheterna.

För egen del anser jag mig icke för närvarande böra ifrågasätta någon ändring beträffande de berörda befattningshavarnas lönevillkor. För ett uppskov med denna fråga talar jämväl det förhållandet, att den numera tillsätta universitetsberedningen enligt direktiven har att behandla vissa lönespörsmål, vilka synas böra prövas i samband med de nu ifrågavarande befattningshavarnas avlöningsförhållanden.

Ställföreträdararvoden. Tjänsteförteckningssakkunniga ha förordat, att, där ej undantagsvis särskilda skäl annat föranledde, föreskrifter meddelades om ställföreträdararvoden beträffande såväl de generaldirektörsverk, som för närvarande saknade sådant arvode, som ock beträffande de större överdirektörsverken. Arvodesbeloppen syntes få avvägas under erforderligt hänsynstagande icke blott till verkets storlek utan även till lönen för såväl ställföreträdaren som verkschefen. Härvid syntes kunna ifrågakomma belopp å respektive 1 200, 1 000 och 800 kronor. De sakkunniga ansåge ställföreträdararvode icke påkallat beträffande skolöverstyrelsen med hänsyn till det förslag rörande avdelningschefernas ställning, som framlagts av de sakkunniga. Huruvida i övrigt ett eller annat ämbetsverk borde undantagas från denna organisationsform hade de sakkunniga icke ansett sig ha anledning att undersöka.

I remissyttrandena ha ett flertal myndigheter hemställt om inrättande av ställföreträdararvode vid verk, där dylika icke nu förekomma.

Vid granskningen av de sakkunnigas förevarande förslag ha tillräckliga skäl icke ansetts föreligga att för närvarande införa ställföreträdararvoden i ökad utsträckning inom förvaltningen.

Vissa verkscheffslöner. I tjänsteförteckningssakkunnigas uppdrag har icke ingått att verkställa översyn av gällande verkscheffslöner. De sakkunniga ha i stället haft att bedriva sitt arbete med utgående från dessa löner. Emellertid ha de sakkunniga lämnat en redogörelse för vissa till dem inkomna framställningar om förbättrad löneställning för vissa verkschefer. Då de sakkunniga funnit sig böra omförmåla de förslag utanför utredningsuppdragets ram, som sålunda framställts, hade detta sin orsak närmast däri, att de sakkunniga under fortgången av sitt arbete icke kunnat undgå att finna, att mot bakgrunden av den allmänna löneutveckling, som ägt rum, löneställningen för vissa till lönegraden B 1 hänförliga chefsbefattningar framstode

såsom svag. Härvid hade de sakkunniga ingalunda förbisett, att vissa tjänster å A-planen och därmed jämförliga tjänster å C-planen kunde vara av den beskaffenhet, att de skäligen borde ersättas högre än chefsbefattningar för mindre verk. Även med beaktande därav syntes det dock de sakkunniga föreligga grundad anledning att det här omförmälda spørsmålet uppmärksammades och att en översyn jämväl i detta hänseende komme till stånd. Vid en sådan syntes även en del andra chefsbefattningar kunna komma i fråga. De sakkunniga ansåge sig ha skäl att därvid särskilt erinra om den för presidenten i Svea hovrätt bestämda lönen å 18 000 kronor eller samma belopp som för presidenten i den på en division organiserade minsta hovrätten. I anledning av en till de sakkunniga inkommen framställning om förbättring av den för postverkets chef bestämda löneställningen ville de sakkunniga uttala, att även de hyste den uppfattningen, att skäl för övervägande av viss höjning i detta fall föreläge.

De sakkunniga ville i detta sammanhang erinra, att till justitiekanslern utöver lön utginge ett årligt arvode av 3 500 kronor. Med hänsyn till uppdragets avgränsning och till förefintliga ovisshetsmoment med avseende å processreformen och dess återverkningar hade de sakkunniga ej funnit anledning framlägga förslag till inarbetande i lönen av detta arvodesbelopp.

Ehuru en jämkning av vissa verkschefers löneställning kan förefalla befogad, är jag i avvaktan på den förestående allmänna löneregleringen icke för närvarande beredd att framlägga något förslag i detta hänseende.

7. Anslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga.

I riksstatsförslaget för nästa budgetår upptagas kommittéanslagen till väsentligt förhöjda belopp, och betydande förstärkningar av vissa av de för innevarande budgetår anvisade anslagen ha anvisats eller äskas i annat sammanhang denna dag å tilläggsstat. Utvecklingen belyses närmare av följande tablå.

Huvudtitel	Anvisat å riksstaten 1939/40 Kronor	Anvisat å riksstaten 1945/46 Kronor	Beviljad eller äskad förstärkning å tilläggs- stat I eller II 1945/46 Kronor	Summa 1945/46 Kronor	Äskade belopp i statsverks- propositi- onen 1946/47 Kronor
Justitiedepartementet	290 000	225 000	200 000	425 000	425 000
Utrikesdepartementet	5 000	5 000	25 000	30 000	15 000
Försvarsdepartementet	90 000	250 000	—	250 000	350 000
Socialdepartementet	400 000	600 000	500 000	1 100 000	800 000
Kommunikationsdepartementet	80 000	175 000	—	175 000	250 000
Finansdepartementet	350 000	450 000	150 000	600 000	500 000
Ecklesiastikdepartementet	250 000	400 000	400 000	800 000	600 000
Jordbruksdepartementet	275 000	200 000	175 000	375 000	475 000
Handelsdepartementet	120 000	125 000	125 000	250 000	400 000
	1 860 000	2 430 000	1 575 000	4 005 000	3 815 000

Jämföras anslagsäskandena för nästa budgetår med de å riksstaten för budgetåret 1939/40 anvisade anslagen, framträder en fördubbling av medelsbehovet. Stegringen av utredningskostnaderna får tillskrivas det förhållandet, att den allmänna politiska och ekonomiska utvecklingen aktualiserat ett flertal utredningsfrågor av stor räckvidd. Även må erinras om den fördyring av utredningsarbetet, som blivit en följd av lönenivåns uppgång.

Angelägenheten av planmässighet och effektivitet även på ifrågavarande område påkallar, att utredningsväsendet tid efter annan underkastas en granskning i rationaliseringssyfte. Genom beslut den 21 december 1945 har chefen för finansdepartementet bemyndigats tillkalla en utredningsman att biträda med översyn av kommittéväsendet. Huvudsyftet med den sålunda tillämnade översynen är att främja utredningsväsendets effektivitet. Att resultatet av översynen skall väsentligt påverka det beräknade medelsbehovet synes däremot knappast kunna förutsättas.

8. För flera huvudtitlar gemensamma anslagsberäkningar.

Ersättning till statens allmänna fastighetsfond. I annat sammanhang denna dag anmäles förslag till stat för statens allmänna fastighetsfond. Erforderliga anslag till ersättning till fastighetsfonden beräknas därvid till sammanlagt 22 236 000 kronor. Det torde få ankomma på vederbörande departementschefer att under respektive huvudtitlar anmäla dessa ersättningsanslag, vilka enligt vad av statförslaget framgår böra upptagas till följande belopp.

Andra huvudtiteln:	kronor	kronor
Ersättning till fångvårdsstyrelsens delfond	566 000	
Ersättning till byggnadsstyrelsens delfond	<u>340 000</u>	906 000

Tredje huvudtiteln:		
Ersättning till utrikesdepartementets delfond	866 000	
Ersättning till byggnadsstyrelsens delfond	<u>206 000</u>	1 072 000

Fjärde huvudtiteln:		
Ersättning till slottsbyggnadernas delfond	35 000	
Ersättning till byggnadsstyrelsens delfond	<u>564 000</u>	599 000

Femte huvudtiteln:		
Ersättning till medicinalstyrelsens delfond	3 641 000	
Ersättning till byggnadsstyrelsens delfond	<u>2 962 000</u>	6 603 000

Sjätte huvudtiteln:		
Ersättning till slottsbyggnadernas delfond	196 000	
Ersättning till byggnadsstyrelsens delfond	<u>722 000</u>	918 000

Sjunde huvudtiteln:		
Ersättning till byggnadsstyrelsens delfond	648 000	
Ersättning till generaltullstyrelsens delfond	<u>102 000</u>	750 000

Åttonde huvudtiteln:

	kronor	kronor
Ersättning till slottsbyggnadernas delfond	25 000	
Ersättning till byggnadsstyrelsens delfond	6 035 000	
Ersättning till Uppsala universitets delfond	828 000	
Ersättning till Lunds universitets delfond	370 000	
Ersättning till Karolinska sjukhusets delfond	899 000	8 157 000

Nionde huvudtiteln:

Ersättning till byggnadsstyrelsens delfond	1 600 000
--	-----------

Tionde huvudtiteln:

Ersättning till byggnadsstyrelsens delfond	812 000	
Ersättning till lotsstyrelsens delfond	288 000	1 100 000

Elfte huvudtiteln:

Ersättning till byggnadsstyrelsens delfond	416 000
--	---------

Fjortonde huvudtiteln:

Ersättning till byggnadsstyrelsens delfond	115 000
--	---------

Ersättning till statens domäners fond för upplåten mark. I enlighet med de grunder, som av 1939 års lagtima riksdag godkänts, äro i riksstaten för innevarande budgetår under andra, femte, åttonde och nionde huvudtitlarna uppförda särskilda förslagsanslag till ersättning åt statens domäners fond för sådan å fonden bokförd egendom, som disponeras för vissa för domänstyrelsens verksamhet främmande ändamål, såsom fångvård, socialvård och undervisningsverksamhet samt försöksverksamhet på jordbrukets område. Dessa ersättningar till domänfonden äro i princip att jämställa med ersättningsanslagen till fastighetsfonderna och representera alltså endast en formell, av redovisningsskäl motiverad omföring av medel inom budgetens ram.

Denna redovisningsform tillämpas för närvarande beträffande följande kronoegendomar:

Hall i Stockholms län, viss del av Skenäs kungsgård i Östergötlands län, samt Lockerud vid Mariestad, vilka nyttjas för fångvårdsändamål;

Östra Vilhelmsro m. m. i Jönköpings län, som disponeras av statens anstalt för fallandesjuka, Dagöholm i Södermanlands län, som nyttjas för alkoholistvårdsändamål och viss del av Troxhammar nr 4 och nr 6 i Stockholms län, som nyttjas för skyddshemsändamål;

Broby gård i Uppsala län och Mogård i Östergötlands län, som nyttjas för dövstumundervisningen; och

viss del av Nyckelby i Stockholms län samt Mosslunda i Kristianstads län, Öjebyn i Norrbottens län och Flaken i Blekinge län, vilka nyttjas såsom försöksgårdar.

Frågan om utsträckt tillämpning av denna redovisningsform har underkastats utredning av domänstyrelsen, över vars förslag riksräkenskapsverket och byggnadsstyrelsen avgivit utlåtanden, varefter ärendet återremitterats till riksräkenskapsverket för kompletterande utredning. I vad rör frågan om den rättsliga vården av ifrågakvarande fastigheter har ärendet remitterats till

f. d. generaldirektören L. Berglöf för att tagas i övervägande vid fullgörande av honom lämnat uppdrag att utreda frågan om den rättsliga vården och förvaltningen av kronans fasta egendom.

För budgetåret 1946/47 bör ersättning utgå till statens domäners fond för upplåtelse av de egendomar, vilka i det föregående angivits. Vidare bör ersättning beräknas för egendomen Sörbyn i Västerbottens län, för vilken å tilläggsstat II för budgetåret 1944/45 anvisats 25 000 kronor och som avses skola tagas i anspråk för fångvårdsändamål, samt för de fångkolonier och kolonier till säkerhetsanstalter, för vilka å tilläggsstat I till löpande riksstat anvisats sammanlagt 450 000 kronor. Ersättningsanslaget under andra huvudtiteln bör även uppräknas i anledning av en anvisning på tilläggsstat II för budgetåret 1944/45 å 75 000 kronor för vissa jordbruksbyggnader å Skenäs och Hall. Slutligen bör anslaget under nionde huvudtiteln uppräknas i anledning av förvärvet av fastighet vid Undenäs i Skaraborgs län, vartill å tilläggsstat II för budgetåret 1944/45 anvisats 83 000 kronor, samt för överförande från jordfonden till domänfonden av mark vid Öjebyn i Norrbottens län, vartill å tilläggsstat II till riksstaten för innevarande budgetår äskas 320 000 kronor. De särskilda förslagsanslag, vilka uppföras under femte och åttonde huvudtitlarna för ersättning till statens domäners fond för upplåten mark, böra, då resultatet av den omförmälda utredningen icke kan förväntas föreligga inom sådan tid, att nya beräkningar hinna underställas årets riksdag, för nästa budgetår anvisas med oförändrade belopp eller med respektive 8 000 och 12 000 kronor, medan samma anslag under andra och nionde huvudtitlarna böra höjas med respektive 17 000 och 12 000 kronor till 39 000 och 23 000 kronor. Det torde få ankomma på vederbörande departementschefer att vid anmälan av anslagsäskandena under nämnda huvudtitlar framställa förslag om anvisande å riksstaten för budgetåret 1946/47 av dessa anslag.

Rörligt tillägg. Rörligt tillägg utgår till befattningshavare, som äro underkastade civila eller militära avlöningsreglementet eller manskapsavlöningsreglementet, ävensom till vissa tjänstemän, vilkas avlöningsförhållanden regleras av bestämmelser i civila eller militära icke-ordinariereglementet, samt till beställningshavare å krigsmaktens reservstater. Sådant tillägg åtnjutes jämväl av befattningshavare, som äro underkastade folkskolans avlöningsreglemente, avlöningsreglementet för nomadlärare, avlöningsreglementet för de statsunderstödda skolorna för bildbara sinnesslöa m. fl., avlöningsreglementet för lärare vid de högre kommunala skolorna eller vissa för övningslärare vid nämnda skolor gällande provisoriska avlöningsbestämmelser, ävensom av vissa befattningshavare vid folkhögskolor och lägre lantbruksundervisningsanstalter. Rörligt tillägg utgår även till vissa befattningshavare med avlönning från anslag under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m.

För nästa budgetår kommer rörligt tillägg fortfarande att utgå till nu nämnda kategorier av befattningshavare.

Rörligt tillägg skall vidare under nästa budgetår, liksom under det inneva-

rande, utgå till de tjänste- och familjepensionärer, vilka äro underkastade 1941—1943 års pensionsregleringar för statliga befattningshavare, arbetarpersonal, folkskollärare och lärare vid de högre kommunala skolorna m. fl.

Enligt förslag, som är avsett att genom särskild proposition denna dag föreläggas riksdagen, skall företagas en reglering av vissa äldre tjänstepensioner, varvid även avses, att det övervägande antalet dylika pensioner skola uppräknas och förenas med rörligt tillägg i stället för nu utgående dyrtids-tillägg.

I gällande riksstat äro utgifterna för rörligt tillägg beräknade efter 15 procent, till vilken procentsats det rörliga tillägget är maximerat enligt gällande avlöningsbestämmelser. Även i riksstatsförslaget för budgetåret 1946/47 ha utgifterna för rörligt tillägg beräknats efter 15 procent.

Resultaten av beräkningarna framgå av efterföljande sammanställning. Beträffande beräkningarna må till en början framhållas, att i desamma icke ingå kostnaderna för rörligt tillägg vid de affärsdrivande verken. Rörligt tillägg utgår i regel från särskild anslagspost, benämnd rörligt tillägg, under vederbörande avlöningsanslag. Så är dock ej fallet, när rörligt tillägg tillkommer icke-statliga befattningshavare, till vilkas avlöning staten lämnar bidrag, t. ex. folkskolans lärare. Uppdelning förekommer ej heller i fråga om rörligt tillägg å pensionsförmåner. I de fall, där uppdelning ej verkställts, kan dock med utgångspunkt från att det rörliga tillägget utgör viss procent av de särskilda löne- respektive pensionsbeloppen den del av anslagsbeloppet, som utgår i form av rörligt tillägg, till sin storlek beräknas. Beloppen för rörligt tillägg måste ock approximativt beräknas i de fall, då anslag i avvaktan på särskild proposition endast upptagas med beräknade belopp. Med beaktande av nu nämnda osäkerhetsmoment kunna de för budgetåret 1946/47 erforderliga beloppen till rörligt tillägg beräknas vara följande.

Andra huvudtiteln		kronor	1 472 600
Tredje	»	»	362 000
Fjärde	»	»	18 611 900
Femte	»	»	7 645 200
Sjätte	»	»	1 636 000
Sjunde	»	»	3 075 700
Ättonde	»	»	28 000 000
Nionde	»	»	1 371 800
Tionde	»	»	1 175 800
Elfte	»	»	17 800

Tolfte huvudtiteln:

Statens pensionsanstalt		kronor	20 600
Statliga pensionsväsendet		»	7 300 000
Statsunderstödda pensionsväsendet		»	4 400 000
Fjortonde huvudtiteln		»	154 100

Summa kronor 75 243 500.

Dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl. Dyrtidstillägg torde fortfarande böra beredas befattningshavare, som icke berörts av de under senare år genomförda löneredringarna, därunder inbegripna även sådana som förklarat sig icke vilja övergå på ny stat. Enligt beslut av 1945 års riksdag vid dess höstsession skola häradskrivarna från och med den 1 juli 1946 inordnas under civila avlöningsreglementet, vilket medför minskade kostnader för dyrtidstillägg. Vid bifall till det förslag om löneredring för justitieråd och regeringsråd, som framlagts i det föregående, kan en ytterligare minskning av utgifterna för dyrtidstillägg påräknas.

Jämväl å pensioner till förutvarande befattningshavare i statens tjänst m. fl. samt till änkor och barn efter dylika befattningshavare bör dyrtidstillägg respektive procentuellt tillägg utgå under nästa budgetår, i den mån vederbörande icke berörts av de senaste årens tjänste- och familjepensionsregleringar eller omfattas av det förslag om en uppräknings av vissa äldre tjänstepensioner, som är avsett att föreläggas riksdagen och vilket innebär övergång från dyrtidstillägg till rörligt tillägg för därav berörda pensionärer.

I gällande bestämmelser angående dyrtidstillägg och procentuellt tillägg ifrågasätter jag icke någon ändring. Den av 1945 års riksdag för budgetåret 1945/46 beslutade maximeringen av dessa tillägg till visst indextal (skrivelse nr 18) torde alltså böra gälla även för nästa budgetår (jfr propositionen nr 286 till 1940 års lagtima riksdag och samma riksdags skrivelse nr 399).

Under hänsynstagande till vad sålunda anförts har beräkning verkställts av erforderliga anslag till dyrtidstillägg (respektive procentuellt tillägg) för nästa budgetår. Beräkningarna ha utförts med utgångspunkt från de procenttal, som tillämpas vid levnadskostnadstalet 188 i den indexserie, där levnadskostnaderna i juli 1914 betecknats med 100. Resultaten av beräkningarna äro följande.

1. Anslagen till dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst:

Andra huvudtiteln.....	kronor	20 000	
Tredje »	»	12 000	
Fjärde »	»	250 000	
Femte »	»	10 000	
Sjätte »	»	2 200	
Sjunde »	»	11 000	
Åttonde »	»	650 000	
Nionde »	»	550 000	
Tionde »	»	2 200	
Elfte »	»	2 200	kronor 1 509 600

2. Anslaget till dyrtidstillägg åt lärare vid vissa statsunderstödda undervisnings- m. fl. anstalter kronor 1 100 000

3. Anslagen till dyrtidstillägg (resp. procentuellt tillägg)

åt pensionärer m. fl.:

pensionärer vid det statliga pen-

sionsväsendet kronor 1 500 000

pensionärer vid det statsunder-

stödda pensionsväsendet » 2 150 000

personal å indragningsstat » 20 000

efterlevande till befattningshavare

vid riksdagens verk » 1 600 kronor 3 671 600

Summa kronor 6 281 200.

I sammanställningen ingå icke dyrtidstilläggen till pensionerade båtsmän och marinsoldater samt Vadstena krigsmanshuskassas understödstagare eller dyrtidstilläggen å pensioner från handelsflottans pensionsanstalt.

Förslag om anvisande av anslag till dyrtidstillägg under de olika huvudtitlarna framställas av vederbörande departementschefer. Beträffande befattningshavare och pensionärer vid de affärsdrivande verken eller vid av dessa övertagna företag eller inrättningar böra utgifterna för dyrtidstillägg liksom hittills utgå från de medel, av vilka verkets utgifter i övrigt bestridas.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels medgiva, att dyrtidstillägg åt vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl. under budgetåret 1946/47 må i huvudsaklig överensstämmelse med av mig i det föregående förordade grunder utgå enligt de närmare föreskrifter, som meddelas av Kungl. Maj:t;

dels ock besluta, att utgifterna för dyrtidstillägg skola beträffande befattningshavare och pensionärer vid de affärsdrivande verken eller vid av dessa övertagna företag eller inrättningar utgå av de medel, av vilka verkets utgifter i övrigt bestridas.

Kristillägg. Den nu gällande kristilläggsregleringen grundar sig på beslut av 1945 års riksdag (prop. nr 252, skriv. nr 165), vilket beslut gäller till och med andra kvartalet 1946. Bestämmelserna i ämnet äro, såvitt angår fjärde kvartalet 1945, utfärdade genom kungörelsen den 19 oktober 1945, nr 676, i vilken hänvisas till vissa tidigare meddelade föreskrifter i ämnet.

Kristillägg tillkommer löntagare med rätt till rörligt tillägg eller dyrtidstillägg av statsmedel, därunder inbegripna lärare vid folk- och småskolor, högre kommunala skolor och vissa andra statsunderstödda undervisningsanstalter. Däremot åtnjuta arvodestagare som regel icke kristillägg. Vidare tillkommer kristillägg tjänstepensionärer, på vilkas pensioner utgår rörligt tillägg eller dyrtidstillägg av statsmedel, däribland även viss förutvarande arbetarpersonal. Därjämte utgår kristillägg å familjepensioner enligt 1936 eller 1942

års allmänna familjepensionsreglementen och enligt de för arbetare, för vissa kommunalt anställda lärare och för prästerskapet gällande familjepensionsreglementena. Slutligen tillkommer kristillägg den som åtnjuter annan familjepension än nyss sagts eller därmed jämförligt understöd, varå utgår dyrtidstillägg eller procentuellt tillägg av statsmedel.

Kristillägget har sedan juli 1942 utgått med 16 procent.

I enlighet med förslag, som är avsett att genom särskild proposition denna dag föreläggas riksdagen, skola de nuvarande grunderna för kristillägg äga giltighet även under nästa budgetår. Förslagsanslagen till kristillägg för nämnda budgetår torde i statsverkspropositionen böra uppföras med belopp motsvarande kostnaderna under ett år för kristillägg å 16 procent enligt hittills gällande grunder. Kristilläggsanslaget under fjärde huvudtiteln bör — i likhet med de större avlöningsanslagen under nämnda huvudtitel — i riksstatsförslaget upptagas med allenast beräknat belopp.

De särskilda anslagen till kristillägg för budgetåret 1946/47 ha beräknats till följande belopp.

Andra huvudtiteln		kronor	1 600 000
Tredje	»	»	390 000
Fjärde	»	»	20 500 000
Femte	»	»	7 750 000
Sjätte	»	»	1 700 000
Sjunde	»	»	3 250 000
Ättonde	»	»	30 000 000
Nionde	»	»	1 925 000
Tionde	»	»	1 185 000
Elfte	»	»	24 000
Tolfte	»	:	
Statliga pensionsväsendet		kronor	8 600 000
Statsunderstödda pensionsväsendet	..	»	5 900 000
Allmänna indragningsstaten		»	20 000
Fjortonde huvudtiteln		»	177 000
Summa			kronor 83 021 000.

Förslag om anvisande respektive beräkning av anslag till kristillägg under de olika huvudtitlarna framställas av vederbörande departementschefer.

Provisoriskt lönetillägg. Enligt beslut vid 1944 och 1945 års riksdagar ha vissa statliga befattningshavare och kommunalanställda lärare m. fl. tillerkänts provisoriskt lönetillägg under budgetåren 1944/45 och 1945/46 samt tillfälligt barntillägg. Sistnämnda förmån har utgått såsom engångstillägg. Senaste bestämmelser i ämnet ha utfärdats genom kungörelserna den 29 juni 1945, nr 490, och den 30 november 1945, nr 733.

Genom särskild proposition denna dag framläggas förslag om provisoriskt lönetillägg för nästa budgetår, om tillfälligt lönetillägg under innevarande budgetår samt om bestridande av kostnaderna för nämnda tillägg. I sistnäm-

da hänseende förutsattes, att kostnaderna för provisoriskt lönetillägg skola för nästa budgetår bestridas från särskilt förslagsanslag under envar av vederbörande huvudtitlar med sedvanliga undantag för personal vid affärsverken samt viss personal med avlöning å specialbudget. Å de under respektive huvudtitlar uppförda anslagen böra jämväl avföras de utgifter för provisoriskt lönetillägg, tillfälligt barntillägg och tillfälligt lönetillägg till kommunalanställda lärare m. fl., vilka äro att hänföra till det löpande budgetåret men på grund av statsbidragsbestämmelserna först under budgetåret 1946/47 gäldas av statsverket.

Beträffande grunderna för den nya provisoriska lönetilläggsregleringen torde få hänvisas till den särskilda propositionen härom.

Det under fjärde huvudtiteln uppförda anslaget till provisoriskt lönetillägg torde — i likhet med det under samma huvudtitel uppförda kristilläggsanslaget — i riksstatsförslaget böra upptagas med allenast beräknat belopp.

De särskilda anslagen för budgetåret 1946/47 ha i propositionen beräknats till följande belopp.

Andra huvudtiteln		kronor	1 200 000
Tredje	»	»	175 000
Fjärde	»	»	24 000 000
Femte	»	»	9 000 000
Sjätte	»	»	1 000 000
Sjunde	»	»	3 500 000
Åttonde	»	»	13 000 000
Nionde	»	»	1 000 000
Tionde	»	»	1 000 000
Elfte	»	»	10 000
Fjortonde	»	»	140 000
Summa kronor			54 025 000.

Förslag om anvisande respektive beräknande av anslag till provisoriskt lönetillägg under de olika huvudtitlarna framställas av vederbörande departementschefer.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Erik Skiöld.

Bilaga till

1946 års statsverksproposition.

Första huvudtiteln.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 januari 1946.*

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, ERLANDER, DANIELSON, VOUGT, MYRDAL, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Wigforss, anmäler härefter de frågor, som tillhöra regleringen för budgetåret 1946/47 av utgifterna under riksstatens första huvudtitel, innefattande anslagen till hov- och slottsstaterna, och anför därvid följande.

I enlighet med Kungl. Maj:ts i 1945 års statsverksproposition framlagda förslag beslöt riksdagen (skr. nr 1 och 32) omläggning av fastighetsredovisningen och fastighetsförvaltningen för de kungl. slotten samt i samband därmed ändrad uppställning av riksstatens första huvudtitel. Beslutet innebär, att de kungl. slotten med tillhörande byggnader och markområden skulle per den 1 juli 1945 upptagas till redovisning på en under byggnadsstyrelsens förvaltning ställd delfond av statens allmänna fastighetsfond, benämnd slottsbyggnadernas delfond, medan de under slotten lydande jord- och skogsegendomarna skulle överföras till domänfonden och — med undantag för Drottningholms kungsgård jämte vissa därtill hörande områden samt vissa områden vid Gripsholms slott — underställas domänstyrelsens förvaltning. Ståthållarämbetena skulle jämväl i fortsättningen omhänderta förvaltningen av parker och trädgårdar samt nämnda jord- och skogsområden ävensom den vid vissa slott förekommande hyresverksamheten samt utöva den omedelbara vården och tillsynen av slottsbyggnaderna, medan byggnadsstyrelsen skulle övertaga ansvaret för byggnadernas underhåll. I samband därmed skulle de under slottens stater dittills redovisade inkomsterna från fastighetsförvaltningen överföras till statens allmänna fastighetsfond för bestridande av byggnadsunderhållet. Beslutet om ändrad uppställning av riksstatens första huvudtitel innebär, att alla kostnader för bevakning, be-

lysning och renhållning vid de kungl. slotten ävensom för avlöning till härför erforderlig personal skulle från och med budgetåret 1945/46 anvisas att utgå från ett för samtliga slott gemensamt anslag, benämnt Polis-, lys- och renhållning samt brandväsendet vid de kungl. slotten, att det under huvudtiteln första avdelning ditills anvisade anslaget till ved och kol för de kungl. hoven skulle överflyttas till andra avdelningen, varigenom redovisningsskyldighet skulle föreligga inför riksräkenskapsverket och riksdagens revisorer, samt att samtliga uppvärmningskostnader för slotten skulle sammanföras under sistnämnda anslag, vilket skulle erhålla benämningen Ved och kol för de kungl. slotten.

A. Kungl. hovstaten.

[1.] **1. Kungl. Maj:ts hovhållning.** Anslaget till Kungl. Maj:ts hovhållning bör i riksstaten för nästa budgetår upptagas med oförändrat belopp, 800 000 kronor. I enlighet härmed hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Kungl. Maj:ts hovhållning* för budgetåret 1946/47
anvisa ett anslag av kronor 800 000.

[2.] **2. Förstärkning av anslaget till Kungl. Maj:ts hovhållning.** Då de till Kungl. Maj:ts hovhållning anslagna medlen äro i behov av enahanda förstärkning som för innevarande budgetår eller med ett belopp av 150 000 kronor, får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Förstärkning av anslaget till Kungl. Maj:ts hovhållning* för budgetåret 1946/47 anvisa ett anslag av kronor 150 000.

[3.] **3. Hans Kungl. Höghet Kronprinsens hovhållning och handpenningar för Hennes Kungl. Höghet Kronprinsessan.** Ifrågavarande anslag bör i riksstaten för nästa budgetår uppföras med oförändrat belopp, 192 000 kronor. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Hans Kungl. Höghet Kronprinsens hovhållning och handpenningar för Hennes Kungl. Höghet Kronprinsessan* för budgetåret 1946/47 anvisa ett anslag
av kronor 192 000.

[4.] **4. Förstärkning av anslaget till Hans Kungl. Höghet Kronprinsens hovhållning m. m.** Då de till Hans Kungl. Höghet Kronprinsens hovhållning m. m. anslagna medlen äro i behov av samma förstärkning som för innevarande budgetår, eller med 125 000 kronor, får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Förstärkning av anslaget till Hans Kungl. Höghet Kronprinsens hovhållning m. m.* för budgetåret 1946/47 anvisa ett anslag av kronor 125 000.

[5.] **5. Hans Kungl. Höghet Hertigen av Västergötland.** Anslaget till Hans Kungl. Höghet Hertigen av Västergötland bör i riksstaten för nästa budgetår uppföras med oförändrat belopp, 26 000 kronor. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Hans Kungl. Höghet Hertigen av Västergötland* för budgetåret 1946/47 anvisa ett anslag av kronor 26 000.

[6.] **6. Hans Kungl. Höghet Hertigen av Närke.** Jämväl anslaget till Hans Kungl. Höghet Hertigen av Närke bör för nästa budgetår liksom i gällande riksstat uppföras med ett belopp av 26 000 kronor. Jag hemställer således, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Hans Kungl. Höghet Hertigen av Närke* för budgetåret 1946/47 anvisa ett anslag av kronor 26 000.

[7.] **7. Underhåll och vård av möbler samt andra staten tillhöriga inventarier i de kungl. slotten.** Med stöd av framställning i ämnet från t. f. chefen för husgerådskammaren har riksmarskalksämbetet i skrivelse den 6 oktober 1945 hemställt, att ifrågavarande anslag måtte för budgetåret 1946/47 uppföras med oförändrat belopp, 56 400 kronor. I enlighet härmed hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Underhåll och vård av möbler samt andra staten tillhöriga inventarier i de kungl. slotten* för budgetåret 1946/47 anvisa ett anslag av kronor 56 400.

[8.] **8. Förstärkning av anslaget till underhåll och vård av möbler samt andra staten tillhöriga inventarier i de kungl. slotten.** Riksmarskalksämbetet har i sin förberörda skrivelse den 6 oktober 1945 hemställt, att ifrågavarande förstärkningsanslag måtte för budgetåret 1945/46 upptagas till 53 700 kronor. I gällande riksstat är anslaget uppfört med 33 000 kronor, varav 8 000 kronor avsett en tillfällig höjning för bestridande av vissa inredningskostnader å Stockholms slott. Ämbetets hemställan åsyftar sålunda en bestående höjning av förstärkningsanslaget med 28 700 kronor.

Såsom i det följande vid behandlingen av anslaget till polis-, lys- och renhållning samt brandväsendet vid de kungl. slotten närmare beröres ha ståt-hållarämbetena, i samband med framläggande av förslag om ändring av avlöningsförhållandena vid de kungl. slotten, efter samråd med t. f. chefen för husgerådskammaren föreslagit, att åldfruarna vid de kungl. slotten med underlydande personal i likhet med vad som redan gäller i fråga om åldfrun vid Stockholms slott skola avlönas under förevarande anslag i stället

för under det till ståthållarämbetenas förfogande ställda anslaget. Ståthållarämbeten ha ansett ifrågavarande personal böra underställas husgerådskammaren, med hänsyn till att åldfruarnas huvudsakliga uppgift är att hålla uppsikt över samt svara för vården av de å slotten förvarade statliga inventarierna. Den personal, som sålunda skulle överflyttas från ståthållarämbeten till husgerådskammaren, utgöres av åldfruarna vid Drottningholms och Strömsholms slott samt åldfrun och fatabursjungfrun vid Gripsholms slott. Kostnaderna för deras avlönande uppgå enligt ståthållarämbeten till sammanlagt 8 700 kronor. Riksmarskalksämbelet har under åberopande av vad ståthållarämbeten anført funnit förevarande anslag böra höjas med sagda belopp mot det att en däremot svarande minskning sker av anslaget till polis-, lys- och renhållning samt brandväsendet vid de kungl. slotten.

T. f. chefen för husgerådskammaren har i framställning till riksmarskalksämbelet hemställt, att förevarande anslag, som från och med budgetåret 1925/26 icke undergått någon förhöjning, måtte uppräknas med 20 000 kronor. Av detta belopp ha 12 980 kronor beräknats för återställande av anslaget till förkrigsnivå, 3 420 kronor för avlönande av en konservatris å textiltateljén samt 3 600 kronor för höjning av chefens och intendents löner. Till skäl för sin framställning har t. f. chefen för husgerådskammaren anført i huvudsak följande.

Under krigsåren ha de stegrade omkostnaderna för löner, personal och material medfört en väsentlig rubbning av husgerådskammarens utgiftsstat. Anslaget har kunnat balanseras endast genom en kraftig nedskärning av övriga titlar, i främsta rummet »Konstsamlingarnas vård och underhåll», som reducerats från 17 000 kronor budgetåret 1936/37 till 8 000 kronor budgetåret 1945/46. Det är av största vikt att denna utveckling i tid bromsas, om de på slotten befintliga samlingarna av statens möbler och konstföremål skola kunna vidmakthållas. Tillfälle måste beredas att tillgodose kraven på tekniskt och vetenskapligt korrekta konserveringsmetoder, inte minst i de slott och våningar, som hållas öppna för allmän visning. Inför den väntade stora turisttrafiken är det av vital betydelse, att Sveriges historiska interiörer kunna presenteras i fullvärdigt skick såväl för svenska folket som för utländska besökare. I följande sammanställning avses att åskådliggöra den förskjutning som skett i husgerådskammarens titlar sedan budgetåret 1936/37.

	1936/37	1945/46	Ökning	Minskning
1. Lönekonto (inkl. dyrtids- och kristids-tillägg)	41 910	49 480	7 570	—
2. Dagsverksräkning	2 500	2 300	—	200
3. Hyres-, tvätt-, vedersättningar, skatter, kostymer, klädpengar, försäkringar, läkararvoden, medicin	7 500	11 600	4 100	—
4. Konstsamlingarnas vård och underhåll	17 000	8 000	—	9 000
5. Enklare föremåls vård och underhåll	5 690	7 000	1 310	—
6. Nyanskaffningskonto	3 000	320	—	2 680
7. Transporter och frakter	2 000	1 500	—	500
8. Expeditions-, rese-, biblioteks- och diversekonto	1 800	1 200	—	600
Summa kronor	81 400	81 400	12 980	12 980.

Den särskilt kostsamma och tidsödande konserveringen av textilier har under en lång följd av år nöjaktigt kunnat bedrivas tack vare disponibla donationsmedel. Husgerådskammaren står emellertid nu inför valet att skära ned denna konservering till en nivå, som på intet sätt motsvarar behovet, eller förbruka donationsmedlens kapital, varvid situationen inom få år ytterligare förvärras. Genom tillskott av statsmedel å 3 420 kronor, motsvarande årslönen för en konservatris, skulle verksamheten tills vidare kunna bedrivas planenligt.

I avseende på chefens och intendentens löner har en återgång till 1935 års nivå, innebärande en ökning av lönetiteln med sammanlagt 3 600 kronor, prövats skälig med hänsyn till arbetets art och omfattning vid institutionen.

Sedan budgetåret 1925/26 har, bortsett från en tillfällig höjning för innevarande budgetår, ett förstärkningsanslag för underhåll och vård av möbler m. m. i de kungl. slotten utgått med 25 000 kronor. Den föreslagna överflyttningen av vissa avlöningskostnader å tillhoppa 8 700 kronor från ståt-hållarämbetenas till husgerådskammarens stat anser jag mig böra tillstyrka. Likaledes tillstyrker jag en höjning av anslaget med 12 980 kronor, varigenom de till samlingarnas vård och underhåll utgående medlen kunna återställas till samma belopp som före kriget. Jag har vidare icke velat motsätta mig, att medel för avlönande av en konservatris, 3 420 kronor, och för återförande till tidigare nivå av chefens och intendentens löner, 3 600 kronor, beräknas under anslaget. Ifrågavarande förstärkningsanslag bör sålunda för budgetåret 1946/47 beräknas till $(25\,000 + 8\,700 + 12\,980 + 3\,420 + 3\,600 =) 53\,700$ kronor.

*Departements-
chefen.*

Under åberopande av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Förstärkning av anslaget till underhåll och vård av möbler samt andra staten tillhöriga inventarier i de kungl. slotten* för budgetåret 1946/47 anvisa ett
anslag av kronor 53 700.

[9.] **9. Kungl. hovstallets utfodring.** Riksmarskalksämberet har i sin skrivelse den 6 oktober 1945 hemställt, att anslaget till kungl. hovstallets utfodring måtte för nästa budgetår uppföras med oförändrat belopp, 45 000 kronor. I enlighet härmed hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Kungl. hovstallets utfodring* för budgetåret 1946/47 anvisa ett anslag av kronor 45 000.

B. Kungl. slottsstaten.

[10.] 1. Polis-, lys- och renhållning samt brandväsendet vid de kungl. slotten. I samband med omläggningen av fastighetsredovisningen och fastighetsförvaltningen för de kungl. slotten från och med innevarande budgetår erhöll såsom inledningsvis berörts riksstatens första huvudtitel en delvis ändrad uppställning, innebärande bland annat att samtliga kostnader för de kungl. slottens bevakning, renhållning och belysning ävensom för avlöning till härför erforderlig personal skulle anvisas att utgå från förevarande för de kungl. slotten gemensamma anslag. I anslutning härtill tillämpas från och med innevarande budgetår en för de kungl. slotten enhetlig statuppställning. Sålunda ha samtliga kostnader för avlöningar, pensioner och kristillägg upptagits under särskilda poster. Slottsförvaltningarnas omkostnader ha med hänsyn till ändamålen sammanförts i skilda huvudgrupper såsom lyse och vatten, parkers underhåll, trädgårdars omkostnader samt en diversepost för expenser och omkostnader i övrigt.

I sin skrivelse den 6 oktober 1945 har riksmarskalksämberet med ledning av från ståthållarämbetena på de kungl. slotten lämnade uppgifter beräknat medelsbehovet under förevarande anslag för budgetåret 1946/47 till 511 600 kronor. Enligt den för budgetåret 1945/46 fastställda staten för de kungl. slotten (statsligg. s. 2) ha nettoutgifterna beräknats till 468 000 kronor. I följande sammanställning anges fördelningen av nämnda belopp mellan slottens olika utgiftsposter samt den ökning respektive minskning, som föreligger för budgetåret 1946/47 i förhållande till innevarande budgetår.

	1945/46	1946/47	Ökning (+) resp. minskning (—)
Avlöningar och arvoden	249 404	239 944	— 9 460
Pensioner	30 980	32 860	+ 1 880
Kristillägg	37 894	44 668	+ 6 774
Lyse och vatten	20 650	19 350	— 1 300
Parkers underhåll	69 526	83 900	+ 14 374
Trädgårdars omkostnader	43 310	58 760	+ 15 450
Övriga omkostnader	64 536	76 092	+ 11 556
Summa utgifter	516 300	555 574	+ 39 274
Särskilda uppbördsmedel	48 300	43 974	+ 4 326
Summa nettoutgifter	468 000	511 600	+ 43 600.

Den närmare fördelningen av medelsbehovet för de olika slotten för budgetåret 1946/47 framgår av ett av riksmarskalksämberet för fastställelse av Kungl. Maj:t ingivet sammanfattande statförslag, vilket torde såsom *Bilaga* få fogas vid detta protokoll.

I fråga om det i sammanställningen angivna anslagsbehovet har riksmarskalksämberet åberopat en av ståthållarämbetena ingiven framställning, vari i huvudsak anföres följande.

Ståthållarämbetena ha vid beräkning av medelsbehovet till *avlöningar och arvoden* samt *kristillägg* utgått från att för slotten enhetliga normer vid lönesättningen så långt möjligt komma att tillämpas från och med nästa budgetår. Hittills ha vissa olikheter förelegat mellan slotten vid fastställande av begynnelselön, ålderstillägg, avlöningsförmåner m. m. Detta torde närmast hava berott på de före omläggningen av fastighetsredovisningen rådande förhållandena. De s. k. kungl. lustslotten voro då genom inkomsterna från hyresverksamhet, jordbruk och skog i mer eller mindre grad självförsörjande, varigenom de i viss utsträckning varit att betrakta såsom fristående förvaltningar. Vid slotten ha därför sedan gammalt i viss mån olika riktlinjer i fråga om lönesättningen kommit att tillämpas. Ståthållarämbetena ha låtit verkställa en allmän översyn av löneförhållandena vid slotten för att därigenom bringa dessa i bättre överensstämmelse med varandra. Därvid ha i första hand ifrågakommit sådana heltidsanställda personalkategorier som i huvudsak hava samma eller likartade arbetsuppgifter vid de olika slotten, framför allt vaktmästare och övrig vaktpersonal samt vissa hantverkare och förmän. Ståthållarämbetena ha för sådan personal funnit en särskild löneplan, överensstämmande med för statliga icke-ordinarie befattningshavare gällande, böra tillämpas. Ifrågavarande befattningshavare vid ståthållarämbetena skulle därigenom visserligen komma att ligga en löneklass under den för statliga ordinarie befattningshavare i motsvarande löneläge gällande, men i gengäld utgå icke med hänsyn till vid ståthållarämbetena rådande pensionsförhållanden några avdrag för tjänste- och familjepension. För samtliga slott ha ståthållarämbetena låtit upprätta särskilda förteckningar å den personal, för vilken löneplanen sålunda skulle gälla, med angivande av för befattningshavaren tillämplig lönegrad. Personalförteckningarna föreslås skola fastställas av riksmarskalksämberet, vilket kommer att innebära en ändring av rådande förhållanden, i det ståthållarämbetena själva hittills kunnat fastställa lönerna för ifrågavarande personalkategorier inom ramen för tilldelade anslag. Löneplanen skulle jämväl blive tillämplig i fråga om från anslaget till ved och kol för de kungl. slotten avlönad eldningspersonal, för vilken jämväl särskilda personalförteckningar föreslås blive fastställda av riksmarskalksämberet. Vid val av lönegrad för olika befattningshavare i de av ståthållarämbetena föreslagna personalförteckningarna ha ämbetena i de fall detta låtit sig göra utgått från för statliga befattningshavare med jämförliga arbetsuppgifter gällande lönegradsplaceringar. För statliga befattningshavare gällande bestämmelser angående ortsgruppering föreslås jämväl böra tillämpas inom löneplanen. Sålunda skulle Stockholms, Haga och Ulriksdals slott vara att hänföra till I-ort, Drottningholms slott till D-ort samt Tullgarns, Rosersbergs, Gripsholms och Strömsholms slott till B-ort. Rörligt tillägg, kristillägg, provisoriskt lönetillägg och tillfälligt barntillägg föreslås vidare skola utgå under samma förutsättningar och enligt samma grunder, som gälla för statlig befattningshavare i motsvarande lönegrad och löneklass i civila icke-ordinariereglementet. Därutöver föreslås vissa för statlig befattningshavare i civila icke-ordinariereglementet meddelade bestämmelser, som äro behövliga för löneplanens tillämpning, skola gälla. Slutligen har beträffande vissa i personalförteckningen upptagna befattningshavare, för vilka de nuvarande avlöningsförmånerna uppgå till sammanlagt högre belopp än som skulle komma att utgå enligt de i förteckningarna föreslagna lönegradsplaceringarna, föreslagits, att de skola bibehållas vid sina nuva-

rande förmåner samt att lön enligt löneplan skall utgå först då ny innehavare av befattningen tillsättes.

De för slotten sammanlagda kostnaderna för avlöningar och arvoden utvisa i jämförelse med innevarande budgetår en minskning med 9 460 kronor. Detta förhållande sammanhänger i första hand med att vissa i staten för innevarande budgetår upptagna befattningshavare icke medtagits, nämligen sådana som med hänsyn till göromålsens beskaffenhet rätteligen böra avlönas från anslag under kungl. hovstaten men av ålder avlönats under slottsstaten. Kostnaderna för avlönande av dessa befattningshavare uppgå för innevarande budgetår till 9 850 kronor, varav 8 650 kronor falla å posten till avlöningar och arvoden samt 1 200 kronor å posten till kristillägg. De befattningshavare, som sålunda böra överflyttas, äro i första hand åldfruarna vid Drottningholms, Gripsholms och Strömsholms slott och dem underlydande personal. Kostnaderna för deras avlönande å tillhoppa 8 700 kronor böra överflyttas att utgå från anslagen till underhåll och vård av möbler samt andra staten tillhöriga inventarier i de kungl. slotten. Efter samråd med chefen för hovförvaltningen vilja ståthållarämbetena vidare föreslå, att kostnaderna för avlönande av övriga befattningshavare, som enligt ståthållarämbetenas mening böra överflyttas till hovstaten, såsom hovpredikanter och organister, 1 150 kronor, skola utgå från de under hovstaten upptagna anslagen till hovhållningen. Samtidigt bör det bidrag från hovförvaltningen, som under innevarande budgetår utgår till ståthållarämbetena, upphöra. Denna anordning har nämligen endast varit ett provisorium i avvaktan på en närmare utredning om vilka befattningshavare som borde överflyttas till hovstaten.

Från posten avlöningar och arvoden ha dessutom vissa kostnader för avlönande av städpersonal vid Drottningholms, Haga och Ulriksdals slott, i likhet med vad som gäller för övriga slott, ansetts böra överflyttas till posten övriga omkostnader (delposten renhållning och städning). Kostnaderna härför belöpa sig till 8 250 kronor.

Den verkliga minskningen under avlöningsposten skulle sålunda enligt vad ovan anförts uppgå till $(8\,650 + 8\,250 =) 16\,900$ kronor. Då emellertid minskningen av posten avlöningar och arvoden såsom av förestående sammanställning framgått utgör endast 9 460 kronor, föreligger i själva verket en utgiftsökning med $(16\,900 - 9\,460 =) 7\,440$ kronor. Denna ökning är att hänföra till den lönereglering för viss ståthållarämbetenas personal, för vilken ovan redogjorts.

Ökningen under posten kristillägg, enligt sammanställningen uppgående till 6 774 kronor, utgör med hänsynstagande till ovannämnda överflyttning av befattningshavare till hovstaten $(6\,774 + 1\,200 =) 7\,974$ kronor. Denna ökning sammanhänger med att förutom kristillägg under denna post jämväl upptagits kostnaderna för provisoriskt lönetillägg och tillfälligt barntillägg till sådana befattningshavare, som enligt ovan omfattas av löneregleringen.

Då de verkliga utgiftsökningarna under posterna avlöningar och kristillägg enligt förestående beräkningar belöpa sig till 7 440 respektive 7 974 kronor, skulle sålunda merkostnaderna i anledning av den föreslagna löneregleringen för vissa lägre avlönade personal kategorier vid ståthållarämbetena uppgå till sammanlagt 15 414 kronor.

Kostnaderna för underhåll av *parker* och *trädgårdar* vid de kungl. slotten ha i statförslaget upptagits med sammanlagt 29 824 kronor mer än de för innevarande budgetår i den fastställda staten beräknade kostnaderna. Højningen faller helt å Drottningholms och Tullgarns slott, medan en mindre utgiftsminskning föreligger för Ulriksdals och Haga slott. Förutom vid Stockholms slott, där trädgårdsunderhållet skötes genom entreprenad, förekom-

ma några egentliga trädgårdsanläggningar endast vid förstnämnda båda slott. Parkanläggningarna vid dessa båda slott äro väsentligt större än vid de andra slotten. De vid Drottningholms och Tullgarns slott anställda park- och trädgårdsarbetarnas timlöner, vilka utgå i relation till gällande kollektivavtal, ha från den 1 januari 1945 måst höjas med 13 öre och från den 1 juli 1945 med 16 öre eller med tillhoppa 29 öre över 1944 års lönenivå, vilket föranlett en utgiftsökning med i runt tal tillhoppa 12 000 kronor. Därutöver ha höjningar i statförslaget måst beräknas för övriga kostnader för underhåll av park och trädgård, såsom för inköp av växter, lökar och frö, gödsel, körslor m. m. Såväl i staten för innevarande budgetår som i de tidigare fastställda staterna för ifrågavarande slott ha nämligen utgifterna för park- och trädgårdsunderhåll varit genomgående för lågt beräknade i förhållande till de verkliga utgifterna. I följande tablå avseende budgetåren 1942/43—1944/45 åskådliggöres detta förhållande. För överskådlighetens skull ha de beräknade och verkliga kostnaderna för både park och trädgård sammanförts under ett belopp, varjämte medtagits de beräknade kostnaderna i staten för 1945/46 samt i förslaget till stat för nästa budgetår.

	1942/43	1943/44	1944/45	1945/46	Förslag till stat 1946/47
	Kronor	Kronor	Kronor	Kronor	Kronor
<i>Drottningholms slott:</i>					
Beräknade utgifter.....	44 000	48 000	49 000	44 200	60 600
Bokförda »	54 206	54 559	65 379	—	—
<i>Tullgarns slott:</i>					
Beräknade utgifter.....	29 000	31 000	33 000	31 200	47 500
Bokförda »	42 798	50 019	45 717	—	—

Vid jämförelse mellan de för nästa budgetår beräknade kostnaderna och de för tidigare budgetår bokförda utgifterna bör man bortse från den löneökning, som enligt ovan inträtt efter budgetåret 1944/45 och som enligt slottsförvaltningarna beräknas till 4 500 och 2 000 kronor för respektive slott. De för nästa budgetår beräknade beloppen böra alltså vid en sådan jämförelse reduceras till 56 100 respektive 45 500 kronor.

Merkostnaderna för budgetåren 1942/44 ha täckts genom de före omläggningen av fastighetsredovisningen inflytande inkomsterna från hyresverksamhet, jordbruk och skog, vilka i regel uppgått till högre belopp än i staten beräknats. Denna möjlighet föreligger icke längre i och med dessa inkomsters bortfallande genom den ändrade fastighetsredovisningen. För innevarande budgetår ämna ståthållarämbetena vid Drottningholms och Tullgarns slott genom riksmarskalksämbetet göra framställning hos Kungl. Maj:t om täckande av de under budgetåret uppkommande merkostnaderna dels genom disposition av vissa vid utgången av budgetåret 1944/45 vid övriga slott befintliga överskottsmedel, dels genom anvisande av ytterligare anslagsmedel.

Vad slutligen angår de för nästa budgetår beräknade utgifterna för *övriga omkostnader* vid slotten uppgå dessa till 11 556 kronor mera än vad som enligt den för innevarande budgetår fastställda staten beräknats härför. Av höjningen utgöra 8 250 kronor, såsom i det föregående redogjorts, endast en överflyttning av kostnaderna för städning från posten avlöningar och arvoden. Återstoden av utgiftsökningen, 3 306 kronor, är föranledd av ökade omkostnader för skrivhjälp och kontorsutensilier i samband med övergången till nytt bokföringssystem. I och med omläggningen av fastighetsredovisningen och den därmed sammanhängande ändrade statuppställningen till-

lämpas nämligen vid de kungl. slotten en bokföring, som överensstämmer med den för statliga förvaltningar gällande, i enlighet med av riksräkenskapsverket utarbetade anvisningar.

*Departements-
chefen.*

Riksmarskalksämbetet har för budgetåret 1946/47 under förevarande anslag räknat med en ökning av medelsbehovet med 43 600 kronor. Jag har i föregående sammanhang förordat en överflyttning från anslaget av avlöningskostnaderna för vissa åldfruar med tillhoppa 8 700 kronor till det för husgerådskammarens verksamhet beräknade anslaget under hovstaten. Likaledes finner jag från förevarande anslag böra överföras kostnaderna för avlönande av sådan personal, som med hänsyn till sin verksamhet rätteligen är att hänföra till hovstaten, till anslag under nämnda stat. Sistnämnda kostnader uppgå enligt ståthållarämbetenas beräkning till 1 150 kronor. Med hänsyn till sålunda förordade förändringar uppgår den av riksmarskalksämbetet tillstyrkta utgiftsökningen under anslaget i själva verket till $(43\,600 + 8\,700 + 1\,150 =) 53\,450$ kronor, eller det belopp, som av ståthållarämbetena beräknats härför.

Med hänsyn till att den av ståthållarämbetena föreslagna ökningen till avlöningar, kristillägg m. m. å tillhoppa 15 414 kronor åsyftar att bereda viss bevakningspersonal vid ståthållarämbetena i huvudsak samma förmåner med avseende på löneställning m. m., som tillkomma statliga befattningshavare med liknande eller motsvarande arbetsuppgifter, finner jag mig böra tillstyrka, att medel härför beräknas under anslaget. I fråga om pensioner, för vilka en höjning å 1 880 kronor föreslagits, förutsätter jag, att riksmarskalksämbetet vid beräklandet av pensions storlek icke tillägger avgående befattningshavare större belopp eller förmåner, än som vid motsvarande antal tjänstår skulle ha tillkommit honom vid jämförlik statlig anställning.

Vad därefter angår den föreslagna höjningen av de i staten beräknade omkostnaderna för parker och trädgårdar å tillhoppa 29 824 kronor är denna till en del föranledd av ökade timlöner för park- och trädgårdsarbetare. I samband med framläggande av förslag till tilläggsstat II för innevarande budgetår förordar jag en uppräknings av anslaget för detta ändamål redan för nämnda budgetår. Vid det förhållande att höjningen i övrigt synes sammanhånga med den från och med innevarande budgetår genomförda omläggningen av huvudtiteln, i det att tidigare regelbundet förekommande över-skridanden av ifrågavarande poster i staten bestritts av nu bortfallna inkomster från fastighetsförvaltningen, anser jag mig kunna tillstyrka jämväl denna ökning av anslaget. Jag har icke heller något att erinra mot uppräknings av posten övriga omkostnader med 3 306 kronor, vilken uppgivits vara beroende av beräknade utgiftsstegringar för ökad skrivhjälp och anskaffning av kontorsmateriel i samband med övergång till nytt bokförings-system.

En nedgång av uppbördsmedlen, sammanhängande med att det för innevarande budgetår utgående bidraget från hovförvaltningen till vissa avlöningskostnader bortfaller genom överförande av viss personal till hovstaten, för-

anleder ökat medelsbehov med 4 326 kronor. Å andra sidan föranleder beräkningen av kostnaderna för lyse och vatten en minskning av anslaget med 1 300 kronor.

Anslagsbehovet för budgetåret 1946/47 torde sålunda böra beräknas till (468 000 + 15 414 + 1 880 + 29 824 + 3 306 + 4 326 — 1 300 — 8 700 — 1 150 ==) 511 600 kronor.

Jag får alltså hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Polis-, lys- och renhållning samt brandväsendet vid de kungl. slotten* för budgetåret 1946/47 anvisa ett anslag av kronor 511 600.

[11.] **2. Ved och kol för de kungl. slotten.** Såsom tidigare nämnts beslutades vid 1945 års riksdag, att de till ved och kol för de kungl. hoven dittills anvisade anslagen skulle sammanföras till ett anslag under huvudtitelns andra avdelning med förevarande rubricering, varigenom även för detta anslag redovisningsskyldighet skulle föreligga. I motsats till vad som förut gällt skulle alla kostnader för de kungl. slottens uppvärmning anvisas att utgå från förevarande för slotten gemensamma anslag, i enlighet varmed uppvärmningskostnaderna för Gripsholms slott och för tjänstelokaler och tjänstebostäder vid vissa övriga slott överflyttades till detta anslag från respektive slottsstater.

För innevarande budgetår har medelsbehovet för uppvärmning av slotten, vari även medräknats kostnaderna för härför erforderlig personal, beräknats till 364 000 kronor. Med hänsyn till att vissa kostnader för s. k. löneved, som av ålder utgått till vissa befattningshavare inom hovstaten från anslaget till ved och kol för de kungl. hoven, avsetts skola bestridas genom bidrag från hovförvaltningen, har anslaget för innevarande budgetår anvisats att utgå med 357 000 kronor.

I sin förutberörda skrivelse den 6 oktober 1945 har riksmarskalksämberet, under åberopande av framställning från ståthållarämbetena, föreslagit, att kostnaderna för slottens uppvärmning och härför erforderlig personal måtte för nästa budgetår upptagas till 397 100 kronor.

I följande sammanställning anges fördelningen av detta belopp de olika slotten emellan samt den ökning respektive minskning som föreligger i förhållande till innevarande budgetår.

		1945/46	1946/47	Ökning (+) resp. minskning (—)
		Kronor	Kronor	Kronor
Stockholms	slott	186 000	189 000	+ 3 000
Drottningholms	»	82 000	109 600	+ 27 600
Ulriksdals	»	42 000	37 500	— 4 500
Haga	»	25 000	31 000	+ 6 000
Tullgarns	»	11 000	12 000	+ 1 000
Gripsholms	»	18 000	18 000	—
Summa kronor		364 000	397 100	33 100.

Till stöd för sin framställning till riksmarskalksämberet ha ståthållarämbetena i huvudsak anfört följande.

För budgetåret 1944/45 anvisades sammanlagt 365 000 kronor till ved och kol för de kungl. hoven mot 345 000 kronor för budgetåret 1943/44. De ökade bränslekostnaderna föranleddes av att eldning med ved måst ske i allt större utsträckning till följd av den minskade koks- och koltilldelningen. Från och med innevarande budgetår ha dessutom tillkommit kostnaderna för uppvärmning av Gripsholms slott och för tjänstebostäder och tjänstelokaler vid vissa övriga slott. Att ståthållarämbetena det oaktat räknade med i det närmaste oförändrat anslagsbehov för budgetåret 1945/46, berodde på att bättre bränsleläge så småningom förutsågs skola inträffa. Så har emellertid icke blivit fallet. Det är sålunda mycket ovisst, huruvida det för innevarande budgetår anvisade anslaget kan komma att vara tillräckligt. Ståthållarämbetena ha ansett sig böra räkna med att även för nästa budgetår eldning med ved kommer att ske i stor utsträckning. Vad slutligen Drottningholms slott beträffar sammanhänger ökningen delvis med att man vid detta slott för innevarande budgetår kunnat räkna med viss lagerbehållning av ved, som emellertid under budgetåret kommer att förbrukas.

Ståthållarämbetena ha slutligen utgått från att det från hovförvaltningen till förevarande anslag under innevarande budgetår utgående bidraget till kostnader för s. k. löneved åt vissa befattningshavare under hovstaten kommer att upphöra från och med nästa budgetår. Efter samråd med chefen för hovförvaltningen föreslås ifrågavarande kostnader i fortsättningen helt böra bestridas från anslag under hovstaten.

Departements-
chefen.

Med tillstyrkande av riksmarskalksämberets framställning hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ved och kol för de kungl. slotten* för budgetåret 1946/47 anvisa ett anslag av kronor 397 100.

Vid bifall till de av mig framställda förslagen kommer första huvudtitelns slutsumma för budgetåret 1946/47 att uppgå till 2 382 800 kronor, innebärande i förhållande till riksstaten för budgetåret 1945/46 en ökning av 104 400 kronor.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Erik Skiöld.

Förslag till stat för de kungl. slotten för budgetåret 1946/47.

	Stockholm	Drottning- holm	Gripsholm	Ulriksdal	Haga	Ströms- holm	Rosers- berg	Tullgarn	Summa
<i>Utgifter:</i>									
Avlöningar och arvoden	79 389	37 610	17 477	47 300	32 600	4 730	8 550	12 288	239 944
Pensioner	7 778	10 392	5 720	2 400	3 550	100	—	2 920	32 860
Kristillägg, provisoriskt lönetillägg och barntillägg	13 212	6 291	4 939	9 433	6 462	1 367	1 000	1 964	44 668
Omkostnader:									
Lyse och vatten	6 500	1 100	4 500	1 900	4 500	400	—	450	19 350
Parker	—	34 000	13 000	8 500	4 000	700	5 000	18 700	83 900
Trädgårdar	3 360	26 600	—	—	—	—	—	28 800	58 760
Övriga omkostnader	12 161	24 107	6 164	10 467	9 562	1 703	3 350	8 578	76 092
Summa utgifter	122 400	140 100	51 800	80 000	60 674	9 000	17 900	73 700	555 574
<i>Särskilda uppbördsmedel:</i>									
Försålda trädgårdsprodukter	—	18 000	—	—	—	—	—	18 000	36 000
Övriga uppbördsmedel	—	—	3 800	1 000	3 174	—	—	—	7 974
Summa uppbördsmedel	—	18 000	3 800	1 000	3 174	—	—	18 000	43 974
Nettoutgifter	122 400	122 100	48 000	79 000	57 500	9 000	17 900	55 700	511 600

Register

till

Första huvudtiteln för budgetåret 1946/47.

A. Kungl. hovstaten.

Sid.		Kronor
2	Kungl. Maj:ts hovhållning.....	800 000
2	Förstärkning av anslaget till Kungl. Maj:ts hovhållning.....	150 000
2	Hans Kungl. Höghet Kronprinsens hovhållning och handpenningar för Hennes Kungl. Höghet Kronprinsessan.....	192 000
2	Förstärkning av anslaget till Hans Kungl. Höghet Kronprinsens hovhållning m. m.....	125 000
3	Hans Kungl. Höghet Hertigen av Västergötland.....	26 000
3	Hans Kungl. Höghet Hertigen av Närke.....	26 000
3	Underhåll och vård av möbler samt andra staten tillhöriga inventarier i de kungl. slotten.....	56 400
3	Förstärkning av anslaget till underhåll och vård av möbler samt andra staten tillhöriga inventarier i de kungl. slotten.....	53 700
5	Kungl. hovstallets utfodring.....	45 000
Säger för kungl. hovstaten		1 474 100

B. Kungl. slottsstaten.

6	Polis-, lys- och renhållning samt brandväsendet vid de kungl. slotten.....	511 600
11	Ved och kol för de kungl. slotten.....	397 100
Säger för kungl. slottsstaten		908 700
Summa		2 382 800.

Bilaga till

1946 års statsverksproposition.

Andra huvudtiteln.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 januari 1946.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, ERLANDER, DANIELSON, VOUGT, MYRDAL, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Zetterberg, redogör för de frågor som tillhöra regleringen för budgetåret 1946/47 av utgifterna under riksstatens andra huvudtitel, innefattande anslagen till justitiedepartementet, och anför därvid följande.

A. Justitiedepartementet m. m.

[1.] **1. Avlöningar till statsråden utan departement m. m., förslagsanslag.** Anslaget är för innevarande budgetår uppfört med 174 000 kronor.

Anslaget disponeras enligt en den 15 juni 1944 fastställd stat, som gäller tills vidare från och med budgetåret 1944/45 (statsliggaren s. 3). Anledning saknas att för nästa budgetår ändra anslagsbeloppet.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Avlöningar till statsråden utan departement m. m.* för budgetåret 1946/47 anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 174 000.

[2.] **2. Justitiedepartementet: Avlöningar, förslagsanslag.** Justitiedepartementets avlöningsanslag är i gällande riksstat uppfört med 295 000 kronor.

Gällande personalförteckning för justitiedepartementet har fastställts av Kungl. Maj:t den 6 juni 1941 och är av följande lydelse.

Personalförteckning.

Befattning

Lönegrad

Tjänstemän å ordinarie stat.

1 statssekreterare	C 10
1 expeditionschef	C 8
3 byråchefer för lagärenden	C 5
2 kansliråd	A 30
1 förste kanslisekreterare	A 26
2 andre kanslisekreterare	A 21
1 registrator	A 15
1 förste expeditionsvakt	A 7
3 kanslibiträden	A 7
2 expeditionsvakter	A 5
2 kontorsbiträden	A 4

För tjänstgöring i statsrådsberedningen.

1 förste expeditionsvakt	A 7
1 expeditionsvakt	A 5

Extra ordinarie tjänstemän i högre lönegrad än 20.	
2 andre kanslisekreterare	Eo 21.

Förutom de i denna förteckning upptagna kanslibiträdena har ett i finansdepartementets personalförteckning upptaget kanslibiträde sedan lång tid tillbaka haft sin tjänstgöring förlagd till justitiedepartementet.

Den 1 juni 1945 har Kungl. Maj:t fastställt följande avlöningsstat för justitiedepartementet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1945/46.

Avlöningsstat.

1. Avlöning till departementschefen	kronor	24 000
2. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	»	155 500
3. Avlöningar till icke-ordinarie personal	»	82 600
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	»	32 900

Summa kronor 295 000.

I statsverkspropositionerna till 1943, 1944 och 1945 års riksdagar har framhållits, att justitiedepartementets arbetsbörda under senare år undergått en betydande ökning (II ht 1943 s. 2, 1944 s. 2 f., 1945 s. 2). Sammanlagda antalet ärenden som under åren efter krigsutbrottet inkommit på departe-

mentets kansliavdelning, har utgjort 7 225 år 1940, 10 163 år 1941, 10 711 år 1942, 13 431 år 1943 och 13 859 år 1944. Under år 1945 har ökningen fortsatt. Med ledning av antalet den 1 december 1945 diarieförda ärenden har antalet under hela året inkomna ärenden uppskattats till omkring 16 300. Sedan år 1940 utgör ökningen sålunda över 100 procent. Den fördelar sig ungefär lika på ärenden av enklare beskaffenhet — huvudsakligen ärenden rörande giftermålsdispens och godkännande av släktnamn — samt övriga ärenden. En fördelning av ärendena efter angiven grund utvisar, att antalet ärenden av förstnämnda kategori under åren 1940—1945 uppgått till resp. 5 219, 8 032, 8 301, 10 269, 10 449 och 11 894¹ samt antalet övriga ärenden till resp. 2 006, 2 131, 2 410, 3 162, 3 410 och 4 459¹. Ökningen inom sistnämnda grupp kommer huvudsakligen på ärenden angående svenskt medborgarskap, vilka ökat från 822 år 1940 till 2 210¹ år 1945, samt ärenden angående tillämpning av utlänningslagstiftningen, vilka under samma tid ökat från 110 till 733¹.

Under angivna period har departementets personal utökats med en extra ordinarie andre kanslisekreterare (1941), en amanuens (1944), ett extra ordinarie kanslibiträde (1943) och 2 extra ordinarie kontorsbiträden (1944, 1945). Den sålunda vidtagna förstärkningen av arbetskrafterna står icke i proportion till den nyss redovisade utomordentliga ökningen av arbetsbördan och har visat sig alldeles otillräcklig. För att arbetsbördan skall kunna bemästras erfordras en relativt betydande ytterligare personalökning.

Med avseende härå må till en början framhållas, att arbetsökningen till mycket ringa del är av krisbetonad natur. Delvis beror ökningen på ny lagstiftning (villkorlig frigivning, vissa giftermålsdispenser), delvis på att nya ärenden tillagts departementet (föreningsväsendet, tillsyn över stiftelser, rättsmedicinalväsendet). En faktisk, ehuru icke krisbetingad ökning av betydande omfattning föreligger, såsom av det föregående framgår, beträffande ärenden angående ändring av släktnamn samt giftermålsdispens av åldersskäl. Av särskild betydelse i förevarande avseende är emellertid den ökning, som inträtt beträffande ärenden angående svenskt medborgarskap och tillämpning av utlänningslagstiftningen. Denna ökning har visserligen orsakats av den under krigsåren inträffade stora tillströmningen till vårt land av utlänningar men den torde väsentligen vara av icke tillfällig natur. Beträffande ärenden angående tillämpning av utlänningslagstiftningen, vilka sedan åren före kriget mer än sjudubblats, kan man väl förutse en viss nedgång, dock ej tillnärmelsevis till vad som var normalt före krigsutbrottet, då helt andra bestämmelser gällde och då antalet utlänningar i riket var omkring en tredjedel av det nuvarande. Antalet medborgarskapsärenden har sedan åren närmast före kriget i stort sett tredubblats. Beträffande dessa ärenden har man med säkerhet att motse ytterligare ökning under lång tid framåt, enär en stor del av de utlänningar, som under kriget sökt sin tillflykt till vårt land, kunna väntas kvarstanna och söka svenskt medborgarskap. I fråga om den framtida utvecklingen i övrigt kan ökad ar-

¹ Beräknat antal.

betsbelastning väntas i anledning av rättegångsreformen, straffverkställighetsreformen och omorganisationen av rättsmedicinalväsendet.

Med hänsyn till vad sålunda anförts rörande justitiedepartementets nuvarande arbetsbörda och den framtida utvecklingen kan ifrågasättas att organisera departementets kansliavdelning på tre i stället för två byråer. Jag är emellertid ej beredd att utan ytterligare erfarenheter framlägga förslag här om. För nästa budgetår inskränker jag mig till att föreslå viss förstärkning av de nuvarande arbetskrafterna. Härjämte synes överflyttning till lägre myndighet av ärenden angående godkännande av släktnamn böra ske.

En förstärkning av arbetskrafterna är trängande nödvändig särskilt med hänsyn till ökningen av ärendena angående svenskt medborgarskap. Ehuru föredragningen under hösten 1945 uppdelats på två föredragande, har en betydande balans uppstått. För närvarande utgör balansen omkring 900 ärenden eller mer än som före kriget inkom under ett helt år. Om en fortsatt ökning av balansen skall kunna förebyggas, erfordras att departementets nuvarande personal förstärkes med två föredragande, därav en förste och en andre kanslisekreterare, samt två amanuenser och två kontorsbiträden. Samtliga dessa befattningshavare torde tills vidare böra uppföras på extra ordinarie stat. Då personalförstärkningen bör genomföras snarast, hemställs i annat sammanhang om bemyndigande att anställa ifrågavarande befattningshavare redan under löpande budgetår. Samtidigt med att föredragningen av medborgarskapsärendena intensifieras torde det bli nödvändigt att i viss utsträckning bevilja expeditionschefen partiell ledighet från handläggningen av dessa ärenden.

Det ökade personalbehovet i övrigt torde tills vidare kunna tillgodoses genom förstärkning av biträdespersonalen. Vissa göromål, som nu åvila andre kanslisekreterare och amanuenser, kunna lämpligen anförtrös åt ett kvalificerat biträde. För detta ändamål erfordras inrättande av en kansliskrivartjänst, till en början i Eo 11. Erinras må i detta sammanhang, att redan 1939 års tjänsteförteckningssakkunniga föreslagit inrättande av en dylik tjänst i departementet (SOU 1941: 17; jfr II ht 1945 s. 2 f.). Härutöver erfordras ett extra ordinarie kontorsbiträde för tjänstgöring huvudsakligen å departementets registratorskontor.

I fråga om den nuvarande biträdespersonalen har vid upprepade tillfällen, senast i fjolårets statsverksproposition (II ht s. 5) framhållits, att några av de extra ordinarie biträdestjänsterna böra överföras till ordinarie stat. Med hänsyn till det uppdrag som givits 1944 års personalutredning anser jag mig emellertid icke för närvarande böra framlägga förslag härom. Däremot bör det ordinarie kanslibiträde, som för närvarande är upptaget i finansdepartementets personalförteckning men som sedan länge tjänstgör i justitiedepartementet, överföras till justitiedepartementets stat.

Den i det föregående redovisade ökningen av arbetsbördan har aktualiserat frågan om decentralisation av ärenden angående godkännande av släktnamn.

Enligt förordningen den 5 december 1901 angående antagande av släktnamn må anteckning i kyrkobok därom att någon antagit nytt släktnamn ske endast under vissa i förordningen närmare angivna förutsättningar, bland vilka ingår att särskilt godkännande av namnet meddelats i enlighet med förordningens bestämmelser. Ansökan om dylikt godkännande skall ställas till Konungen samt ingivas eller insändas till länsstyrelsen i det län, inom vilket sökanden är kyrkobokförd, eller till justitiedepartementet. Till länsstyrelse inkomna ansökningshandlingar skola översändas till justitiedepartementet. Avgörandet av ärendet sker i konselj på föredragning av chefen för justitiedepartementet.

Antalet namnären den har under de senaste årtiondena varit i ständigt stigande. Detta antal, som år 1924 utgjorde 976 och år 1934 1 997, har där- efter stigit i rask takt, vilket belyses av följande tablå.

År	Antal namnären den	År	Antal namnären den
1935	2 100	1940	3 644
1936	2 490	1941	5 144
1937	3 209	1942	6 186
1938	3 536	1943	7 849
1939	4 850	1944	7 589

För år 1945 har antalet beräknats till omkring 7 500.

För närvarande handhavas namnären dena jämte ansökningarna om giftermålsdispens och vissa tryckfrihetsären den av en särskild avdelning inom departementet (vanligen kallad »namnbyrån»). Sålunda föredragande har in- till den 1 februari 1945 tjänstgjort en tjänsteman med halvtidstjänstgöring, vilken åtnjutit kontanta avlöningsförmåner, motsvarande lön enligt 24 löne- klassen. Därefter övertogs befattningen såsom föredragande av en e. o. andre kanslisekreterare, vilken emellertid numera på grund av den växande ar- betsbördan i departementet måst tagas i anspråk för andra uppgifter. För närvarande fullgöres föredragningsskyldigheten av en amanuens, vilket måste anses som en av personalbristen i justitiedepartementet betingad pro- visorisk anordning. Biträdespersonalen utgöres av 1 ordinarie kanslibitråde, 2 extra ordinarie kontorsbiträden och 1 extra kontorsbitråde. Rörande per- sonalens arbetsuppgifter och ärendenas handläggning må nämnas följande.

Arbetet med ansökningarna om giftermålsdispens upptager i huvudsak det ena av de båda e. o. kontorsbiträdenas tid; i övrigt utför ifrågavarande per- sonal så gott som uteslutande göromål som sammanhånga med prövning- en av namnären den. Dessa diarieföras på namnbyrån i ett särskilt diarium, vartill höra vissa hjälpregister. Den förberedande granskningen av ärendena sker genom kanslibiträdet och föredraganden. I ganska stor utsträckning måste kompletterande utredning i ärendena infordras, därvid i regel kom- missionären anlitas såsom mellanhand. Sålunda hjälpmiddel vid ärendenas prövning anlitas en år 1920 utarbetad förteckning över Sveriges familjenamn jämte de supplement till denna förteckning, som sedermera utkommit, även- som särskilda förteckningar med förslag till nya släktnamn (Svensk Namn- bok 1920, 1938, 1940). På namnbyrån föres därjämte register i kortsystem över alla efter tillkomsten av det sista supplementet till familjenamnsförteck-

ningen bifallna ansökningar i namnärenden. Ett särskilt register föres vidare över avslagna ansökningar. Utöver granskningsarbetet samt förandet av diariet och registren ombesörjer namnbyrån uppsättandet av protokoll i namnärendena ävensom utskrift av expeditioner i dessa. Expedieringen till allmänheten ombesörjes däremot av registratören. För underlättande av föredragningen i statsrådsberedningen av namnärendena upprättar föredraganden en särskild lista över till prövning föreliggande ansökningar, vilken i förväg tillställs såväl vederbörande statsråd som statssekreteraren och expeditionschefen i departementet. Genom den förhandsgranskning som sålunda möjliggöres kan föredragningen, trots ärendenas stora antal, begränsas i förhållande till den tid som eljest skulle ha åtgått för densamma.

På grundval av en i ämnet verkställd utredning kommer chefen för finansdepartementet framdeles att i särskild proposition upptaga frågan angående överflyttning av namnärendena till statistiska centralbyrån. Därest en sådan överflyttning kommer till stånd, kan justitiedepartementets personal minskas med de befattningshavare som nu tagas i anspråk för dessa ärendens handläggning eller, såsom av den nyss lämnade redogörelsen framgår, med en amanuens, ett ordinarie kanslibitråde samt ett extra ordinarie och ett extra kontorsbiträde.

Vid beräkningen av justitiedepartementets avlöningsanslag är slutligen att iakttaga, att departementets byråchefer för lagärenden, i enlighet med vad chefen för finansdepartementet i annat sammanhang anført, böra uppflyttas till lönegraden C 6. Anslaget beräknas på följande sätt.

Anslagsposten till avlöning till departementschefen upptages med oförändrat belopp, 24 000 kronor.

Lönegradsuppflyttningen för departementets lagbyråchefer föranleder en höjning av anslagsposten till avlöningar till ordinarie tjänstemän med 3 000 kronor. Beträffande anslagsbehovet i övrigt under denna post är någon ändring ej att motse, enär å ena sidan ett kanslibitråde överflyttas till statistiska centralbyrån och å andra sidan ett dylikt biträde överföres från finansdepartementets till justitiedepartementets stat. Posten beräknas alltså till $(155\,500 + 3\,000)$ 158 500 kronor.

Under anslagsposten till avlöningar till icke-ordinarie personal beräknas medel för förstärkning av den nuvarande personalen med följande extra ordinarie befattningshavare, nämligen en förste kanslissekreterare, en andre kanslissekreterare, två amanuenser, en kansliskrivare samt tre kontorsbiträden. Sammanlagda kostnaden för denna personalförstärkning utgör 37 700 kronor, vartill bör läggas ett belopp av 1 700 kronor för semestervikarier. På grund av namnärendenas överflyttning till lägre myndighet nedsattes posten å andra sidan med kostnaderna för en amanuens samt ett extra ordinarie och ett extra kontorsbiträde, eller med sammanlagt 10 200 kronor. Nettoökningen blir alltså $(37\,700 + 1\,700 - 10\,200)$ 29 200 kronor och postens belopp $(82\,600 + 29\,200)$ 111 800 kronor.

Till rörligt tillägg beräknas $(32\,900 + 3\,600)$ 36 500 kronor.

Anslagets slutsumma skulle sålunda bli $(24\,000 + 158\,500 + 111\,800 + 36\,500)$ 330 800 kronor.

I personalförteckningen böra vidtagas erforderliga ändringar.

På grund av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels godkänna följande personalförteckning för justitiedepartementet:

Personalförteckning.		Lönegrad
Befattning		
Tjänstemän å ordinarie stat.		
1 statssekreterare	C	10
1 expeditiionschef	C	8
3 byråchefer för lagärenden	C	6
2 kansliråd	A	30
1 förste kanslisekreterare	A	26
2 andre kanslisekreterare	A	21
1 registrator	A	15
1 förste expeditiionsvakt	A	7
3 kanslibiträden	A	7
2 expeditiionsvakter	A	5
2 kontorsbiträden	A	4

För tjänstgöring i statsrådsberedningen.

1 förste expeditiionsvakt	A	7
1 expeditiionsvakt	A	5

Extra ordinarie tjänstemän i högre lönegrad än 20.

1 förste kanslisekreterare	Eo	26
3 andre kanslisekreterare	Eo	21;

dels fastställa följande avlöningsstat för justitiedepartementet, att tillämpas tillsvidare från och med budgetåret 1946/47;

Avlöningsstat.

1. Avlöning till departementschefen	kronor	24 000
2. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	»	158 500
3. Avlöningar till icke-ordinarie personal ..	»	111 800
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	»	36 500

Summa kronor 330 800;

dels ock till Justitiedepartementet: *Avlöningar* för budgetåret 1946/47 anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 330 800.

[3.] **3. Justitiedepartementet: Omkostnader, förslagsanslag.** Detta anslag är för innevarande budgetår uppfört med 85 000 kronor.

Anslaget disponeras enligt en den 1 juni 1945 fastställd omkostnadsstat

(statsliggaren s. 4), upptagande bland annat en anslagspost till sjukvård m. m. å förslagsvis 1 000 kronor samt en anslagspost till expenser å förslagsvis 66 000 kronor. Av sistnämnda post må förslagsvis 4 000 kronor användas till expenser för annat än eget behov.

Belastningen å posten till sjukvård m. m. har under budgetåren 1942/43—1944/45 uppgått till resp. 2 300 kronor, 3 200 kronor och 1 800 kronor. På grund härav och med hänsyn jämväl till de förstärkningar av departementets personal, som föreslagits under näst föregående punkt (jfr även II ht 1945 s. 2), torde för ifrågavarande ändamål böra anvisas ytterligare förslagsvis 1 000 kronor.

Från delposten till expenser för annat än eget behov bestri-
das utgifter för blanketter och liknande tryck, som skola tillhandahållas olika myndigheter. Dessa utgifter uppgingo under budgetåren 1942/43—1944/45 till resp. 5 100 kronor, 11 100 kronor och 12 900 kronor. De båda senast förflutna budgetårens höga belastning beror huvudsakligen på ökad efterfrågan på övervakningsböcker för villkorligt dömda samt blanketter till dagböcker i inskrivningsärenden. Det ökade behovet av övervakningsböcker, som delvis torde vara av engångsnatur, är en följd av den nya lagstiftningen om villkorlig dom. Efterfrågan på dagböcker i inskrivningsärenden blir större allteftersom aktsystem i dylika ärenden införes i domsagorna. Detta brukar ske i 4 à 5 domsagor om året. Även om någon nedgång i belastningen å förevarande post kan väntas, synes posten för nästkommande budgetår böra uppräknas med åtminstone 4 000 kronor till 8 000 kronor.

Anslaget i dess helhet skulle alltså höjas med (1 000 + 4 000) 5 000 kronor till 90 000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Justitiedepartementet: Omkostnader*
för budgetåret 1946/47 anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 90 000.

[4.] **4. Justitiedepartementet: Svensk författningssamling, förslagsanslag.** Anslaget höjdes från och med budgetåret 1942/43 från 150 000 kronor till 200 000 kronor. Enligt den senast föreliggande budgetredovisningen uppgingo utgifterna å anslaget under budgetåret 1944/45 till 176 700 kronor emot 205 900 kronor för närmast föregående budgetår. Ehuru sålunda någon minskning i belastningen uppstått, synes anslaget böra uppföras med oförändrat belopp tills erfarenhet vunnits huruvida minskningen är av stadigvarande natur.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Justitiedepartementet: Svensk författningssamling* för budgetåret 1946/47 anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 200 000.

[5.] **5. Lagberedningen, reservationsanslag.** Detta anslag, som under budgetåren 1942/43 och 1943/44 var uppfört med 45 000 kronor, höjdes av 1944 års riksdag till 55 000 kronor. Samma belopp har anvisats för nu löpande budgetår, vid vars ingång fanns en reservation å anslaget av 19 600 kronor.

Den höjning av anslaget, som vidtogs 1944, var föranledd av en från och med samma år genomförd omorganisation av beredningen, vars arbetskrafter förstärkts (jfr II ht 1944 s. 5). Under beredningens fortsatta arbete med revision av jordabalken visade det sig erforderligt att kunna rådgöra med personer, som ägde praktisk erfarenhet från skilda områden av samhällslivet. I nämnda syfte tillsattes under våren 1945 en rådgivande nämnd på åtta personer. Kostnaderna för nu löpande budgetår — som i statsverkspropositionen till 1945 års riksdag uppskattades till omkring 65 500 kronor — kunna därför antagas stiga till i runt tal 69 000 kronor. För nästa budgetår ha utgifterna uppskattats till omkring 71 000 kronor. Då emellertid en reservation från löpande budgetår på omkring 5 700 kronor torde kunna påräknas, synes en höjning av nu utgående anslag med 10 000 kronor till 65 000 kronor vara tillräckligt.

Rörande sin verksamhet under år 1945 har lagberedningen avgivit en redogörelse, vilken torde få såsom bilaga fogas vid statsrådsprotokollet.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Lagberedningen* för budgetåret
1946/47 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 65 000.

[6.] **6. Processreformen m. m., reservationsanslag.** Detta anslag, som är avsett till bestridande av kostnader för arbetet med utarbetande av följdförfattningar till nya rättegångsbalken och nya aktiebolagslagen, är i riksstaten för löpande budgetår uppfört med 55 000 kronor. Anslaget torde för nästa budgetår böra upptagas med samma belopp.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Processreformen m. m.* för budget-
året 1946/47 anvisa ett *reservationsanslag*
av kronor 55 000.

[7.] **7. Ombuden för tillsyn å tryckta skrifter, förslagsanslag.** Detta anslag är i gällande riksstat uppfört med 20 000 kronor. För nästkommande budgetår torde anslaget kunna nedsättas med 3 000 kronor till 17 000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ombuden för tillsyn å tryckta skrifter* för budgetåret 1946/47 anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 17 000.

B. Justitiekanslersämbetet.

[8.] 1. Justitiekanslersämbetet: *Avlöningar, förslagsanslag*. Anslaget är i gällande riksstat uppfört med 84 000 kronor.

Personalförteckning för justitiekanslersämbetet har fastställts av Kungl. Maj:t den 31 mars 1939 (statsliggaren s. 7). Den 15 juni 1944 har Kungl. Maj:t vidare fastställt följande avlöningsstat för ämbetet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1944/45.

Avlöningsstat.

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	kronor 48 100
2. Avlöningar till icke-ordinarie personal	» 26 900
3. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	» 9 000

Summa kronor 84 000.

Såsom ordinarie tjänstemän hos justitiekanslersämbetet äro anställda — utom justitiekanslern — byråchef, registrator, kanslibiträde och expeditiönsvakt. Ämbetets personal i övrigt utgöres av en sekreterare i lönegraden Eo 26, en extra tjänsteman å halvtid i lönegraden Ex 18 samt en tjänsteman med en genomsnittlig tjänstgöringstid av 1 ½ timme om dagen för särskild uppgift (fånglistgranskning).

I skrivelse den 15 september 1945 har *justitiekanslersämbetet* avlämnat förslag till avlönings- och omkostnadsstater för ämbetet under budgetåret 1946/47. Ämbetet har därvid hemställt *dels* att den nuvarande sekreterartjänsten överföres till ordinarie stat och *dels* att registratorstjänsten tills vidare indrages samt att i samband därmed inrättas en ny sekreterartjänst i lönegraden Eo 24.

Förslag om sekreterartjänstens upptagande på ordinarie stat har förut framförts vid flera tillfällen. Rörande frågans tidigare behandling anföres i justitiekanslersämbetets skrivelse:

E. o. sekreterartjänsten inrättades från och med budgetåret 1937/38. I sin framställning i ämnet hemställde justitiekanslersämbetet, att en ordinarie sekreterartjänst skulle inrättas. Föredragande departementschefen yttrade i statsverkspropositionen bland annat, att en förstärkning av arbetskrafterna å justitiekanslersexpeditionen framstode såsom nödvändig och att behovet av förstärkningen utan tvivel vore av stadigvarande natur (jfr II ht. 1937 s. 9). Emellertid fann departementschefen den nya tjänsten böra upptagas å extra stat, vilket ock blev riksdagens beslut. I sina petita åren 1939 och 1941 hemställde justitiekanslersämbetet om tjänstens överförande å ordinarie stat. Framställningarna vunno emellertid icke Kungl. Maj:ts bifall. I statsverkspropositionen till 1942 års riksdag förklarade chefen för justitiedepartementet — i överensstämmelse med vad som yttrats i statsverkspropositionen till 1940 års riksdag — att tvivelsutan goda skäl talade för bifall till ämbetets förslag, men att han likväl såge sig i dåvarande läge fortfarande icke i

stånd att förordas detsamma (jfr II ht. 1942 s. 10). Med hänsyn till detta uttalande ansåg ämbetet, enligt vad som anfördes i framställning om anslags-äskanden den 31 augusti 1942, sig äga utgå från att berörda fråga, utan att ånyo framföras av ämbetet, bleve föremål för övervägande och bragt till sin lösning, så snart förutsättningar därför befunnos vara för handen.

Till stöd för sin förnyade framställning i ämnet åberopar justitiekanslers-ämbetet, att en återgång till personalorganisationen före år 1937 icke är tänkbar samt att det för ämbetet framstår såsom klart, att även vid en eventuell omorganisation av ämbetet i samband med nya rättegångsbalkens ikraftträdande en tjänst i förevarande lönegrad måste finnas hos ämbetet.

Registratorstjänsten hos justitiekanslersämbetet är vakant sedan den 1 september 1945, från och med vilken dag registratorn erhållit avsked med sjukpension. I fråga om de med denna tjänst förenade arbetsuppgifterna anför ämbetet:

Enligt instruktionen har registratorn i stort sett tre huvuduppgifter: att förrätta de göromål, som sammanhånga med diarietföringen, att fullgöra de bestyr, som ankomma å registratorn i hans egenskap av redogörare samt att biträda vid granskning av arbetsförteckningar från domstolar, verk och myndigheter m. m. I och med inrättandet av kanslibiträdestjänsten från och med budgetåret 1939/1940 bortföll den första gruppen av arbetsuppgifter: diarietföringen och därmed sammanhängande göromål överfördes nämligen då å kanslibiträdet. Åt registratorn uppdrogs i stället att bereda och för justitiekanslern föredraga vissa ärenden. Av de egentliga registratorsgöromålen återstå för registratorn numera blott redogörarbestyren.

Frågan om registratorstjänstens bibehållande var föremål för prövning vid 1942 års riksdag men ställdes då på framtiden (jfr II ht 1942 s. 8). Rörande vad som då förekom lämnas i justitiekanslersämbetets skrivelse följande redogörelse.

1939 års tjänsteförteckningssakkunniga hade i sitt betänkande (SOU 1941: 17 s. 53—56) föreslagit denna tjänsts nedflyttning från lönegraden A 21 till lönegraden A 14. I yttrande häröver den 5 juli 1941 hade justitiekanslersämbetet ifrågasatt, huruvida tillräckliga skäl föreläge att för det dåvarande vidtaga sådan ändring av tjänsteförteckningen. I motiveringen för sin ståndpunkt erinrade ämbetet till en början, att innehavaren av registratorstjänsten inginge i pensionsåldern i början av år 1947. Vid denna tidpunkt — anförde ämbetet vidare bland annat — kunde ämbetets organisation ha rönt inverkan av en processreform, och måhända bedömdes då frågan om registratorstjänstens ersättande med en ny befattningshavare annorlunda än vid tiden för yttrandet. Sedan ämbetet upplyst om de förändringar beträffande arbetsuppgifterna, som vidtagits i och med inrättandet av kanslibiträdestjänsten och varom de sakkunniga icke torde ha haft kännedom, då förändringarna ännu icke kommit till uttryck i ämbetets instruktion, yttrade ämbetet, att ämbetet vore i behov väl icke av en registrator i 21 lönegraden, men av en annan rättsbildad tjänsteman, skickad att bereda och föredraga ärenden hos ämbetet.

Chefen för justitiedepartementet anförde: Förslaget om nedflyttning av registratorstjänsten från lönegraden A 21 till lönegraden A 14 anser jag mig ej böra, på skäl som anförts av justitiekanslersämbetet, tills vidare biträda. I närvarande stund skulle detta förslag icke kunna föranleda annan åtgärd än att nuvarande innehavaren av befattningen överfördes å övergångsstat, i

samband varmed en ny registratorstjänst i lönegraden A 14 borde upptagas å personalförteckningen. Härmed skulle emellertid ett föregripande hava skett av den prövning, som, på sätt justitiekanslersämbetet i sitt yttrande i ämnet närmare utvecklat, vid nuvarande registratorns avgång bör äga rum huru de göromål, som instruktionsenligt och enligt för närvarande meddelade anvisningar fullgöras av registratorn och kanslibiträdet, böra fördelas å befattningshavare i ordinarie och icke-ordinarie ställning. Med hänsyn härtill och då efter processreformens antagande en utredning om justitiekanslersämbetets organisation i varje fall bör äga rum, torde tjänsteförteckningssakkunnigas ifrågavarande förslag böra tagas under omprövning i samband härmed.

Då registratorn beviljats avsked före den tidpunkt som avsågs år 1942 och den inverkan processreformen kan öva å justitiekanslersämbetets organisation icke redan nu kan bedömas, synes ämbetet riktigast att låta med avgörandet av frågan om registratorstjänstens ersättande med annan befattning anstå ännu någon tid. I så måtto finner ämbetet dock ståndpunkt kunna tagas till berörda fråga, att en befattning i registratorns nuvarande lönegrad, A 21, avsedd för en jurist, icke behöver vara inrättad för fullgörandet av de göromål, som nu kvarstå av registratorn åvilande egentliga registratorsärenden, d. v. s. redogörarbestyren. Frågan om dessa bestyrs fullgörande finge tills vidare provisoriskt lösas, närmast så, att de uppdroges åt annan befattningshavare hos ämbetet. Vid dessa förhållanden finner ämbetet övervägande skäl tala för att registratorstjänsten tills vidare bör utgå ur avlöningsstaten.

För utförande av det arbete med handläggning av allmänna ärenden, som enligt justitiekanslersämbetets nyss återgivna redogörelse överflyttats på registratorn, ävensom vissa andra sekreterargöromål föreslår ämbetet att en ny sekreterartjänst inrättas, avsedd för en befattningshavare med hovrättsfiskalskompetens och placerad i lönegraden Eo 24. Såsom motivering här för anföres:

Såsom förut anförts har registratorn under senare år biträtt med handläggning av allmänna ärenden. Det har varit ämbetets avsikt, att vid vakans å registratorstjänsten sistnämnda arbetsuppgifter skulle bliva de huvudsakliga för den tjänsteman som komme att anställas i anledning av registratorns avgång. Denne tjänsteman skulle med andra ord fullgöra sekreterargöromål hos ämbetet. Därest ämbetet kunde förvärva en för ändamålet lämplig person, synes en bättre arbetsfördelning kunna åstadkommas inom ämbetet och möjlighet beredas för en behövlig arbetslindring såväl för justitiekanslern som för dennes närmaste medarbetare. Bland de krav som böra ställas å den nye tjänstemannen må främst nämnas en god juridisk utbildning. De vanliga tingsmeriterna äro knappast tillfyllest utan härjämte synes böra fordras, att befattningshavaren tjänstgjort i hovrätt och därunder förvärvat fiskalskompetens. Vad angår den löneställning, i vilken befattningshavaren bör placeras, må erinras, att justitiekanslersämbetet berörde denna fråga i sitt tidigare omförmälda yttrande den 5 juli 1941 över tjänsteförteckningssakkunnigas förslag om nedflyttning av registratorstjänsten. Sedan, på sätt förut nämnts, i yttrandet framhållits, att ämbetet vore i behov av en tjänsteman, skickad att bereda och föredraga ärenden hos ämbetet, anfördes vidare:

Befattningshavaren skulle till synes närmast vara placerad i samma lönegrad som nuvarande registratorn eller således i A 21. Med hänsyn till svårigheten på grund av de ringa befodringsutsikterna hos ett litet ämbetsverk att kunna förvärva och behålla en kvalificerad kraft i notaries löneställning vore det måhända lämpligt, att en sådan tjänsteman vore en icke-ordinarie befattningshavare, som under någon tid tjänstgjorde hos ämbetet men som tänkte sig sin framtida verksamhet på annat håll. Möjlighet att anlita en dylik anordning synes böra hållas öppen. Skulle en förändring beträffande registratorstjänsten nu vidtagas, torde ämbetet därför vara mest betjänt med att medel ansloges till ämbetet för inrättande av en notarietjänst i lönegraden Eo 22.

Då ämbetet avgav detta yttrande, var tanken närmast, att sistberörda anordning skulle kunna förverkligas genom att för ändamålet anlätades fiskaler i hovrätt, vilka äro placerade i Eo 22. Denna anordning, varmed fördelar otvivelaktigt skulle vara förenade, har den olägenheten, att kontinuiteten i arbetet därigenom skulle försvagas. Framhållas bör också, att en längre tids erfarenhet från justitiekanslersämbetets eget verksamhetsområde naturligen gör befattningshavaren mer skickad att fullgöra å honom ankommande arbetsuppgifter hos ämbetet. På grund härav och då svårigheter kunna möta för ämbetet att få anlita fiskaler, enär hovrätterna torde sträva efter att begränsa fiskalskaderna till i huvudsak det för hovrätterna erforderliga antalet, har ämbetet ansett, att i första hand försök borde göras att erhålla en dugande kraft, som kunde tänka sig att stanna åtminstone ej allt för kort tid hos ämbetet. Med en så låg löneställning för befattningshavaren — vilken till en början synes böra vara extra ordinarie — som Eo 22 lär det icke vara möjligt att förvärva en sådan kraft, helst som ämbetet självt ju kan erbjuda endast mycket begränsade befodringsmöjligheter. Då arbetsuppgifterna till väsentlig del äro likartade dem som åvila den nuvarande e. o. sekreteraren, skulle en placering i samma lönegrad som denne i själva verket vara naturlig. Med hänsyn till den återhållsamhet, som alltjämt lär böra iakttagas i anslagsäskanden, har ämbetet emellertid ansett sig icke för närvarande böra hemställa om befattningshavarens placering i högre lönegrad än Eo 24.

Vid anslagsberäkningen har justitiekanslersämbetet i enlighet med vad i det föregående anförts höjt anslagsposten till avlöningar till ordinarie tjänstemän med 650 kronor, motsvarande skillnaden mellan det belopp som bör beräknas till lön åt en ordinarie sekreterare och det belopp som i gällande stat upptagits för den avgångne registratorn. Med iakttagande av en beräknad löneklassuppflyttning för byråchefen, omkring 500 kronor, och med tillägg av vikariatsersättning åt sekreteraren vid byråchefsförordnande, omkring 150 kronor, har anslagsposten bestämts till $(48\,100 + 650 + 500 + 150) = 49\,400$ kronor.

Beträffande beräkningen av anslagsposten till avlöningar till icke-ordinarie personal anføres i ämbetets skrivelse:

Under anslagsposten, nu såsom nämnts 26 900 kronor, ha medel beräknats — utom för nuvarande e. o. sekreteraren, omkring 8 900 kronor — för huvudsakligen följande ändamål, nämligen dels till vikarie för justitiekanslern under dennes semester samt tjänstledighet för inspektions- och andra tjänsteresor, handläggning av särskilda ärenden och fullgörande av uppdrag såsom ordförande i nämnden för antagande av aspiranter å landsfiskals-

tjänst, dels till vikarier för övriga befattningshavare hos ämbetet vid semester och annan tjänstledighet, dels till amanuenser dels ock till nödig arbetsförstärkning. Det belopp, som i gällande stat avsetts för dessa ändamål eller i runt tal (26 900 — 8 900) 18 000 kronor, har ansetts böra bibehållas oförändrat. Visserligen utgick ämbetet i sitt yttrande år 1941 över tjänsteförteckningssakkunnigas förslag från att en minskning av den för ämbetet avsedda amanuenshjälpens sannolikt vore genomförbar, därest ämbetet erhöle en befattningshavare i föredragandeställning. Erinras bör också, att vissa arbetsuppgifter bortfallit för ämbetet genom den särskilda tvångsmedelslagens upphörande, för vilka arbetsuppgifters fullgörande ämbetet år 1943 kalkylerade med en avlöningskostnad av 2 000 kronor. Medelsbehovet för här ifrågavarande ändamål låter sig emellertid icke på förhand mera säkert förutses, och på grund härav böra dessa medel ej beräknas alltför knappt. Nämnas kan, att justitiekanslerns tjänstledighet, beviljad av Kungl. Maj:t för särskilda ärenden m. m., under sista budgetåret uppgått till omkring den dubbla beräknade tiden samt att för särskilda utredningar, som Kungl. Maj:t under budgetåret anbefallt ämbetet fullgöra, icke obetydliga belopp måst anvisas utöver de å ämbetets avlöningsstat upptagna. Med hänsyn härtill synes lämpligast, att någon reduktion av ifrågavarande medel icke vidtages.

I enlighet med det anförda föreslår ämbetet ej annan ändring beträffande denna post än en nedsättning med 900 kronor, motsvarande löneskillnaden för den nuvarade sekreteraren i Eo 26 — vilken enligt ämbetets förslag skulle överföras till ordinarie stat — och den föreslagne nye sekreteraren i Eo 24. Posten har alltså upptagits med (26 900 — 900) 26 000 kronor.

Anslagsposten till rörligt tillägg slutligen föreslås sänkt med 400 kronor till 8 600 kronor.

Anslagets slutsumma skulle alltså upptagas med (49 400 + 26 000 + 8 600) 84 000 kronor eller med oförändrat belopp.

Statskontoret har, efter remiss, förklarat sig icke ha funnit anledning till erinran mot vad justitiekanslersämbetet i remitterade framställningen anfört och hemställt.

Allmänna lönenämnden, som likaledes avgivit infordrat utlåtande i ärendet, har tillstyrkt, att den extra ordinarie sekreterarbefattningen i lönegrad Eo 26 hos justitiekanslersämbetet ombildas till en ordinarie förste byråsekreterarbefattning i lönegrad A 26. Bärande skäl ha vidare enligt lönenämndens mening anförts för förslaget att registratorsbefattningen bör utbytas mot en sekreterartjänst. Lönenämnden har därför funnit sig icke böra framställa någon erinran mot att — under förutsättning att registratorsbefattningen avföres från personalförteckningen — vid ämbetet inrättas en tjänst såsom extra ordinarie förste byråsekreterare i lönegrad Eo 24.

Departements-
chefen.

Jämlikt bemyndigande av Kungl. Maj:t har jag den 14 november 1945 tillkallat särskilda sakkunniga för att verkställa utredning angående omorganisation av justitiekanslersämbetet i anledning av processreformen jämte därmed sammanhängande frågor. Enligt direktiven skola de sakkunniga taga under övervägande, bland annat, huruvida vissa av ämbetets uppgifter lämpligen böra överlämnas till andra myndigheter eller om en uppdel-

ning av ämbetet bör komma till stånd. Under sådana förhållanden torde alltså jämt böra anstå med frågan om sekreterartjänstens överförande till ordinarie stat.

Vad angår den nu vakanta registratorstjänsten hos justitiekanslersämbetet framgår av ämbetets redogörelse, att innehavaren av denna tjänst under senare år haft att självständigt bereda och föredraga vissa ärenden. Denna anordning har nödvändiggjorts av arbetsbördan hos ämbetet. Någon lättnad i denna arbetsbörda kan icke förutses. Det är därför nödvändigt, att åt ämbetet nu beredes möjlighet att i stället för den avgångne registratorn anställa annan rättsbildad arbetskraft med kompetens att fullgöra sekreterargöromål. Enär processreformen kommer att medföra en betydande utvidgning av justitiekanslersämbetets uppgifter såsom åklagarmyndighet, kan med säkerhet förutses att behovet av en sådan arbetskraft, oberoende av hur frågan om ämbetets framtida organisation löses, kommer att bli bestående. Hinder bör därför icke möta mot att tjänsten uppföres på extra ordinarie stat.

Innehavaren av den nya befattningen bör, såsom justitiekanslersämbetet förutsatt, hava kompetens som hovrättsfiskal. En inplacering i den för extra ordinarie fiskaler gällande lönegraden Eo 22 skulle emellertid medföra, att tjänsten i realiteten bleve en genomgångspost för yngre jurister i domarkarriären. En sådan lösning skulle föranleda ständiga ombyten på tjänsten och den skulle dessutom innebära en i nuvarande läge icke önskvärd utvidgning av hovrättsfiskalskåren. För att förebygga dessa olägenheter synes befattningen, såsom ämbetet föreslagit, böra hänföras lägst till lönegraden Eo 24, en inplacering mot vilken varken statskontoret eller allmänna lönenämnden funnit anledning till erinran. Såväl den nuvarande som den nye sekreteraren torde böra tilläggas tjänstebenämningen förste byråsekreterare. Registratorstjänsten bör tills vidare avföras ur staten.

Vad justitiekanslersämbetet i övrigt anfört och yrkat har ej föranlett erinran från min sida. Anslaget torde därför böra beräknas på följande sätt.

Anslagsposten till avlöningar till ordinarie tjänstemän minskas med lönen till den avgångne registratorn, 8 500 kronor. Då posten samtidigt bör höjas med kostnaden för löneklassuppflyttning av byråchefen, 500 kronor, upptages den till $(48\,100 - 8\,500 + 500)$ 40 100 kronor.

Posten till avlöningar till icke-ordinarie personal höjes med kostnaden för den nya sekreterartjänsten eller med 8 000 kronor till $(26\,900 + 8\,000)$ 34 900 kronor.

Till rörligt tillägg beräknas oförändrat belopp, 9 000 kronor.

Anslagets slutsumma skulle alltså bli $(40\,100 + 34\,900 + 9\,000)$ 84 000 kronor eller samma belopp som i gällande stat.

I personalförteckningen torde böra vidtagas erforderliga ändringar.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels godkänna följande personalförteckning för justitiekanslersämbetet:

Personalförteckning.

Befattning

Lönegrad

Tjänstemän å ordinarie stat.

1 justitiekansler	B 3
1 byråchef	A 30
1 kanslibiträde	A 7
1 expeditivsvakt	A 5

Extra ordinarie tjänstemän i högre lönegrad än 20.

1 förste byråsekreterare	Eo 26
1 förste byråsekreterare	Eo 24;

dels fastställa följande avlöningsstat för justitiekanslersämbetet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1946/47:

Avlöningsstat.

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förlagsvis</i>	kronor 40 100
2. Avlöningar till icke-ordinarie personal ..	» 34 900
3. Rörligt tillägg, <i>förlagsvis</i>	» 9 000

Summa kronor 84 000;

dels ock till Justitiekanslersämbetet: *Avlöningar* för budgetåret 1946/47 anvisa ett *förlagsanslag* av kronor 84 000.

[9.] 2. Justitiekanslersämbetet: *Omkostnader, förlagsanslag*. Detta anslag är i riksstaten för löpande budgetår uppfört med 7 700 kronor. Justitiekanslersämbetet har i sin under föregående punkt omförmälda skrivelse den 15 september 1945 hemställt, att anslaget måtte för nästa budgetår upptagas med samma belopp.

Med biträdande härav hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till Justitiekanslersämbetet: *Omkostnader* för budgetåret 1946/47 anvisa ett *förlagsanslag* av kronor 7 700.

C. Domstolarna.**Högsta domstolen m. m.**

[10.] **1. Högsta domstolen m. m.: Avlöningar, förslagsanslag.** För högsta domstolen och nedre justitierevisionen ha hittills funnits anvisade särskilda avlöningsanslag. Anledningen härtill är, att särskilda avlöningsbestämmelser sedan gammalt gälla för högsta domstolens liksom för regeringsrättens ledamöter. I det följande framlägges emellertid förslag om lönerreglering för justitieråden av innebörd att dessa skola inordnas under civila avlöningsreglementet. Vid bifall till detta förslag torde anledning saknas att bibehålla den nuvarande anordningen med ett särskilt avlöningsanslag för dessa befattningshavare. De nuvarande båda anslagen till avlöningar till högsta domstolens ledamöter och avlöningar till befattningshavare vid nedre justitierevisionen torde alltså böra sammanslås till ett anslag med rubrik Högsta domstolen m. m.: Avlöningar.

Anslaget till avlöningar till högsta domstolens ledamöter är i gällande riksstat uppfört med 480 000 kronor. Avlöningsstat för högsta domstolen har fastställts av Kungl. Maj:t den 1 juni 1945 (statsliggaren s. 8) och är av följande lydelse.

Avlöningsstat.

1. Avlöningar till justitieråden, <i>förslagsvis</i>	kronor 475 000
1 justitieråd	kronor 21 000
23 justitieråd	» 483 000 kronor 504 000
Avgå: pensionsavdrag, <i>förslagsvis</i>	» 29 000
	kronor 475 000
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl.	
Maj:t, <i>förslagsvis</i>	» 5 000
	Summa kronor 480 000.

Nedre justitierevisionens avlöningsanslag är för innevarande budgetår upptaget med 686 500 kronor. För befattningshavare vid nedre justitierevisionen har fastställts personalförteckning den 9 juni 1939 (ändr. den 15 maj 1942) och avlöningsstat den 1 juni 1945 (statsliggaren s. 8 f.). Personalförteckningen upptager, bland annat, 27 revisionssekreterare i A 30 och 4 protokollssekreterare i A 22. Avlöningsstaten är fastställd att tillämpas under budgetåret 1945/46 och upptager följande anslagsposter.

Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	kronor 468 500
Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl.	
Maj:t, <i>förslagsvis</i>	» 3 200
Avlöningar till icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	» 128 600
Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	» 86 200
	Summa kronor 686 500.

Från anslagsposten till avlöningar till icke-ordinarie personal, vilken post icke må överskridas utan medgivande av Kungl. Maj:t, skall bland annat utgå avlöning till extra revisionssekreterare, d. v. s. den som, utan att tjäns-göra som vikarierande revisionssekreterare, förordnats att fullgöra på revisionssekreterare ankommande göromål. Såsom posten beräknats bereder den nedre revisionen möjlighet att ha anställda fem extra revisionssekreterare under hela året och ytterligare en extra revisionssekreterare under halva året, vilket möjliggör en utökning av antalet extra revisionssekreterare i förhållande till näst föregående budgetår med en extra revisionssekreterare under hela året. Såsom framgår av 1945 års statsverksproposition (II ht 1945 s. 10 f.) har anslagsökningen föranletts av den ökade tillströmningen av mål i högsta domstolen. Av vad dåvarande departementschefen å anförda ställe yttrat framgår vidare, att anslagspostens uppförande förslagsvis föranletts av det då pågående utredningsarbetet rörande åtgärder till nedbringande av arbetsbalansen i högsta domstolen. Detta utredningsarbete har numera föranlett viss lagstiftning avseende ändringar i 30 kap. rättegångsbalken i 1734 års lag m. m. (SFS 1945 nr 160—162), vilken lagstiftning varit i tillämpning sedan den 1 juni 1945.

I Kungl. Maj:ts proposition i ämnet till 1945 års riksdag anförde departementschefen (prop. nr 251 s. 37 f.), att den ökning av högsta domstolens arbetsbörda, som de i propositionen föreslagna fullföljdsreglerna beräknades medföra, komme att öka arbetsbördan för nedre revisionen, i anledning varav påkallades åtgärder för stärkande av arbetskrafterna därstädes. Av hänsyn till den ökning av personalen i nedre revisionen som kunde väntas bli erforderlig hade — erinrade departementschefen — nu förevarande anslagspost för innevarande budgetår uppförts förslagsvis, därvid förutsatts att posten skulle maximeras av Kungl. Maj:t.

I skrivelse den 30 augusti 1945 har *nedre justitierevisionen* framlagt förslag rörande medelsbehovet för nästa budgetår. Under åberopande av det ökade personalbehov som uppkommit på grund av den nya fullföljdsordningen har nedre revisionen därvid begärt medel till förstärkning såväl av antalet revisionssekreterare som av personalen i övrigt. I detta hänseende åberopar nedre revisionen sitt i förenämnda proposition (s. 30) refererade remissyttrande, enligt vilket för arbetets behöriga gång efter fullt genomförd reform ytterligare 7 revisionssekreterare, en protokollssekreterare, en eller 2 amanuenser samt 5 skrivbiträden beräknats bli erforderliga. Då verkningarna av den nya fullföljdsordningen ännu blott till en ringa del hunnit göra sig gällande, har nedre revisionen ansett sig icke kunna i vidare mån än som i nämnda remissyttrande skett bedöma behovet av förstärkning av nedre revisionens arbetskrafter. Emellertid har nedre revisionen framhållit, att den beräknade personalförstärkningen också nödvändiggjorde anställande av ytterligare en expeditiönsvakt.

De ökade protokollssekreterargöromålen anser nedre revisionen böra anförtros åt en amanuens med tilläggsarvode. Härom anföres:

Vad angår protokollssekreterartjänsten må nämnas, att för närvarande en av amanuenserna i nedre revisionen i enlighet med Kungl. Maj:ts beslut den 3 juli 1942 uppehåller en vakant protokollssekreterartjänst, därvid avlöningen utgår i form av vikariatslön. Då denna avlöningsform dock icke synes vara tillämplig i fråga om den nu föreslagna protokollssekreterartjänsten, torde åt nedre revisionen inrymmas befogenhet att förordna en av amanuenserna i nedre revisionens kansli att fullgöra protokollssekreterargöromål och att därvid tillerkänna honom, utöver amanuenslönen, ett arvode motsvarande skillnaden mellan vikariatslön å protokollssekreterartjänst och amanuenslönen jämte nu utgående tillägg av 31 procent beräknat å denna skillnad eller tillhoppa 1 675 kronor.

Kostnaderna för de föreslagna personalförstärkningarna skulle enligt nedre revisionens beräkningar bliva 89 817 kronor för 7 extra revisionssekreterare, 1 675 kronor för arvode till en amanuens med protokollssekreterargöromål, 11 543 kronor för 2 amanuenser i lönegraden Eo 16, 13 692 kronor för 5 skrivbiträden i lönegraden Ex 2 samt 3 419 kronor för en expeditionsvakt i lönegraden Eo 5. Anslagsökningen skulle med $(78\,477 - 1\,675 + 10\,038 + 11\,910 + 2\,955 =)$ 105 055 kronor belasta anslagsposten till *avlöningar till icke-ordinarie personal* vilken därför beräknats till $(128\,600 + 105\,055 =)$ 233 655 kronor. Nedre revisionen har därjämte hemställt, att denna post alltjämt måtte uppföras förslagsvis, dock med rätt för nedre revisionen att allenast med Kungl. Maj:ts medgivande överskrida densamma. Posten till *rörligt tillägg* föreslås med hänsyn till de begärda personalförstärkningarna höjd med $(11\,340 + 1\,505 + 1\,782 + 464 =)$ 15 091 kronor till 101 291 kronor.

Statskontoret har i infordrat yttrande över anslagsäskandena ansett sig sakna nödiga hållpunkter för bedömande av det ökade personalbehovet samt i övrigt icke funnit anledning till annat uttalande än att medel för nyanställande av amanuenser hos nedre justitierevisionen borde beräknas efter en placering i 15 lönegraden, till vilken amanuenser vid administrativa ämbetsverk i regel till en början hänfördes.

I detta sammanhang torde vidare få anmälas frågan om lönereglering för den protokollssekreterare som förestår den s. k. särskilda avdelningen inom nedre revisionens kansli. Till denne protokollssekreterare utgår nu ett arvode av 1 000 kronor.

I sitt den 21 maj 1941 avgivna betänkande, del I (SOU 1941: 17) ha 1939 års tjänsteförteckningssakkunniga förordnat, att ifrågavarande protokollssekreterare uppflyttas till sekreterare i lönegraden A 24. Härom anföres i betänkandet:

Den protokollssekreterare, som förestår den s. k. särskilda avdelningen inom nedre justitierevisionens kansli, har väsentligen andra arbetsuppgifter än övriga protokollssekreterare. Kansliets särskilda avdelning intar, enligt vad nedre justitierevisionen framhållit, en organisatoriskt så självständig ställning, att föreståndarens härav följande särställning bland kansliets befattningshavare borde komma till uttryck genom tjänstens ombildning och

uppflyttning i högre lönegrad. Det skulle vidare enligt nedre justitierevisionen vara till fördel för rekryteringen att hava tillgång till en tjänst i högre lönegrad än protokollssekreterare.

Med beaktande av vad nedre justitierevisionen sålunda anförde och då ifrågavarande protokollssekreterare enligt arbetsordningen har att på eget ansvar handlägga och föredraga vissa administrativa ärenden, anse sig de sakkunniga böra föreslå, att befattningen uppflyttas till sekreterarbefattning i lönegraden A 24. De sakkunniga förutsätta härvid, att nu utgående särskilda arvoden å tillhoppa 1 000 kronor för tjänstgöring å mottagningsroteln indragas.

I enlighet med vad chefen för finansdepartementet anförde i 1942 års statsverksproposition (För flera huvudtitlar gemensamma frågor s. 9) har emellertid frågan om löneställningen för protokollssekreterarna vid nedre justitierevisionen i avbidan på genomförandet av processreformen hittills icke upptagits till prövning.

I skrivelse den 18 september 1945 har *innehavaren av ifrågavarande befattning* hemställt, att denna från och med nästa budgetår ersättes med en tjänst såsom byrådirektör eller förste protokollssekreterare i lönegraden Eo 26. Såsom stöd för framställningen åberopas särskilt, att arbetsuppgifterna för kansliföreståndaren ökats, bland annat, genom den redan nu genomförda organisatoriska förändringen i nedre revisionen. Ifrågavarande tjänst vore med hänsyn till arbetets art närmast att jämföra med de i 26 eller 27 lönegraderna placerade hovrättssekreterartjänsterna.

I yttrande över framställningen har *nedre justitierevisionen* — med hänsyn dels till att föreståndaren för den särskilda avdelningen inom nedre revisionens kansli har väsentligen andra arbetsuppgifter än övriga protokollssekreterare, dels till att dessa arbetsuppgifter ökats på grund av den från och med den 1 juni 1945 tillämpade nya fullföljdsordningen — funnit skäligt, att det denne tillkommande arvodet inarbetas i lönen och att han erhåller ändrad tjänsteställning. Nedre revisionen har därför tillstyrkt framställningen.

Statskontoret har, efter remiss, förordnat att tjänsten i anslutning till tjänsteförteckningssakkunnigas förslag — mot vilket ämbetsverket tidigare icke framställt erinran — placeras i lönegraden A 24. Vid bifall härtil borde innehavaren erhålla tjänstebenenämningen förste protokollssekreterare.

Allmänna lönenämnden, som jämväl avgivit infordrat utlåtande över framställningen, har därvid erinrat att lönenämnden i yttrande den 15 september 1941 över tjänsteförteckningssakkunnigas betänkande uttalat, att prövningen av protokollssekreterarnas lönegradsplacering borde anstå i avbidan på slutförandet av pågående utredning om en reformering av processförfarandet och därav påkallade organisatoriska anordningar. Då processreformen ännu ej genomförts och de av denna reform påkallade organisatoriska ändringarna såvitt lönenämnden hade sig bekant ännu ej till fullo utretts eller låte sig överblicka, funne lönenämnden sig böra i anledning av den nu förevarande remissen intaga samma ståndpunkt, som kommit till uttryck i lönenämndens omförmälda utlåtande. Därest det emellertid skulle anses, att någon förbättring av ifrågavarande tjänstemans löneställning nu borde vidtagas, ville lönenämnden icke framställa erinran mot tjänstens placering i lönegrad A 24.

I enlighet med vad chefen för finansdepartementet i annat sammanhang anför torde justitieråden från och med budgetåret 1946/47 böra inordnas under civila avlöningsreglementet.

Beträffande den av nedre justitierevisionen tidigare i anledning av den nya fullföljdsordningen påkallade förstärkningen av arbetskrafterna uttalade min företrädare i ämbetet, att den erforderliga personalökningen ej torde kunna närmare fastställas, förrän erfarenheter vunnits i fråga om det nya systemets verkningar. Dessa verkningar antogs ej kunna göra sig fullt gällande förrän mot slutet av år 1945. Någon uppräknings av anslaget vidtogs ej, utan nedre revisionens icke-ordinariepost, som i statsverkspropositionen upptagits förslagsvis för detta ändamål, förutsattes skola överskridas med erforderligt belopp (jfr prop. 251/1945 s. 38).

På grund av det nya fullföljdssystemet har, enligt vad jag inhämtat, personalen vid nedre justitierevisionen under höstens lopp successivt utökats. Den 1 december 1945 motsvarade förstärkningen vad nedre revisionen enligt vad förut anförts ursprungligen för sådant ändamål ansett erforderligt. För nästa budgetår synes man därför böra räkna med hela den av nedre revisionen nu begärda personalökningen, d. v. s. 7 extra revisionssekreterare, 2 amanuenser, därav en med tilläggsarvode, en expeditionsvakt och 5 skrivbiträden. Med anledning av statskontorets anmärkning rörande amanuensernas lönegradsplacering må framhållas, att dessa befattningshavare på grund av de speciella rekryteringssvårigheterna i nedre revisionen sedan gammalt anställts i 16 lönegraden. Någon ändring härutinnan torde ej böra ske.

Då tillräckliga erfarenheter av det nya fullföljdssystemets verkningar alltjämt icke vunnits, synes nedre revisionens anslagspost till icke-ordinarie personal även under nästa budgetår böra upptagas förslagsvis. Den bör emellertid liksom för närvarande maximeras av Kungl. Maj:t och jag förutsätter, att personalökning utöver ramen för det anvisade beloppet ej heller i fortsättningen skall medgivas i större omfattning än som kan visa sig nödvändigt för arbetsbalansens nedbringande.

Beträffande de nu i 22 lönegraden placerade protokollssekreterarna ha 1939 års tjänsteförteckningssakkunniga föreslagit, å ena sidan, att den protokollssekreterare som förestår den särskilda avdelningen inom nedre revisionens kansli uppflyttas till A 24 och, å andra sidan, att övriga protokollssekreterare nedflyttas till A 21. För samtliga har emellertid löneställningsfrågan fått vila i avbidan på att de av processreformen betingade organisatoriska förändringarna i nedre revisionen skola kunna närmare överblickas.

I fråga om kansliföreståndaren kan numera med säkerhet förutses, att denne även efter processreformens genomförande kommer att anförtrösa uppgifter av så kvalificerad art att de motivera en inplacering i åtminstone 24 lönegraden. Ett fortsatt dröjsmål med en uppflyttning av ifrågavarande protokollssekreterartjänst skulle dessutom i nuvarande läge framstå såsom särskilt obilligt med hänsyn till att dess innehavare genom den nya fullföljdsordningen fått en betydligt tyngre och mera svårbemästrad arbetsbörda än tidigare. Då det till denne protokollssekreterare nu utgående arvodel å

1 000 kronor samtidigt skulle bortfalla, innebär löneregleringen i själva verket endast en evalvering av detta arvode. Befattningshavaren bör i samband med förändringen erhålla benämningen förste protokollssekreterare.

Vad angår övriga protokollssekreterartjänster saknas anledning att nu genomföra tjänsteförteckningssakkunnigas förslag om inplacering av dessa befattningar i 21 lönegraden men tjänsterna böra, i den mån de bliva lediga, vakanssättas. Så har enligt beslut av Kungl. Maj:t den 3 juli 1945 redan skett beträffande en protokollssekreterartjänst.

I enlighet med det anförda torde anslaget till avlöningar för högsta domstolen och nedre justitierevisionen böra beräknas på följande sätt.

Under anslagsposten till avlöningar till ordinarie tjänstemän beräknas *dels* 500 200 kronor till avlöningar till justitieråden och *dels* 469 500 kronor till avlöningar till befattningshavare vid nedre justitierevisionen. Förstnämnda belopp motsvarar avlöningskostnaderna för justitieråden efter den föreslagna löneregleringen och sistnämnda belopp det i gällande stat för avlöningar till ordinarie befattningshavare vid nedre revisionen uppförda beloppet med tillägg av 1 000 kronor, utgörande den ökade lönekostnaden i anledning av kansliföreståndartjänstens uppflyttning från A 22 till A 24. Posten bestämmes alltså till (500 200 + 469 500) 969 700 kronor.

De i högsta domstolens och nedre justitierevisionens gällande avlöningsstater upptagna anslagsposterna till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, å 5 000 kronor resp. 3 200 kronor sammanslås, varvid dock sistnämnda post först nedsättes med det nu till kansliföreståndaren utgående arvodet å 1 000 kronor. Posten beräknas alltså till (5 000 + 2 200) 7 200 kronor.

Anslagsposten till avlöningar till icke-ordinarie personal bestämmes till det av nedre revisionen beräknade beloppet (233 655) 233 700 kronor.

Till rörligt tillägg beräknas 38 900 kronor för justitieråden och (101 291) 101 300 kronor för befattningshavare vid nedre revisionen eller sammanlagt 140 200 kronor.

Samtliga anslagsposter uppföras förslagsvis.

Anslagets slutsumma blir i enlighet med det sagda (969 700 + 7 200 + 233 700 + 140 200) 1 350 800 kronor.

För högsta domstolen och nedre justitierevisionen bör fastställas personalförteckning upptagande såväl justitieråden som befattningshavarna vid nedre justitierevisionen.

På grund av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels godkänna följande personalförteckning för högsta domstolen och nedre justitierevisionen:

Personalförteckning.

Befattning

Lönegrad

Tjänstemän å ordinarie stat.

24 justitieråd, lön enligt särskilda bestämmelser	—
27 revisionssekreterare	A 30
1 förste protokollssekreterare	A 24
3 protokollssekreterare	A 22
2 registratorer	A 22
1 kanslist	A 21
1 kontorist	A 9
1 förste expeditionsvakt	A 7
1 kanslibitråde	A 7
5 expeditionsvakter	A 5
14 kontorsbiträden	A 4

För tjänstgöring i högsta domstolen.

1 förste expeditionsvakt	A 7
2 expeditionsvakter	A 5;

dels fastställa följande avlöningsstat för högsta domstolen och nedre justitierevisionen, att tillämpas under budgetåret 1946/47:

Avlöningsstat.

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, förlagsvis	kronor	969 700
2. Arvoden och särskilda ersättningar, be- stämda av Kungl. Maj:t, förlagsvis	»	7 200
3. Avlöningar till icke-ordinarie personal, förlagsvis	»	233 700
4. Rörligt tillägg, förlagsvis	»	140 200

Summa kronor 1 350 800;

dels ock till Högsta domstolen m. m.:

Avlöningar för budgetåret 1946/47 anvisa

ett förlagsanslag av kronor 1 350 800.

[11.] 2. Högsta domstolen m. m.: Omkostnader, förlagsanslag. Anslaget, som åren närmast efter krigsutbrottet sänktes från 51 600 kronor till 42 500 kronor, har sedermera åter höjts. För budgetåren 1943/44—1945/46 ha anvisats resp. 45 500 kronor, 47 000 kronor och 48 500 kronor.

I den för nedre justitierevisionen den 1 juni 1945 fastställda omkostnadsstaten är anslagsposten till sjukvård m. m. upptagen med förlagsvis 3 000 kronor samt anslagsposten till expenser med förlagsvis 42 000 kronor. Av sistnämnda post må förlagsvis 7 000 kronor tagas i anspråk för bränsle, lyse och vatten samt högst 35 000 kronor för övriga expenser.

I sin under nästföregående punkt omnämnda skrivelse den 30 augusti 1945 har *nedre justitierevisionen* begärt ökad medelsanvisning såväl till sjukvård som till bränsle, lyse och vatten och övriga expenser.

Posten till *s j u k v å r d m. m.*, som enligt vad nedre revisionen upplyser under sistförflutna budgetår belastats med 5 254 kronor, föreslås höjd med 2 000 kronor med hänsyn till den förstärkning av arbetskrafterna, var-till medel begärts under näst föregående punkt.

Höjningen av delposten till *b r ä n s l e, l y s e o c h v a t t e n* motiveras med att de verkliga kostnaderna för ändamålet under budgetåret 1944/45 uppgått till 8 580 kronor och att någon minskning av dem icke torde kunna emotses. För ändamålet begäres en ökning med 1 500 kronor.

Kostnaderna för *ö v r i g a e x p e n s e r* — under sistförflutna budgetår uppgående till 31 540 kronor — beräknas för nästa budgetår till 39 800 kronor, därav 10 800 kronor för städning och renhållning, 12 000 kronor för skrivmaterialier, 3 200 kronor för telefonavgifter, 5 400 kronor för inventarier samt 8 400 kronor för litteratur m. m. Detta innebär, att anslagshöjningar begäras till städning och renhållning, skrivmaterialier samt inventarier. Rörande den närmare beräkningen av beloppen anföres i nedre revisionens skrivelse:

Storleken av kostnaderna för städning och renhållning är betingad av dels det procenttal, efter vilket ersättning utgår enligt kollektivavtal beträffande städning, och dels priserna å rengörings- och tvättmedel. Med hänsyn till det från den 1 januari 1945 gällande kollektivavtalet torde kostnaderna för innevarande budgetår kunna beräknas uppgå till i runt tal 10 800 kronor. I betraktande härav och då en lokalutökning otvivelaktigt blir av behovet påkallad har nedre revisionen icke ansett sig kunna för budgetåret 1946/47 räkna med lägre belopp än 10 800 kronor.

Vad angår skrivmaterialier uppgick kostnaden härför under nästföregående budgetår till 9 780 kronor mot beräknade 7 500 kronor. För innevarande budgetår torde kostnaden komma att uppgå till 12 000 kronor mot beräknade 8 000 kronor. Detta sammanhänger med den ökade föredragningen i högsta domstolen. Storleken av dessa kostnader för nästkommande budgetår blir beroende av storleken av ökningen i högsta domstolens arbetsprodukt, då denna ökning givetvis inverkar på förbrukningen av skrivmaterialier av olika slag (stenciler, färgband, papper). Med hänsyn härtill torde kostnaden för skrivmaterialier för budgetåret 1946/47 icke kunna sättas lägre än till 12 000 kronor.

Beträffande telefonavgifter torde dessa böra för nästkommande budgetår beräknas till samma belopp som för innevarande budgetår eller 3 200 kronor.

Storleken av kostnaderna för inventarier blir självfallet beroende av ovanberörda ökning av högsta domstolens arbetsprodukt. Till erforderliga nya skrivbiträden tarvas nya skrivmaskiner. Även om för närvarande svårighet möter för nyanskaffning genom inköp — varför nedre revisionen till täckande av redan under innevarande budgetår uppstående behov av utökning av skrivmaskinsbeståndet måhända blir nödsakad förhyra erforderliga maskiner — torde under nästföljande budgetår behövt antal maskiner kunna inköpas. Engångskostnaden för 5 skrivmaskiner torde kunna skattas till cirka 2 500 kronor. Vidare böra minst två äldre maskiner utbytas. Kostnaden härför torde kunna beräknas till 800 kronor. Underhållet av skrivmaskiner och stencileringsmaskin har hittills dragit en årlig kostnad överstigande 1 100

kronor. För underhåll och nyanskaffning av övriga inventarier torde — även med iakttagande av sträng sparsamhet — få beräknas 1 000 kronor. Med hänsyn till det anförda torde vad inventarier beträffar kostnaderna för budgetåret 1946/47 icke kunna beräknas till lägre belopp än (2 500 + 800 + 1 100 + 1 000 =) 5 400 kronor.

Posten litteratur har för innevarande år beräknats till 8 400 kronor och torde icke heller för nästkommande budgetår kunna beräknas till lägre belopp.

Såsom delposten övriga expenser sålunda beräknats skulle en höjning av posten behöva ske med 4 800 kronor.

Anslaget i dess helhet skulle enligt vad sålunda anförts höjas med (2 000 + 1 500 + 4 800) 8 300 kronor till 56 800 kronor.

Statskontoret har i infordrat yttrande lämnat nedre revisionens framställning i förevarande del utan erinran.

Den under näst föregående punkt föreslagna personalförstärkningen kommer att medföra ökade utgifter jämväl under förevarande anslag. Nedre revisionens begäran om ökning av posten till sjukvård m. m., vilken post under de tre senast förflutna budgetåren måst överskridas med relativt betydande belopp, torde därför böra bifallas, likaså framställningen om ytterligare medel till övriga expenser. Även till bränsle, lyse och vatten torde böra anvisas ökade medel, enär det för sådant ändamål nu disponerade beloppet under en följd av år visat sig otillräckligt.

På grund av det anförda tillstyrker jag, att förevarande anslag i enlighet med nedre revisionens förslag höjes med 8 300 kronor till 56 800 kronor.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Högsta domstolen m. m.*: Omkostnader för budgetåret 1946/47 anvisa ett förslagsanslag av kronor 56 800.

**Departements-
chefen.**

[12.] **3. Högsta domstolen m. m.: Bidrag till Nytt juridiskt arkiv.** Till bidrag till utgivande av Nytt juridiskt arkiv är i riksstaten för löpande budgetår uppfört ett anslag å 2 000 kronor. Någon anledning att ändra anslaget föreligger ej.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Högsta domstolen m. m.*: Bidrag till Nytt juridiskt arkiv för budgetåret 1946/47 anvisa ett anslag av kronor 2 000.

Regeringsrätten.

[13.] 4. **Regeringsrätten: Avlöningar, förslagsanslag.** Anslaget är i gällande riksstat uppfört med 149 700 kronor.

Personalförteckning för regeringsrätten har fastställts av Kungl. Maj:t den 31 mars 1939. Antalet regeringsråd utgör för närvarande sju. Enär regeringsråden, i likhet med justitieråden, icke åtnjuta lön enligt civila avlöningsreglementet, upptager förteckningen ej andra tjänstemän än en förste expeditionsvakt i A 7 och en expeditionsvakt i A 5.

Den 15 maj 1942 har Kungl. Maj:t fastställt följande avlöningsstat för regeringsrätten, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1942/43.

Avlöningsstat.

1. Avlöningar till regeringsråden, <i>förslagsvis</i>	kronor 140 400
1 regeringsråd	kronor 21 000
6 regeringsråd	» 126 000 kronor 147 000
Avgå: pensionsavdrag, <i>förslagsvis</i>	» 6 600
	Kronor 140 400
2. Avlöningar till övriga ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	» 7 900
3. Avlöningar till icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	» 100
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	» 1 300
	Summa kronor 149 700.

I enlighet med vad chefen för finansdepartementet i annat sammanhang anför böra regeringsråden samtidigt med justitieråden inordnas under civila avlöningsreglementet.

Med anledning av den betydande ökning av regeringsrättens arbetsbörda, som inträtt under de senaste åren, torde det bli nödvändigt att under nästa budgetår förstärka regeringsrättens arbetskrafter (jfr II ht 1945 s. 14 f.). Inom justitiedepartementet har därför utarbetats förslag till lag om tillfällig ökning av regeringsrådets antal, avsedd att träda i kraft den 1 oktober 1946. Enligt förslaget, som denna dag remitteras till lagrådet, skall regeringsrätten intill den 30 september 1949 eller, om särskilda förhållanden föranleda därtill, den tidigare dag som Kungl. Maj:t bestämmer, utgöras av tio regeringsråd. Därefter skall antalet regeringsråd, i den mån sådant i följd av inträffade ledigheter kan ske, nedbringas till sju. Under den tid så lämpligen kan ske med hänsyn till regeringsrådets antal, skall regeringsrätten arbeta på två avdelningar.

Vid bifall till detta förslag har man alltså att för nästa budgetår räkna med ytterligare tre regeringsråd från och med den 1 oktober 1946. Anslaget bör därför beräknas på följande sätt.

Under en anslagspost till *avlöningar till ordinarie tjänstemän* beräknas *dels* 192 200 kronor till avlöningar åt 10 regeringsråd, därav 3 från och med den 1 oktober 1946, och *dels* 7 900 kronor, motsvarande det

i gällande stat upptagna beloppet till avlöningar åt övriga ordinarie tjänstemän. Vid beräkningen av förstnämnda belopp har hänsyn tagits till den föreslagna löneregleringen för regeringsråden. Posten bestämmes alltså till (192 200 + 7 900) 200 100 kronor.

Till avlöningar till icke-ordinarie personal beräknas liksom för närvarande förslagsvis 100 kronor.

Kostnaderna för rörligt tillägg beräknas till 14 900 kronor för regeringsråden och 1 300 kronor för övriga befattningshavare eller till sammanlagt 16 200 kronor.

Anslagets summa skulle i enlighet härmed bliva (200 100 + 100 + 16 200) 216 400 kronor.

Regeringsråden böra upptagas i regeringsrättens personalförteckning.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels godkänna följande personalförteckning för regeringsrätten:

Personalförteckning.

Befattning	Lönegrad
Tjänstemän å ordinarie stat.	

10 regeringsråd,¹ lön enligt särskilda bestämmelser.... —

1 förste expeditionsvakt A 7

1 expeditionsvakt A 5;

¹ Av dessa befattningar skola tre inrättas från och med den 1 oktober 1946.

dels fastställa följande avlöningsstat för regeringsrätten, att tillämpas under budgetåret 1946/47:

Avlöningsstat.

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, *förslagsvis* kronor 200 100

2. Avlöningar till icke-ordinarie personal, *förslagsvis* » 100

3. Rörligt tillägg, *förslagsvis* » 16 200

Summa kronor 216 400;

dels ock till Regeringsrätten: Avlöningar för budgetåret 1946/47 anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 216 400.

[14.] 5. Regeringsrätten: Omkostnader, *förslagsanslag*. Anslaget är i gällande riksstat uppfört med 5 000 kronor.

Den för anslagets disponerande gällande omkostnadsstaten upptager, förutom en post till sjukvård m. m. å förslagsvis 100 kronor, en post till utgifter å förslagsvis 4 900 kronor. Av denna post må förslagsvis 1 000 kronor

tagas i anspråk för bränsle, lyse och vatten samt högst 3 900 kronor för övriga expenser.

Vid bifall till det under näst föregående punkt omförmälda förslaget om utökning av regeringsrådets antal kommer regeringsrätten från och med den 1 oktober 1946 att normalt arbeta på två avdelningar. Då detta kommer att medföra betydligt ökade expensutgifter, torde förevarande anslag för nästa budgetår böra höjas med förslagsvis 2 000 kronor till 7 000 kronor.

Jag hemställer i enlighet härmed, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Regeringsrätten: Omkostnader* för
budgetåret 1946/47 anvisa ett *förslagsanslag*
av kronor 7 000.

[15.] **6. Regeringsrätten: Regeringsrättens årsbok, förslagsanslag.** Anslaget är i riksstaten för löpande budgetår uppfört med 14 300 kronor.

Enligt kontrakt som årligen avslutas mellan Kungl. Maj:t och aktiebolaget P. A. Norstedt & Söner, vilket bolag ombesörjer utgivandet av regeringsrättens årsbok, utgår till bolaget bidrag härför av statsmedel med en summa i ett för allt. Statsverket erhåller visst antal exemplar av publikationen utan särskild kostnad. Såsom utgångspunkt för avtalet gäller, att bokens omfång icke får överstiga visst antal sidor. Bidraget, som tidigare under ett flertal år utgjort 12 000 kronor, har för åren 1944 och 1945 höjts till 14 250 kronor. Höjningen vidtogs för att möjliggöra en utförligare redigering av årsbokens notisavdelning såvitt avser sådana mål och ärenden som avgjorts på finansdepartementets föredragning (jfr II ht 1945 s. 16).

Den i det föregående föreslagna utökningen av regeringsrådets antal kommer att medföra en avsevärd ökning av det årliga antalet i regeringsrätten avgjorda mål. Under förutsättning att utformningen av referat och notiser i regeringsrättens årsbok framgent skall äga rum enligt hittills tillämpade principer, följer härav, att årsbokens omfång måste utökas och anslaget till årsbokens utgivande höjas. Förstärkningen av regeringsrättens arbetskrafter är emellertid avsedd att genomföras först från och med den 1 oktober 1946. Enär bidraget till årsboken utbetalas under senare hälften av året näst efter det, bidraget avser, kommer det ökade anslagsbehovet att göra sig gällande först under budgetåret 1947/48. För nästa budgetår torde förevarande anslag därför kunna bibehållas vid nu anvisat belopp.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Regeringsrätten: Regeringsrättens*
årsbok för budgetåret 1946/47 anvisa ett *för-*
slagsanslag av kronor 14 300.

Hovrätterna.

[16.] **7. Hovrätterna: Avlöningar, förslagsanslag.** Anslaget är i gällande riksstat uppfört med 2 151 700 kronor.

Personalförteckning för hovrätterna har fastställts av Kungl. Maj:t den 17 juni 1943 (ändr. $\frac{2}{6}$ 1944 o. $\frac{15}{6}$ 1945; statsliggaren s. 11 f.). Under rubriken tjänstemän å ordinarie stat upptager förteckningen för envar av hovrätterna, bland annat, en president och en hovrättssekreterare. Presidenterna äro alla placerade i lönegraden B 3. Av hovrättssekreterarbefattningarna äro de vid Svea och Göta hovrätter placerade i lönegraden A 27 samt de vid skånska och norrländska hovrätterna i lönegraden A 26. Såsom extra ordinarie tjänstemän i högre lönegrad än 20 upptager personalförteckningen, för Svea hovrätt 16 assessorer och 20 fiskaler, för Göta hovrätt 8 assessorer och 10 fiskaler, för hovrätten över Skåne och Blekinge 5 assessorer och 6 fiskaler samt för hovrätten för Övre Norrland 2 assessorer och 3 fiskaler. Enligt anmärkning till personalförteckningen må, i den mån så erfordras på grund av att hovrätternas befattningshavare tagas i anspråk för uppdrag utom hovrätterna, förordnas högst 45 assessorer utöver de i förteckningen angivna. Assessorerna och de extra ordinarie fiskalerna äro placerade i lönegraderna Eo 29 resp. Eo 22.

Den 15 juni 1945 har Kungl. Maj:t fastställt följande avlöningsstat för hovrätterna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1945/46.

Avlöningsstat.*Svea hovrätt.*

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	kronor	480 600
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	»	30 200
3. Avlöningar till icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	»	490 600
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	»	132 800
Summa kronor		1 134 200

Göta hovrätt.

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	kronor	227 700
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t	»	14 000
3. Avlöningar till icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	»	238 800
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	»	62 800
Summa kronor		543 300

Hovrätten över Skåne och Blekinge.

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	kronor	141 600
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t	»	7 000
3. Avlöningar till icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	»	125 000
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	»	36 100
Summa kronor		309 700

Hovrätten för Övre Norrland.

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	kronor	72 200
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t	»	2 900
3. Avlöningar till icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	»	72 500
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	»	16 900
Summa kronor		164 500.

Antalet ordinarie ledamöter utgör i Svea hovrätt 41, därav ett krigshovrättsråd, i Göta hovrätt 20, i hovrätten över Skåne och Blekinge 11 samt i hovrätten för Övre Norrland 5. Till extra ledamöter finnas i innevarande budgetårs stat medel anvisade för samtliga hovrätter, nämligen till 6 dylika ledamöter i Svea hovrätt, 4 i Göta hovrätt, 2 i hovrätten över Skåne och Blekinge samt en under halva året i hovrätten för Övre Norrland. Dessa medel må emellertid delvis disponeras allenast i den utsträckning, som erfordras på grund av ökning i arbetsbördan, som föranledes av vidgad användning i hovrätterna av muntligt förhandlingssätt. Denna förutsättning gäller beträffande 7 av de beräknade extra ledamöterna, därav 4 i Svea hovrätt, 2 i Göta hovrätt samt en i hovrätten över Skåne och Blekinge. De för dessa ledamöter anvisade medlen ställas till förfogande efter särskilt medgivande av Kungl. Maj:t (jfr II ht 1945 s. 37). Under senare halvåret 1945 har sådant medgivande lämnats avseende 2 ledamöter i Svea hovrätt samt en ledamot i vardera av Göta hovrätt och skånska hovrätten.

Krigshovrätten, som är en särskild avdelning av Svea hovrätt, består av ordföranden och ytterligare en ledamot å Svea hovrätts sjunde division, krigshovrättsrådet samt två militära ledamöter. Den efter krigsutbrottet inträffade starka ökningen av krigshovrättens arbetsbörda har föranlett, att krigshovrättens arbetskrafter behövt förstärkas i relativt betydande omfattning. En närmare redogörelse för de åtgärder, som vidtagits i detta hänseende, lämnades i fjolårets statsverksproposition (II ht s. 18 f.). Medel för förstärkning av krigshovrättens arbetskrafter ha icke anvisats särskilt, utan vederbörande anslagsposter ha fått överskridas med för ändamålet erforderliga belopp.

Rörande antalet extra fiskaler och antalet fiskalsaspiranter ha bestämmelser meddelats i samband med avlöningsstatens fastställande. Enligt dessa bestämmelser äga hovrätterna för fullgörande av fiskalsgöromål tills vidare eller

för viss tid anställa extra fiskaler i lönegraden Ex 20 till högst så stort antal, att sammanlagda antalet i hovrätterna såsom fiskaler tjänstgörande extra ordinarie och extra fiskaler utgör, i Svea hovrätt 26, i Göta hovrätt 13, i hovrätten över Skåne och Blekinge 8 samt i hovrätten för Övre Norrland 4; dock må flera extra fiskaler icke anställas än som vid varje tidpunkt erfordras för göromålens behöriga bestridande. Vidare äga hovrätterna anställa fiskalsaspiranter till följande antal, nämligen Svea hovrätt 12, Göta hovrätt 6, hovrätten över Skåne och Blekinge 3 samt hovrätten för Övre Norrland 2. I den mån sammanlagda antalet i hovrätt såsom fiskaler tjänstgörande extra ordinarie och extra fiskaler överstiger det i personalförteckningen för hovrätten angivna antalet extra ordinarie fiskalsbefattningar, skall dock antalet fiskalsaspiranter i motsvarande mån begränsas.

Biträdespersonalen utgöres

i Svea hovrätt av en kontorist i A 9, 6 kanslibiträden i A 7, 9 kontorsbiträden, därav 6 i A 4 och 3 i Eo 4, samt 10 skrivbiträden, därav 4 i A 2, 4 i Eo 2 och 2 i Ex 2;

i Göta hovrätt av 1 kansliskrivare i Eo 11, 3 kanslibiträden i A 7, 4 kontorsbiträden, därav 2 i A 4 och 2 i Eo 4, och 3 skrivbiträden i A 2;

i hovrätten över Skåne och Blekinge av 2 kanslibiträden i A 7, 3 kontorsbiträden, därav 2 i A 4 och ett i Eo 4, och ett skrivbiträde i A 2; samt

i hovrätten för Övre Norrland av ett kanslibiträde i A 7, 2 kontorsbiträden, därav ett i A 4 och ett i Eo 4, och ett skrivbiträde i Ex 2.

I särskilda skrivelser den 21, den 30 och den 31 augusti 1945 ha hovrätterna avgivit förslag till anslagsäskanden för budgetåret 1946/47. Samtliga hovrätter ha därvid ånyo upptagit den tidigare vid flera tillfällen behandlade frågan om ändrad tjänsteställning för hovrätternas divisionsordförande (jfr prop. 198/1943 s. 15; sammansatt stats- och första lagutskotts utl. nr 2/1943 s. 37; rd. skr. 290/1943; II ht 1944 s. 29 f.; II ht 1945 s. 36) samt på i huvudsak samma skäl som tidigare anförts föreslagit, att ordförandebefattningarna förändras till fasta tjänster och hänföras till chefslöneplanen i civila avlöningsreglementet. I samband härmed ha hovrätterna jämväl framfört förslag om sådan lönereglering för hovrättspresidenterna att dessa erhålla samma löneställning som justitieråd. Såsom av det följande framgår kunna emellertid förslag i dessa ämnen icke föreläggas årets riksdag.

I sina skrivelser med anslagsäskanden ha samtliga hovrätter vidare upptagit frågan om åtgärder i syfte att förbättra beföringförhållandena för hovrätternas fiskalspersonal. I denna del hänvisas till framställningar i ämnet från respektive *föreningar av till hovrätterna anknutna yngre jurister* ävensom *Sveriges yngre juristers förening*. I särskilda, i augusti 1945 dagtecknade skrivelser till hovrätterna ha nämligen dessa föreningar hemställt, *dels* att hovrätterna i sina anslagsäskanden för budgetåret 1946/47 måtte upptaga så många assessors-tjänster utöver de nuvarande, att samtliga de befattningshavare, som vid

budgetårets ingång erhållit eller under budgetåret komme att erhålla ett års adjunktion, kunde bli förordnad till assessorer, *dels ock* att hovrätterna måtte äska sådana anslag, att extra fiskaler, som vid nästkommande budgetårs ingång tjänstgjort ett och ett halvt år i eller under hovrätt, räknat från hovrättstjänstgöringens början, eller under budgetåret uppnådde denna tjänstgöringstid, kunde förordnas till extra ordinarie fiskaler.

I förstnämnda hänseende avse framställningarna att råda bot för de i befordringshänseende ogynnsamma verkningarna av den begränsning av antalet assessorer till visst antal, 76 för samtliga hovrätter, som fastställdes i samband med att assessorerna den 1 juli 1943 erhöilo ställning av extra ordinarie tjänstemän. Före nämnda dag gällde att assessorer skulle finnas i erforderligt antal för att vid ledighet inom hovrätten tjänstgöra såsom adjungerade ledamöter. I tillämpningen medförde detta, att varje fiskal, som under ett år tjänstgjort såsom adjungerad ledamot och ansågs väl lämpad för domarbanan, omedelbart erhöil förordnande såsom assessor. Erfarenheten utvisade, att den som tjänstgjort så länge att han erhållit sådant förordnande och ej var tagen i anspråk för uppgifter utanför hovrätten, kunde påräkna sammanhängande adjunktion i hovrätten. Alltjämt gäller, att åt alla till hovrätternas förfogande stående fiskaler, vilka under så lång tid som ett år varit betrodda med adjunktion, sådan tjänstgöring oavbrutet kan beredas, men utsikterna att inom rimlig tid erhålla förordnande som assessor bli allt osäkrare.

Förslaget om ökad medelsanvisning till extra ordinarie fiskaler motiveras med att den tid, som åtgår för befordran till extra ordinarie fiskal, avsevärt varierar såväl från tid till annan som de olika hovrätterna emellan samt att det synes vara ett allmänt intresse att vid hovrätterna tjänstgörande personal med juridisk utbildning så snart som möjligt erhöiler den tryggade ställning som extra ordinarie anställning innebär.

Rörande olägenheterna av den nuvarande begränsningen av antalet assessorer anför *Svea hovrätt*:

Följderna av den nämnda begränsningen av antalet assessorstjänster har särskilt hårt drabbat *Svea hovrätt*. Medan tidigare årligen omkring 6 av hovrättens fiskaler förordnats till assessorer, har under nästförflutna och innevarande budgetår icke något sådant förordnande meddelats, medan i övriga hovrätter under samma tid 9 fiskaler erhållit sådan befordran. För närvarande vänta icke mindre än 9 av *Svea hovrätt* till assessorsförordnande föreslagna fiskaler på befordran, och ehuru flera bland dem föreslogos redan för ett år sedan, torde det med nuvarande befordringsgång dröja ytterligare ett år, innan någon kan komma i åtanke. Det är att märka att samtliga redan överskridit den tjänsteålder, som tidigare varit den vid assessorsförordnande vanliga.

Det läge som sålunda uppstått är ur flera synpunkter oroande. Det är för rättsvården av största vikt, att domarvärvet utövas av befattningshavare som inneha en tryggad ställning. Till upprätthållande av denna grundsats stadgas i hovrättens arbetsordning, att i regel samtliga ledamöter å division utom en skola vara hovrättsråd eller assessorer. Denna föreskrift har icke kunnat upprätthållas, utan hovrätten har upprepade gånger nödgats utverka bemyndigande att i berörda hänseende betrakta ett antal av de äldsta

fiskalerna såsom vore de assessorer. Dröjsmålet med assessorsförordnandena medför även besvärande rubbningar i befordringsgången för yngre befattningshavare. Sålunda lärer det snart nog visa sig ogörligt att, på sätt som förutsattes vid gällande avlöningsbestämmelsers tillkomst, bereda till hovrätten återvändande extra ordinarie tingssekreterare anställning såsom extra ordinarie fiskaler.

Den avsevärda försämring av befordringsutsikterna, som sålunda drabbat hovrätternas fiskaler, har, enligt vad hovrätten vidare uttalar, verkat i hög grad nedslående. Även med hänsyn till den stora betydelsen av en fullgod rekrytering av domarbanan vore det av största vikt att rubbningar av denna art utan uppskov förebyggdes. Enklast finner hovrätten detta kunna ske genom en avsevärd höjning av den siffermässiga gränsen för det totala antalet assessorer. Här om anföres:

En sådan åtgärd synes även stå i god överensstämmelse med den tankegång som låg till grund, då år 1943 antalet bestämdes till 76. Statsmakterna torde då ha utgått ifrån att detta antal väl täckte såväl hovrätternas behov som behovet av jurister med grundlig hovrättsskolning för uppgifter utanför hovrätterna. Sedan dess har emellertid frågan kommit i ett annat läge genom ökning av antalet extra ledamöter i hovrätterna och antalet t. f. revisionssekreterare samt hovrättsjuristers anlitande på allt flera håll i det allmänna tjänst, ej minst för betydelsefulla utredningar. Om frågan skall lösas på denna väg, bör totala antalet assessorer höjas förslagsvis till 95. Att en sådan höjning skulle medföra risk för att någon assessor ens för kortare tid komme att stå utan adjunktion eller andra minst lika krävande arbetsuppgifter lärer icke vara att befara.

Syftet med föreningarnas framställningar finner hovrätten också kunna främjas på en annan väg, som enligt hovrättens mening har företräde ur principiell synpunkt. I detta hänseende förordar hovrätten dels att vissa ordinarie domarämbeten föras över stat, dels ock att vid nedre justitierevisionen inrättas ett antal befattningar såsom extra ordinarie revisionssekreterare.

Förslag om förande över stat av vissa domarbefattningar samt om inrättande av extra ordinarie revisionssekreterartjänster framföras jämväl av *hovrätten över Skåne och Blekinge*. För innebörden av förstnämnda förslag har redogörelse lämnats i annat sammanhang. Extra ordinarie revisionssekreterare böra enligt skånska hovrättens mening finnas till antal, motsvarande dels antalet ordinarie revisionssekreterare med stadigvarande uppdrag utanför nedre justitierevisionen och dels det nuvarande antalet extra revisionssekreterarbefattningar. Denna hovrätt har vidare hemställt till övervägande, att i de olika departementen, framför allt justitiedepartementet, måtte inrättas ett antal extra ordinarie befattningar, till vilka de assessorer och fiskaler skulle kunna överflyttas, vilka mera stadigvarande tagas i anspråk för lagstiftningsarbete eller andra departementala uppdrag.

Göta hovrätt, som åberopat liknande olägenheter av assessorstalets begränsning som Svea hovrätt, har erinrat, att juristföreningarnas framställningar beröra ämnen, som äro under behandling av 1943 års domarutredning. Med hänsyn härtill har hovrätten — fransett förslag om utökning av antalet assessorer i denna hovrätt från 8 till 10 (jfr det följande) — nu inskränkt sig till

att föreslå förbättrade löneförmåner för de äldsta av hovrätternas adjungerade ledamöter och extra fiskaler. Hovrätten föreslår sålunda att person, som efter att hava under ett år tjänstgjort som adjungerad ledamot och således ha förvärvat assessorskompetens stadigvarande uppehåller ledamotsbefattning i hovrätten, berättigas uppbära vikariatslön med belopp, motsvarande lönen efter pensionsavdrag till assessor. Denna anordning skulle, enligt vad hovrätten uttalar, medföra den i och för sig berättigade förmånen, att vederbörande under sjukdom icke behövde — såsom nu är fallet — frånträda ledamotsförordnandet och endast åtnjuta avlöning som fiskal, eventuellt med sjukledighetsavdrag. Om anordningen med vikariatslön icke ansåges möjlig att genomföra, borde vikariatsersättningen för dessa befattningshavare bestämmas till högre belopp än som för närvarande utginge. Beträffande de extra fiskalerna föreslår hovrätten att dylik befattningshavare, som tjänstgjort såsom fiskal eller innehaft därmed likställda förordnanden under sammanlagt ett och ett halvt år, berättigas erhålla lön enligt lönegrad Ex 22. Såsom skäl härför anföres, att de nuvarande reglerna för avlöning av dessa fiskaler, tillkomna 1943, på grund av den försenade befordringsgången i verkligheten innebära en försämring i förhållande till vad förut gällde.

Hovrätten för Övre Norrland har, under hänvisning till att de från förენისშაჰლ framförda spörsmålen äga nära samband med de ämnen, varom förslag äro att förvänta från 1943 års domarutredning, ansett sig icke böra nu i vidare mån taga ställning till dessa frågor än att hovrätten dels vidarebefordrat vederbörande framställning, dels uttalat sin principiella anslutning till framställningens syfte att i viss omfattning söka bereda förbättrad löneställning åt hovrätternas adjungerade ledamöter och fiskaler.

Bland spörsmål av gemensam betydelse för samtliga hovrätter är i detta sammanhang jämväl att nämna frågan om arvodesreglering för hovrätternas fiskalsaspiranter, amanuenser och t. f. notarier. Rörande antalet fiskalsaspiranter har redogörelse lämnats i det föregående. Till sådan aspirant utgår arvode med 4 500 kronor i hovrätten för Övre Norrland och 4 200 kronor i övriga hovrätter. Amanuenser finnas anställda i Svea och Göta hovrätter, nämligen två i Svea hovrätt och en i Göta hovrätt. Såsom amanuensarvode utgår, till den ene amanuensen i Svea hovrätt (hos aktuarien) och till amanuensen i Göta hovrätt ett belopp av 5 000 kronor samt till den andre amanuensen i Svea hovrätt (hos advokatfiskalen) ett belopp av 4 200 kronor. Vikarier för notarie erfordras endast i Svea och Göta hovrätter. Sådan vikarie åtnjuter arvode med 5 000 kronor.

Frågan om fiskalsaspiranternas avlöningsförhållanden har av 1943 års domarutredning upptagits till särskild prövning i samband med spörsmålet om tingsnotariernas och tingsnotarieaspiranternas löneförmåner. Den verkställda utredningen, för vilken närmare redogörelse lämnas i det följande vid behandlingen av häradsrätternas anslagsbehov, har utmynnat i ett förslag, enligt vilket fiskalsaspirant skall åtnjuta årligt arvode med 6 300 kronor i hovrätten för Övre Norrland och 6 000 kronor i övriga hovrätter samt att aspirantbefatt-

ning i avseende å rätt till semester, avlöning under sjukdom m. m. skall anses motsvara tjänst i 15 löneklassen av lönegraden Ex 18. Vid sina anslagsberäkningar för nästa budgetår ha samtliga hovrätter utom hovrätten för Övre Norrland utgått från att detta förslag vinner bifall.

I samband med att fiskalsaspiranternas arvoden regleras böra, enligt vad Svea och Göta hovrätter föreslå, reglering ske även av arvoden till amanuenser och notarietjänstgörare. Nuvarande arvoden å 5 000 kronor (amanuensen hos besvärssaktuarien i Svea hovrätt, amanuensen i Göta hovrätt, vikarier för notarie) och 4 200 kronor (amanuensen hos advokatfiskalen i Svea hovrätt) föreslås sålunda höjda till 6 600 kronor resp. till 6 000 kronor.

I hovrätternas anslagsskrivelser eller därvid fogade bilagor ha uppgifter lämnats om arbetsbördan i de olika hovrätterna. En på dessa och vissa senare infordrade uppgifter grundad jämförande sammanställning kommer att intagas i det följande.

Med stöd av den redovisade arbetsbördan anse *Svea och Göta hovrätter*, att i dessa hovrätter medel till extra ledamöter under nästa budgetår böra anvisas i samma omfattning som för närvarande. *Hovrätten över Skåne och Blekinge* föreslår, likaledes under hänvisning till arbetsbördan, dels att en av de båda extra ledamotsbefattningarna i hovrätten, vilken befattning hovrätten anser motsvara ett stadigvarande behov, utbytes mot en ordinarie hovrättsrådstjänst, och dels att medel anvisas till ytterligare en extra ledamot. Såsom motivering för sistnämnda förslag anföres:

Såsom framgår — — — hållas numera ett icke ringa antal muntliga förhör av hovrätten — — — och under den successiva anpassningen av hovrättsproceduren efter den nya rättegångsbalkens grundtankar kommer i framtiden sådana förhör att i ökad utsträckning anordnas, där så finnes för målens utredning påkallat.

Förutom en extra ledamot, vartill medel sedan lång tid tillbaka varit anslagna och som hovrätten — — — föreslagit ersatt med ett hovrättsråd, har Kungl. Maj:t på hovrättens framställning medgivit anställande av ytterligare en extra ledamot från den 1 juli 1945 i anledning av de muntliga förhören. För bemästrande av det ökade antalet muntliga förhör och för genomförande i anslutning härtil av planen angående ett successivt utökande av ledamöternas antal i hovrätten fram till tidpunkten för rättegångsreformens genomförande, föreligger för hovrätten nästa budgetår behov av ännu en extra ledamot. Hovrätten hemställer därför att i anslaget till icke-ordinarie befattningshavare beräknas avlöning till två extra ledamöter. Bifalles denna framställning, skulle hovrätten komma att bestå av två divisionsordförande, tio hovrättsråd samt två extra ledamöter.

För *norrländska hovrättens* del begäres, att medel anvisas till extra ledamot under åtta i stället för sex månader av budgetåret. Såsom skäl åberopas särskilt den ökade användningen i hovrätten av muntligt förhandlings-sätt.

Beträffande krigshovrätten meddelar Svea hovrätt, att det tack vare de under krigsåren vidtagna åtgärderna för förstärkning av krigshovrättens arbetskrafter varit möjligt att hålla dess arbetsbalans inom rimliga

gränser. Denna, som den 1 januari 1943 utgjort 288 mål, den 1 januari 1944 322 mål och den 1 januari 1945 443 mål, hade den 15 augusti 1945 ytterligare ökat till 463 mål. Förstärkning av krigshovrättens arbetskrafter synes hovrätten bliva erforderlig jämväl under budgetåret 1946/47, men då storleken därav ej nu kan bedömas, har hovrätten utgått från att frågan om behovets tillgodoseende skall få regleras i samma ordning som hittills. Vid bestämmande av anslagsäskandena har hovrätten därför ansett sig böra räkna med att krigshovrätten kan fullgöra sina uppgifter utan ökning av de normala arbetskrafterna.

Hovrätternas framställningar i övrigt återgivas lämpligen var för sig.

Svea hovrätt föreslår, förutom ökning av antalet assessorer (jfr det följande), överförande till ordinarie stat av två extra ordinarie kontorsbiträdesbefattningar, utbyte av fem ordinarie kanslibiträdesbefattningar mot kontoristbefattningar i Eo 9, samt förstärkning av biträdespersonalen med två extra skrivbiträden. Förstnämnda förslag innebär ett upprepande av en föregående år gjord framställning i ämnet (jfr II ht 1945 s. 23 f.). De föreslagna kontoristbefattningarna avses för vissa kanslibiträden, som äro sysselsatta med göromål vilka tidigare ålegat notaries. I denna del anföres:

Av hovrättens sex kanslibiträden äro fem sysselsatta med göromål som tidigare ålegat notaries, sålunda befattningshavare som enligt gällande avlöningsbestämmelser äro placerade i lönegrad A 22. Notariegöromålets partiella överförande till befattningshavare utan juridisk utbildning påbörjades år 1928 (II ht s. 24 f.) och har sedan ytterligare utvecklats. I *Svea hovrätt* gestalta sig förhållandena sedan oktober 1942 på följande sätt. I avvaktn på att klarhet vinnes beträffande frågan om lämpligaste organisationsformen för hovrättens kansli efter rättegångsreformens ikraftträdande hållas två av de tre notarietjänsterna vakanta och den ende återstående ordinarie notarien åtnjuter sedan nyssnämnda tidpunkt ledighet för utförande av vissa på överkrigsfiskalen ankommande göromål. Samtliga notariegöromål för hovrättens åtta divisioner och för krigshovrätten åvila en e. o. notarie i lönegrad e. o. 22, två t. f. notaries med arvode, som för närvarande utgår med 5 000 kronor och nu föreslås förhöjt till 6 600 kronor, samt fem kanslibiträden i lönegrad A 7. Såsom t. f. notaries måste anlitas två av hovrättens yngsta aspiranter vilka, när de mottaga förordnandet, sakna närmare förtrogenhet med de med befattningen förenade göromålen, och då de efter kort tid, i genomsnitt omkring tre månader, måste av hänsyn till sin utbildning frånträda förordnandet, hinna de aldrig förvärva önskvärd erfarenhet. Till följd härav ha kanslibiträdena nödgats bära ett ansvar och en arbetsbörda, som vida överstiger vad som förutsattes, då deras löneställning bestämdes. De ha på ett berömvärt sätt fullgjort sina krävande åligganden. Det synes hovrätten vara av rättvisa och billighet påkallat, att de för framtiden erhålla en avlöning, som står i rimligt förhållande till deras arbetsuppgifter. Då det här gäller en organisation, som kan komma att förändras vid rättegångsreformens ikraftträdande, anser hovrätten sig ej böra hemställa om befattningshavarnas uppflyttande i högre lönegrad i A-planen. Möjligen kunde ifrågasättas visst tilläggsarvode. Hovrätten anser dock den lösningen förtjäna företräde, att fem befattningar i lönegrad Eo 9 inrättas med bestämmande tillika, att vikariatsförordnande på ifrågavarande ordinarie kanslibiträdetsjänster icke bör meddelas.

Förstärkningen av biträdespersonalen motiveras med den ökade arbetsbördan. Härom anför hovrätten:

Med den fortgående stegringen av hovrättens arbetsbörda har behovet av ökat antal skrivbiträden alltmer gjort sig gällande. Icke minst det av det stigande antalet muntliga förhör orsakade arbetet medför krav på förstärkning av arbetskrafterna. Ehuru personalen tages i anspråk till det yttersta, möta ständigt stora svårigheter att iakttaga fastställda expeditionstider, och för arbetets gång i det hela verkar bristen på tillräckliga biträdeskrafter mycket besvärande, särskilt vid inträffande sjukdomsfall inom denna personalgrupp. Att avhjälpa dessa svårigheter genom anställande av tillfälliga biträden, obekanta med hovrättens arbetsuppgifter, är en dålig nödfallsutväg, som för övrigt i nuvarande läge på arbetsmarknaden ofta överhuvud ej är framkomlig. Hovrätten anser därför ett oavvisligt behov föreligga av ytterligare två extra skrivbiträden, vilket medför en kostnadsökning av 4 764 kronor.

Rörande utgifterna på hovrättens avlöningsanslag under sistförflutna budgetår lämnar hovrätten följande redogörelse.

Hovrättens avlöningsstat har under budgetåret 1945/46 liksom under de fem närmast föregående i avsevärd utsträckning tagits i anspråk för avlöning till befattningshavare som fullgjort militärtjänstgöring. Den militära försvarsberedskapen har också föranlett betydande utgifter för stärkande av krigshovrättens arbetskrafter. Å anslagsposten till avlöningar till ordinarie tjänstemän har trots viss belastning för förstnämnda ändamål uppstått en besparing å 26 575 kronor 77 öre. Detta har sin förklaring däri att ett lägre antal hovrättsråd än det beräknade varit i tjänstgöring samt att advokatfiskaltjänsten varit vakant. Å andra sidan har anslagsposten till icke-ordinarie personal visat sig otillräcklig, och Kungl. Maj:t har genom beslut den 15 juni 1945 medgivit överskridande av anslagsposten med — utöver genom två särskilda Kungl. Maj:ts beslut medgivna belopp för förstärkning av krigshovrättens arbetskrafter — 59 000 kronor, vilket medgivande tagits i anspråk till ett belopp av 57 855 kronor 19 öre. Sistnämnda anslagspost har för avlöning till befattningshavare under militär tjänstgöring belastats med 34 852 kronor 22 öre. I övrigt har behovet av förstärkning sin grund främst i vad nyss anförts beträffande förstnämnda anslagspost.

Vid beräkningen för nästa budgetår av anslagsposten till avlöningar till ordinarie tjänstemän har hovrätten utgått från att förutom presidenten och krigshovrättsrådet, 22 ordinarie hovrättsdomare skola uppehålla sina ämbeten under budgetåret 1946/47. Lönen till presidenten har därvid beräknats till 22 000 kronor och de åtta divisionsordförandena ha förutsatts erhålla ställning såsom lagmän i lönegraden B 2. Av nyss anförda skäl har hovrätten vidare räknat med allenast ett kanslibitråde i stället för, såsom för närvarande, sex. Slutligen har hovrätten höjt posten med avlöningskostnaderna för de båda kontorsbiträden, som föreslagits skola överföras till ordinarie stat. Med tillämpning av dessa beräkningsgrunder har postens belopp bestämts till 464 400 kronor, vilket innebär en nedsättning med 16 200 kronor.

Anslagsposten till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t har hovrätten minskat med 20 000 kronor,

motsvarande de åtta divisionsordförandearvodena. Posten har alltså upptagits med 10 200 kronor.

Då hovrätten vid beräkningen av ordinarieposten utgått från att, förutom lagmännen, 14 hovrättsråd upprätthålla sina ämbeten, har under anslagsposten till avlöningar till icke-ordinarie personal beräknats medel till 24 adjungerade ledamöter. Av dessa ha 20 antagits vara assessorer och 4 fiskaler. Med denna beräkning skulle alltså det i gällande personalförteckning för hovrätten upptagna antalet assessorer behöva ökas med fyra. Beträffande postens beräkning i övrigt hänvisas till en hovrättens skrivelse bilagd specifikation, enligt vilken postens slutsumma med viss avjämning beräknats till 547 500 kronor emot 490 600 kronor innevarande budgetår.

Anslagsposten till *rörligt tillägg*, för närvarande 132 800 kronor har med hänsyn till vad hovrätten i det föregående hemställt höjts till 134 300 kronor.

Göta hovrätt har i likhet med Svea hovrätt begärt ökning av antalet assessorer samt återoppar härutinnan särskilt att, då detta antal år 1943 bestämdes, hänsyn icke togs till att vid hovrätten då var anställd en extra ledamot ävensom att därefter medel anvisats till ytterligare extra ledamöter. Hovrätten anför:

Hovrätten vill i detta sammanhang framhålla, att den nya rättegångsordningen utan tvivel kommer att medföra ett ökat personalbehov i hovrätterna. Rörande personalbehovet för Göta hovrätt och för hovrätten för Västra Sverige under den nya rättegångsordningen har hovrätten uttalat sig i skrivelse den 30 december 1944 i anledning av en till hovrätten för yttrande remitterad promemoria angående hovrätternas arbetsuppgifter och personalbehov under den nya rättegångsordningen. I yttrandet har hovrätten beräknat, att i envar av Göta hovrätt och hovrätten för Västra Sverige erfordras 12 hovrättsråd, 3 ordinarie assessorer och 2 assessorer med extra ordinarie anställning, således sammanlagt 34 ledamöter. Det kan således icke råda något tvivel om att en utökning av det ordinarie ledamotsantalet (20) med två ledamöter motsvarar ett konstant behov även i framtiden. I själva verket är ju behovet av ledamöter redan nu större och kommer vid övergång till den nya rättegångsordningen att ytterligare växa.

Med utgångspunkt från att 12 hovrättsråd — motsvarande 3 hovrättsråd per division — äro i tjänstgöring, föreslår hovrätten att i personalförteckningen upptagas 10 i stället för 8 assessorer.

Beträffande biträdespersonalen har hovrätten upprepat sina föregående år framställda förslag dels att ett hos hovrättssekreteraren tjänstgörande ordinarie kanslibitråde erhåller ställning som e. o. kansliskrivare i lönegrad Eo 11 och dels att ett hos aktuarien tjänstgörande ordinarie kontorsbitråde erhåller ställning som e. o. kanslibitråde i lönegrad Eo 7 (jfr II ht 1945 s. 26). Utöver vad som tidigare anförts till stöd för dessa förslag framhåller hovrätten att de arbetsuppgifter, som åvila ifrågavarande biträden, äro av minst lika kvalificerad natur, som det arbete, vilket utföres av domsagobiträden i 11 respektive 7 lönegraden.

Hovrätten har beräknat anslaget på följande sätt.

Anslagsposten till avlöningar till ordinarie tjänstemän har å ena sidan ökats med de löneökningar, som föranledas av de föreslagna förändringarna av presidentens och divisionsordförandenas löneställning, tillhopa 22 808 kronor, och å andra sidan minskats med avlöningskostnaderna för de två biträden som enligt hovrättens förslag skulle erhålla högre icke-ordinarie tjänster, tillhopa 6 911 kronor. Posten har alltså höjts med (22 808 — 6 911 = 15 897) 15 900 kronor till 243 600 kronor.

Anslagsposten till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, har sänkts med beloppet för fyra divisionsordförandearvoden eller 10 000 kronor till 4 000 kronor.

I fråga om beräkningen under anslagsposten till avlöningar till icke-ordinarie personal av medelsbehovet till adjungerade ledamöter anför hovrätten:

Såsom förut nämnts beräknar hovrätten, att för nästkommande budgetår 8 ordinarie ledamotsbefattningar komma att uppehållas av adjungerade ledamöter, samt att därutöver erfordras liksom för närvarande anslag till 4 extra ledamöter. Dessa 12 ledamotsbefattningar beräknas komma att uppehållas, 7 av assessorer och 5 av adjungerade fiskaler. I anslaget för innevarande budgetår ingå löner till 6 assessorer och 6 adjungerade fiskaler. Anslagsbehovet för adjungerade ledamöter för nästkommande budgetår bör således i förhållande till innevarande budgetår ökas med skillnaden i lön till 1 assessor och 1 adjungerad fiskal. Då vidare de fiskaler, som under nästkommande budgetår komma att tjänstgöra som adjungerade ledamöter, kunna antagas hava tjänstgjort som sådana i sammanlagt ett år, beräknas avlöningen till sådana ledamöter, i enlighet med vad hovrätten i första hand föreslagit, till samma belopp som till assessor. Anslagsbehovet för nästkommande budgetår i förhållande till innevarande ökas således ytterligare med skillnaden i lön till 5 assessorer och till 5 adjungerade ledamöter.

I enlighet med vad sålunda anförts och i det föregående föreslagits har icke-ordinariepostens nuvarande belopp ökats *dels* med skillnaden i lön till 6 assessorer och till 6 adjungerade fiskaler eller 5 946 kronor, *dels* med den föreslagna ökningen av arvoden till fiskalsaspiranter, t. f. hovrättsnotarie och amanuens, uppgående till sammanlagt 8 600 kronor, *dels ock* med lön till en e. o. kansliskrivare och ett e. o. kanslibitråde med 7 521 kronor. Den av hovrätten föreslagna löneförhöjningen för extra fiskal, som tjänstgjort under ett och ett halvt år som fiskal eller innehåft därmed likställt förordnande, inverkar, enligt vad hovrätten meddelar, ej till höjning av anslagsposten.

Ökningen skulle alltså bli (5 946 + 8 600 + 7 521 = 22 067) 22 100 kronor och postens slutsumma 260 900 kronor.

Anslagsposten till rörligt tillägg har med hänsyn till de föreslagna personalförändringarna ökats med 1 500 kronor till 64 300 kronor.

Hovrätten över Skåne och Blekinge, vilken som förut nämnts för närvarande har 13 ledamöter, därav 11 ordinarie och 2 extra (mer än en extra ledamot må dock förordnas först efter medgivande av Kungl. Maj:t), är

enligt sin arbetsordning fördelad på två divisioner. Enligt medgivande av Kungl. Maj:t har hovrätten emellertid under tiden den 1 oktober—den 20 december 1944 arbetat på tre divisioner (jfr II ht 1945 s. 28; 37 f.).

I sin skrivelse med anslagsäskanden har hovrätten föreslagit, att möjlighet beredes Kungl. Maj:t att fortfarande från den 1 juli 1946 vid behov förordna om en organisation av hovrätten på tre divisioner, två om 5 och en om 4 ledamöter. Skälen för denna utökning av antalet divisioner har, enligt vad hovrätten anför, vunnit i styrka efter tillkomsten från den 1 juli 1945 av ytterligare en extra ledamot samt med hänsyn till hovrättens förut berörda förslag om ännu en extra ledamot från den 1 juli 1946. Då behovet att arbeta på tre divisioner kunde antagas bliva stadigvarande, har hovrätten hemställt om anslag till ett extra ordförandearvode och ett extra vice ordförandearvode. Av samma anledning har hovrätten begärt att antalet assessorer för skånska hovrättens vidkommande ökas från 5 till 6.

Hovrätten har vidare upprepat sina i föregående års statsverksproposition anmällda förslag om sådan utökning av fiskalspersonalen att antalet e. o. fiskaler utan nedsättning av aspirantantalets storlek höjes från 6 till 7, om lönegradsuppflyttning av hovrättssekreteraren från A 26 till A 27 samt om överförande till ordinarie stat av ett e. o. kontorsbiträde (jfr II ht 1945 s. 28 f.). För dessa förslag åberopas i huvudsak samma skäl som tidigare.

Slutligen har hovrätten begärt, att ytterligare 6 000 kronor anvisas till tillfälliga vikarier å olika tjänster inom hovrätten och ytterligare 900 kronor till renskrift. I förstnämnda hänseende åberopas, att det nu för dylika vikarier beräknade beloppet, 4 500 kronor, visat sig otillräckligt, enär utgifterna för ifrågavarande ändamål under de båda senast förflutna budgetåren uppgått till 8 267 kronor resp. 10 502 kronor. De ökade utgifterna för renskrift orsakas, enligt vad hovrätten meddelar, bland annat av den ökade protokollsutskriften från muntliga förhör.

Anslagsberäkningen har skett på följande sätt.

Anslagsposten till avlöningar till ordinarie tjänstemän har omräknats och enligt en i hovrättens skrivelse intagen specifikation uppförts med 162 930 kronor, innebärande en höjning med 21 330 kronor.

Under anslagsposten till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, har hovrätten begärt medel till ett extra ordförandearvode, 2 500 kronor, samt 3 arvoden åt vice ordförande å division om 1 000 kronor eller tillhopa 5 500 kronor. Posten har alltså sänkts med 1 500 kronor.

Även posten till avlöningar till icke-ordinarie personal har gjorts till föremål för omräkning. Resultatet har blivit en uppräkning med 13 897 kronor till 138 897 kronor.

Till rörligt tillägg har beräknats 38 000 kronor eller 1 900 kronor mer än i gällande stat.

I enlighet med dessa beräkningar skulle anslagets slutsumma bli (162 930 + 5 500 + 138 897 + 38 000) 345 327 kronor och hela anslagsökningen

35 627 kronor. Ökningen specificerar hovrätten sålunda: 2 lagmän i stället för divisionsordförande 870 kronor, arvodesreglering för fiskalsaspirant 1 800 kronor, ett hovrättsråd 11 306 kronor, ett extra ordförandearvode 2 500 kronor, ett extra vice ordförandearvode 1 000 kronor, en e. o. fiskal i stället för en extra fiskal 1 917 kronor, en fiskalsaspirant 6 000 kronor, uppflyttning av hovrättssekreteraren en lönegrad 359 kronor, överförande till ordinarie stat av ett e. o. kontorsbiträde 318 kronor, vikariatsersättningar 6 000 kronor, extra skrivhjälp 900 kronor, rörligt tillägg 1 900 kronor samt omräkning 757 kronor.

Hovrätten för Övre Norrland har erinrat om de önskemål hovrätten tidigare uttalat angående presidentens, hovrättsrådets, hovrättssekreterarens och kanslibiträdets avlöningsförmåner men vid anslagsberäkningen utgått från nu gällande löner för samtliga befattningshavare. Beträffande de olika anslagsposterna i avlöningsstaten innehåller hovrättens skrivelse specificerade beräkningar. Posterna ha uppförts med följande belopp.

Avlöningar till ordinarie tjänstemän 72 700 kronor. Ökning 500 kronor.

Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, 2 900 kronor. Oförändrat belopp.

Avlöningar till icke-ordinarie personal 74 200 kronor. Ökning 1 700 kronor.

Rörligt tillägg 19 500 kronor. Ökning 2 600 kronor.

Anslaget i dess helhet har alltså upptagits med $(72\,700 + 2\,900 + 74\,200 + 19\,500)$ 169 300 kronor, vilket innebär en ökning med 4 800 kronor. Ökningen beror till ett belopp av 1 595 kronor på förslaget om ökad medelsanvisning till extra ledamot samt i övrigt på omräkning, huvudsakligen avseende posten till rörligt tillägg.

I en senare inkommen, den 30 oktober 1945 dagtecknad skrivelse har hovrätten hemställt, att icke-ordinarieposten uppräknas med ytterligare 895 kronor, motsvarande beräknad ersättning åt vikarie för hovrättens extra skrivbiträde under vikariat å högre tjänst och semester. Sålunda anföres:

I anslagsäskandena för nästa budgetår har — i likhet med vad som skett föregående år — icke beräknats ersättning åt vikarie för det extra skrivbiträdet under den tid detta biträde vikarierar på högre tjänst eller självt har semester. Förutom det extra skrivbiträdet har hovrätten för närvarande tre kansli- eller kontorsbiträden, vilkas semestertider utgöra tillhoppa $(30 + 30 + 20 =)$ 80 dagar, vartill kommer extra skrivbitrådets semestertid, 15 dagar. Extra skrivbitrådets avlöningsförmåner utgöra för månad kronor 281:65. Då med hänsyn till arbetsbördan i hovrätten det hädanefter blir nödvändigt att under omförmälda semestertider om tillhoppa 95 dagar ha anställd vikarie för det extra skrivbiträdet, bör till de av hovrätten vid anslagsposten för avlöningar till icke ordinarie personal vid hovrätten förut beräknade beloppen tilläggas ett belopp av kronor 895: — i vikariatsersättningar.

Över hovrätternas anslagsäskanden ha utlåtanden, efter remiss, avgivits av statskontoret och allmänna lönenämnden.

Vad angår hovrätternas hemställan om lönereglering för divisionsordförandena har *statskontoret* erinrat, att ämbetsverket i remissutlåtande över hovrätternas anslagsframställningar för innevarande budgetår, vari jämväl hemställts om tjänsternas överförande till chefslöneplanen, uttalat, att frågan om löneställningen för dessa befattningshavare icke borde upptagas till behandling annat än i samband med att det av 1939 års tjänsteförtecknings-sakkunniga avgivna betänkandet rörande byråchefs- och rådstjänster bleve föremål för statsmakternas prövning (jfr II ht 1945 s. 31 f.). Likaså borde frågan om hovrättspresidenternas avlöningsförmåner prövas allenast vid en allmän översyn av verkschefernas ställning i lönehänseende.

Den förordade förstärkningen av hovrätternas ledamots- och fiskalspersonal torde enligt statskontorets mening — i avvaktan på resultatet av pågående utredning rörande domarutbildningen m. m. — böra ske inom den ram för personalorganisationen, som bestämdes vid 1943 års lönereglering för vissa icke-ordinarie befattningshavare vid hovrätterna. Ej heller syntes, innan förevarande utredningsuppdrag slutförts, någon ändrad löneställning böra medgivas för hovrättsfiskalerna. Vad angår frågan om arvodesreglering för fiskalsaspiranterna har statskontoret erinrat om sitt den 30 juli 1945 avgivna utlåtande över det av 1943 års domarutredning framlagda förslaget om lönereglering för, bland annat, dessa befattningshavare (jfr det följande). Ämbetsverket ansåg sig därvid med hänsyn till pågående utredning rörande anställningsförhållandena för viss icke-ordinarie personal i statens tjänst icke kunna tillstyrka, att berörda förslag då upptoges till slutlig prövning men föreslog, att arvodet till fiskalsaspirant skulle jämkas till 4 500 kronor för år, dock att arvodet till fiskalsaspirant vid hovrätten för Övre Norrland skulle utgå med ett årligt belopp av 4 800 kronor. Med denna inställning till frågan om löneförmånerna för fiskalsaspiranterna kunde statskontoret icke heller finna anledning föreligga, att uppräknat det nuvarande arvodet å 5 000 kronor till två amanuenser vid Svea och Göta hovrätter samt till vikarier för notarier vid dessa hovrätter. Däremot föreslår ämbetsverket, att arvodet till den amanuens vid Svea hovrätt, som för närvarande i lönehänseende likställts med fiskalsaspirant, bestämmes till 4 500 kronor för år.

Den av hovrätten över Skåne och Blekinge gjorda framställningen om ett extra ordförandearvode samt om tre arvoden åt vice ordförande å division har statskontoret icke velat motsätta sig under förutsättning, att ett konstant behov kunde anses föreligga av hovrättens organisation på tre divisioner under budgetåret 1946/47.

Beträffande övriga av hovrätterna framförda förslag har statskontoret ställt sig avvisande. Sålunda anföres:

Svea hovrätt har ånyo hemställt om överförande till ordinarie stat av två extra ordinarie kontorsbiträdesbefattningar. Såsom skäl härför har anförts, att av i personalförteckningen upptagna nio biträdestjänster i fjärde lönegraden icke mindre än tre vore extra ordinarie. Då statskontoret emellertid för sin del icke kan finna avvägningen mellan antalet ordinarie och extra ordinarie befattningshavare i förenämnda lönegrad otillfredsställande och då vidare frågan om ändrad löneställning för ifrågavarande tjänstemän va-

rit föremål för statsmakternas prövning så sent som vid innevarande års riksdag (skr. nr 2, p. 13), kan ämbetsverket icke tillstyrka bifall till hovrättens hemställan i denna del. Ej heller kan statskontoret biträda förslaget, att fem kanslibiträdestjänster i lönegrad A 7 skulle ombildas till kontoristbefattningar i lönegrad Eo 9 med hänsyn till hovrättens uttalande beträffande beständigheten av behovet av sistnämnda befattningar.

Göta hovrätt har förnyat sin i anslagsframställningen för innevarande budgetår gjorda hemställan, att ett hos sekreteraren anställt kanslibitråde skulle erhålla kansliskrivares ställning och placeras i lönegrad Eo 11 samt att ett hos aktuarien tjänstgörande kontorsbiträde skulle uppflyttas till lönegrad Eo 7. Då statskontoret emellertid icke kan finna, att några omständigheter i ärendet anförts, som kunna motivera ett ändrat ställningstagande till frågan om lönegradsplaceringen av ifrågavarande befattningshavare, anser sig ämbetsverket icke kunna tillstyrka bifall härtill. Statskontoret kan av samma skäl ej heller biträda förslagen om ändrad löneställning för sekreteraren och ett extra ordinarie kontorsbiträde vid hovrätten över Skåne och Blekinge, vilka förslag jämväl framlagts i hovrättens petitaskrivelse för innevarande budgetår utan att vinna statsmakternas bifall.

Allmänna lönenämnden har beträffande förslagen om ändrad löneställning för hovrätternas presidenter och divisionsordförandena hänvisat till vad lönenämnden beträffande dessa spörsmål anført i utlåtande angående anslag till hovrätterna och domsagorna för budgetåret 1945/46 (jfr II ht 1945 s. 34). Den ifrågasatta uppflyttningen från A 26 till A 27 av sekreteraren vid hovrätten över Skåne och Blekinge har endast föranlett lönenämnden att erinra, att nämnden i nyssnämnda utlåtande icke funnit tillräckliga skäl föreligga för sådan uppflyttning.

Vad angår de ifrågasatta åtgärderna för förbättring av anställnings- och befordringsförhållandena för hovrätternas fiskaler, har lönenämnden icke ansett sig böra ingå på frågan om en ökning av totala antalet extra ordinarie assessorer vid hovrätterna. Förslaget om förande över stat av de ordinarie domarämbeten, som innehavas av justitieombudsman m. fl., anser nämnden böra prövas i ett större sammanhang, eftersom det icke endast berör domstolsväsendet utan även administrationen. Övriga förslag i syfte att förbättra anställnings- och befordringsförhållandena för fiskalerna borde enligt nämndens mening ankomma på 1943 års domarutredning att pröva.

Jämväl frågan, om tillräckliga skäl föreligga att utbetala högre arvode än aspirantarvode till de fiskalsaspiranter, som tjänstgöra såsom amanuens hos besvärssaktuarie respektive vikarie för hovrättsnotarie, finner nämnden böra prövas av domarutredningen. I varje fall hade lönenämnden icke funnit skäl föreligga att, därest — på sätt domarutredningen föreslagit — en höjning av aspirantarvodena komme till stånd, en ytterligare höjning av dessa arvoden medgäves för vikarie för hovrättsnotarie, särskilt som, enligt vad Svea hovrätt framhållit i sin framställning, de yngsta aspiranterna toges i anspråk för denna tjänstgöring.

Med avseende å de föreslagna löneförbättringarna för vissa biträden anför nämnden:

Beträffande biträdespersonalen föreslår Svea hovrätt dels — liksom föregående år — att två extra ordinarie kontorsbiträdesbefattningar i

Eo 4 skola omändras till ordinarie, dels att 5 extra ordinarie kontoristtjänster i Eo 9 skola inrättas för 5 ordinarie kanslibiträden, dels ock att 2 extra skrivbiträdestjänster skola nyinrättas. Göta hovrätt upprepar sina föregående år framlagda förslag om inrättande av en extra ordinarie kansli-skrivarbefattning för ett ordinarie kanslibitråde och en extra ordinarie kanslibiträdesbefattning för ett ordinarie kontorsbiträde. Jämväl hovrätten över Skåne och Blekinge upprepar ett föregående år framlagt förslag, nämligen om ändring av en extra ordinarie kontorsbiträdesbefattning till ordinarie. Slutligen har hovrätten för Övre Norrland erinrat om sitt tidigare förslag om uppflyttning av ett kanslibitråde till kansliskrivare.

Vad först angår Svea hovrätts förslag om inrättande av två ordinarie kontorsbiträdesbefattningar för två extra ordinarie kontorsbiträden, får lönenämnden erinra, att lönenämnden i ovannämnda utlåtande den 9 oktober 1944 tillstyrkt inrättande av en av dessa befattningar. Med hänsyn till vad som numera upplysts angående ifrågavarande båda extra ordinarie kontorsbiträdens anställningstid och då behovet av befattningarna torde vara stadigvarande, finner sig lönenämnden kunna tillstyrka, att båda inrättas såsom ordinarie. Vidare föranleda förslagen om inrättande av två extra skrivbiträdestjänster vid Svea hovrätt och en ordinarie kontorsbiträdestjänst vid hovrätten över Skåne och Blekinge icke någon erinran från lönenämndens sida. Vad angår övriga förslag om förbättrad löneställning för viss biträdespersonal vid hovrätterna, vill lönenämnden understryka sitt tidigare gjorda uttalande, att det synes påkallat, att frågan om den riktiga löneställningen för ifrågavarande personal göres till föremål för en genomgående omprövning. En sådan omprövning synes särskilt angelägen i fråga om den biträdespersonal, som enligt uppgift övertagit vissa arbetsuppgifter, vilka tidigare ålegat hovrättsnotarierna.

Beträffande hovrätternas arbetsbörda ha följande uppgifter införskaffats.

Inkomna mål under åren 1940—1945.

Å r	Svea hovrätt utom krigshovrätten			Krigs- hov- rätten	Göta hovrätt			Hovrätten över Skåne och Blekinge			Hovrätten för Övre Norrland		
	Total	per ord. led.	per led. (inber. extra led.)		Total	per ord. led.	per led. (inber. extra led.)	Total	per ord. led.	per led. (inber. extra led.)	Total	per ord. led.	per led. (inber. extra led.)
1940	2 600	68·2	64·2	458	1 494	74·7	68·6	802	72·9	67	326	65·2	64
1941	2 627	69·1	68·2	714	1 545	77·2	73·5	749	68·1	65	291	58·2	58
1942	2 892	76·1	76·1	880	1 771	88·5	84·3	863	78·4	78	346	69·2	68
1943	3 390	89·2	89·2	973	1 851	92·4	88·1	900	81·8	79	400	80	77
1944	3 393	89·3	89·3	898	1 904	95·2	88·6	928	84·6	74·1	396	79	75
1/12 44—30/11 45	3 500	92·1	90·1	785	1 728	86·4	77	809	73·5	65	408	82	77

Arbetsbörda under tiden 1/12 1944—30/11 1945.

Hovrätt	Balans 1/12 1944	Under tiden 1/12 1944—30/11 1945			Balans 30/11 1945
		inkomna mål	avgjorda mål	avskrivna mål	
Svea hovrätt	1 274	4 285	3 731	189	1 639
Därav i krigshovrätten	422	785	819	26	362
Göta hovrätt	642	1 728	1 765	70	535
Hovrätten över Skåne och Blekinge	306	809	855	21	239
Hovrätten för Övre Norrland	189	408	421	18	158

Antalet muntliga förhör utgjorde under tiden den 1 januari—den 30 november 1945, i Svea hovrätt utom krigshovrätten 134, i Göta hovrätt 60, i hovrätten över Skåne och Blekinge 29 samt i hovrätten för Övre Norrland 55, motsvarande resp. 16,75, 15, 14,5 och 55 per division.

De beslutade hovrätterna för Västra Sverige och Nedre Norrland kunna icke beräknas träda i verksamhet under nästa budgetår, enär deras byggnadsfrågor ännu ej blivit slutgiltigt lösta. Till nybyggnad för västsvenska hovrätten har visserligen anvisats anslag å riksstaten för budgetåret 1941/42, men det har icke tagits i anspråk och ytterligare utredning har ansetts erforderlig rörande byggnadens närmare utformning. Förslag till vissa ändringar i det tidigare godtagna förslaget ävensom till nybyggnad för hovrätten för Nedre Norrland framläggas i annat sammanhang av chefen för kommunikationsdepartementet. De nya byggnaderna kunna emellertid icke beräknas bliva färdigställda å sådan tid, att hovrätterna kunna börja sin verksamhet före den 1 juli 1947. Vid anslagsbehovets bestämmande har man därför att utgå från den nuvarande hovrättsorganisationen.

Bland de löneregleringsfrågor som beröra hovrätternas personal och nu vänta på sin lösning äro frågorna om presidenternas och divisionsordförandenas löneplacering mest trängande. Såsom framgår av vad chefen för finansdepartementet i annat sammanhang anför ha emellertid övervägande skäl ansetts tala för att låta anstå med prövningen av dessa frågor i avvaktan på den föreslående allmänna löneregleringen för statens tjänstemän, vilken jämväl får förutsättas innefatta en omprövning av lönevillkoren för befattningshavare i chefs- eller därmed jämförlig ställning.

Vad angår de olägenheter med avseende å befordringsförhållandena i hovrätterna, som blivit en följd bland annat av den år 1943 genomförda begränsningen av antalet assessorer, kan detta spörsmål sägas ingå i det uppdrag som givits 1943 års domarutredning. De olika utvägar till avhjälpande av de nuvarande missförhållandena som anbefallts av hovrätterna böra därför närmare prövas av utredningen, vars resultat dock icke kan väntas föreligga å sådan tid, att förslag i ämnet kan föreläggas årets riksdag. Det är emellertid synnerligen önskvärt att utan längre tidsutdräkt åvägabringa en viss förbättring i läget. En dylik förbättring av icke obetydlig omfattning torde vinnas genom förslag som i annat sammanhang framläggas av chefen för finansdepartementet, nämligen om förande över stat av pensionsberättigande befattningar i statens tjänst, vilka innehavas av statssekreterare, expediteschef, chef för rättsavdelning, byråchef för lagärenden samt annan byråchef i departement. Bifall till detta förslag skulle för närvarande föranleda överstatförföring av ett tiotal befattningar i nedre justitierevisionen och hovrätterna. Detta skulle medföra en förbättring av befordringsförhållandena i hovrätterna som — under förutsättning att antalet i hovrätternas personalförteckning upptagna assessorer ökas på sätt föreslås i det följande — synes vara tillfyllest i avvaktan på resultatet av domarutredningens verksamhet. Med hän-

**Departementets-
chefen.**

syn till det nuvarande behovet av hovrättsråd och assessorer för tjänstgöring utom hovrätterna bör åtgärden icke föranleda nedsättning av det antal assessorer, som enligt anmärkning till personalförteckningen för närvarande må förordnas utöver de i förteckningen upptagna.

Den föreslagna arvodesregleringen för fiskalsaspiranter, amanuenser och t. f. notarier sammanhänger med frågan om reglering av tingsnotariepersonalens löneställning, varom förslag framlägges i det följande. Fiskalsaspirant bör liksom för närvarande åtnjuta samma förmåner som tingsnotarie under sista tjänstgöringsåret och detsamma bör gälla den amanuens i Svea hovrätt, som nu åtnjuter arvode med samma belopp som fiskalsaspirant. De amanuensarvoden som nu äro bestämda till högre belopp än fiskalsaspirantarvudet böra, såsom vederbörande hovrätter föreslagit, fortfarande hållas på en något högre nivå. Däremot synes det ej föreligga tillräckliga skäl att uppräkna arvoden till vikarier för notarier mer än att de motsvara fiskalsaspirantarvudet.

I fråga om notariepersonalen i domsagorna föreslås i det följande, att de nya arvoden skola göras automatiskt rörliga i förhållande till levnadskostnaderna, varvid de skola anses beräknade efter högsta dyrort. I enlighet härmed och med tillämpning av vad nyss anförts torde arvoden till fiskalsaspiranter, amanuensen hos advokatfiskalen i Svea hovrätt och t. f. notarier resp. till amanuensen hos besvärssaktuarien i Svea hovrätt och amanuensen i Göta hovrätt böra bestämmas till belopp motsvarande de kontanta avlöningsförmånerna i 12 resp. 14 löneklassen å I-ort. Beträffande övriga förmåner torde ifrågakommande befattningar böra anses motsvara tjänst i lönegraden Ex 15 resp. Ex 17. För fiskalsaspirant i hovrätten för Övre Norrland bör vidare — i enlighet med vad som kommer att föreslås beträffande notariepersonalen i vissa norrländska domsagor — arvodet höjas med 300 kronor.

Av den i det föregående intagna sammanställningen rörande arbetsbördan i hovrätterna torde framgå, att i Svea och Göta hovrätter medel till extra ledamöter böra anvisas i samma omfattning som för närvarande. För skånska hovrättens vidkommande redovisas en påtaglig nedgång av antalet inkommande mål men, med hänsyn till önskvärdheten av att muntligt förhandlings sätt kommer till användning i ökad omfattning, torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att pröva i vad mån nedgången bör medföra minskad medelsanvisning till extra ledamöter. Vid angivna förhållande föreligger givetvis ej anledning att, såsom hovrätten hemställt, nu öka vare sig de ordinarie eller extra ledamöternas antal i denna hovrätt. I hovrätten för Övre Norrland är antalet muntliga förhör proportionsvis betydligt större än i övriga hovrätter. Med hänsyn såväl härtill som till arbetsbördan i övrigt synes norrländska hovrättens framställning om medel för avlönande av en extra ledamot under åtta i stället för sex månader av året böra bifallas.

Krigshovrättens arbetsbörda torde så småningom komma att minskas. I den mån så sker bör den nuvarande förstärkningen av krigshovrättens arbetskrafter avvecklas. Då beslut om dylik förstärkning varje gång meddelas

att gälla för viss kortare tid — senast har så skett för första kvartalet 1946 — kan avvecklingen utan ändring av det hittills tillämpade systemet ske genom Kungl. Maj:ts försorg.

Liksom föregående år har hovrätten över Skåne och Blekinge föreslagit, att hovrätten mera stadigvarande organiseras på tre divisioner. Med hänsyn till de senast redovisade uppgifterna angående antalet till hovrätten inkomna mål finner jag mig emellertid icke böra förorda en permanent utökning av antalet divisioner i skånska hovrätten. Om särskilda skäl föreligga, bör dock hovrätten, liksom för närvarande, mera tillfälligt få organiseras på tre divisioner. Detta bör emellertid icke påverka anslagsberäkningen för nästa budgetår.

De i hovrätternas personalförteckning upptagna assessorerna ha ansetts motsvara hovrätternas eget behov under normala förhållanden och beräknats på det sätt, att å varje division om 5 ledamöter beräknats tjänstgöra 3 hovrättsråd och 2 assessorer. Detta beräkningssätt har visat sig innebära en riktig avvägning i förhållande till det nuvarande antalet ordinarie ledamöter i hovrätten. Den ökning av ledamotsantalet med extra ledamöter, som ägt rum sedan det nuvarande antalet assessorer bestämdes, bör emellertid medföra en ökning även av antalet assessorer. Hovrätternas framställningar härom torde därför böra bifallas i så måtto, att detta antal ökas från 16 till 18 i Svea hovrätt, från 8 till 10 i Göta hovrätt och från 5 till 6 i hovrätten över Skåne och Blekinge. De fem nya assessorerna komma alltså att motsvara de extra ledamöter, för vilkas anställande icke fordras särskilt medgivande av Kungl. Maj:t (jfr det föregående s. 30).

För uppflyttning i högre lönegrad av sekreterartjänsten i hovrätten över Skåne och Blekinge synes, såsom de hörda myndigheterna yttrat, alltjämt tillräckliga skäl ej föreligga. Ej heller kan jag tillstyrka den på nytt gjorda framställningen om viss utökning av fiskalspersonalen i samma hovrätt.

I fråga om biträdespersonalen ha samtliga hovrätter föreslagit förbättrad löneställning för vissa biträden. Flertalet av dessa förslag ha framförts tidigare (jfr II ht 1945 s. 34 f.). I denna del må erinras, att fjolårets riksdag med anledning av de då anmälda förslagen uttalade sig för en genomgående omprövning av den riktiga löneställningen för hovrätternas biträdespersonal (rd. skr. nr 2, p. 13:o). Riksdagens sålunda gjorda uttalande har delgivits 1944 års personalutredning med anmodan till utredningen att vid fullgörande av sitt uppdrag taga nämnda löneställningsfrågor under övervägande. De nu gjorda framställningarna om förbättrad löneställning för vissa biträden ha med anledning härav vidarebefordrats till utredningen. Innan denna fullgjort sitt uppdrag, är jag ej beredd taga ställning till ifrågavarande förslag. Däremot vill jag biträda Svea hovrätts förslag om förstärkning av biträdespersonalen i denna hovrätt med två extra skrivbiträden.

Skånska hovrättens begäran om tillhoppa 6 900 kronor till tillfälliga vikarier och extra skrivhjälp har motiverats med att de för dessa ändamål beräknade medlen visat sig otillräckliga. Då emellertid hovrättens anslagspost till icke-

ordinarie personal, från vilken post ifrågavarande kostnader bestridas, under sistförflutna budgetår så när som på ett relativt obetydligt belopp lämnat tillgång till ifrågavarande utgifter, synes någon uppräknings av anslaget för sagda ändamål ej erforderlig. Norrländska hovrättens i särskild ordning gjorda framställningar om medel till vikarie för skrivbiträdet avser däremot att tillgodose ett på grund av den ökade arbetsbördan uppkommet nytt behov, som icke kan täckas inom ramen för nu anvisade medel till icke-ordinarie personal, och synes därför böra bifallas.

I enlighet med vad sålunda anförts är följande att iakttaga vid beräkningen av förevarande anslag.

Anslagsposterna till avlöningar till ordinarie tjänstemän upptagas med oförändrade belopp. Åtminstone tills vidare synes det nämligen ej föreligga tillräcklig anledning att, såsom Svea hovrätt gjort, räkna med lägre antal tjänstgörande hovrättsråd än för närvarande.

Anslagsposterna till arvoden och särskilda ersättningar bestämda av Kungl. Maj:t, uppföras likaledes med samma belopp som i gällande stat.

Under anslagsposterna till avlöningar till icke-ordinarie personal kan en ökning av belastningen beräknas uppkomma såsom följd av förslaget om överstatföring av vissa domarbefattningar. Då denna kostnadsökning är jämförelsevis obetydlig och då svårighet möter att nu beräkna dess fördelning på de olika hovrätterna, synes tills vidare kunna anstå med omräkning av anslaget på denna grund. Däremot böra medel beräknas till 5 assessorer i stället för adjungerade fiskaler, därav 2 i Svea hovrätt (1 350 kronor), 2 i Göta hovrätt (1 350 kronor) och en i hovrätten över Skåne och Blekinge (680 kronor). Arvodesregleringen för fiskalsaspiranter, amanuenser och t. f. notarier bör medföra anslagsökning för Svea hovrätt med 15 320 kronor, för Göta hovrätt med 8 080 kronor, för hovrätten över Skåne och Blekinge med 1 810 kronor samt för hovrätten för Övre Norrland med 1 810 kronor. För Svea hovrätt tillkommer 4 760 kronor till 2 extra skrivbiträden samt för hovrätten för Övre Norrland 1 520 kronor till en extra ledamot under ytterligare två månader av året samt 895 kronor till vikarie för extra skrivbiträdet. I enlighet härmed ökas icke-ordinarieposterna med $(1\,350 + 15\,320 + 4\,760 = 21\,430)$ 21 500 kronor till $(490\,600 + 21\,500)$ 512 100 kronor för Svea hovrätt, med $(1\,350 + 8\,080 = 9\,430)$ 9 500 kronor till $(238\,800 + 9\,500)$ 248 300 kronor för Göta hovrätt, med $(680 + 1\,810 = 2\,490)$ 2 500 kronor till $(125\,000 + 2\,500)$ 127 500 kronor för hovrätten över Skåne och Blekinge samt med $(1\,810 + 1\,520 + 895 = 4\,225)$ 4 400 kronor till $(72\,500 + 4\,400)$ 76 900 kronor för hovrätten för Övre Norrland.

Anslagsposterna till rörligt tillägg, som icke beröras av arvodesregleringen för fiskalsaspiranter, amanuenser och t. f. notarier, torde kunna upptagas med oförändrade belopp, resp. 132 800 kronor, 62 800 kronor, 36 100 kronor och 16 900 kronor.

Anslagets slutsumma skulle enligt det sagda bliva 2 189 600 kronor, att fördelas med 1 155 700 kronor på Svea hovrätt, 552 800 kronor på Göta hovrätt, 312 200 kronor på hovrätten över Skåne och Blekinge samt 168 900 kronor på hovrätten för Övre Norrland.

Den föreslagna ökningen av antalet assessorer bör föranleda ändring i hovrätternas personalförteckning.

På grund av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att i hovrätternas personalförteckning vidtaga den ändringen att antalet assessorer ökas från 16 till 18 i Svea hovrätt, från 8 till 10 i Göta hovrätt samt från 5 till 6 i hovrätten över Skåne och Blekinge;

dels fastställa följande avlöningsstat för hovrätterna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1946/47:

Avlöningsstat.

Svea hovrätt.

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	kronor	480 600
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämde av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i> ..	»	30 200
3. Avlöningar till icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	»	512 100
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	»	132 800
Summa kronor		1 155 700

Göta hovrätt.

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	kronor	227 700
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämde av Kungl. Maj:t	»	14 000
3. Avlöningar till icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	»	248 300
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	»	62 800
Summa kronor		552 800

Hovrätten över Skåne och Blekinge.

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	kronor	141 600
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämde av Kungl. Maj:t	»	7 000

3. Avlöningar till icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	kronor	127 500
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	»	36 100
Summa kronor		312 200

Hovrätten för Övre Norrland.

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	kronor	72 200
2. Arvoden och särskilda ersättningar, be- stämda av Kungl. Maj:t	»	2 900
3. Avlöningar till icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	»	76 900
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	»	16 900
Summa kronor		168 900;

dels ock till Hovrätterna: Avlöningar för
budgetåret 1946/47 anvisa ett förslagsan-
slag av kronor 2 189 600.

[17.] 8. **Hovrätterna: Omkostnader, förslagsanslag.** Anslaget, som tidigare var uppfört med 120 000 kronor, höjdes för innevarande budgetår till 129 000 kronor. Belastningen å anslaget var under sistförflutna budgetår 136 400 kronor.

Kungl. Maj:t har den 15 juni 1945 fastställt omkostnadsstat för hovrätterna, enligt vilken stat anslaget fördelats på följande sätt, nämligen

å Svea hovrätt 59 100 kronor, därav 6 000 kronor till sjukvård m. m., 6 600 kronor till reseersättningar och 46 500 kronor till expenser,

å Göta hovrätt 30 700 kronor, därav 1 200 kronor till sjukvård m. m., 3 700 kronor till reseersättningar och 25 800 kronor till expenser,

å hovrätten över Skåne och Blekinge 21 800 kronor, därav 600 kronor till sjukvård m. m., 1 700 kronor till reseersättningar och 19 500 kronor till expenser samt

å hovrätten för Övre Norrland 17 400 kronor, därav 400 kronor till sjukvård m. m., 3 000 kronor till reseersättningar och 14 000 kronor till expenser.

Beträffande de till expenser anvisade beloppen har bestämts följande fördelning å medel för bränsle, lyse och vatten samt medel för övriga expenser.

Svea hovrätt.

Bränsle, lyse och vatten, <i>förslagsvis</i>	kronor	10 000
Övriga expenser, <i>högst</i>	»	36 500

Göta hovrätt.

Bränsle, lyse och vatten, <i>förslagsvis</i>	kronor	7 500
Övriga expenser, <i>högst</i>	»	18 300

Hovrätten över Skåne och Blekinge.

Bränsle, lyse och vatten, <i>förslagsvis</i>	kronor	7 700
Övriga expenser, <i>högst</i>	»	11 800

Hovrätten för Övre Norrland.

Bränsle, lyse och vatten, <i>förslagsvis</i>	kronor	5 500
Övriga expenser, <i>högst</i>	»	8 500.

I sina förut omförmälda skrivelser med anslagsäskanden för nästa budgetår ha hovrätterna framlagt förslag jämväl rörande medelsbehovet till omkostnader.

Svea hovrätt anser tillräckliga skäl ej föreligga att föreslå någon avvikelse från vad för närvarande gäller.

Göta hovrätt föreslår ökning av posterna till sjukvård m. m. samt till reseersättningar med 800 kronor resp. 500 kronor. Højningarna motiveras med att de för ifrågavarande ändamål anvisade beloppen visat sig otillräckliga. Här-om anföres:

1. *Sjukvård m. m.* Den faktiska belastningen under budgetåret 1943/44 utgjorde 5 696 kronor 65 öre och under budgetåret 1944/45 2 619 kronor 25 öre. Under nämnda budgetår har ett antal tjänstemän vid hovrätten behandlats för tuberkulos; kostnaderna härför ha uppgått till, under budgetåret 1943/44 ungefär 3 100 kronor och under budgetåret 1944/45 något över 600 kronor. Dessa kostnader få antagas vara av extraordinär karaktär, men bortsett från dem synes anslagsposten likväl vara för lågt beräknad. Hovrätten föreslår en ökning av posten med 800 kronor.

2. *Reseersättningar.* Från anslagsposten har utgått, under budgetåret 1943/44 4 079 kronor 65 öre och under budgetåret 1944/45 4 386 kronor 26 öre. För båda åren har hovrätten erhållit rätt att överskrida anslaget, för det förstnämnda året med 600 kronor och för det sistnämnda året med 700 kronor. Det kan icke anses, att belastningen under dessa budgetår haft sin grund i extraordinära förhållanden. Hovrätten föreslår därför, att anslagsposten höjes med 500 kronor.

Nämnda poster skulle alltså upptagas till 2 000 kronor resp. 4 200 kronor och højningen å anslaget för denna hovrätts del bliva 1 300 kronor.

Hovrätten över Skåne och Blekinge föreslår, likaledes under hänvisning till utgifterna under senare år, højning av samtliga omkostnadsposter. Hovrätten anför:

Belastningen å detta anslag utgjorde följande budgetår kronor:

	Sjuk- vård	Rese- ersättning	Bränsle	Övriga expenser
1942/43	573	648	5 953	10 044
1943/44	657	1 600	8 370	12 565
1944/45	1 771	3 470	10 501	12 683

Med hänsyn till den faktiska belastningen under de senaste två åren synas anslagen böra höjas till för sjukvård 800 kronor, reseersättningar 2 400 kronor, bränsle, lyse och vatten 9 000 kronor och övriga expenser 12 500 kronor.

Någon grundad förhoppning att expensutgifterna för nästa budgetår skall bli lägre än nu, vågar hovrätten icke hysa, då kostnaderna givetvis äro beroende på den allmänna prisnivån. I detta sammanhang tillåter hovrätten sig upplysa att i de två senaste årens expensutgifter endast ingår engångskostnader — huvudsakligen avseende utrustning av skyddsrummet och mörkläggningsmaterial — med under vartdera året cirka 700 kronor, medan återstoden av beloppen avse täckande av rena konsumtionsändamål, som enligt sin natur måste årligen återkomma.

De olika posterna beräknas sålunda höjda med resp. 200 kronor till sjukvård m. m., 700 kronor till reseersättningar samt 2 000 kronor till expenser. Anslaget skulle alltså höjas med sammanlagt 2 900 kronor.

Hovrätten för Övre Norrland har endast föreslagit ändring av posten till övriga expenser, vilken hovrätten anser böra med hänsyn till ökade städningsarvoden m. m. höjas med 1 000 kronor.

Statskontoret har i sitt yttrande över hovrätternas anslagsframställningar framhållit, att anslagsposten till reseersättningar för Svea hovrätt syntes böra nedsättas till förslagsvis 3 000 kronor, då medelsåtgången under budgetåren 1943/44 samt 1944/45 endast uppgått till 3 136 resp. 2 935 kronor. I övrigt ha framställningarna icke föranlett uttalande från statskontorets sida.

Departements-
chefen.

Beträffande anslagsposterna till sjukvård m. m. synes uppräknings böra ske endast för Göta hovrätt. Sjukvårdskostnaderna i denna hovrätt ha nämligen under en följd av år betydligt överstigit anvisade beloppet. Även om man bortser från vissa extraordinära förhållanden, torde det vara motiverat att genomföra en höjning av denna post med det av hovrätten begärda beloppet 800 kronor.

Utgifterna för reseersättningar under sistförflutna budgetår utvisa en proportionsvis betydande ojämnhet de olika hovrätterna emellan. Tillräckliga skäl torde emellertid föreligga att för Göta hovrätts del öka medelsanvisningen med det i sådant hänseende begärda beloppet 500 kronor. I övrigt synes ytterligare erfarenhet böra avvaktas.

Några ökade medel till bränsle, lyse och vatten torde ej böra beräknas för närvarande.

Vad angår anslagsbehovet till övriga expenser må erinras, att dessa delposter vid 1945 års riksdag höjdes för var och en av de tre större hovrätterna (jfr II ht 1945 s. 44). Ytterligare uppräknings synes därför ej böra ske för någon av dessa hovrätter. För norrländska hovrätten synes däremot någon höjning böra ske, förslagsvis med 500 kronor.

I enlighet med det anförda skulle anslaget alltså höjas med sammanlagt (800 + 500 + 500) 1 800 kronor till 130 800 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Hovrätterna: Omkostnader* för
budgetåret 1946/47 anvisa ett *förslagsanslag*

av kronor 130 800.

[18.] 9. **Häradsrätterna: Avlöningar, förslagsanslag.** I samband med genomförandet från och med budgetåret 1943/44 av domsagoreformen uppfördes detta anslag med 5 070 000 kronor. I gällande stat är anslaget upptaget med 5 082 000 kronor.

Personalförteckning för häradsrätterna har fastställts av Kungl. Maj:t den 2 juni 1944 och är av följande lydelse.

Personalförteckning.

Befattning

Lönegrad

Tjänstemän å ordinarie stat.

115 häradshövdingar	B 2
4 tingsdomare	A 29
3 särskilda inskrivningsdomare	A 29
Extra ordinarie tjänstemän i högre lönegrad än 2 0.	
7 tingsdomare	Eo 29
46 tingssekreterare	Eo 22

Den 15 juni 1945 har Kungl. Maj:t vidare fastställt följande avlöningsstat för häradsrätterna, att tillämpas under budgetåret 1945/46.

Avlöningsstat.

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	kronor 2 120 000
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t	» 2 800
3. Avlöningar till icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i> ..	» 2 568 000
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	» 391 200

Summa kronor 5 082 000.

Enligt särskilda av Kungl. Maj:t samtidigt med avlöningsstaten fastställda specialstater har anslaget fördelats på domsagorna under de olika hovrätterna enligt följande tablå.

	Svea hovrätt	Göta hovrätt	Hovrätten över Skåne och Ble- kinge	Hovrätten för Övre Norrländ	Summa
Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	909 000	736 500	293 000	181 500	2 120 000
Arvoden och särskilda ersättningar, be- stämda av Kungl. Maj:t	—	—	—	2 800	2 800
Avlöningar till icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	1 073 900	830 000	367 500	250 800	2 522 200
Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	165 100	131 700	57 200	37 200	391 200
Summa kronor	2 148 000	1 698 200	717 700	472 300	5 036 200

I avlöningsstatens anslagspost till avlöningar till ordinarie tjänstemän ingår, förutom lön till de i personalförteckningen uppförda ordinarie tjänste-

männen, 258 750 kronor till avlöningsförstärkningar och 64 014 kronor till övergångsersättningar, allt till häradshövdingarna. Beträffande det till avlöningsförstärkningar beräknade beloppet erinras, att rikets domsagor jämlikt 49 § 3 mom. 2. civila avlöningsreglementet indelas i fem lönegrupper, betecknade I—V, samt att häradshövding i domsaga, tillhörande någon av lönegrupperna II—V, äger uppbära avlöningsförstärkning med resp. 1 250 kronor, 2 500 kronor, 3 750 kronor och 5 000 kronor. Bestämmelser angående domsagornas fördelning å de olika lönegrupperna ha meddelats av Kungl. Maj:t den 30 juni 1943 och den 30 december 1944 (statsliggaren s. 16 ff.). Övergångsersättning utgår endast till vissa häradshövdingar (statsliggaren s. 19 f.). Ersättningarna skola avskrivas successivt under loppet av tio år och bortfalla helt i den mån de nuvarande innehavarna av ifrågavarande häradshövdingbefattningar dessförinnan avgå ur tjänst.

Av det i avlöningsstaten till icke-ordinarie personal anvisade beloppet å 2 568 000 kronor har ett belopp av 2 522 200 kronor fördelats i samband med specialstaternas fastställande. Skillnaden eller 45 800 kronor utgör en till Kungl. Maj:ts förfogande stående reserv, avsedd att vid behov tagas i anspråk för anställande av en tingssekreterare och högst 9 tingsnotarier utöver det antal dylika befattningshavare, som må anställas enligt bestämmelser som meddelats i samband med staternas fastställande (jfr det följande). Beträffande de i specialstaterna uppförda anslagsposterna till avlöningar till icke-ordinarie personal har föreskrivits, att de icke må överskridas utan medgivande av Kungl. Maj:t.

I samband med staternas fastställande ha föreskrifter meddelats rörande antalet ordinarie och extra ordinarie befattningshavare samt tingsnotarier i de olika domsagorna (statsliggaren s. 16 ff.). Enligt dessa bestämmelser skola tingssekreterare vara anställda i 45 domsagor.

Antalet tingsnotarier skall enligt sagda föreskrifter utgöra 263. Vissa möjligheter föreligga emellertid att utöka detta antal. I stället för tingsnotarie må sålunda, enligt vad domsagostadgan därom innehåller, vara anställd tingsnotarieaspirant och härigenom uppkommande besparing må av hovrätten disponeras för anställande av tingsnotarier och tingsnotarieaspiranter utöver nyss angivna antal. Vidare äga hovrätterna övergångsvis, i avvaktan på biträdesorganisationens utbyggande, i den mån så erfordras under budgetåret 1945/46 använda högst följande belopp för anställande av ytterligare tingsnotarier och tingsnotarieaspiranter, nämligen Svea hovrätt 16 800 kronor, Göta hovrätt 12 600 kronor samt hovrätten för Övre Norrland 4 500 kronor. Slutligen disponerar Kungl. Maj:t sammanlagt 36 notariearvoden i reserv. Av dessa ha 27 ställts till hovrätternas förfogande i samband med regleringsbrevets utfärdande. Av återstående 9 (jfr det föregående) ha hittills 1 tagits i anspråk. Medgivandena att anställa reservnotarier ha varje gång lämnats för begränsad tid, i regel halvår.

Den fullt utbyggda biträdesorganisationen skall enligt det av riksdagen preliminärt godkända förslaget bestå av 277 biträden, därav 43 i A 11, 53 i A 9, 53 i A 7, 54 i A 4, 6 i A 2, 38 i Eo 2 och 30 i Ex 2. Utbyggandet av

denna organisation skall ske successivt under en övergångstid av fem år. Hittills har inrättats endast omkring tre fjärdedelar av befattningarna i 11, 9 och 7 lönegraderna och inga tjänster ha uppförts å ordinarie stat. Den nuvarande biträdesorganisationen i domsagorna utgöres i enlighet härmed — förutom av extra biträdespersonal i högst lönegraden Ex 2, vilken personal må anställas i den mån tillgängliga medel förslå — av 246 extra ordinarie biträden, därav 20 i Eo 11, 36 i Eo 9, 55 i Eo 7, 81 i Eo 4 och 54 i Eo 2. Härtill kommer ett mindre antal äldre biträden i arvodesbefattningar (statsliggaren s. 19). Vid anslagsberäkningen har man emellertid utgått från ett anslagsbehov motsvarande kostnaderna för den fullt utbyggda biträdesorganisationen, varvid emellertid samtliga biträden tänkts uppförda å extra ordinarie eller extra stat (prop. 198/1943 s. 44 ff.). Härigenom uppkommande marginal har, såsom av det föregående framgår, disponerats för anställande övergångsvis av tingsnotarier och tingsnotarieaspiranter utöver det antal som skall finnas enligt den slutliga organisationen.

I sina skrivelser med anslagsäskanden för nästa budgetår ha hovrätterna avgivit förslag jämväl rörande de under dem lydande domsagornas medelsbehov. De tre större hovrätterna ha därvid utgått från att reglering av avlöningsförmånerna för tingsnotarier och tingsnotarieaspiranter och i samband därmed jämväl för hovrätternas fiskalsaspiranter skall genomföras från och med den 1 juli 1946.

Tingsnotarier och tingsnotarieaspiranter åtnjuta enligt nu gällande bestämmelser avlöning i form av arvode, vilket utgår till tingsnotarie med 4 200 kronor och till tingsnotarieaspirant med 2 400 kronor om året. I domsagor inom Västerbottens och Norrbottens län samt i Härjedalens domsaga utgår dock arvodet med något förhöjt belopp, nämligen för tingsnotarie 4 500 kronor och för aspirant 2 700 kronor. Beträffande tingsnotarie — men ej tingsnotarieaspirant — skall i avseende å rätt till semester, avlöning under sjukdom m. m. i tillämpliga delar gälla vissa bestämmelser i civila icke-ordinarie-reglementet, varvid befattningen skall anses motsvara tjänst i 9 löneklassen av lönegraden Ex 12.

Därjämte åtnjuta tingsnotarier och tingsnotarieaspiranter i stor utsträckning förmånen av fri bostad. I vissa fall, där sådan förmån ej förekommer, utgår i stället kontant hyresbidrag. De nu nämnda förmånerna tillhandahållas notarierna av de tingshusbyggnadsskyldige. I de domsagor, som hava kansliort i Stockholm, utgår varken bostadsförmån eller hyresbidrag. Detsamma är förhållandet i ytterligare ett mindre antal domsagor.

Till fiskalsaspirant utgår arvode med samma belopp som till tingsnotarie. Fiskalsaspirant erhåller sålunda i årligt arvode 4 500 kronor i hovrätten för Övre Norrland och 4 200 kronor i övriga hovrätter. För fiskalsaspirant gälla i övrigt i tillämpliga delar de i civila icke-ordinariereglementet för tjänsteman inom lönegraden Ex 12, löneklassen 9, meddelade bestämmelserna.

Förslag angående förbättrad löneställning för ifrågakvarande befattnings-

havare har framlagts av 1943 års domarutredning i skrivelse den 18 juni 1945. Efter att inledningsvis ha lämnat en utförlig redogörelse för den tidigare behandlingen av notariepersonalens lönefråga framhåller utredningen, att spørgsmålet hur arbetet i domsagorna lämpligast bör organiseras inom utredningen varit föremål för ingående överväganden samt att det vore utredningens avsikt att företaga denna fråga till ytterligare prövning. I anslutning härtill uttalar utredningen att — oaktat det nuvarande notariesystemet kunde uppvisa vissa svagheter — därmed även vore förbundna sådana fördelar ur organisatorisk synpunkt och för den allmänna juristutbildningen, att det enligt utredningens uppfattning icke borde utan tvingande skäl förändras. Utredningens förslag vore avsedda att gälla för notarieorganisationen i dess nuvarande omfattning och med dess nuvarande uppgifter.

Beträffande notariepersonalens arbetsuppgifter anföres i utredningens skrivelse:

Notarierna och aspiranterna utföra ett för verksamheten i domsagorna nödvändigt arbete. Oaktat notarierna i regel endast äga att i mera begränsad omfattning fungera såsom ordförande i häradsrätt, äro de åt dem anförtrodda uppgifterna likväl av övervägande kvalificerad natur. Genom 1943 års omorganisation av domsagoförvaltningen har nämnda förhållande blivit mera utpräglat än tidigare, i det att notarierna numera i större utsträckning än förut syssla med göromål, för vilka kräves juridisk utbildning. Det må bland annat framhållas, att tingsnotarierna i betydande omfattning få handlägga t. ex. inskrivningsärenden, varvid, om fel skulle förekomma, vederbörande jämväl kan få stå ekonomiskt ansvar. Särskilt under den sista delen av tjänstgöringstiden få tingsnotarierna vidare som ordförande i häradsrätt handlägga vissa mål och ärenden. Under förutsättningar, som angivas i domsagostadgan, kunna notarier, som tjänstgjort ett och ett halvt år i domsaga, även få handlägga rättegångsmål utan begränsning. Vad angår förhållandena efter rättegångsreformens genomförande kan man räkna med en sådan fördelning av domsagoarbetet, att häradshövdingen i stor utsträckning har att lita till notarierna såsom biträden med protokollföring, uppsättande av domar, expeditionsgöromål m. m. Om en sådan anordning blir rådande, komma ansvarsfulla arbetsuppgifter alltjämt att i hög grad vila å notarierna.

Med hänsyn till arten av tingsnotariernas arbetsuppgifter jämte det med arbetet förenade ansvaret äro enligt domarutredningens mening de dem tillkommande löneförmånerna alltför knappt tillmätta. Även i förhållande till den långa utbildningstiden och det därav föranledda sena inträdet i förvärvsarbetet måste avlöningen till tingsnotarier och tingsnotarieaspiranter betecknas såsom synnerligen låg. Utredningen framhåller i detta hänseende, att avläggande av juris kandidatexamen i genomsnitt kräver en tid av något mer än fem år samt att genomsnittsåldern vid examens avläggande för närvarande är något över 25 år. För en god rekrytering till domarbanan och andra banor, för vilka tingstjänstgöringen innebär en värdefull utbildning, vore det av utomordentlig vikt, att för dessa banor särskilt lämpliga personer icke av ekonomiska skäl avstode från att tingsmeritera sig. Jämväl ur denna synpunkt vore en väsentligt högre lönesättning å ifrågavarande befattningar påkallad.

På grund av vad sålunda anförts bör enligt domarutredningens åsikt en

reglering av de till tingsnotarierna och tingsnotarieaspiranterna utgående löneförmåner snarast komma till stånd. Detta spörsmål stode ej i det samband med rättegångsreformen och därmed sammanhängande frågor av organisatorisk art, att med lösandet av frågan fördenskuil borde anstå.

Vid lönefrågans behandling har utredningen till en början prövat, om avlöningsbestämmelserna för ifrågavarande befattningshavare kunna närmare anslutas till det för statens tjänstemän i allmänhet gällande lönesystemet. Utredningen har funnit en dylik anordning medföra den fördelen, att avlöningen till notaries och notariesaspiranter därigenom skulle enligt vanliga regler automatiskt påverkas av inträffande förändringar i den allmänna prisnivån samt dessutom lättare kunna avvågas i förhållande till avlöningen för andra grupper av befattningshavare. Emellertid har utredningen funnit det möta svårighet att låta avlöningen till ifrågavarande befattningshavare utgå i annan form än arvode, och har utredningen såsom skäl härför anført dels anställningens karaktär och relativa kortvarighet, dels ock att till följd härav en dyrtidsgradering av avlöningen icke lämpligen bör ske. Utredningen har i sitt förslag satt arvodesbeloppen i relation till lönerna å medeldyrtort inom vissa löneklasser i civila icke-ordinariereglementet och har förklarat sig förutsätta, att i den mån dyrtidskompensationen till de tjänstemän, som tillhöra nämnda löneklasser, höjes eller sänkes eller dessa tjänstemän erhålla reell löneförbättring, arvodesbeloppen till tingsnotaries och tingsnotariesaspiranter jämkas så att de alltjämt i princip motsvara löneläget i berörda löneklasser.

Vid avvågningsen av arvodesbeloppens storlek har utredningen ansett riktigast att icke taga särskild hänsyn till att vederbörande under tingsutbildningstiden kan komma att erhålla fri bostad eller hyresbidrag. I detta hänseende återopas, att det ej kan åläggas de tingshusbyggnadsskyldige att tillhandahålla notarierna bostad eller hyresersättning samt att angivna förmåner utgå efter skiftande normer och i vissa domsagor helt saknas eller — där vederbörande är gift — ej alltid kunna utnyttjas.

Enligt domarutredningens förslag skall det nuvarande arvodet till tingsnotariesaspirant å 2 400 kronor höjas till 4 200 kronor samt arvodet till tingsnotarie å 4 200 kronor till 5 100 kronor under första tjänstgöringsåret och till 6 000 kronor under andra tjänstgöringsåret. Det till fiskalsaspirant utgående arvodet å 4 200 kronor föreslås bestämt till 6 000 kronor. För befattningshavare i vissa norrländska domsagor och i hovrätten för Övre Norrland föreslås i överensstämmelse med för närvarande fastställda normer för avlöningsförmåner en ytterligare uppräknings av arvoden med 300 kronor. Såsom närmare motivering för ifrågavarande förslag anføres i utredningens skrivelse:

Domarutredningen anser, att avlöningen till tingsnotariesaspirant vid nuvarande prisnivå skäligen icke bör sättas lägre än 350 kronor i månaden eller 4 200 kronor för år. Nämnda belopp motsvarar med någon avrundning lön, beräknad efter medeldyrtort (E-ort), enligt 5 löneklassen i civila icke-ordinariereglementet jämte därå utgående rörligt tillägg, kristillägg och provisoriskt tillägg (f. n. kr. 348: 60 i månaden).

Avlöningen till tingsnotarie bör givetvis utgå med högre belopp än det som

föreslagits för aspirant. Enligt domarutredningens uppfattning är det vidare av många skäl önskvärt, att avlöningen till tingsnotarie under den sista delen av tjänstgöringsperioden sättes relativt hög. Till stöd för en sådan åtgärd kan anföras, att notarien genom sin tidigare tjänstgöring vid nämnda tid vunnit vidgad förtroget med domsagoarbetet och av denna anledning erhåller mera kvalificerade uppgifter än tidigare. Det må även framhållas, att tingsnotarie under det sista tjänstgöringsåret uppnår högsta behörighetsgraden och därmed under de i domsagostadgan angivna förutsättningar kan förordnas att handlägga även andra mål än de s. k. småmålen. Den äldste notarien i en domsaga brukar vidare — under häradshövdingen och eventuellt tingsdomaren eller sekreteraren — i viss mån leda kansliarbetet och han fullgör därvid en betydelsefull uppgift som handledare åt yngre kamrater. Med hänsyn till beskaffenheten av de arbetsuppgifter, som åvila den äldste notarien, är det också för verksamheten i domsagorna av största betydelse, att denne kvarstår på sin post intill tingsutbildningstidens slut. Den högre slutavlöningen skulle uppenbarligen medverka till att frestelsen att sluta i förtid vid exempelvis ett erbjudande om anställning på annat håll minskades.

Domarutredningen vill med hänsyn till vad nu anförts förorda, att avlöningen till tingsnotarierna differentieras på det sätt, att arvodet fastställas att utgå med ett högre belopp under det andra året av vederbörandes tjänstgöring såsom tingsnotarie än under det första tjänstgöringsåret i denna egenskap. Den ifrågavarande löneskillnaden bör för att få verklig betydelse göras relativt stor. Domarutredningen föreslår, att vederbörande under det första notarieåret — således efter ett halvt års tjänstgöring som tingsnotarieaspirant — erhåller arvedes med 425 kronor i månaden eller 5 100 kronor för år och under det därpå följande året med 500 kronor i månaden, d. v. s. 6 000 kronor för år. Dessa belopp motsvara ungefär lön enligt 11 respektive 15 löneklassen jämte rörligt tillägg och kristillägg å medeldyrort (f. n. kr. 419: 45 resp. kr. 512: 70). Såsom tidigare framhållits förutsätter domarutredningen, att vid inträffande lönereglering för tjänstemän, tillhörande nämnda löneklasser, eller ändring av levnadskostnaderna arvodesbeloppen jämkas i enlighet härmed.

För vissa befattningshavare inom statsförvaltningen, vilka i allmänhet äro tingsmeriterade jurister, t. ex. amanuensaspiranter i statsdepartementen samt aspiranter å länsnotarie- eller länsbokhållartjänst, ligger begynnelselönen för närvarande något lägre än vad enligt domarutredningens förslag skulle utgå till tingsnotarierna under det sista tjänstgöringsåret. Då domarutredningen ändock föreslår, att slutavlöningen till tingsnotarierna bestämmas på sätt nyss anförts, är detta beroende på de starka sakliga skäl härför, som förut framhållits.

Vad därefter angår hovrätternas fiskalsaspiranter åtnjuta dessa, såsom inledningsvis påpekats, enligt gällande bestämmelser arvide med samma belopp som tingsnotarierna eller — bortsett från den särskilda förhöjningen i vissa delar av Norrland — 350 kronor i månaden. Även i fråga om fiskalsaspiranterna synes arvodesformen böra bibehållas. Att sätta arvodet till sistnämnda befattningshavare lägre än vad ovan föreslagits för tingsnotarierna under den senare delen av dessas tjänstgöring kan enligt domarutredningens mening icke komma i fråga. En reglering efter nämnda linjer av fiskalsaspiranternas löneställning är med hänsyn till deras arbetsuppgifter väl motiverad. Samtidigt med att under aspirantens tjänstgöring hans lämplighet för domarbanan provas, tages han nämligen i stor omfattning i anspråk för arbetsuppgifter, vilka ingå som ett nödvändigt led i hovrättens verksamhet, såsom förande av protokoll, beredande av mål och ärenden samt expeditionsgöromål. Beträffande förhållandena efter rättegångsreformens genomförande är det

avsett, att hovrättens protokoll vid de muntliga förhandlingarna i regel skola föras av fiskalsaspirant på eget ansvar. Utan tillgång till fiskalsaspiranterna skulle det bli nödvändigt att för denna och liknande uppgifter inrätta nya mera fasta befattningar.

Det kunde med hänsyn till omständigheterna ifrågasättas att tillerkänna fiskalsaspiranterna ett något högre arvode än den för tingsnotarier föreslagna slutavlöningen. Domarutredningen är emellertid icke beredd att nu föreslå en sådan löneförhöjning för ifrågavarande personalkategori. Arvodet till fiskalsaspirant föreslås således till 500 kronor, räknat för månad.

I det föregående har på tal om den löneställning, som tingsnotarieaspiranter, tingsnotarier och fiskalsaspiranter borde intaga, avsetts förhållandena i riket i allmänhet. I den mån arvode till dessa befattningshavare för närvarande utgår med förhöjt belopp, bör motsvarande regel alltså äga tillämpning. För tingsnotarie och tingsnotarieaspirant, tjänstgörande inom Västerbottens eller Norrbottens län eller i Härjedalens domsaga, bör således arvodet utgå med 25 kronor högre belopp i månaden än eljest. Detsamma bör också gälla fiskalsaspirant i hovrätten för Övre Norrland.

Tingsnotarie och fiskalsaspirant förutsättas bli bibehållna vid de till dem i övrigt nu utgående förmånerna. Enligt domarutredningens uppfattning böra enahanda förmåner tillkomma tingsnotarieaspirant. I ifrågavarande hänseende föreslås, att tingsnotarieaspirant skall anses tillhöra lönegrad Ex 8:5, tingsnotarie lönegrad Ex 14:11 under första och Ex 18:15 under andra året samt fiskalsaspirant lönegrad Ex 18:15.

En reservant bland de sakkunniga, *professorn Knut Rodhe*, har förordat, att arvoden sätts till belopp, som vid varje tidpunkt motsvara lönen till extra tjänstemän å E-ort i respektive Ex 8:5, Ex 14:11 och Ex 18:15, med 300 kronors förhöjning vid anställning i vissa norrländska domsagor eller hovrätten för Övre Norrland. Skillnaden mellan reservantens och majoritetens ståndpunkt är väsentligen den, att arvoden enligt reservantens förslag bli automatiskt rörliga efter levnadskostnadernas växlingar, vilket icke skulle bli fallet enligt majoritetsförslaget. Reservanten anför bland annat:

Varje kollektivavtalsanställd arbetare i statens tjänst, hur kortvarig hans anställning än må vara, erhåller en lön, vari automatiskt ingår dyrtidskompensation. Det kan då icke gärna vara någon olägenhet för statsverket att beräkna samtliga tjänstemannalöner på samma sätt. För befattningshavaren är en dylik kompensation lika behövlig vare sig han är anställd för två och ett halvt år eller för hela livet.

Det heter visserligen, att arvoden böra jämkas med hänsyn till förändringar i den allmänna prisnivån. Erfarenheten har emellertid visat, att dylika löften om dyrtidskompensation genom arvodesreglering endast med avsevärd eftersläpning infrias av statsmakterna.

Avlöningen till domsagonotarier och fiskalsaspiranter bör på grund av det anförda direkt anknytas till det allmänna löneplanssystemet.

Å andra sidan är det ur rekryteringssynpunkt nödvändigt, att avlöningen i avlägsna landsortsdomsagor icke sättes till lägre belopp än i domsagor med kansli i de större städerna. Det är således uteslutet att tillämpa dyrtidsgraderingen. Detta kan undvikas, om man — med fullföljande av den tankegång, som ligger bakom majoritetens förslag — fastställer, att avlöningen skall utgå i form av arvode med belopp, som vid varje tidpunkt motsvarar vad vederbörande skulle uppburit såsom extra tjänsteman i de av majori-

teten angivna löneklasserna å medeldyr ort (E-ort). Arvodet skall således motsvara ej endast grundlönen inom löneklassen, beräknad efter ortsgrupp E, utan jämväl å lönen utgående rörligt tillägg, kristillägg och i förekommande fall provisoriskt tillägg.

Vid beräkningen av kostnaderna för den föreslagna löneregleringen har domarutredningen utgått från att i domsagorna skola vara anställda 290 tingsnotarier — motsvarande det vid skrivelsens avlåtande till hovrätternas förfogande ställda antalet notariearvoden — samt att av dessa uppskattningsvis hälften skola åtnjuta det högre och hälften det lägre arvodet. Kostnadsökningen för denna notariepersonal skulle bli 391 500 kronor. För att å notarieanslaget alltså skola kunna förordnas extra tingsnotarieaspiranter i samma utsträckning som för närvarande är emellertid, enligt vad utredningen framhåller, detta belopp icke tillräckligt. Rörande det ytterligare anslagsbehovet anføres:

Efter den föreslagna löneregleringen blir det besparade beloppet (= det belopp, som besparas genom att tingsnotarieaspirant, enligt vad domsagostadgan därom innehåller, må vara anställd i stället för tingsnotarie) lägre än för närvarande, då skillnaden mellan å ena sidan aspirantarvoden och å andra sidan notariearvoden, beräknat efter genomsnittsvärde, minskas. Till följd av att arvoden höjas kan vidare endast ett mindre antal aspiranter och notarier avlönas med de medel, som sparas. Det nu sagda belyses närmare genom följande sammanställning. Antalet tingsnotariebefattningar, som uppehållas av tingsnotarieaspirant, har i sammanställningen — med hänsyn till att vederbörande under ett halvt år eller således en femtedel av tingsutbildningstiden tjänstgör som aspirant — beräknats till ($\frac{290}{5} = 58$) omkring 60. Återstående antal befattningar — 230 — har beräknats uppehållas av tingsnotarier. Av tingsnotarierna har hälften antagits tillhöra den högre och hälften den lägre avlöningsgruppen.

Nuvarande besparingar pr år: $60 \times (4\,200 - 2\,400) = 108\,000$ kr.

Antalet tingsnotarieaspiranter, som därmed kunna avlönas: $\frac{108\,000}{2\,400} = 45$.

Årliga besparingar enligt förslaget: $30 \times (6\,000 - 4\,200) + 30 \times (5\,100 - 4\,200) = 81\,000$ kr.

Antalet tingsnotarieaspiranter, som därmed kunna avlönas: $\frac{81\,000}{4\,200} = 19$ à 20.

Såsom framgår av sammanställningen skulle med uppkommande besparingar kunna avlönas 19 à 20 tingsnotarieaspiranter mot nu 45.

För att notarieorganisationen skall bibehålla sin nuvarande rörlighet skulle alltså erfordras ytterligare ett belopp, motsvarande 25 notarieaspirantarvoden eller $(25 \times 4\,200)$ 105 000 kronor. Den föreslagna regleringen rörande notariearvodena skulle således föranleda en kostnadsökning av $(391\,500 + 105\,000)$ 496 500 kronor. Kostnaden för regleringen av arvoden till hovrätternas fiskalsaspiranter beräknar utredningen till 41 400 kronor.

Över domarutredningens förslag ha yttranden, efter remiss, avgivits av rikets hovrätter, statskontoret, allmänna lönenämnden, 1944 års personal-

utredning, föreningen Sveriges häradshövdingar, Sveriges yngre juristers förening samt Sveriges förenade studentkårer. Samtliga hörda myndigheter och sammanslutningar — med undantag av statskontoret — ha anslutit sig till förslaget om en väsentlig förbättring av löneställningen för nu ifrågavarande personal.

Rikets hovrätter ha alla tillstyrkt den av domarutredningen föreslagna löneförbättringen, varvid Svea hovrätt, hovrätten över Skåne och Blekinge samt hovrätten för Övre Norrland förordat den av reservanten föreslagna anordningen, medan Göta hovrätt tillstyrkt majoritetens inom domarutredningen förslag. (Sex reservanter i skånska hovrätten ha dock förordat sistnämnda förslag och en reservant i Göta hovrätt professor Rodhes alternativ.) Svea hovrätt har särskilt framhållit, att avlöningen till såväl notarierna i domsagorna som fiskalsaspiranterna tidigare under en lång följd av år utgått i form av arvode med dyrtidskompensation. Hovrätten för Övre Norrland har vänt sig mot förslaget, att arvodena fixeras efter medeldyrort (E-ort), vilket skulle medföra, att varje grupp av de ifrågavarande befattningshavarna skulle uppbära samma arvode, antingen de tjänstgjorde å exempelvis A-ort eller I-ort. Hovrätten anför:

Ur synpunkten av rättvisa och billighet är förslaget i denna del enligt hovrättens uppfattning alldeles icke tillfredsställande. Medelst dyrortsgrupperingen har man vid de allmänna lönesystemens uppgörande funnit ett sätt att gradera lönerna inom en och samma löneklass så, att *reallönen*, så långt möjligt varit, blir lika på platser med olika höga levnadskostnader. Detta system torde, såvitt dess principiella sida angår, ha ganska allmänt godtagits, och det missnöje, som framkommit, torde huvudsakligen endast ha gällt grupperingens utformning. Det är svårt att inse varför man på det nu ifrågavarande området skall, då det nu gäller att införa en förnuftigare ordning än som hittills gällt, frånga vad som eljest ansetts rättvist. En avlöning å 6 000 kronor årligen för en extra tjänsteman å E-ort motsvarar ungefärligen avlöning i löneklass Ex 15 (inklusive rörligt tillägg och kristillägg). Men å A-ort ligger samma belopp något över avlöning åt tjänsteman i löneklass Ex 17; å I-ort något över avlöning åt tjänsteman i löneklass Ex 12. Orättvisan i ett system med ett till siffran lika arvode för varje befattningshavare inom envar av de tre grupperna befattningshavare ligger i öppen dag.

I fortsättningen underkänner hovrätten de av utredningen åberopade skälen mot en dyrortsgruppering samt framhåller såsom särskilt angeläget, att rekryteringen av den rättsbildade biträdespersonalen i rikets domsagor sker någorlunda jämnt i landets olika delar. Men så kan enligt hovrättens mening icke antagas bliva fallet, om man erbjuder befattningshavarna i fråga en reallön, som genom frånvaron av dyrortsgruppering ganska mycket skiftar i olika delar av landet. I Norrland — och särskilt Övre Norrland — bleve, om dyrortsgruppering ej tillämpades, reallönen i allmänhet väsentligt lägre än i övriga delar av landet, ty kansliorterna i Norrland tillhörde vanligen högre dyrorter. Följden bleve, att Norrland, och särskilt Övre Norrland, som redan förut vore starkt belastat i konkurrensen om tingsnotarierna, genom frånvaron av dyrortsgruppering bleve ytterligare kraftigt belastat i

denna konkurrens. De av utredningen föreslagna särskilda tilläggen i Övre Norrland och i Härjedalens domsaga vore så obetydliga, att de härvidlag icke spelade någon roll.

Hovrättens yttrande utmynnar i ett förslag, att beträffande nu ifrågavarande arvoden dyrortsgruppering skall tillämpas och kallortstillägg utgå efter samma grunder som tillämpas för statens befattningshavare i allmänhet. Vid bifall härtill är hovrätten benägen anse, att särskilda arvodestillägg icke vidare erfordras för befattningshavarna i Övre Norrlands domsagor. Om förslaget däremot icke vinner bifall, finner hovrätten nödvändigt, att dessa tillägg kraftigt höjas utöver vad utredningen föreslagit.

Statskontoret har erinrat, att 1944 års personalutredning erhållit i uppdrag att söka få till stånd enhetliga rekryteringsförhållanden och lönesättningar för vissa närmare angivna personalgrupper inom statsförvaltningen, däribland amanuenspersonalen. Då befattningarna inom denna personalkategori i avsevärd utsträckning rekryterades från den vid domsagorna anställda rättsbildade biträdespersonalen, borde enligt statskontorets mening frågan om avlöningsförmåner för sistnämnda tjänstemän icke givas en sådan lösning, att det 1944 års personalutredning lämnade utredningsuppdraget härigenom föregrepes. Ett genomförande av den av domarutredningen föreslagna uppräknningen av arvodena till nu ifrågavarande befattningshavare måste emellertid, såvitt ämbetsverket kunde finna, icke obetydligt påverka ett ställningstagande till spörsmålet om amanuenspersonalens avlöningsförmåner. Med hänsyn härtill kunde statskontoret icke tillstyrka, att det framlagda förslaget nu upptoges till slutlig prövning. I avvaktan på denna prövning har statskontoret — som framhåller, att levnadskostnaderna, sedan de nuvarande arvodena år 1942 fastställdes av statsmakterna, stigit med allenast omkring 1 1/2 procent — ansett tillräckligt, att dessa uppräknas med 300 kronor, i runt tal motsvarande den provisoriska avlöningsförbättring, som enligt beslut av 1944 och 1945 års riksdagar beretts vissa lägre befattningshavare inom statsförvaltningen.

Även *allmänna lönenämnden* framhåller, att den föreslagna löneregleringen för notariepersonalen torde komma att medföra vissa konsekvenser beträffande amanuenspersonalen i statsförvaltningen. Lönenämnden finner emellertid detta förhållande icke vara av beskaffenhet att förhindra förslagets genomförande redan nu, utan avvaktande av personalutredningens arbetsresultat. Nämnden framhåller i detta sammanhang, att förslaget i nuvarande läge i viss mån får anses ha karaktären av ett provisorium, enär ny civil löneplan med ändrade avlöningsbelopp och ny dyrortsgruppering inom kort torde komma att fastställas. Enligt nämnden äro de nu utgående arvodena i och för sig att anse såsom för låga i betraktande av befattningshavarnas utbildning och arten av deras arbetsuppgifter. Beträffande storleken av avlöningsförbättringen ansluter sig lönenämnden till utredningens förslag. I fråga om den närmare utformningen av de blivande bestämmelserna förklarar sig nämnden mest benägen att förorda reservantens alternativ. I anslutning härtill anföres i nämndens yttrande:

Därest arvodesbestämmelserna utformas på nu angivet sätt, borde emellertid rätteligen genom hänvisning till 41 § 1 mom. civila icke-ordinariereglementet stadgas, att där förmån av bostad åtnjutes, viss ersättning här för skall erläggas. I detta sammanhang vill lönenämnden ifrågasätta, om det av utredningen anförda förhållandet, att tingsnotarier i stor utsträckning åtnjuta förmån av fri bostad, står i god överensstämmelse med de av Kungl. Maj:t utfärdade föreskrifterna, bland vilka för närvarande ingår en hänvisning till 41 § civila icke-ordinariereglementet. Lönenämnden anser sig emellertid icke böra i nuvarande läge påyrka utfärdande av särskild föreskrift angående erläggande av ersättning för bostad, men anser, att ifrågavarande spörsmål bör upptagas till övervägande, därest framdeles fråga uppkommer om dessa befattningshavares övergång till ny lönereglering.

Om av principiella skäl en automatisk anknytning av ifrågavarande befattningshavares arvoden till avlöningen för extra tjänstemän, på sätt lönenämnden sålunda förordnat, anses icke böra ifrågakomma, ansluter sig lönenämnden till majoritetens förslag angående bestämmandet av arvodenas storlek samt tillerkännande av vissa förmåner enligt civila icke-ordinariereglementet. I sistnämnda hänseende framhålles, att bland ifrågavarande förmåner för närvarande ingår sjukvård, något som icke i allmänhet är fallet beträffande arvodesanställda tjänstemän.

1944 års *personalutredning* har i princip intagit samma ståndpunkt som lönenämnden och funnit angeläget att icke utan tvingande skäl fördröja en förbättring av löneställningen för tingsnotarierna, en förbättring, som med hänsyn till deras utbildning och arbetsuppgifter finge anses i och för sig väl motiverad. Personalutredningen ansluter sig till det av domarutredningens majoritet framlagda förslaget, men framhåller, att detta förslag såväl i lönetekniskt hänseende som i övrigt bör anses i nuvarande läge ha karaktären av ett provisorium, som måhända efter slutförandet av personalutredningens uppdrag och andra pågående undersökningar kan behöva underkastas förnyad prövning. I fråga om fiskalsaspiranterna anför utredningen:

Beträffande särskilt fiskalsaspiranterna i hovrätt vill utredningen framhålla, att dessa vid ett bifall till förslaget komma att erhålla lägre reallön än den, som under andra tjänstgöringsåret tillkommer sådana tingsnotarier, vilka åtnjuta förmån av fri bostad. I och för sig skulle med hänsyn härtill kunna ifrågasättas, att fiskalsaspiranternas arvoden höjdes något utöver vad domarutredningens förslag innebär. Personalutredningen finner dock i frågans nuvarande läge icke anledning framställa något ändringsförslag på denna punkt.

Föreningen Sveriges häradshövdingar har i likhet med hovrätten för Övre Norrland ansett det särskilda tillägget i vissa norrländska domsagor för lågt. Efter att ha erinrat, att detta tillägg utgått med 300 kronor allt sedan år 1920 anför föreningen:

Trots detta tillägg äro allttjämt svårigheterna att rekrytera notariebefattningarna inom de nämnda domsagorna högst betydande. Orsakerna härtill torde vara uppenbara. Förutom bl. a. de långa avstånden till hemorten torde det särskilt vara den rådande uppfattningen, att en notariatstjänstgöring längre söderut och framför allt i de större städerna medför större möjligheter till

ordnande av inkomstbringande sysselsättning efter tingsjämsgöringens slut än vad vistelsen vid ett norrländskt domarkansli kan bereda, som är av avgörande betydelse. Av icke ringa vikt i detta hänseende torde även vara den i 1943 års domsagostadga intagna bestämmelsen om skyldighet för tingsnotarierna att mottaga förordnande i annan domsaga än den där han är anställd. Dylik tvångsförflyttning är dessutom, just med hänsyn till den knappa tillgången på notarier, mera aktuell i de ifrågavarande domsagorna än i domsagorna i övrigt. Erfarenheten under de senaste åren har givit ytterligare stöd för den här uttalade uppfattningen.

Föreningen, som följaktligen i likhet med utredningen anser att lönetillägg till notarierna i omförmälda domsagor alltjämt böra utgå, anser emellertid att det nuvarande tillägget icke är tillfyllest för det avsedda ändamålet. Detta är också helt naturligt redan med hänsyn till att detsamma, trots penningvärdets fall, icke förhöjts under de tjugofem år som detsamma utgått. Härtill kommer emellertid att tilläggets verkan, även relativt notarielönen, avsevärt minskats genom de förhöjningar som denna under årens lopp undergått. Under det tillägget år 1920 utgjorde 11,11 procent av notarielönen, utgör det nu ej mer än 6,38 procent därav.

Enligt föreningens mening bör tillägget utgå med minst 500 kronor.

Sveriges yngre juristers förening har ansett de föreslagna löneförmånerna icke motsvara en ur anförda synpunkter skälig lön och därför icke kunna läggas till grund för en varaktig reglering av tingsnotariernas löneställning. I avvaktan på resultatet av pågående utredningar angående akademikernas ekonomiska ställning finner sig föreningen dock kunna tills vidare förorda en lösning i enlighet med domarutredningens förslag. Föreningen biträder sålunda detta förslag i den av reservanten angivna utformningen för en reglering av tingsnotariernas löneställning till utgången av budgetåret 1947/48 samt säger sig därvid förutsätta, att de högre lönerna skola utgå retroaktivt från och med den 1 juli 1945.

Styrelsen för Sveriges förenade studentkårer har ansett domarutredningens förslag i fråga om lönebeloppen utgöra ett minimum samt i princip uttalat, att fiskalsaspiranternas löner böra sättas högre än de äldre notariernas. Med avseende å förslagets utformning påyrkar styrelsen den ändringen, att samtliga ifrågavarande befattningshavare inplaceras i det statliga lönesystemet såsom extra tjänstemän i lägst de av utredningen till jämförelse angivna lönegraderna.

Vid avgivande av sina förslag till anslagsäskanden för domsagorna ha de tre större hovrätterna *dels* minskat respektive anslag med belopp motsvarande den automatiska nedsättningen av övergångsersättningarna till vissa härads-hövdingar och *dels* ökat anslagen med den beräknade kostnaden för notariepersonalens lönereglering. Hovrätten för Övre Norrland har räknat med anslagsändring endast i förstnämnda hänseende. I övrigt föreslås vissa utökningar av personalorganisationen.

Svea hovrätt beräknar nyssnämnda minskning och ökning å anslaget till 4 875 kronor resp. 189 400 kronor.

Beträffande behovet av icke-ordinarie personal i domsagorna under hovrätten har Svea hovrätt understrukit den avsevärda ökning av arbetsbördan

som inträtt under de senaste åren. Strävandena att redan nu såvitt möjligt anpassa det processuella förfarandet vid de allmänna underrätterna efter den nya rättegångsbalkens principer medför, enligt vad hovrätten vidare uttalar, också behov av ökade arbetskrafter. Att pressa in de växande arbetsuppgifterna inom den gällande organisationens ram låter enligt hovrättens mening sig icke göra utan att rättsvården blir lidande. Hovrätten har därför ansett vissa förstärkningar av domsagornas arbetskrafter vara påkallade av ett oavvisligt behov.

Tingsdomare och tingssekreterare har hovrätten upptagit till oförändrat antal. I fråga om behovet av tingssekreterare i vissa domsagor anföres:

Beträffande Gästriklands östra och Jämtlands norra domsagor har hovrätten tidigare ifrågasatt, huruvida oundgängligt behov av tingssekreterare komme att föreligga även sedan arbetet med uppläggande av nya fastighetsböcker avslutats. Med hänsyn till vad numera upplysts angående arbetsbördan i förstnämnda domsaga torde man emellertid böra räkna med fortsatt behov av tingssekreterare därstädes även sedan fastighetsboksarbetet avslutats, vilket beräknats hinna ske till den 30 september 1946. Vad angår Jämtlands norra domsaga synes visserligen tvivelaktigt, huruvida efter fastighetsboksarbetets avslutande — sannolikt under förra hälften av 1946 — tillräckliga arbetsuppgifter för en tingssekreterare komma att föreligga, men enligt hovrättens mening kunna likväl starka skäl anföras för befattningens bibehållande tills vidare. Det synes nämligen vara angeläget att i Jämtlands län ha tillgång till en arbetskraft med fiskalskompetens. Sålunda torde man böra räkna med konstant behov att i begränsad utsträckning anlita sådant biträde i den alltmär arbetstyngda Härjedalens domsaga. Det torde även kunna finnas ändamålsenligt att tidvis taga tingssekreteraren i Jämtlands norra domsaga i anspråk för att påskynda slutförandet av fastighetsboksarbetet i Jämtlands östra och Jämtlands västra domsagor.

I Södra Roslags, Sollentuna och Färentuna, Västmanlands mellersta samt Ångermanlands norra domsagor finner hovrätten behov föreligga av ökade arbetskrafter med fiskalskompetens. Rörande detta behov anför hovrätten närmare:

I Södra Roslags domsaga har det nyligen befunnits nödvändigt att öka antalet rättegångsdagar från åtta till tio under varje fyraveckorsperiod och i anledning därav har Kungl. Maj:t den 17 augusti 1945 medgivit, att fiskalskompetent arbetskraft får anlitas för hållande av de sålunda tillkommande rättegångsdagarna. Det torde kunna förväntas, att behov av sådan förstärkning av arbetskrafterna blir stadigvarande. Ätminstone för närvarande bör detta dock ej föranleda inrättande av ytterligare en tingssekreterartjänst i domsagan, utan man torde böra räkna med att behovet, som framträder under tingsterminerna, tillgodoses på samma sätt som nu. Den årliga lönekostnaden kan beräknas uppgå till 4 500 kronor.

Häradshövdingen i Sollentuna och Färentuna domsaga gör gällande, att i domsagan föreligger behov av, förutom en tingsdomare, jämväl en tingssekreterare. Hovrätten finner även här behov föreligga av en arbetskraft med fiskalskompetens, men anser att detta behov tills vidare kan tillgodoses i den ordning som nyss föreslagits beträffande Södra Roslags domsaga. Man bör sålunda räkna med en lönekostnad av 4 500 kronor.

Samma anordning föreslår hovrätten även beträffande Västmanlands mellersta domsaga. Hovrätten har tidigare tillstyrkt framställningar av häradshövdingen i Södra Roslags domsaga.

hövdingen om inrättande av tingssekreterartjänst. Dessa framställningar ha emellertid ej vunnit Kungl. Maj:ts bifall. Däremot har Kungl. Maj:t den 9 mars och den 22 juni 1945 medgivit att på fiskalskompetent arbetskraft må överflyttas vissa häradshövdingen eljest åliggande göromål. Enligt hovrättens mening bör detta tillvägagångssätt vinna tillämpning även i fortsättningen. Lönekostnaden kan uppskattas till 4 500 kronor.

Genom att i nu nämnda tre fall såvitt möjligt begränsa tiden för förordnandet till tingsterminerna vinnes den förmånen att hovrätten får något större tillgång på fiskalsutbildad arbetskraft under senare delen av sommaren, då mycket stora krav på vikarier med sådan kompetens pläga göras gällande från rådhusrätternas sida.

Häradshövdingen i Ängermanlands norra domsaga hemställer om inrättande av inskrivningsavdelning i domsagan. Onekligen har på senaste tiden antalet inskrivningsärenden i domsagan avsevärt stegrats. Ovisst är dock hurvida denna ökning är av stadigvarande natur, och antalet inskrivningsärenden är alltså avsevärt mindre än i Sollentuna och Färentuna domsaga, där inskrivningsavdelning ej heller finnes. Däremot äro ägodelningsärendena i domsagan synnerligen betungande, sannolikt mera än i någon annan domsaga i riket. Överhuvud är arbetsbördan mycket stor, större än vad rättsstatistikens siffror kunde ge anledning antaga. En förstärkning med kvalificerad arbetskraft är helt visst av behovet påkallad. Det är att märka, att enligt arbetsredogörelsen för 1944 utgången av nämnda år alltså 6 000 registerfastigheter återstodo att överföra. För underlättande av inskrivningsärendenas behandling är det av stor vikt att fastighetsboksarbetet snarast slutföres, men med nu tillgängliga krafter läser man ej kunna påräkna att detta arbete fullföljes i nämnvärd omfattning. Med hänsyn till vad sålunda anförts anser hovrätten den bästa lösningen vara, att arbetskrafterna förstärkas med en fiskalskompetent jurist, som använder omkring hälften av sin arbetstid till fastighetsboksarbete och återstoden till annat kvalificerat arbete, företrädesvis avseende inskrivnings- och ägodelningsärenden. Kostnaden härför, omkring 6 000 kronor, borde till hälften anses täckt av vad som beräknats åtgå för fastighetsboksarbetet, varför den extra kostnaden skulle stanna vid 3 000 kronor.

För att bereda häradshövdingarna i ifrågavarande domsagor erforderlig lättnad i arbetsbördan skulle alltså anställas vikarier med fiskalskompetens till en sammanlagd kostnad av $(4\,500 + 4\,500 + 4\,500 + 3\,000)$ 16 500 kronor, vartill kommer kostnaden för rörligt tillägg, beräknad till 2 475 kronor.

Även beträffande notariepersonalen finner hovrätten förstärkning erforderlig. Sålunda anföres:

I staten för innevarande budgetår ha för domsagorna under Svea hovrätt upptagits tillhopa 114 tingsnotarier. Av de notariearvoden, som av Kungl. Maj:t innehållits såsom en för samtliga hovrätter gemensam reserv, ha för första hälften av innevarande budgetår 13 ställts till hovrättens förfogande och äger hovrätten därjämte övergångsvis, i avvaktan på biträdesorganisationens utbyggande, i den mån så erfordras använda högst 16 800 kronor för anställande av ytterligare notarier eller notarieaspiranter.

För närvarande tjänstgöra i domsagorna inom Svea hovrätts domvärjo 114 tingsnotarier och 30 tingsnotarieaspiranter. Härtill komma 12 notariebefattningar som äro lediga men på grund av personalbrist icke kunnat besättas. I överensstämmelse med den tanke som ligger till grund för 1942 års domsagoreform har hovrätten på allt sätt sökt verka för att arbetsuppgifter, som ej kräva juridisk kompetens, i huvudsak överflyttas till icke rättsbildade biträ-

den. Den av tidsförhållandena orsakade konkurrensen om duglig arbetskraft har dock vållat svårigheter vid genomförandet av denna grundsats. Den växande tillströmningen av mål och ärenden och arbetet på rättegångsreformens förberedande ökar behovet även av juridiskt skolad arbetskraft. En reduktion av antalet rättsbildade biträden kan därför icke genomföras utan våda för rättsskipningen. Tvärtom torde på vissa håll förstärkningar vara ofrånkomliga. Starkt motiverade framställningar om ytterligare en notariebefattning föreligga från envar av häradshövdingarna i de tre stora Stockholmsdomsagorna och i några landsortsdomsagor.

I anslutning härtill har hovrätten — som ansett sig ej böra i detta sammanhang tillstyrka ökning av antalet notarier i vissa angivna domsagor — uttalat såsom angeläget att den till Kungl. Maj:ts förfogande stående reserven av notariearvoden ökas med, såvitt angår Svea hovrätts domkrets, åtminstone ett belopp motsvarande sex notariearvoden. Med de föreslagna förhöjda arvodena skulle detta medföra en kostnadsökning av $(6 \times 6\,000)$ 36 000 kronor.

Med avseende å biträdespersonalen föreslår hovrätten att medel beräknas dels för ytterligare 3 extra ordinarie biträden, därav 2 i Eo 4 och ett i Eo 2, och dels för 6 stenografikunniga extra biträden, därav 3 i Ex 7 och 3 i Ex 4. Såsom motivering anföres:

Enligt gällande organisationsplan skola i domsagorna under Svea hovrätt finnas 107 biträdesbefattningar vilka för närvarande ha naturen av extra ordinarie tjänster. De flesta av dem äro avsedda att i en nära framtid förvandlas till ordinarie. Därjämte finnas tre arvodestjänster. Hela antalet extra ordinarie befattningar är taget i anspråk. Emellertid har härvid såtillvida avvikelse skett från planen, som i vardera av Sollentuna och Färentuna samt Nora domsagor en befattning i lönegrad Eo 4 och i Västmanlands östra domsaga en befattning i lönegrad Eo 2 tillsatts utöver de i planen beräknade, medan å andra sidan i Hedemora och Norra Hälsinglands domsagor i planen upptagna befattningar alltjämt stå obesatta och fråga om tillsättande av ett extra ordinarie biträde i Falu domsaga blir aktuell, då innehavaren av en arvodestjänst därstädes under innevarande budgetår lämnar sin tjänst. I anledning härav bör för budgetåret 1946/47 utöver gällande organisationsplan räknas med två biträden i Eo 4:5 (Sollentuna och Färentuna samt Nora domsagor) och ett biträde i Eo 2:3 (Västmanlands östra domsaga).

Den 17 augusti 1945 har Kungl. Maj:t på framställning av häradshövdingen i Södra Roslags domsaga medgivit, att i domsagan må anställas stenografikunnigt biträde med en avlöning ej överstigande 400 kronor i månaden. Syftet är att främja strävandena att inom ramen av gällande lagstiftning såvitt möjligt förverkliga den nya rättegångsbalkens ledande principer. Önskemål om liknande förstärkning av arbetskrafterna föreligga även på andra håll. För att hålla möjlighet öppen att tillmötesgå framställningar i detta syfte böra nödiga medel ställas till Kungl. Maj:ts förfogande, varvid det bör ankomma på Kungl. Maj:t att efter prövning från fall till fall medgiva inrättande i viss domsaga av befattning i lönegrad Ex 4 eller Ex 7. Såvitt angår domsagorna under Svea hovrätt bör man räkna med behov av minst tre befattningar av vardera slaget.

De sålunda begärda förstärkningarna av biträdespersonalen skulle enligt hovrättens beräkningar draga en sammanlagd kostnad av 26 288 kronor, inberäknat rörligt tillägg.

I enlighet med det sagda har det för domsagor under Svea hovrätt avsedda anslagsbeloppet beräknats till $(2\,148\,000 + 189\,400 - 4\,875 + 16\,500 + 2\,475 + 26\,288 = 2\,377\,788)$ 2 377 800 kronor, vartill skulle komma 36 000 kronor, motsvarande 6 notariearvoden, som Kungl. Maj:t skulle disponera i reserv.

Göta hovrätt har ej föreslagit andra ändringar beträffande medelsanvisningen till domsagorna under denna hovrätt än som föranledas av den automatiska nedsättningen av häradshövdingarnas övergångsersättningar, 3 189 kronor, och den beräknade kostnadsökningen för notariepersonalens arvodesreglering, 152 400 kronor. Anslagsbehovet har följaktligen beräknats till $(1\,698\,200 - 3\,189 + 152\,400 = 1\,847\,211)$ 1 847 200 kronor.

För domsagorna under *hovrätten över Skåne och Blekinge* har denna hovrätt beräknat nyssnämnda nedsättning och kostnadsökning till 713 kronor resp. 81 240 kronor. Vidare har hovrätten — med reservation för personaländringar, som kunna föranledas av ifrågasatt reglering beträffande vissa domsagor i Blekinge län — föreslagit en del ändringar beträffande tingsdomar- och tingssekreterarorganisationen och i samband därmed inrättande av en ny ordinarie tingsdomartjänst i Västra Göinge domsaga. Kostnaden för denna tjänst beräknas till 10 263 kronor.

I envar av Östra och Medelsta, Östra Göinge, Villands samt Rönnebergs, Onsjö och Harjagers domsagor föreslås förstärkning av biträdespersonalen med ett biträde. Av de fyra nya biträdena skulle — oaktat detta innebär en utbyggnad av den preliminärt godkända slutliga biträdesorganisationen — två placeras i Eo 4 och två i Eo 2. Förslag om dylik förstärkning av biträdespersonalen framfördes av hovrätten även i 1944 års petitaskrivelse och den nu återopade motiveringen för förslaget är densamma, som återgivits i fjolårets statsverksproposition (II ht s. 49). För de nya biträdena har hovrätten upptagit en anslagsökning med sammanlagt 10 362 kronor.

För särskilda fastighetsbokuppläggare i domsagorna, vikarier därstädes samt extra skrivhjälp begär hovrätten anslagsökningar med resp. 4 000 kronor, 10 500 kronor och 5 000 kronor. Såsom skäl anföres, att för ifrågasvarande ändamål beräknats resp. 8 000 kronor, 7 000 kronor och 4 000 kronor, medan utgifterna för samma ändamål under sistförflutna budgetår uppgått till resp. 13 004 kronor, 18 559 kronor och 9 330 kronor.

Slutligen har hovrätten räknat upp anslaget med ytterligare 1 266 kronor, motsvarande kostnaden för vissa beräknade löneklassuppflyttningar samt för förflyttning av en tingsdomare till högre dyrort.

Resultatet har alltså blivit en sammanlagd uppräknings av anslaget med $(81\,240 + 10\,263 + 10\,362 + 4\,000 + 10\,500 + 5\,000 + 1\,266 - 713)$ 121 918 kronor till 839 618 kronor.

Hovrätten för Övre Norrland — som ej upptagit några medel för notariepersonalens arvodesreglering — har begärt anslagshöjning för förstärkning av personalen i de under hovrätten lydande domsagorna med en tingssekreterare eller likvärdig arbetskraft i Gällivare domsaga samt dessutom med en tingsnotarie under halva året och ett domsagobiträde i lönegraden Ex 2.

Kostnaderna för dessa personalökningar beräknas till (6 792 + 2 250 + 2 172) 11 214 kronor. Till utbyggande av biträdesorganisationen inom ramen för domsagoreformen begär hovrätten ytterligare 2 159 kronor samt till rörligt tillägg ytterligare 1 700 kronor. Med avdrag för den automatiska reduktionen för viss övergångsersättning, 218 kronor, samt för vissa pensionsavgifter m. m., 565 kronor, har anslagsbehovet för domsagorna under norrländska hovrätten i enlighet med det sagda beräknats till (472 300 + 11 214 + 2 169 + 1 700 — 218 — 565) 486 600 kronor, vilket innebär en ökning med 14 300 kronor.

I särskild skrivelse den 1 november 1945 har norrländska hovrätten framlagt förslag om arvodesreglering för allmänna tingstolkar. Arvoden till sådana tolkar utgå för närvarande endast i Gällivare och Torneå domsagor. Arvodena reglerades senast år 1940. Vid frågans behandling i propositionen nr 150 till 1940 års riksdag (s. 19) anförde dåvarande chefen för justitiedepartementet, att skäl visserligen talade för att i enlighet med ett av länsstyrelsen i Norrbottens län framställt förslag visst ersättningsbelopp till tingsfolk bestämdes för varje förrättningsdag men att av kostnadshänsyn ett av statskontoret framfört förslag om fasta årsarvoden till tolkarna borde i huvudsak följas. För att tolkarna skulle erhålla skälig ersättning borde såsom grund för arvodenas beräkning läggas ett förrättningsarvode av 25 kronor per dag. Med stöd av inhämtade upplysningar rörande det sedvanliga antalet förrättningsdagar i de olika tingslagen beräknades arvoden till sammanlagt 2 800 kronor. Den närmare fördelningen av detta belopp borde ankomma på Kungl. Maj:t. Beloppet har fördelats med 500 kronor till tingsfolken i Jukkasjärvi tingslag (Gällivare domsaga, tingsställen Kiruna och Vittangi), 100 kronor till tingsfolken i Karesuando tingslag (Gällivare domsaga, tingsställe Karesuando), 500 kronor till tingsfolken i Gällivare tingslag (Gällivare domsaga, tingsställe Gällivare), 1 200 kronor till tingsfolken i Torneå tingslag (Torneå domsaga, tingsställe Haparanda) samt 500 kronor till tingsfolken i Pajala och Korpilombolo tingslag (Torneå domsaga, tingsställe Pajala).

Vad angår resekostnads- och traktamentsersättning gäller, att allmän tingsfolk äger vid resa för tjänstgöring vid tingssammanträde eller annan förrättning av statsmedel undfå resekostnads- och traktamentsersättning enligt allmänna resereglementet; dock att resekostnads- eller traktamentsersättning icke må utgå till folk, som i egenskap av nämndeman eller ledamot i ägodelningsrätt ändock är berättigad till dylik ersättning.

I sin skrivelse den 1 november 1945 har *hovrätten för Övre Norrland* framlagt utredning rörande det ungefärliga antalet förrättningsdagar, som för allmän tingsfolk kan beräknas åtgå i de särskilda tingslag, där sådan folk skall vara anställd. Förutom allmänna tingssammanträdesdagar ha därvid beaktats särskilda sammanträden för rannsakingar och ägodelningsförrättningar, slutsammanträden och tremansting ävensom ifrågakommande resedagar, allt i den mån det visat sig påkallat att räkna med behov av allmän folk. Utredningens resultat framgår av följande översikt.

Uppgifter om arvoden och tjänstgöringsdagar för allmänna tingsstolar.

1	2	3	4	5
Tingslag	Nuv. arvode (exkl. rese- kostnad o. traktamente) kr.	Motsvarande uträknade antal förrätt- ningsdagar efter 25 kr. pr dag	Verkliga antalet förrättnings- dagar	Motsvarande uträknade arvoden efter 25 kr. pr dag kr.
Jukkasjärvi	500	20	ca 30	750
Karesuando	100	4	ca 12	300
Gällivare	500	20	ca 35	875
Torneå	1 200	48	ca 60	1 500
Pajala och Korpilombolo	500	20	ca 25	625
	S:a 2 800			S:a 4 050

Under hänvisning till utredningen finner hovrätten angeläget, att en reglering av tingsstolkarnas arvoden snarast kommer till stånd, samt föreslår i sådant hänseende, att ersättning till allmän tingsstolk bestämmes att utgå med 25 kronor för varje förrättningsdag, inberäknat resdag. Hovrätten hemställer i anslutning härtill, att den i häradsrätternas avlöningsstat uppförda anslagsposten å 2 800 kronor till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, höjes till 4 000 kronor och uppföres förslagsvis.

Statskontoret har i infordrat utlåtande över det sålunda framlagda förslaget ansett sig icke böra göra erinran mot de föreslagna ändrade grunderna för ersättning till allmän tingsstolk. Ämbetsverket har dock framhållit, att — därest ersättning bestämdes att utgå för förrättningsdag — det borde ankomma på vederbörande domstols ordförande att tillse, att tolk tillkallades endast vid de rättegångstillfällen, då så vore erforderligt. Vidare anföres i statskontorets yttrande:

Av hovrättens skrivelse framgår, att hovrätten ansett, att till förrättningsdag borde hänföras även resdag. För ett bedömande av frågan, huruvida arvode utöver traktamentsersättning kan vara av omständigheterna påkallat, lämna handlingarna icke tillräcklig ledning. Ämbetsverket vill emellertid framhålla, att dagarvode för resdag i varje fall icke bör utgå, då för resan tagits i anspråk mindre än 8 timmar av dagtid.

Departementschefen.

Vid beräkningen av häradsrätternas anslagsbehov under nästa budgetår kan förutsättas, att det nuvarande antalet domsagor i riket icke kommer att undergå någon förändring. Den av hovrätten över Skåne och Blekinge berörda frågan om reglering av domsagorna i Blekinge län sammanhänger med frågan om läggande under landsrätt av Karlshamns stad. En eventuell indelningsändring — som skulle innebära att antalet domsagor i länet i samband med stadens läggande under landsrätt ökas från två till tre — kan emellertid icke beräknas träda i kraft före utgången av budgetåret 1946/47.

Enligt beslut av Kungl. Maj:t den 7 december 1945 har staden Torshälla från och med den 1 januari 1946 införlivats med Livgedingets domsaga. I enlighet med riksdagens för sådant fall generellt givna bemyndigande (jfr

prop. 198/1943 s. 39 o. 49 § 3 mom. 2 p. civila avlöningsreglementet) har Kungl. Maj:t samtidigt beslutat, att nämnda domsaga — en av de mest arbetsstyngda inom lönegrupp I — i samband med införlivningen skulle uppflyttas i närmast högre lönegrupp. Med anledning härav torde antalet domsagor, som må hänföras till lönegrupp II, böra ökas från 30 till 31 (jfr prop. 198/1943 s. 39 o. II ht 1945 s. 51).

Vad angår domsagornas personalorganisation må erinras, att frågan om organisationen av verksamheten i domsagorna för närvarande är under omprövning av 1943 års domarutredning. Enligt direktiven har utredningen att vid denna omprövning taga under övervägande, bland annat, i vad mån arbetsbördan i domsagorna är av den omfattning, att ett antal sekreterartjänster lämpligen böra omändras till mera fasta tjänster. I avvaktan på utredningens resultat torde någon ändring ej böra ske beträffande den nuvarande tingsdomar- och tingssekreterarorganisationen. Om de speciella förutsättningarna härför föreligga (jfr II ht 1944 s. 52), bör hinder dock ej möta att taga i anspråk de medel, vilka enligt vad inledningsvis nämnts finnas anvisade till en tingssekreterare i reserv. Liksom hittills bör, då arbetet med uppläggande av nya fastighetsböcker avslutas i domsaga, där tingssekreterare finnes anställd, uppmärksamhet ägnas åt frågan huruvida fortsatt behov av sekreterare i domsagan föreligger.

Med anledning av det domarutredningen givna uppdraget har den största återhållsamhet iakttagits beträffande inrättandet av nya tingssekreterarbefattningar. Endast i ett fall — nämligen i samband med staden Simrishamns förenande i judiciellt avseende med Ingelstads och Järrestads domsaga — har en dylik befattning nyinrättats. Ökat behov av kvalificerad rättsbildad arbetskraft i domsagorna har i stället tillgodosetts genom anlitande av vikarier från hovrätterna. Detta har hittills behövt ske i mycket begränsad omfattning — under sistförflutna budgetår i sammanlagt tre domsagor — och kostnaderna ha ansetts kunna täckas inom den nuvarande anslagsramen (II ht 1945 s. 52). Svea hovrätts nu gjorda framställning om ytterligare medel till fiskalskompetent arbetskraft i Södra Roslags, Sollentuna och Färentuna, Västmanlands mellersta samt Ångermanlands norra domsagor liksom norrländska hovrättens begäran om anslagsökning till en tingssekreterare eller likvärdig arbetskraft i Gällivare domsaga avse att tillgodose behov av sådan arbetskraft varom nu är fråga. Såvitt angår Södra Roslags, Västmanlands mellersta och Gällivare domsagor har behovet redan tillgodosetts, varför framställningarna innebära förslag om utökning av den nuvarande personalen endast i fråga om Sollentuna och Färentuna samt Ångermanlands norra domsagor. Då emellertid kostnaderna för ifrågavarande förstärkning av arbetskrafterna i samtliga angivna domsagor framdeles icke, såsom tidigare förutsatts, kunna täckas inom nu anvisade belopp till icke-ordinarie personal, torde framställningarna böra föranleda uppräknings av anslagen på sätt hovrätterna begärt. Emellertid må understrykas, att det nu berörda sättet att tillgodose behov av kvalificerad rättsbildad arbetskraft i domsagorna har karaktären av en nödfallsutväg, som i avvaktan på resultatet av do-

marutredningens verksamhet bör anlitas allenast i mån av oundgängligt behov. Medgivande att förordna vikarier, varom nu är fråga, bör lämnas endast efter prövning av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall och gälla för begränsad tid.

I fråga om notarie- och biträdesorganisationen i domsagorna skall enligt den av statsmakterna beslutade planen för domsagoreformens genomförande antalet tingsnotarier minskas successivt under en femårig övergångstid och samtidigt härmed skall biträdesorganisationen utbyggas. Av de sammanlagt 149 biträdesbefattningar i 7, 9 och 11 lönegraderna, vilka skola finnas enligt den preliminärt godkända slutliga personalorganisationen, tillsattes i enlighet härmed endast omkring en fjärdedel under det första övergångsåret. Det belopp, som besparades genom att biträdesbefattningar placerades lägre än enligt den fullt utbyggda organisationen, ställdes till hovrätternas förfogande för anställande övergångsvis av tingsnotarier och tingsnotarieaspiranter. Under andra övergångsåret utökades antalet högre biträdesbefattningar till omkring hälften och under det nu löpande tredje övergångsåret till omkring tre fjärdedelar av det slutliga antalet. Samtidigt ha de medel, som ursprungligen anvisades för anställande övergångsvis av notariepersonal successivt nedskurits, varigenom kostnaderna för biträdesorganisationens utbyggande kunnat täckas utan höjning av anslaget belopp. För nästa budgetår bör i analogi härmed hela det slutliga antalet biträdesbefattningar i högre lönegrader tillsättas samt några medel icke vidare anvisas för anställande av notarier övergångsvis. Den med domsagoreformen avsedda omfördelningen av arbetsuppgifterna förutsättes därvid ha blivit helt genomförd (jfr prop. 252/1942 s. 47 f.; II ht 1945 s. 52 f.). Det torde få ankomma på hovrätterna att öva erforderlig tillsyn i detta hänseende. Därvid bör uppmärksammas att befattningen med inskrivningsväsendet bör kunna i större omfattning än tidigare anförtros icke rättsbildad personal i den mån arbetet med uppläggande av nya fastighetsböcker avslutas.

Den nu berörda ändrade arbetsfördelningen i domsagorna, vilken för notariernas del innebär, att dessa skola frigöras från mindre kvalificerade göromål och i princip sysselsättas med arbetsuppgifter som kräva juridisk utbildning, är av särskild betydelse vid bedömande av notariepersonalens löneställning. Den nuvarande löneställningen för denna personal har bestämts på grundval av det förslag i ämnet, som på sin tid framlades av 1937 års domsagoutredning. Arvodena till tingsnotarier och tingsnotarieaspiranter bestämdes sålunda till de av utredningen föreslagna beloppen med tillägg motsvarande den efter avlåtandet av utredningens förslag inträdda levnadskostnadsökningen (prop. 252/1942 s. 79). Utvecklingen därefter har medfört å ena sidan en fortsatt ehuru relativt obetydlig stegring av levnadskostnaderna och å andra sidan en överflyttning på notarierna av mera kvalificerade uppgifter än tidigare. Detta har — även om sistnämnda utveckling varit förutsedd — kommit notariernas löneställning att framstå såsom alltför låg. Till denna uppfattning har även bidragit den långvariga och kostsam-

ma juristutbildningen, vilken är ägnad att medföra en stark ekonomisk belastning vid inträdet i förvärvslivet. En följd av den nuvarande lönesättningen för notariepersonalen blir därför, att nyutexaminerade jurister ofta i första hand söka sig till bättre avlönade poster inom det enskilda näringslivet. En förbättring av notariernas löneförmåner framstår på grund av det anförda såsom synnerligen angelägen såväl av billighetsskäl som ur rekryteringssynpunkt.

I syfte att möjliggöra frågans framläggande för innevarande års riksdag har 1943 års domarutredning avgivit särskilt förslag i ämnet. Även om en lösning i huvudsaklig överensstämmelse med detta förslag kan tänkas medföra vissa konsekvenser beträffande frågor som äro under prövning av 1944 års personalutredning, synes detta förhållande icke vara av beskaffenhet att böra fördröja frågans lösning. Såväl personalutredningen som allmänna lönenämnden ha också förordat, att frågan utan hinder av det utredningen givna uppdraget upptages redan nu.

De av domarutredningen föreslagna arvodena synas mig motsvara en ur anförda synpunkter skälig avvägning av ifrågavarande befattningshavares löneställning. Då enligt min mening ett system med automatiskt rörliga arvoden i förevarande fall äger företräde framför det av utredningens majoritet föreslagna systemet med fasta arvoden, finner jag mig i denna del böra förordad reservantens förslag, ehuru med den modifikation att arvodena böra anses beräknade efter högsta dyrort i stället för medeldyrort. Detta innebär att de lönegrader, som skola anses tillämpliga å befattningshavarna, komma att sättas lägre än enligt utredningens förslag. Jag föreslår alltså, att arvodena bestämmas till belopp, motsvarande lön jämte rörligt tillägg och kristillägg samt provisoriskt lönetillägg till extra tjänsteman å I-ort i Ex 6: 3 för tingsnotarieaspirant, i Ex 10: 7 för tingsnotarie under första tjänstgöringsåret samt i Ex 15: 12 för tingsnotarie under andra tjänstgöringsåret. Arvodet till fiskalsaspirant i hovrätt bör, i avvaktan på domarutredningens förslag beträffande hovrätternas fiskaler, bestämmas till samma belopp som arvodet till tingsnotarie under andra tjänstgöringsåret. Nu angivna ersättningsgrunder medföra i nuvarande indexläge en avlöning för månad räknat av respektive kronor 353: 85, 418: 50 och 500: 90.

I likhet med domarutredningen anser jag, att tingsnotarieaspirant på samma sätt som tingsnotarie bör utöver arvodet komma i åtnjutande av vissa förmåner, såsom semester och avlöning under sjukledighet m. m. I fråga om dylika förmåner böra tingsnotarieaspirant, tingsnotarie och fiskalsaspirant anses tillhöra nyss nämnda lönegrader och löneklasser.

Med den avsevärda förbättring av löneställningen för domsagornas notariepersonal, som den sålunda föreslagna arvodesregleringen innebär, har det ej ansetts lämpligt att jämväl öka den nu utgående särskilda arvodesförhöjningen i Övre Norrlands domsagor och Härjedalens domsaga. I avvaktan på erfarenhet rörande den inverkan, löneförbättringen kommer att få på rekryteringsförhållandena i dessa domsagor, torde sålunda arvodesför-

höjningen därstädes i enlighet med domarutredningens förslag böra bibehållas vid 300 kronor. Detsamma bör gälla motsvarande förhöjning av arvodet till fiskalsaspirant i hovrätten för Övre Norrland.

I fråga om det nuvarande antalet tingsnotarier ha ej ifrågasatts andra ändringar än att dels Svea hovrätt ansett behov föreligga av ytterligare sex notariearvoden i reserv och dels norrländska hovrätten begärt medel till ytterligare en tingsnotarie under halva året. De sålunda anmälda behoven kunna emellertid, såsom av det föregående framgår (s. 54), täckas med anlitan- de av nu tillgängliga notariearvoden i reserv. Någon uppräkn- ing av antalet notariearvoden är därför ej erforderlig.

Såsom förut nämnts bör biträdesorganisationen under nästa budgetår utbyggas till sin preliminärt godtagna slutliga omfattning. Dock torde fortfarande böra anstå med biträdestjänsternas överförande till ordinarie stat. Innan så sker, bör nämligen behovet av dylika befattningar i olika lönegrader tagas under allmän omprövning med ledning av de erfarenheter, som vunnits efter domsagoförvaltningens omorganisation, och detta bör lämpligen äga rum i samband med prövningen av domarutredningens förslag rörande den framtida organisationen av verksamheten i domsagorna.

Ökat behov av biträdespersonal i lägre lönegrader bör liksom hittills tillgodoses av Kungl. Maj:t. Vid biträdesorganisationens utbyggande har antalet extra ordinarie befattningar i de olika domsagorna i princip hållits inom ramen för det antal dylika befattningar som skola finnas enligt den slutliga organisationen. I ett fåtal fall ha emellertid ytterligare extra ordinarie biträdesbefattningar inrättats på grund av rekryteringsskäl eller andra särskilda omständigheter. Då dylik övertalig befattning inrättats, har i en del fall föreskrivits, att tjänsten icke må återbesättas utan medgivande av Kungl. Maj:t. Det förhållandet att sålunda i några domsagor undantagsvis inrättats flera extra ordinarie biträdesbefattningar än som ursprungligen varit avsett, bör tydligen ej föranleda begränsning av antalet dylika befattningar i övriga domsagor. Tillräcklig anledning att av nu angiven orsak räkna upp anslaget — vilket föreslagits av Svea hovrätt — synes ej föreligga, särskilt som anslagsbehovet till biträdespersonalen i domsagorna på grund av vad i det föregående anförts torde komma att bliva föremål för allmän omprövning vid nästa års riksdag. Av samma skäl torde skånska och norrländska hovrätternas framställningar om ökat antal biträden ej böra föranleda ändrad anslagsberäkning.

De av skånska hovrätten anmälda behoven av ytterligare medel till särskilda fastighetsbokuppläggare, vikarier och extra skrivhjälp torde ej heller behöva föranleda anslagshöjning. Ifrågavarande behov ha nämligen trots den uppgivna överbelastningen hittills kunnat tillgodoses inom ramen av anvisat belopp till icke-ordinarie personal. Utgifterna under icke-ordinarie-posten för domsagorna under skånska hovrätten understego nämligen under sistförflutna budgetår anvisade beloppet med omkring 5 000 kronor.

Under innevarande budgetår har Kungl. Maj:t medgivit anställande i envar av Södra Roslags och Södertörns domsagor av särskilt stenografikunnigt biträde. För nästa budgetår synes man böra räkna med att dylika biträden komma att behövas i åtminstone fyra av de största domsagorna i riket. För ändamålet synes böra anvisas sammanlagt 19 200 kronor.

Norrländska hovrättens förslag om ändrade grunder för ersättning till tingstolkar kan jag i huvudsak biträda. I stället för de nu utgående fasta arvoden torde alltså framdeles böra utgå ersättning med 25 kronor för förrättningsdag. Frågan om och i vad mån resdag bör jämföras med förrättningsdag torde, efter närmare utredning i ämnet, få avgöras av Kungl. Maj:t.

Anslaget beräknas i enlighet med det anförda på följande sätt.

Anslagsposten till avlöningar till ordinarie tjänstemän minskas med den automatiska nedsättningen av övergångsersättningarna till vissa häradshövdingar eller enligt hovrätternas förslag med sammanlagt $(4\,875 + 3\,189 + 713 + 218) = 8\,975$ kronor. Vid beräkningen av denna nedsättning har hänsyn tagits till att övergångsersättningarna i vissa domsagor helt bortfallit i anledning av att häradshövdingar avgått med pension eller avlidit. Å andra sidan ökas anslagsposten med 1 250 kronor för uppflyttning av Livgedingets domsaga i högre lönegrupp. Nettominskningen blir alltså $(8\,975 - 1\,250 = 7\,725)$ 7 700 kronor och postens belopp $(2\,120\,000 - 7\,700) = 2\,112\,300$ kronor.

Anslagsposten till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, höjes med anledning av den föreslagna arvodesregleringen för allmänna tingstolkar med 1 200 kronor till 4 000 kronor samt upptages förslagsvis.

Under anslagsposten till avlöningar till icke-ordinarie personal upptages den kostnadsökning, som föranledes av arvodesregleringen för domsagornas notariepersonal. Med utgångspunkt från ett notarieantal av 290 har domarutredningen beräknat denna kostnadsökning till 496 500 kronor. Denna beräkning torde kunna godtagas även med det ändrade system för arvodenas bestämmande som föreslagits i det föregående. Vid anslagets beräkning har man emellertid även att räkna med de 9 notariearvoden i reserv, som då utredningen avgav sitt betänkande icke tagits i anspråk (jfr det föregående s. 54). Detta medför en ytterligare kostnadsökning med 12 600 kronor. Till personal med fiskalskompetens i vissa domsagor under Svea hovrätt och hovrätten för Övre Norrland bör vidare under denna post beräknas $(16\,500 + 6\,800) = 23\,300$ kronor. För fyra stenografikunniga biträden tillkommer 19 200 kronor. Anslagsökningen till icke-ordinarie personal skulle i enlighet härmed bli $(496\,500 + 12\,600 + 23\,300 + 19\,200) = 551\,600$ kronor, varför icke-ordinarieposten skulle bestämmas till $(2\,568\,000 + 551\,600) = 3\,119\,600$ kronor.

Anslagsposten till rörligt tillägg, som icke beröres av arvodesregleringen för notariepersonalen, torde med hänsyn till redovisad besparing kunna upptagas med oförändrat belopp $(391\,200) = 391\,100$ kronor.

Anslagets slutsumma skulle följaktligen bliva (2 112 300 + 4 000 + 3 119 600 + 391 100) 5 627 000 kronor.

Jag får alltså hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels fastställa följande avlöningsstat för häradsrätterna, att tillämpas under budgetåret 1946/47:

Avlöningsstat.

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	kronor 2 112 300
2. Arvoden och särskilda ersättningar, be- stämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i> ..	» 4 000
3. Avlöningar till icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	» 3 119 600
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	» 391 100

Summa kronor 5 627 000;

dels ock till Häradsrätterna: *Avlöningar*
för budgetåret 1946/47 anvisa ett *förslags-*
anslag av kronor 5 627 000.

[19.] **10. Häradsrätterna: Omkostnader, förslagsanslag.** För innevarande budgetår har till omkostnader vid häradsrätterna anvisats ett förslagsanslag å 425 000 kronor.

För anslagets disponerande gäller följande av Kungl. Maj:t den 15 juni 1945 fastställda omkostnadsstat.

Omkostnadsstat.

Domsagor under Svea hovrätt.

1. Sjukvård m. m., <i>förslagsvis</i>	kronor 11 000
2. Reseersättningar, <i>förslagsvis</i>	» 45 000
3. Expenser, <i>förslagsvis</i>	» 119 000

Summa kronor 175 000.

Domsagor under Göta hovrätt.

1. Sjukvård m. m., <i>förslagsvis</i>	kronor 9 000
2. Reseersättningar, <i>förslagsvis</i>	» 30 000
3. Expenser, <i>förslagsvis</i>	» 96 000

Summa kronor 135 000.

Domsagor under hovrätten över Skåne och Blekinge.

1. Sjukvård m. m., <i>förslagsvis</i>	kronor	3 000
2. Reseersättningar, <i>förslagsvis</i>	»	15 000
3. Expenser, <i>förslagsvis</i>	»	42 000
Summa kronor		60 000

Domsagor under hovrätten för Övre Norrland.

1. Sjukvård m. m., <i>förslagsvis</i>	kronor	2 000
2. Reseersättningar, <i>förslagsvis</i>	»	25 000
3. Expenser, <i>förslagsvis</i>	»	28 000
Summa kronor		55 000.

I samband med omkostnadsstatens fastställande har Kungl. Maj:t föreskrivit, att anslagsposterna till reseersättningar och expenser icke må utan Kungl. Maj:ts medgivande överskridas.

I sina förut omförmälda skrivelser med anslagsäskanden ha hovrätterna framlagt förslag rörande anslagsbehovet till omkostnader under nästa budgetår för de under respektive hovrätter lydande domsagorna. Ökade anslagsmedel ha därvid begärts allenast av hovrätten över Skåne och Blekinge. För domsagorna under skånska hovrätten föreslås en höjning av anslagsposten till reseersättningar med 8 000 kronor till 23 000 kronor och av anslagsposten till expenser med 3 000 kronor till 45 000 kronor. Beträffande förstnämnda post återopas, att utgifterna för reseersättningar under budgetåren 1943/44 och 1944/45 uppgått till 19 762 kronor resp. 22 964 kronor. I fråga om expensposten anför hovrätten:

Belastningen å detta förslagsanslag — i statsverkspropositionen 1945/46 utgörande 42 000 kronor — uppgick budgetåren 1943/44 och 1944/45 till respektive 36 668 kronor och 35 509 kronor. Såsom av flera härads hövdingar tidigare framhållits måste man för kommande budgetår räkna med ökade kostnader, främst av den anledning att omedelbart efter statens övertagande av papperslagren m. fl. inventarier i domsagorna den 1 juli 1943 i åtskilliga domsagor förefunnits ett visst ineliggande lager av papper m. m., som först skall förbrukas, innan nyinköp behöver ske. Detta ingående lager måste beräknas överallt förbrukat 1945. Med ökat antal skrivbiträden i domsagorna kräves även flerstädes nyanskaffning av skrivmaskiner.

Statskontoret har i infordrat utlåtande ej framställt erinran mot skånska hovrättens framställning.

Anslag till omkostnader vid häradsrätterna uppfördes första gången från och med budgetåret 1943/44 i samband med domsagoreformens genomförande. Utgifterna hittills för reseersättningar i domsagorna utvisa proportionsvis stor ojämnhet hovrätterna emellan. Närmare erfarenheter torde därför böra avvaktas, innan ytterligare medel anvisas för detta ändamål i domsagorna under hovrätten över Skåne och Blekinge. Anledning att höja expensposten för samma domsagor synes ej heller föreligga (jfr II ht 1945

Departements-
chefen.

s. 56). Anslaget torde alltså böra uppföras med oförändrat belopp 425 000 kronor.

Jag hemställer i enlighet härmed, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Häradsrätterna: Omkostnader* för
budgetåret 1946/47 anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 425 000.

[20.] **11. Häradsrätterna: Reseersättningar till nämndemän, förslagsanslag.**
Vid 1944 års riksdag voro bestämmelserna om reseersättning till nämndemän föremål för en allmän revision (jfr prop. nr 27; statsutsk. utl. nr 107; rd. skr. nr 261). Enligt de nya bestämmelserna ha nämndemännen, som för inställelse vid tingssammanträden tidigare i regel ägt åtnjuta allenast resekostnadsersättning, från och med den 1 juli 1944 beretts rätt även till traktamentsersättning. I anledning härav uppräknades anslaget från 275 000 kronor till 635 000 kronor. I statsverkspropositionen till 1945 års riksdag framlades förslag, att statsverket skulle övertaga kostnaderna för reseersättningar till ägodelningsnämndemän, och i samband därmed föreslogs, att anslaget skulle höjas till 655 000 kronor (II ht s. 56 f.). Riksdagen, som på sätt framgår av det följande därutöver beslöt viss jämkning i fråga om nämndemans rätt till traktamentsersättning, höjde anslaget ytterligare till 700 000 kronor (rd. skr. nr 2, p. 17:o).

Det förslag om traktamentsersättning till nämndemän, som framlades vid 1944 års riksdag, innebar att dylik ersättning skulle utgå enligt bestämmelserna i allmänna resereglementet. Ersättningen skulle därvid bestämmas efter traktamentsklassen E, innebärande att dagtraktamente skulle utgå med 10 kronor och natttraktamente med 6 kronor. Enär i tingshusbyggnadsbesväret ingår skyldighet för de tingshusbyggnadsskyldige att hålla kostnadsfritt nattkvarter för nämndemännen å tingsstället, skulle emellertid enligt resereglementets bestämmelser natttraktamente komma att utgå endast i undantagsfall.

Riksdagen godtog Kungl. Maj:ts förslag med den jämkningen att bestämmelsen i 17 § 1 mom. resereglementet icke skulle vinna tillämpning vid bedömande av nämndemans rätt till dagtraktamente. Härigenom bereddes nämndeman rätt att åtnjuta dagtraktamente även för det fall att han är bosatt å tjänstgöringsorten eller i dess omedelbara närhet.

I en vid 1945 års riksdag väckt motion (II: 28) föreslogs, att nämndeman — utöver resekostnads- och traktamentsersättning — skulle tillerkännas ett dagarvode av 8 kronor. Såsom motivering anfördes:

Vid 1944 års riksdag ändrades bestämmelserna om reseersättning för nämndemän, varigenom även traktamentsersättning skulle utgå. Enligt beslutet fick man den uppfattningen att nämndemännen skulle erhålla ett dagtraktamente på 10 kronor. Genom att tillämpa rese- och traktamentsersättning enligt allmänna resereglementet blev förhållandet i verkligheten, att ingen ersättning utgår, om förrättningen ej tagit i anspråk mer än tre timmar. Har förrättning

tagit i anspråk mera än tre men högst åtta timmar utgår ersättning med fem kronor. Om helt traktamente på 10 kronor skall kunna utgå fordras, att förrättningen tagit i anspråk mer än åtta timmar. Då många — ja kanske de flesta — tingssammanträden torde taga en tid ej överskridande åtta timmar, blir alltså ersättningen nu endast fem kronor. Om ingen ändring företages blir det för framtiden omöjligt att få en sådan sammansättning i häradsrätterna, att de bredare folkgrupperna bli representerade.

I anledning av motionen uttalade riksdagen såsom sin åsikt, att bestämmelserna om traktamentsersättning till nämndeman icke vore fullt tillfredsställande (rd. skr. nr 2, p. 17:o). Riksdagen fann frågan om ersättning till nämndeman böra göras till föremål för ytterligare överväganden av Kungl. Maj:t samt förklarade sig förutsätta att förslag i ämnet skulle föreläggas 1946 års riksdag. I avvaktan på detta förslag beslöt riksdagen — under erinran att 17 § 1 mom. resereglementet undantagits från tillämpning i fråga om nämndemans rätt till dagtraktamente — att ej heller 17 § 2 mom. samma reglemente skulle äga tillämpning vid bedömande av nämndemans rätt till sådant traktamente. Då de i motionen återgivna bestämmelserna om begränsning av traktamente för dag, varav högst åtta timmar tagits i anspråk för resa eller förrättning, återfinnas i sistnämnda moment, innebar beslutet, att nämndeman bereddes rätt att för varje dag han deltagit i sammanträde erhålla ett traktamente av 10 kronor oavsett sammanträdes varaktighet.

Frågan om ersättning till nämndemän var vid 1942 års riksdag föremål för behandling i samband med förslaget till ny rättegångsbalk. Med anledning av en i ämnet väckt motion (II:244) uttalade första särskilda utskottet (utl. nr 2 s. 99), att utskottet ansåge det viktigt för nämndens ställning i rättsskipningen att nämndemansuppdraget icke överginge till en arvodesbefattning utan alltjämt bibehölle karaktären av ett heders- och förtroendeuppdrag, men att det icke kunde anses tillfredsställande att enskilda personer nödgades för fullgörande av detta förtroendeuppdrag vidkännas kostnader och att valet i realiteten begränsades till dem som ägde ekonomiska förutsättningar för att mottaga uppdraget. Detta uttalande föranledde ej erinran från riksdagens sida. Då förslag om traktamentsersättning till nämndemän framlades vid 1944 års riksdag, framhöll föredragande departementschefen, att nämndemansuppdraget icke genom att rätt till sådan ersättning tillerkändes nämndemännen komme att mista sin karaktär av att vara ett på medborgarnas förtroende grundat hedersuppdrag, enär traktamentsersättning icke utgjorde någon ersättning för själva uppdraget utan endast innebure en gottgörelse för de med detta förenade kostnaderna (prop. nr 27 s. 7).

Den princip åt vilken såväl riksdagen som min företrädare i ämbetet sålunda givit uttryck synes mig ej böra frångås. Om nämndemansinstitutionen skall bibehålla sin karaktär, vilket måste anses vara av största betydelse för rättsskipningen, bör uppdraget att vara nämndeman ej förändras till en med arvode förenad syssla. Tydligt är emellertid att, i den mån antalet tingssammanträden ökas och nämndemansuppdraget blir mera betungande och tids-

**Departements-
chefen.**

krävande, det kan bli nödvändigt att tillerkänna nämndemännen viss ersättning utöver resekostnads- och traktamentsersättning. Innan rättegångsreformen trätt i kraft och praktiska erfarenheter vunnits rörande dess inverkan i fråga om nämndemännens tjänstgöring, är jag emellertid ej beredd att upptaga denna fråga till slutlig prövning. I avbidan härpå synas de nuvarande bestämmelserna om traktamentsersättning böra gälla. Efter den av 1945 års riksdag beslutade jämkningen innebära dessa, såsom av det föregående framgår, att nämndeman oavsett bostadsort och den tid, sammanträde tager i anspråk, äger uppbära dagtraktamente med 10 kronor för varje sammanträdesdag.

I samband med att traktamentsersättning tillerkändes nämndemännen uppräknades förevarande anslag, som inledningsvis nämnts, från 275 000 kronor till 635 000 kronor. Utgiftsökningen uppskattades med ledning av uppgifter som i sådant hänseende inforrats från länsstyrelserna och domhavandena (jfr prop. 27/1944 s. 6 f.). Enligt den senast föreliggande budgetredovisningen ha emellertid utgifterna å anslaget under budgetåret 1944/45 stannat vid 446 300 kronor. Med hänsyn till den av 1945 års riksdag beslutade jämkningen beträffande nämndemans rätt till traktamentsersättning synes emellertid anledning ej föreligga att nu nedsätta anslagets belopp under den av riksdagen då beräknade summan 700 000 kronor.

Jag hemställer i enlighet härmed, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Häradsrätterna: Reseersättningar till*
nämndemän för budgetåret 1946/47 anvisa
 ett *förslagsanslag* av kronor 700 000.

[21.] **12. Häradsrätterna: Anskaffande av nya fastighetsböcker för landet, reservationsanslag.** På grund av brist på rättsbildade arbetskrafter har arbetet med uppläggande av nya fastighetsböcker för landet under krigsåren icke kunnat bedrivas i den omfattning som varit avsedd (jfr II ht 1943 s. 22). Till följd härav ha de båda anslagen till anskaffande av nya fastighetsböcker och till uppläggande av dylika böcker, vilka för budgetåret 1939/40 voro uppförda med 150 000 kronor resp. 120 000 kronor, kunnat nedsättas. Bokanskaffningsanslaget sänktes sålunda av 1941 års riksdag till 100 000 kronor, av 1942 års riksdag till 50 000 kronor och av 1943 års riksdag ytterligare till 30 000 kronor. Vid 1942 års riksdag sänktes jämväl bokuppläggningsanslaget till 100 000 kronor. Anslagen ha därefter bibehållits oförändrade, tills bokanskaffningsanslaget av föregående års riksdag höjdes till 40 000 kronor.

Under år 1945 har uppläggningsarbetet avslutats i 5 domsagor. Antalet domsagor, i vilka fastighetsboksarbetet slutförts, är därmed 50. Enligt inhämtade upplysningar kan det förväntas, att till den 1 juli 1946 arbetet skall vara slutfört i ytterligare 7 domsagor. Vid nästkommande budgetårs ingång skulle alltså böckerna vara färdigställda i 57 av rikets 115 domsagor.

Vid ingången av budgetåret 1945/46 fanns en reservation å anslaget om 62 200 kronor. För betalning av leveranser och andra beräkneliga kostnader torde under detta budgetår komma att åtgå omkring 60 000 kronor. Till

budgetåret 1946/47 kan alltså beräknas föreligga en reservation å (40 000 + 62 200 — 60 000) 42 200 kronor. Årsbehovet av böcker kan med nuvarande arbetstakt beräknas draga en kostnad av i runt tal 100 000 kronor. Med hänsyn härtill och till den beräknade reservationen till nästa budgetår synes anslaget böra uppräknas med förslagsvis 20 000 kronor till 60 000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Häradsrätterna: Anskaffande av nya fastighetsböcker för landet* för budgetåret 1946/47 anvisa ett *reservationsanslag* av . . . kronor 60 000.

[22.] **13. Häradsrätterna: Uppläggande av nya fastighetsböcker för landet, förslagsanslag.** Såsom nämnts under näst föregående punkt har detta anslag på grund av tillfällig inskränkning av fastighetsboksarbetet sänkts från 120 000 kronor till 100 000 kronor. Utgifterna å anslaget ha under de tre senast förflutna budgetåren utgjort resp. 73 300 kronor, 54 500 kronor och 33 400 kronor.

Arbetet med de nya fastighetsböckernas färdigställande bör, så snart förhållandena det medgiva, återupptagas i sin tidigare omfattning. Sedan militärinkallelserna bland domsagornas personal numera upphört, har arbetet redan under innevarande budgetår kunnat intensifieras. För nästa budgetår torde anslagsbeloppet därför böra bibehållas vid oförändrat belopp.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Häradsrätterna: Uppläggande av nya fastighetsböcker för landet* för budgetåret 1946/47 anvisa ett *förslagsanslag* av .. kronor 100 000.

V a t t e n d o m s t o l a r n a .

[23.] **14. Vattendomstolarna: Avlöningar, förslagsanslag.** Sedan utredning angående vattendomstolarnas arbetsförhållanden företagits inom justitiedepartementet med biträde av en tillkallad sakkunnig, framlades för 1945 års riksdag särskild proposition (nr 148) angående anslag till vattendomstolarna. I anslutning till denna proposition genomfördes betydelsefulla förstärkningar av vattendomstolarnas personalorganisation och i samband därmed beviljades för budgetåret 1945/46 avsevärt höjda anslag till dessa domstolar. Förevarande anslag höjdes sålunda från 318 000 kronor till 464 800 kronor.

Personalförteckning och avlöningsstat för vattendomstolarna har fastställts av Kungl. Maj:t den 25 maj 1945 (statsliggaren s. 22). I avlöningsstaten är anslagsposten till avlöningar till icke-ordinarie personal upptagen med 225 600 kronor. Under denna post ha medel beräknats, bland annat, till en extra vat-

tenrättsingenjör under fyra månader vid Västerbygdens vattendomstol samt till fyra extra skrivbiträden, avsedda för vattendomstolarna gemensamt.

Den inledningsvis berörda personalförstärkningen vid vattendomstolarna innebar, bland annat, att vid Norrbygdens vattendomstol inrättades en befattning såsom extra vattenrättsdomare avsedd att ersätta en biträdande vattenrättsdomarbefattning därstädes. I förenämnda proposition framhölls (s. 47 f.) att, om den nya befattningen komme att besättas med annan än den som fungerade såsom biträdande vattenrättsdomare, det vore synnerligen önskvärt, att den sistnämnde finge tillfälle att föra till slut åtminstone flertalet av de mål med vilka han redan tagit befattning. I överensstämmelse med detta uttalande, som ej föranledde någon erinran från riksdagens sida, har förutvarande biträdande domaren förordnats att tillsvidare till och med den 30 juni 1946 vid vattendomstolen fortsätta handläggningen av därstädes ännu icke slutligt avgjorda mål, med vilka han redan tagit befattning.

I skrivelse den 30 augusti 1945 har *vattenöverdomstolen* framlagt förslag rörande vattendomstolarnas medelsbehov för nästa budgetår. Därvid har vattenöverdomstolen lämnat följande översikt rörande vattendomstolarnas arbetsbörda under åren 1943 och 1944.

Översikt över vattendomstolarnas arbetsbörda åren 1943 och 1944.

	Norr-bygden		Öster-bygden		Söder-bygden		Väster-bygden		Samtliga vatten-domstolar	
	1943	1944	1943	1944	1943	1944	1943	1944	1943	1944
<i>Mål</i>										
Från föregående år balanserade	119	120	123	186	76	90	122	128	440	524
Under året inkomna	95	121	179	127	112	111	113	105	499	464
Under året slutligt handlagda..	94	78	116	125	98	86	107	102	415	391
Till följande år balanserade....	120	163	186	188	90	105	128	131	524	587
<i>Ärenden</i>										
Från föregående år balanserade	2	6	3	3	18	7	4	6	27	22
Under året inkomna	31	40	27	31	15	22	22	22	95	115
Under året slutligt handlagda..	27	39	27	31	26	25	20	21	100	116
Till följande år balanserade....	6	7	3	3	7	4	6	7	22	21

Under hänvisning bland annat till de i översikten intagna uppgifterna uttalar vattenöverdomstolen, att behovet av förstärkta arbetskrafter vid vattendomstolarna ej kan förväntas bli mindre under budgetåret 1946/47 än under det nu löpande.

I det följande erinrar vattenöverdomstolen, att förutvarande biträdande vattenrättsdomaren vid Norrbygdens vattendomstol förordnats att innevarande budgetår fortsätta handläggningen av därstädes ännu icke slutligt avgjorda mål, med vilka han redan tagit befattning. Enligt vattenöverdomstolen torde det böra tagas för visst, att förordnande av liknande art skall befinnas erforderligt även för tid efter utgången av innevarande budgetår. Om ifrågasvarande arbetsuppgifter på lämpligt sätt begränsades, torde de dock såvitt

angår budgetåret 1946/47 ej kräva längre tid än fyra månader, motsvarande en lönekostnad för befattningshavaren i fråga av 5 200 kronor. Något här- emot svarande belopp ingår, enligt vad vattenöverdomstolen erinrar, icke i anslagsposten till avlöningar till icke-ordinarie personal för innevarande bud- getår; vid anslagsfrågans behandling i riksdagen hade alltjämt varit ovisst, huruvida kostnad av här ifrågasvarande anledning överhuvud skulle upp- komma.

I ett par hänseenden har vattenöverdomstolen ifrågasatt viss ytterligare ök- ning av arbetskrafterna.

Sålunda har vattenöverdomstolen tillstyrkt ett av vattenrättsdomaren vid Västerbygdens vattendomstol väckt förslag, att tiden för förordnande av extra vattenbyggnadsteknisk vattenrättsingenjör vid denna domstol måtte förlängas från fyra till sex månader, vilket enligt vattenöverdomstolens beräkningar skulle medföra en merkostnad i lönehänseende av 2 500 kronor. Utan sådan ökad tillgång på teknisk sakkunskap anser vattenöverdomstolen den juridiskt utbildade personalens arbetskraft ej kunna tillfullo tillgodogöras.

Vidare anser vattenöverdomstolen medel böra för nästa budgetår beräknas för anställande av fem extra skrivbiträden i stället för såsom för närvarande fyra. Härutinnan hänvisas till en av vattenrättsdomaren vid Norrbygdens vat- tendomstol gjord framställning om anslag — förutom för enahanda skriv- hjälp som under innevarande budgetår — jämväl för tillfällig skrivhjälp under semestertid och vid tillfällig arbetsanhopning. Kostnaden för ytter- ligare ett extra skrivbiträde beräknas till 2 400 kronor.

I enlighet med det anförda har vattenöverdomstolen hemställt, att den i av- löningsstaten uppförda anslagsposten till a v l ö n i n g a r t i l l i c k e - o r d i - n a r i e p e r s o n a l måtte höjas med $(5\,200 + 2\,500 + 2\,400 =)$ 10 100 kronor till 235 700 kronor. Då någon ändring beträffande övriga anslags- poster ej ifrågasatts, skulle alltså anslaget i dess helhet uppföras med 474 900 kronor.

Statskontoret har, efter remiss, lämnat vattenöverdomstolens framställ- ning utan erinran.

Enär den i vattendomstolarnas gällande avlöningsstat uppförda anslagspos- ten till icke-ordinarie personal icke lämnar tillgång till kostnaderna för den övergångsvis anställde biträdande vattenrättsdomaren vid Norrbygdens vat- tendomstol, har 1945 års höstriksdag på framställning av Kungl. Maj:t med- givit att posten må under innevarande budgetår överskridas med högst 15 600 kronor (rd. skr. nr 568; jfr prop. nr 334 s. 5 f.). Med hänsyn till vad som blivit upplyst angående omfattningen av det arbete, som bör slutföras av ifrågasvarande befattningshavare, torde vattenöverdomstolens framställning om anvisande av medel för ändamålet även under en del av nästa budget- år böra bifallas.

Att med någon grad av tillförlitlighet bedöma det framtida behovet av vat- tenbyggnadsteknisk arbetskraft vid Västerbygdens vattendomstol låter sig svårligen göra. Då detta behov så sent som föregående år var föremål för

**Departe-
ments-
chefen.**

prövning i samband med den då genomförda personalförstärkningen vid vattendomstolarna, synes någon uppräknig av anslaget för detta ändamål icke böra ske nu. Eventuellt ökat behov av arbetskraft, varom nu är fråga, kan ändå tillgodoses, enär kostnad för s. k. särskild vattenrättsingenjör enligt riksdagens bemyndigande må bestridas från vattendomstolarnas anslagspost till icke-ordinarie personal, även om posten därigenom skulle överskridas (rd. skr. nr 290/1943).

Med hänsyn särskilt till de speciella arbetsförhållandena vid Norrbygdens vattendomstol, vilken sedan våren 1945 arbetar på två avdelningar, har jag däremot ej funnit anledning till erinran mot att medel beräknas för ytterligare skrivhjälp vid vattendomstolarna i enlighet med vattenöverdomstolens framställning.

I enlighet med det anförda skulle anslaget höjas med 5 200 kronor för biträdande vattenrättsdomare under fyra månader vid Norrbygdens vattendomstol samt 2 400 kronor för ett extra skrivbiträde eller med sammanlagt 7 600 kronor, vilken höjning helt skulle avse anslagsposten till *avlöningar till icke-ordinarie personal*. Denna post upptages alltså med (225 600 + 7 600) 233 200 kronor och hela anslaget med (464 800 + 7 600) 472 400 kronor.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels fastställa följande avlöningsstat för vattendomstolarna, att tillämpas under budgetåret 1946/47:

Avlöningsstat.

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	kronor 193 600
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i> ..	» 12 000
3. Avlöningar till icke-ordinarie personal ..	» 233 200
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	» 33 600

Summa kronor 472 400;

dels ock till Vattendomstolarna: *Avlöningar* för budgetåret 1946/47 anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 472 400.

[24.] **15. Vattendomstolarna: Omkostnader, förslagsanslag.** Anslaget höjdes av 1945 års riksdag från 56 200 kronor till 73 900 kronor. Höjningen sammanhänge med den under näst föregående punkt omtalade förstärkningen av vattendomstolarnas arbetskrafter.

Omkostnadsstat för vattendomstolarna har fastställts av Kungl. Maj:t den 25 maj 1945 (statsliggaren s. 24). I staten upptages bland annat en anslagspost till expenser å förslagsvis 23 100 kronor. Av denna post må förslagsvis

650 kronor tagas i anspråk för bränsle, lyse och vatten samt högst 22 450 kronor för övriga expenser. För envar av vattendomstolarna har omkostnadsstat fastställts av vattenöverdomstolen. Av det till övriga expenser anvisade beloppet har därvid högst 8 800 kronor ställts till förfogande för Norrbygdens vattendomstol.

I sin under näst föregående punkt omförmälda skrivelse den 30 augusti 1945 har *vattenöverdomstolen*, under åberopande av en framställning i ämnet från vattenrättsdomaren vid Norrbygdens vattendomstol, hemställt om ytterligare medel till andra expenser än bränsle, lyse och vatten vid denna vattendomstol. Den för ändamålet erforderliga ökningen, som av vattenrättsdomaren beräknats till 8 100 kronor, finner vattenöverdomstolen dock i avvakten på erfarenhet beträffande de nya arbetsbetingelserna vid domstolen böra begränsas till 3 900 kronor. Då vattenöverdomstolen icke funnit anledning föreligga till ändrad beräkning i övrigt av förevarande anslag, har detta uppförts med (73 900 + 3 900) 77 800 kronor.

Statskontoret har i infordrat yttrande ej funnit anledning till erinran mot vattenöverdomstolens framställning.

I samband med den nyligen genomförda förstärkningen av arbetskräfterna vid Norrbygdens vattendomstol vidtogs en avsevärd höjning av det till övriga expenser vid denna vattendomstol anvisade beloppet. I enlighet med framställning av vattenrättsdomaren därstädes blev nämligen detta belopp, tidigare 4 400 kronor, fördubblat (prop. 148/1945 s. 53 f.). Under sådana förhållanden torde anledning saknas att redan nu verkställa en ytterligare uppräkning av expensposten. Anslaget torde för nästa budgetår böra bibehållas vid nuvarande beloppet.

Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Vattendomstolarna: Omkostnader*
för budgetåret 1946/47 anvisa ett *förslags-*
anslag av kronor 73 900.

**Departements-
chefen.**

K r i g s r ä t t e r n a .

[25.] 16. **Krigsrätterna: Avlöningar, förslagsanslag.** Från detta anslag bestridas fasta arvoden och vissa andra ersättningar till den civila personalen vid regements- och stationskrigsrätterna samt de särskilda krigsrätterna. Med anledning av den efter krigsutbrottet inträffade starka ökningen av krigsdomstolarnas arbetsbörda genomfördes vid 1942 års riksdag en allmän reglering av den civila krigsrättspersonalens arvoden och i samband därmed höjdes förevarande anslag från 172 500 kronor till 279 500 kronor. Samtidigt uppfördes å riksstaten ett nytt förslagsanslag *Krigsrätterna: Omkostnader* å 30 000 kronor, avsett för bestridande av resekostnadsersättningar, var-

till rätten något utvidgades, samt full gottgörelse åt auditörerna och krigsfiskalerna för deras expenskostnader.

Omprövning av arvodesbeloppen har sedermera ägt rum årligen, vilket lett till att förevarande anslag successivt höjts till 367 300 kronor, med vilket belopp anslaget är uppfört i gällande riksstat. Vid föregående års riksdag förutsattes, att jämväl till 1946 års riksdag skulle ske en förnyad omprövning av arvoden med ledning av de ytterligare erfarenheter som till dess kunde vinnas (prop. nr 123 s. 8). I enlighet härmed kommer förslag i ämnet att i särskild proposition föreläggas riksdagen så snart rättsstatistiska uppgifter för år 1945 inkommit och blivit föremål för bearbetning. Ehuru en nedsättning av anslaget förefaller trolig, torde detta, i avbidan på nämnda proposition, böra upptagas med ett beräknat belopp, motsvarande det nuvarande anslaget, 367 300 kronor. Jämväl anslaget Krigsrätterna: Omkostnader, som bibehållits vid det ursprungliga beloppet 30 000 kronor, torde tills vidare kunna beräknas oförändrat.

På grund av det anförda får jag under denna punkt hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till *Krigsrätterna: Avlöningar* för budgetåret 1946/47 beräkna ett *förslagsanslag* av kronor 367 300.

[26.] **17. Krigsrätterna: Omkostnader, förslagsanslag.** Under åberopande av vad under näst föregående punkt anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till *Krigsrätterna: Omkostnader* för budgetåret 1946/47 beräkna ett *förslagsanslag* av kronor 30 000.

D. Rättegångsväsendet i allmänhet.

[27.] **1. Ersättning åt domare, vittnen och parter, förslagsanslag.** Detta anslag, som under budgetåren 1943/44 och 1944/45 utgick med 475 000 kronor resp. 550 000 kronor, höjdes för löpande budgetår till 600 000 kronor.

Från anslaget bestridas ett flertal kostnader av växlande beskaffenhet (statsliggaren s. 34 f.). Kungl. Maj:t har vid olika tillfällen vidtagit åtgärder för att begränsa utgifterna under anslaget. En redogörelse härför lämnades i 1941 års statsverksproposition (II ht s. 51).

Belastningen å anslaget har enligt budgetredovisningarna för budgetåren 1942/43—1944/45 uppgått till resp. 686 900 kronor, 811 500 kronor och 789 900 kronor. I redovisningarna ha därvid upptagits *dels*, såsom inkomst, vid budgetårens början hos myndigheterna balanserade förskott från närmast föregående budgetår, *dels ock*, såsom utgift, vid budgetårens utgång balanserade förskott. De med beaktande härav uträknade verkliga belastnings-siffrorna för ifrågavarande budgetår utgöra resp. 653 600 kronor, 713 500 kronor och 773 100 kronor. Utgifterna för ersättningar till rättegångsbiträden och vittnesersättningar ha under sistförflutna budgetår stigit med 64 800 kronor resp. 19 200 kronor i förhållande till föregående budgetår, medan kostnader för förundersökningar i brottmål och kostnader i övrigt minskat med 22 000 kronor resp. 2 400 kronor. Bland de i sistnämnda kostnader ingående utgiftsposterna märkas bland annat två belopp om 17 800 kronor resp. 12 030 kronor, utgörande kronan i visst mål ådömda rättegångskostnader samt vissa andra kostnader i anledning av samma mål.

Beträffande orsakerna till utgiftsökningen under anslaget hänvisas till föregående års statsverksproposition (II ht s. 62). Enär den redovisade belastningen under de båda senaste budgetåren betydligt överstigit 700 000 kronor, torde anslaget — även om utgiftsökningen delvis varit av tillfällig natur — böra uppräknas åtminstone till nämnda belopp.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ersättning åt domare, vittnen och parter* för budgetåret 1946/47 anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 700 000.

[28.] **2. Kostnader enligt lagen om fri rättegång, förslagsanslag.** Detta anslag har sedan budgetåret 1941/42 varit uppfört med 500 000 kronor. Netto-utgifterna å anslaget, som tidigare hållit sig något under anvisade beloppet, utgjorde under budgetåret 1943/44 518 500 kronor (jfr II ht 1945 s. 62). För sistförflutna budgetår ha utgifterna stigit avsevärt och uppgingo enligt budgetredovisningen till 627 900 kronor. Häri ingår emellertid liksom föregående budgetår ett belopp, utgörande av vederbörande myndigheter i räkenskaper-na för budgetåret utbalanserade förskott, som vid budgetredovisningens upprättande påförts detta anslag. Då förskotten senaste budgetår uppgått till i runt tal 9 000 kronor mindre än föregående budgetår, utgör anslagets verkliga nettobelastning under budgetåret 1944/45 636 900 kronor.

Den starka ökningen av kostnaderna för ifrågavarande ändamål under sistförflutna budgetår torde huvudsakligen sammanhånga med de ändringar i lagstiftningen om fri rättegång, som trätt i kraft från och med den 1 juli 1944 och som medfört utvidgning av de förmåner som ingå i den fria rättegången (jfr II ht 1945 s. 62 f.). För nästa budgetår torde *anslagsbeloppet* böra höjas med förslagsvis 100 000 kronor till 600 000 kronor.

Jag får alltså hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Kostnader enligt lagen om fri
rättegång* för budgetåret 1946/47 anvisa ett
förslagsanslag av kronor 600 000.

[29.] **3. Understöd för utomprocessuell rättshjälp, förslagsanslag.** Till understöd åt offentliga rättshjälpsanstalter har anslag anvisats från och med år 1920. Under budgetåren 1941/42—1944/45 utgjorde understödet 67 500 kronor. För innevarande budgetår höjdes anslaget till 150 000 kronor.

För anslagets disposition äro bestämmelser meddelade i kungörelsen den 12 september 1919 (nr 639). Enligt 1 § må understöd av statsmedel tilldelas anstalt, som av landsting eller kommun anordnats för meddelande av fri rättshjälp, under förutsättning att anstalten står under ledning av en styrelse, bestående av ordförande jämte suppleant för honom, förordnade av länsstyrelse för fyra år i sänder, och minst två ledamöter jämte suppleanter för dem, utsedda av landsting eller stadsfullmäktige, kommunalfullmäktige eller kommunalstämma; att anstaltens verksamhet utövas enligt av Konungen utfärdat reglemente; samt att statistiska uppgifter rörande verksamheten avgivas till statistiska centralbyrån. Enligt § 2 mom. 1 kan offentlig rättshjälpsanstalt erhålla understöd dels till bestridande av samtliga för dess verksamhet nödvändiga utgifter för postporto, telefon och telegram och dels till resekostnadsersättning enligt vissa grunder för resor å statens järnvägar. Enligt § 2 mom. 2 kan ersättning beredas för intill hälften av det belopp, som återstår sedan från anstaltens sammanlagda årsutgifter till avlönningar, skrivmaterialier och tryckningskostnader dragits ersättningsbelopp, som kommit anstalten till godo på grund av domstolsbeslut eller eljest för lämnat biträde i rättegång. Slutligen kan enligt mom. 3 samma paragraf ersättning med högst 3 000 kronor tillerkännas anstalt för bestridande av engångsutgifter vid dess upprättande.

Antalet statsunderstödda rättshjälpsanstalter utgör för närvarande tio. Av dessa äro fem inrättade för städer, nämligen för Stockholm, Göteborg, Malmö, Norrköping och Hälsingborg. De fem återstående anstalterna ha inrättats av landstingen i Stockholms, Älvsborgs (två anstalter — i Borås och Vänersborg), Örebro och Västmanlands län. De ersättningsbelopp som beviljats anstalterna för år 1945 framgå av statsliggaren (s. 36).

En allmän utbyggnad av anstaltsorganisationen har föreslagits i ett av särskilt tillkallad sakkunnig år 1940 framlagt betänkande med förslag rörande offentliga rättshjälpsanstalter (SOU 1940: 11), som varit föremål för övervägande vid olika tillfällen (jfr II ht 1942 s. 47, 1943 s. 30 o. 1944 s. 64; rd. skr. nr 2/1944 s. 9). Frågan om en dylik utbyggnad har på grund av tidsförhållandena ännu icke kunnat upptagas till slutlig prövning.

Under tiden efter det nämnda betänkandets avgivande har tillkommit endast en ny rättshjälpsanstalt, den i Vänersborg. Emellertid ha under de se-

naste åren på flera håll åtgärder vidtagits för att genom de enskilda advokaternas försorg kollektivt tillgodose sådant behov av juridisk biträdeshjälp som anstalterna avse att fylla. Sålunda träffades år 1944 mellan Jämtlands läns landsting och norra avdelningen av Sveriges advokatsamfund ett avtal, varigenom avdelningens inom länet verksamma medlemmar förpliktades att från och med år 1945 bistå obemedlade och mindre bemedlade då dessa äro i behov av rättshjälp utom rätta. Sådan hjälp lämnas enligt avtalet dels å advokatens kontor i samma ordning som till andra rättssökande och dels i samband med tingssammanträden å flertalet av de tingsställen, där medlem av avdelningen ej finnes. Advokaterna äro skyldiga att föra diarium över de ärenden som de enligt avtalet komma att handlägga. Ersättning utgår ur ett av landstinget beviljat årligt anslag om 8 000 kronor. Verksamheten står under uppsikt av en särskild rättshjälpsstyrelse. På grund av beslut av Västerbottens och Norrbottens läns landsting år 1945 torde under år 1946 också inom dessa län av de privatpraktiserande advokaterna rättshjälp komma att lämnas dem, vilka icke äga medel att bekosta advokathjälp. För den utomprocessuella rättshjälpen i de nämnda länen torde komma att gälla i huvudsak samma ordning som i Jämtlands län. De av Västerbottens och Norrbottens läns landsting beslutade årliga anslagsbeloppen utgöra 10 000 kronor resp. 20 000 kronor.

Det är uppenbarligen ett viktigt samhällsintresse, att obemedlade och mindre bemedlade kunna erhålla juridisk biträdeshjälp, när sådan erfordras för tillvaratagande av deras rätt. Såvitt angår mål och ärenden inför domstol tillgodoses detta hjälpbehov i huvudsak jämlikt lagstiftningen om fri rättegång, vilken senast år 1944 var föremål för översyn och då erhöi ett i flera hänseenden vidgat tillämpningsområde. I rättsliga angelägenheter, som icke föranleda tvist inför domstol, har hjälpbehovet av statsmakterna ansetts böra tillgodoses genom offentliga rättshjälpsanstalter, inrättade av landsting eller kommuner och bekostade till en del av statsmedel och till en del av kommunala medel. Ehuru erfarenheterna av rättshjälpsanstalterna i det hela varit mycket goda, är anstaltsväsendet ännu blott ofullständigt utbyggt. Såsom en viktig orsak till att anstalter ej i större utsträckning inrättats har åberopats, bland annat, att en alltför stor andel av kostnaden kommit att åvila kommunerna. För att möjliggöra ett högre statligt bidrag blev anslaget i fråga vid föregående års riksdag höjt till mer än det dubbla av vad som tidigare utgick. Det är dock att märka, att det i riksstaten upptagna beloppet alltjämt är åtskilligt lägre än vad som skulle vara erforderligt för att täcka så stor del av nettoutgifterna för avlöningar m. m. (hälften), som enligt § 2 mom. 2 av 1919 års kungörelse må bestridas av statsmedel.

Under de senaste åren ha, såsom av den lämnade redogörelsen framgår, av fyra landsting vidtagits anordningar för beredande av juridisk biträdeshjälp utom rätta. Härvid har man i tre av länen funnit sig böra åvägabringa denna hjälp icke såsom annorstädes varit regel genom rättshjälpsanstalter, utan med anlitande av de privatpraktiserande till Sveriges advokatsamfund an-

**Departements-
chefen.**

slutna advokaterna inom länet, vilka mot ett kollektivt bestämt ersättningsbelopp åtagit sig att biträda det ifrågavarande klientelet. De belopp, med vilka landstingen på detta sätt belastas, understiga betydligt de kostnader, som anordnandet av rättshjälpsanstalter skulle draga.

Huruvida den sålunda försöksvis tillämpade nya ordningen kan anses jämbördig med systemet med rättshjälpsanstalter, låter sig knappast för närvarande bedöma. I det förut nämnda betänkandet rörande utbyggnad av anstaltsorganisationen har tanken på ett system, enligt vilket den utomprocessuella rättshjälpen omhänderhaves av de privata advokaterna, bestämt avisats under hänvisning bland annat till erfarenheter från tiden före anstaltsväsendets tillkomst. Det kan emellertid icke bestridas, att det på sina håll, särskilt i glest befolkade delar av landet, både ur ekonomisk synpunkt och av andra skäl kan bjuda fördelar att för meddelande av rättshjälp påkalla medverkan av de privata advokaterna. För sådana fall torde böra öppnas möjlighet att låta statsverket bestrida någon del av de kostnader, som uppkomma vid en ordning sådan som den i Jämtlands län försökta. För detta ändamål erfordras, att 1919 års kungörelse ändras på det sätt, att enligt densamma understöd skall kunna medgivas ej blott till offentliga rättshjälpsanstalter, utan även för meddelande av rättshjälp genom de privata advokaternas försorg. Vid bestämmande av förutsättningarna för medgivande av understöd i sistnämnda fall bör emellertid på grund av den ringa erfarenhet, som för närvarande finnes av den nya ordningen, återhållsamhet iakttagas. Bidrag synes sålunda tills vidare böra ifrågakomma endast för det fall, att landsting genom avtal med Sveriges advokatsamfund eller avdelning av samfundet åvägabragt, att alla samfundets i länet verksamma medlemmar eller åtminstone flertalet av dem lämna fri rättshjälp åt obemedlade eller mindre bemedlade samt att denna verksamhet står under betryggande kontroll. Under angivna förutsättningar synes understöd av statsmedel böra kunna medgivas för intill en tredjedel av de kostnader som landstinget för ändamålet ikläder sig. Understöd för rättshjälp i sådan ordning synes emellertid icke böra beviljas i andra län än där det med hänsyn till de kostnader, som skulle vara förenade med upprätthållandet av en effektiv anstaltsorganisation, och förhållandena i övrigt kan anses påkallat att i stället sörja för fri rättshjälp genom de privata advokaterna.

Då understöd för utomprocessuell rättshjälp icke utbetalas förrän under det budgetår, som tager sin början under kalenderåret efter det, vartill kostnaderna hänföra sig, kan den utvidgning av möjligheterna till understöd som jag ansett motiverad icke föranleda någon nämnvärd ökning av förevarande anslags belastning under budgetåret 1946/47. Anslaget synes därför böra upptagas med oförändrat belopp. Dess beteckning torde emellertid böra jämkas.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Understöd för utomprocessuell rättshjälp* för budgetåret 1946/47 anvisa ett *förlagsanslag* av kronor 150 000.

[30.] 4. Statens rättsläkarstation i Stockholm: Avlöningar, förslagsanslag. Anslaget är i gällande riksstat uppfört med 75 000 kronor.

Personalförteckning för statens rättsläkarstation i Stockholm har fastställts av Kungl. Maj:t den 30 september 1944. Förteckningen upptager 2 vaktmästare i lönegraden A 7.

Den 15 juni 1945 har Kungl. Maj:t vidare fastställt följande avlöningsstat för rättsläkarstationen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1945/46:

Avlöningsstat.

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	kronor 12 000
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	» 50 000
3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal	» 10 000
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	» 3 000
Summa kronor 75 000.	

Den i avlöningsstaten uppförda anslagsposten till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, disponeras på följande sätt.

Arvode till föreståndare	kronor 3 000
Arvoden till 2 assistenter å 6 000 kr.	» 12 000
Arvode till 1 läkaramanuens	» 3 000
Vikariatsersättningar, <i>förslagsvis</i>	» 2 000
Ersättningar enligt taxa för tjänsteförrättningar, <i>förslagsvis</i>	» 30 000
Summa kronor 50 000.	

Vid bestämmandet av arvodena till assistenter och läkaramanuens har förutsatts, att dessa befattningshavare även skola åtnjuta ersättning för särskilda förrättningar enligt taxa.

I skrivelse till medicinalstyrelsen den 8 augusti 1945 har *föreståndaren för rättsläkarstationen, professorn W. Bosæus*, hemställt, att de båda med arvodet förenade assistentbefattningarna utbytas mot ordinarie befattningar såsom biträdande rättsläkare i A 28. Härom anföres i föreståndarens skrivelse:

I sitt betänkande med förslag angående omorganisation av rättsmedicinalväsendet i riket (SOU 1943: 20) har medicinalstyrelsens rättsmedicinska nämnd för rättsläkarstationen upptagit 2 biträdande rättsläkare med placering i A 24. Under övergången från den nuvarande till den nya organisationen av rättsmedicinalväsendet skulle emellertid enligt nämndens förslag vid rättsläkarstationen i stället vara anställda 2 assistenter med ett årsarvode av 6 000 kronor. Så har ju också skett. Vid ingången av budgetåret 1946/47 kan man räkna med kompetenta sökande till de båda tjänsterna såsom biträdande rättsläkare. Beträffande den för dessa tjänster erforderliga behörigheten får jag hänvisa till 5 § i nämndens förslag till kungörelse om ändring i kungörelsen den 17 december 1915 (nr 559) angående villkor för behörighet till vissa civila läkarbefattningar (s. 116). Det synes mig sålunda att intet hin-

der bör möta för inrättandet vid rättsläkarstationen från och med den 1 juli 1946 av 2 tjänster såsom biträdande rättsläkare i stället för de under provisoriet anställda assistenterna, någonting som med hänsyn till arbetsförhållandena å rättsläkarstationen vore i hög grad önskvärt.

Nämnden hade föreslagit dessa rättsläkartjänsters placering i en så jämförelsevis låg lönegrad som A 24 på den grund, att innehavarna av tjänsterna avsågos komma att erhålla särskild ersättning för av dem utförda tjänsteförrättningar. Därvid hade nämnden räknat med bifall till sitt förslag till rättsläkar- och rättsobducenttaxa (s. 121). Enligt den av Kungl. Maj:t den 15 december 1944 (nr 805) fastställda taxan för tjänsteförrättningar vid statens rättsläkarstation i Stockholm har emellertid beträffande samtliga förrättningar en reducering skett med i genomsnitt en tredjedel av de av nämnden föreslagna beloppen. Särskilt kännbar har denna reducering blivit beträffande de rättsmedicinska obduktionerna, där arvodet bestämts till 80 kronor under det att nämnden föreslagit 120 kronor. Om arvoden för de särskilda tjänsteförrättningarna skulle bibehållas synes det mig nödvändigt att de biträdande rättsläkartjänsterna i stället placeras i högre lönegrad än den av nämnden föreslagna. Det kvalificerade och ansvarsfulla arbete, som skulle utföras av dessa meriterade läkare (mer än 3 års specialutbildning inom vartdera patologien och rättsmedicinen skulle enligt nämndens förslag bl. a. erfordras för vinnande av behörighet) motiverar också placering i högre lönegrad, varigenom ju även högre pensionsunderlag skulle erhållas.

Det är av yttersta vikt att få dugliga läkare anställda inom rättsmedicinalväsendet. Skulle avlöningsförmånerna bli mindre förmånliga minskas givetvis också utsikterna härtill. Om utsikterna äro dåliga inom området kan man ej heller räkna med tillräcklig rekrytering.

Med stöd av vad ovan anförts finner jag att vid rättsläkarstationen bör fr. o. m. den 1 juli 1946 inrättas 2 biträdande rättsläkartjänster i lönegrad A 28 i stället för de båda assistenttjänsterna.

Föreståndaren för rättsläkarstationen har vidare meddelat, att befattningen som läkaramanuens kungjorts ledig två gånger utan att någon sökande anmält sig samt en tredje gång, varvid två inkompetenta sökande anmält sig, vilka emellertid återkallat sina ansökningar. Befattningen måste därför uppehållas av t. f. amanuens. Då avlöningsförmånerna borde vara så tilltagna, att man kunde erhålla kompetenta sökande — den inkomst av särskilda förrättningar som amanuensen kunde räkna med vore obetydlig — anser föreståndaren att amanuensarvudet bör höjas till 4 200 kronor.

Med skrivelse den 31 augusti 1945 har *medicinalstyrelsen* överlämnat framställningen från rättsläkarstationens föreståndare samt därvid tillstyrkt de av denne framförda förslagen. Vid bifall till dessa bör anslaget enligt styrelsen beräknas på följande sätt.

Anslagsposten till avlöningar till ordinarie tjänstemän höjes med kostnaden för de föreslagna biträdande rättsläkartjänsterna eller med 12 500 kronor till 32 500 kronor.

Posten till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, nedsättes med nu utgående arvoden till assistenter, 12 000 kronor, samt dessutom med 1 200 kronor, motsvarande vikariatsersättningar, som vid förändring av assistenttjänsterna icke längre komma att

belasta denna anslagspost. Å andra sidan höjes posten med den föreslagna ökningen av amanuensarvudet eller med 1 200 kronor. Posten skulle alltså nedsättas med (12 000 + 1 200 — 1 200) 12 000 kronor till 38 000 kronor.

Posten till avlöningar till icke-ordinarie personal höjes med 1 200 kronor för att lämna tillgång till ersättningar åt vikarier för de båda biträdande rättsläkarna. Postens belopp skulle alltså bli 11 200 kronor.

Posten till rörligt tillägg slutligen höjes på grund av de föreslagna åtgärderna med 3 300 kronor till 6 300 kronor.

Anslaget i dess helhet skulle alltså uppföras med (32 500 + 38 000 + 11 200 + 6 300) 88 000 kronor, vilket innebär en ökning med 13 000 kronor.

Statskontoret har i infordrat utlåtande avstyrkt, att någon förändring nu vidtages i fråga om assistenternas anställningsform liksom även att deras avlöningsförmåner förbättras. Härom anför ämbetsverket:

Enligt vad statskontoret under hand inhämtat ha de båda assistenterna vid statens rättsläkarstation i Stockholm under tiden $\frac{1}{1} - \frac{30}{6}$ 1945 uppburit i runt tal 5 400 kronor vardera i arvode för av dem utförda särskilda tjänsteförrättningar enligt av Kungl. Maj:t den 15 december 1944 (nr 805) fastställd taxa. Under förutsättning att någon minskning i antalet förrättningar icke inträder, innebär detta, att ifrågavarande assistenter åtnjuta en årsinkomst av ca 17 000 kronor, vilket statskontoret för sin del icke kan anse otillräckligt. Med hänsyn härtill och i betraktande av den korta tid, rättsläkarstationen varit i verksamhet, avstyrker statskontoret, att någon förändring nu vidtages i fråga om assistenternas anställningsform liksom även att deras avlöningsförmåner förbättras. Ett uppförande av assistenttjänsterna å ordinarie stat borde för övrigt enligt ämbetsverkets mening redan av principiella skäl medföra, att rätten till taxeinkomster bortföller.

Även med en omprövning av amanuensens löneförmåner — vilka jämte arvudet innefattade taxeinkomster, som under första halvåret 1945 enligt uppgift uppgått till 895 kronor — bör enligt statskontorets mening anstå till dess ytterligare erfarenhet vunnits med avseende å verksamheten vid stationen.

Allmänna lönenämnden, som jämväl yttrat sig över framställningen, anser på i huvudsak samma skäl som statskontoret att med utbyte av assistenttjänsterna bör anstå och vill i varje fall icke nu tillstyrka att befattningarna inplaceras i högre lönegrad än den av medicinalstyrelsens rättsmedicinska nämnd på sin tid föreslagna eller A 24. I fråga om amanuensens arvode har nämnden med hänsyn till de kompetenskrav, som uppställts för innehavaren av denna befattning, icke funnit anledning till erinran mot att detta höjes från 3 000 kronor till 4 200 kronor för år.

Det av medicinalstyrelsens rättsmedicinska nämnd år 1943 framlagda förslaget till omorganisation av rättsmedicinalväsendet (SOU 1943: 20), innebärande bland annat att i riket skulle inrättas fyra rättsläkarstationer och fyra rättsobducentstationer, har hittills föranlett inrättande allenast av en rättsläkarstation i Stockholm. Denna station trädde i verksamhet den 1 januari

1945. Den av nämnden framlagda organisationsplanen har emellertid i princip godtagits såsom grundval för inrättande även av rättsläkarstationer i Lund och Göteborg, varemot förslaget i övrigt ansetts böra göras till föremål för fortsatt utredning (jfr prop. nr 223/1944). Slutligt avgörande beträffande Lunda- och Göteborgsstationerna har tills vidare fått anstå i avvaktan på lösningen av vissa med inrättandet av dessa stationer sammanhängande frågor (II ht 1945 s. 67 f.). Stationerna kunna ej beräknas börja sin verksamhet före utgången av nästa budgetår. Frågan om byggnadsanslag för Stockholms- och Göteborgsstationerna — den förstnämnda har tills vidare sin verksamhet förlagd till provisoriska lokaler — kommer emellertid eventuellt att föreläggas årets riksdag i särskild proposition.

Vad angår anslagsbehovet till avlöningar vid statens rättsläkarstation i Stockholm under nästa budgetår synes frågan om inrättande därstädes av ordinarie befattningar såsom biträdande rättsläkare vara för tidigt väckt. Förslaget härom finner jag mig därför ej kunna biträda för närvarande. Där emot har jag i likhet med allmänna lönenämnden ej funnit anledning till erinran mot att arvodet till den vid stationen anställde amanuensen på sätt föreslagits höjes med 1 200 kronor till 4 200 kronor.

I enlighet med det sagda skulle för nästa budgetår ej erfordras annan ändring beträffande förevarande anslag än att till arvodet och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, beräknas ytterligare 1 200 kronor eller 51 200 kronor. Anslaget skulle alltså höjas till (75 000 + 1 200) 76 200 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels fastställa följande avlöningsstat för statens rättsläkarstation i Stockholm, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1946/47:

Avlöningsstat.

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	kronor 12 000
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i> ..	» 51 200
3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal	» 10 000
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	» 3 000

Summa kronor 76 200;

dels ock till Statens rättsläkarstation i Stockholm: Avlöningar för budgetåret 1946/47 anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 76 200.

[31.] 5. Statens rättsläkarstation i Stockholm: Omkostnader, förslagsanslag. Anslaget är i gällande riksstat uppfört med 10 000 kronor.

Den 15 juni 1945 har Kungl. Maj:t fastställt omkostnadsstat för statens rättsläkarstation i Stockholm, upptagande, bland annat, en anslagspost till expenser å 3 900 kronor samt en anslagspost till övriga utgifter å förslagsvis 2 000 kronor. Från sistnämnda post bestridas kostnader för liktransporter till stationsorten samt för handräckning, som är förenad med läkarpersonalens verksamhet utom stationsorten.

I sin under näst föregående punkt omförmälda skrivelse till medicinalstyrelsen har *föreståndaren för rättsläkarstationen* hemställt om ökad medelsanvisning till expenser. I skrivelsen anföres:

I min skrivelse med förslag till anslagsäskanden för budgetåret 1945/46 hade jag bland annat uppgivit, att rättsmedicinska nämnden i sitt betänkande (SOU 1943: 20) beräknat de årliga utgifterna för rättsläkarstationens expenser till 4 000 kronor, att nämnden därvid utgått från vid årsskiftet 1941/42 gällande varupriser samt att sedermera betydande prisstegringar ägt rum. På grund därav hade jag framhållit, att man måste räkna med att anslagsposten till expenser komme att överskridas och att hemställan om täckning måste ske. Enär det då ställde sig svårt att bedöma hur mycket denna anslagspost borde höjas hade jag icke framställt något yrkande om höjning av anslagsposten utan föreslagit densamma uppförande till 3 900 kronor. Under första kvartalet 1945 hade utgifterna å anslagsposten till expenser uppgått till 3 091 kronor 37 öre, d. v. s. denna anslagspost hade vid ingången av andra kvartalet överskridits med 1 141 kronor 37 öre.

Hos medicinalstyrelsen anhöll jag i skrivelse den 17 april 1945 att styrelsen ville hos Kungl. Maj:t hemställa, att den i omkostnadsstaten för rättsläkarstationen för budgetåret 1944/45 uppförda anslagsposten till expenser måtte få överskridas med högst 2 850 kronor. I ämbetsskrivelse den 4 maj 1945 har Kungl. Maj:t bifallit hemställan därom av styrelsen.

I min nyssnämnda skrivelse hade jag beträffande anslagsposten till expenser uppgivit bland annat, att under första kvartalet år 1945 utgifterna för fotografering uppgått till 333 kronor 47 öre. Härefter hade jag framhållit bland annat, att på grund av önskemål från polismyndigheterna om att fotografier måtte medfölja de rättsmedicinska obduktionsprotokollen utgifterna för fotografering blivit betydligt större än man från början räknat med, att fotografering också måst ske i en alltmer ökad omfattning samt att man för andra kvartalet år 1945 torde böra uppskatta utgifterna för fotografering till ca 500 kronor. Kostnaderna för fotografering under andra kvartalet uppgingo till 511 kronor 25 öre, d. v. s. något mer än det beräknade beloppet.

I samband med undersökningar av levande personer kunna understundom röntgenundersökningar eller serologiska undersökningar av olika slag visa sig nödvändiga. Dessa särskilda undersökningar kunna ej utföras å rättsläkarstationen. Kostnaderna härför måste bestridas från anslagsposten i fråga.

Under budgetåret 1944/45 har å anslagsposten till expenser utbetalats sammanlagt 4 442 kronor 1 öre. Härtill kommer icke likviderade räkningar, avseende tiden till och med den 30 juni 1945, å sammanlagt 304 kronor 94 öre.

På grund av det anförda hemställer rättsläkarstationens föreståndare, att anslagsposten till expenser höjes med åtminstone 4 000 kronor till 7 900 kronor.

Med avseende å anslagsposten till övriga utgifter föreslår föreståndaren för rättsläkarstationen, att ersättning skall kunna utgå även för handräckning, som är förenad med läkarpersonalens verksamhet å stationsorten men utom rättsläkarstationens centralanstalt. Såsom skäl för detta förslag, vilket icke beräknas medföra något ökat anslagsbehov, åberopas att i några fall under innevarande år rättsmedicinska obduktioner utförts i sjukhus inom stationsorten, varvid handräckning lämnats av vaktmästare å vederbörande sjukhus. Rättsläkarstationens vaktmästare hade nämligen på grund av sina övriga arbetsuppgifter i allmänhet icke möjlighet fullgöra handräckning utom rättsläkarstationens centralanstalt. I åberopade fall hade arvode på grund av gällande bestämmelser icke kunnat utgå för handräckningen, ehuru sådan ersättning enligt föreståndarens mening bort utgå.

Medicinalstyrelsen har med skrivelse den 31 augusti 1945 överlämnat den av rättsläkarstationens föreståndare gjorda framställningen och i enlighet med denna hemställt, att stationens omkostnadsanslag för nästa budgetår höjes med 4 000 kronor till 14 000 kronor.

Statskontoret har icke ansett sig kunna på grundval av kostnaderna under endast ett halvt års verksamhet tillstyrka en så betydande anslagsökning, som föreslagits. Därest överhuvud taget en uppräknings av expensposten redan nu ansåges böra komma till stånd, syntes enligt statskontorets mening förhöjningen lämpligen kunna begränsas till 2 000 kronor.

**Departement-
chefen.**

Utgifterna under förevarande anslag ha visserligen under rättsläkarstationens hittillsvarande verksamhet betydligt överstigit vad som beräknats, men med hänsyn till den korta tid verksamheten omspanner kan jag för närvarande icke helt biträda framställningen om ökad medelsanvisning. Höjningen torde, såsom statskontoret ifrågasatt, tills vidare böra begränsas till 2 000 kronor och anslaget sålunda böra uppföras med 12 000 kronor. Den föreslagna ändringen beträffande dispositionen av anslagsposten till övriga utgifter föranleder ej erinran från min sida.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Statens rättsläkarstation i Stockholm*: Omkostnader för budgetåret 1946/47

anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 12 000.

[32.] **6. Medikolegala besiktningar, förslagsanslag.** Från och med budgetåret 1937/38 ha från detta anslag bestritts, förutom ersättningar för rättsmedicinska obduktioner m. m., jämväl kostnader för undersökning av sinnenbeskaffenheten hos tilltalade vilka befinna sig på fri fot (jfr II ht 1937 s. 53 f.). På grund av den från och med den 1 januari 1946 genomförda omorganisationen av det rättspsykiatriska undersökningsväsendet belastas anslaget emellertid icke längre med sistnämnda kostnader. I anledning härav och då jämväl kostnaderna för rättsmedicinska obduktioner m. m. numera delvis bestridas från anslagen till den från och med den 1 januari 1945 inrättade rättsläkarstationen i Stockholm, sänktes anslagsbeloppet för inne-

varande budgetår från 60 000 kronor till 50 000 kronor. Nedsättningen begränsades med hänsyn till att utgifterna å anslaget under budgetåret 1943/44 betydligt överstigit anvisade beloppet (jfr prop. 240/1945 s. 12; prop. 223/1944 s. 61).

För nästkommande budgetår torde anslagsbeloppet kunna nedsättas med ytterligare 20 000 kronor till 30 000 kronor.

Jag får därför hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Medikolegala besiktningar* för budgetåret 1946/47 anvisa ett *förslagsanslag* av .. kronor 30 000.

[33.] **7. Ersättning för vissa bötesandelar.** Anslaget är i gällande riksstat uppfört med 2 000 kronor. Utgående ersättningsbelopp finnas angivna i statsliggaren (s. 38).

Anledning saknas att för nästkommande budgetår vidtaga ändring beträffande anslagsbeloppet.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ersättning för vissa bötesandelar* för budgetåret 1946/47 anvisa ett anslag av kronor 2 000.

[34.] **8. Ersättning för förlorad in-teckningslösen vid stadsdomstolarna.** Anslaget är i gällande riksstat uppfört med 138 000 kronor. Rörande fördelningen av detta belopp har Kungl. Maj:t meddelat beslut den 1 juni 1945 (statsliggaren s. 38).

Anslaget torde för nästa budgetår böra utgå med oförändrat belopp.

Jag får därför hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ersättning för förlorad in-teckningslösen vid stadsdomstolarna* för budgetåret 1946/47 anvisa ett anslag av kronor 138 000.

[35.] **9. Resestipendier åt domare och domaraspiranter, reservationsanslag.** På förslag av Kungl. Maj:t anvisade 1901 års riksdag ett anslag å 6 000 kronor att användas till resestipendier åt ordinarie domare eller dem som vid domstolarna beredde sig för domarkallet. Vid äskande av detta anslag hade Kungl. Maj:t åberopat en av riksdagens justitieombudsman gjord framställning, däri justitieombudsmannen hemställt att Kungl. Maj:t måtte taga i övervägande, huruvida resestipendier för praktiska jurister kunde anses vara av behovet påkallade, och under sådan förutsättning hos riksdagen begära för ändamålet erforderligt anslag. Justitieombudsmannen hade i sin skrivelse framhållit, att det såväl för lagskipningen som lagstiftningen vore av värde

att de som ägnade sig åt domarkallet bleve i tillfälle att på ort och ställe förvärva kunskap om utländsk rätt och dess tillämpning samt att kännedomen om rättsskipningens handhavande i andra länder kunde giva impulser för ett gagnande reformarbete i det egna landet. Anslag till angivna ändamål utgick därefter under ett vart av åren 1902—1915 med enahanda belopp. Med hänsyn till de genom världskriget uppkomna förhållandena begärde Kungl. Maj:t icke för åren 1916—1920 för nu ifrågavarande ändamål hos riksdagen något nytt anslag, men medgivande utverkades att en å de tidigare anslagen uppkommen reservation finge komma till användning. På framställning av Kungl. Maj:t beviljade 1920 års riksdag ett reservationsanslag till resestipendier åt domare å 10 000 kronor. Anslag för samma ändamål beviljades även påföljande år men då med ett till 5 000 kronor nedsatt belopp. År 1922 äskade Kungl. Maj:t på grund av den statsfinansiella situationen icke något anslag för ifrågavarande ändamål.

Frågan om anslag till resestipendier åt domare upptogs därefter först vid 1937 års riksdag. I två vid denna riksdag väckta lika lydande motioner (I: 83 och II: 210) hemställdes, att riksdagen ville bevilja ett anslag å 10 000 kronor att enligt Kungl. Maj:ts närmare bestämmande användas till resestipendier åt domare och domaraspiranter. I motionerna anfördes i huvudsak följande:

Starka skäl föreläge att nu, då den finansiella situationen lättat, åter upptaga anslag till ändamålet. Betydelsen för dem som arbetade i rättsskipningens tjänst att lära känna rättsförhållandena i främmande länder låge i öppen dag. Särskilt starkt framträdde behovet av en sådan kännedom vid denna tid, då den länge förberedda rättegångsreformen snart stode inför sitt förverkligande. Den tilltänkta reformen uppbures av principen om domstolsförhandlingens koncentration och muntlighet. Ett genomförande av denna princip komme att medföra en fullständig omläggning av förhandlingsmetoden i överdomstolarna och även innebära en grundlig omläggning av förfarandet i underrätterna. Sedan flera år tillbaka hade i våra grannländer Danmark och Norge det muntliga processförfarandet genomförts. Studiebesök vid danska och norska domstolar skulle uppenbarligen vara av stor betydelse, då det gällde att i svensk rätt omplantera de moderna processuella principerna. Praktiska studier på ort och ställe av svenska domare skulle säkerligen bättre än något annat underlätta ett införande av muntligheten i vårt rättegångsväsende. Därest dylika studiebesök kunde komma till stånd, torde det ofta vara lämpligt att anordna dem på sådant sätt, att en större eller mindre grupp bereddes tillfälle att under gemensam ledning besöka grannländernas domstolar i olika instanser och där åhöra förhandlingarna, men även enskilda studiebesök borde naturligtvis kunna förekomma.

Riksdagen lämnade motionerna utan bifall under hänvisning till att förslaget om medelsanvisning för ifrågavarande ändamål vore av den art, att det i första hand borde bliva föremål för Kungl. Maj:ts prövning (jfr statsutsk. utl. nr 2/1937, 21:o).

Efter framställningar av föreningen Sveriges hovrättsdomare och föreningen Sveriges stadsdomare upptogs frågan ånyo i 1938 års statsverksproposition (II ht s. 64 ff.) och i enlighet med förslag av Kungl. Maj:t anvisade riksdagen för budgetåret 1938/39 ett reservationsanslag av 10 000 kronor till resestipen-

dier åt domare och domaraspiranter. För budgetåret 1939/40 anvisades för ändamålet ett anslag å enahanda belopp men i enlighet med vad som förordades i propositionen nr 79 till 1939 års urtima riksdag angående åtgärder för begränsning av statsutgifterna under nämnda budgetår m. m. (bil. 1 s. 2) inbesparades en del av det anvisade beloppet. Därefter har sådant anslag ej utgått.

Rättegångsreformen står nu inför sitt snara förverkligande. I syfte att förbereda den nya rättegångsbalkens ikraftträdande och underlätta övergången till den nya ordningen söker man redan nu anpassa det processuella förfarandet vid hovrätterna och de allmänna underrätterna efter de principer, på vilka den nya rättegångsbalken bygger. Det är av största betydelse, att domare och domareaspiranter beredes möjlighet att genom studiebesök vid främmande domstolar, där principerna om rättegångens koncentration och muntlighet redan tillämpas, vinna praktisk förtrogenhet med ett på dessa principer grundat rättegångsförfarande. Jag föreslår därför, att ett anslag till resestipendier åt domare och domaraspiranter åter uppföres i riksstaten. Med hänsyn till att de avsedda studierna huvudsakligen lära komma att gälla processförfarandet i våra grannländer Danmark och Norge torde de särskilda stipendiebeloppen i regel kunna sättas relativt låga. Ett anslagsbelopp å 10 000 kronor synes därför vara tillräckligt. Anslaget torde få uppföras såsom reservationsanslag.

Departements-
chefen.

Jag får alltså hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Resestipendier åt domare och domaraspiranter* för budgetåret 1946/47 anvisa ett
reservationsanslag av kronor 10 000.

E. Fångvården m. m.

[36.] 1. **Fångvårdsstyrelsen: Avlöningar, förslagsanslag.** Fångvårdsstyrelsens avlöningsanslag är i gällande riksstat uppfört med 316 300 kronor.

I särskilda skrivelser den 27 augusti 1945 har *fångvårdsstyrelsen* hemställt om anslag till fångvården för budgetåret 1946/47. Vid anslagsäskandenas utarbetande har styrelsen utgått från fångvårdsorganisationen vid tiden för skrivelsernas avlåtande, dock med beaktande av att lagen om förvaring och internering i säkerhetsanstalt skulle träda i kraft den 1 januari 1946 ävensom att vid samma tidpunkt det rättspsykiatriska undersökningsväsendet skulle erhålla en helt ny organisation. Styrelsen har emellertid samtidigt framhållit, att anslagsbehovet komme att påverkas av det förslag om reformering av straffverkställigheten m. m., som kunde väntas komma att föreläggas 1945 års höstriksdag. I samband härmed har styrelsen även erinrat om den omprövning av löneställningen för de lägre befattningshavarna vid

fångvården, som anförtrotts särskilt tillkallade sakkunniga (jfr II ht 1945 s. 99 f.).

Departement-
chefen.

I propositionen nr 342 till 1945 års höstriksdag har Kungl. Maj:t framlagt förslag till revision av bestämmelserna om verkställighet av frihetsstraff m. m. Förslaget, som utarbetats på grundval av det betänkande i ämnet som avgivits av strafflagberedningen (SOU 1944: 50), har i allt väsentligt godtagits av riksdagen (rd. skr. nr 575). Fångvårdsstyrelsen har den 15 december 1945 erhållit i uppdrag att skyndsamt inkomma med de förslag, som i anledning härav må finnas påkallade med avseende å fångvårdens anslagsbehov för nästa budgetår.

Betänkande med utredning och förslag rörande löneställningen för vakt- och arbetsledarpersonalen vid fångvården m. m. har den 16 november 1945 avgivits av löneutredningen för viss fångvårdspersonal. Betänkandet, som även omfattar förslag rörande löneställningen för motsvarande personal vid statens uppfostringsanstalt å Bona, är efter remissförfarande för närvarande föremål för övervägande inom justitiedepartementet.

På grund av det anförda kunna förslag beträffande flertalet anslag till fångvården samt beträffande Bonaanstaltens avlöningsanslag icke framläggas nu. I särskild proposition kommer alltså att äskas anslag till *Fångvårdsstyrelsen: Avlöningar, Fångvårdsstyrelsen: Omkostnader, Fångvårdsanstalterna: Avlöningar, Fångvårdsanstalterna: Omkostnader, Interneringsnämnden, Ungdomsfängelset, Länstyrelsernas kostnader för fångtransport, Ersättning till Stockholms stad för underhåll av fångar i stadens rannsaksfångelse samt Statens uppfostringsanstalt å Bona: Avlöningar*. I avvaktan på denna proposition torde ifrågavarande anslag böra uppföras med beräknade belopp, motsvarande de nuvarande anslagen.

Jag får alltså under denna punkt hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till *Fångvårdsstyrelsen: Avlöningar* för budgetåret 1946/47 beräkna ett *förslagsanslag* av kronor 316 300.

[37.] 2. *Fångvårdsstyrelsen: Omkostnader, förslagsanslag*. Anslaget är för innevarande budgetår uppfört med 48 500 kronor. Under återopande av vad under näst föregående punkt anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till *Fångvårdsstyrelsen: Omkostnader* för budgetåret 1946/47 beräkna ett *förslagsanslag* av kronor 48 500.

[38.] **3. Fångvårdsanstalterna: Avlöningar, förslagsanslag.** Detta anslag är i gällande riksstat uppfört med 4 423 000 kronor. Under åberopande av vad under punkten [36.] anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till *Fångvårdsanstalterna: Avlöningar* för budgetåret 1946/47 beräkna ett *förslagsanslag* av kronor 4 423 000.

[39.] **4. Fångvårdsanstalterna: Omkostnader, förslagsanslag.** Detta anslag är i innevarande budgetårs riksstat uppfört med 2 965 400 kronor. Under åberopande av vad under punkten [36.] anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till *Fångvårdsanstalterna: Omkostnader* för budgetåret 1946/47 beräkna ett *förslagsanslag* av kronor 2 965 400.

[40.] **5. Interneringsnämnden, förslagsanslag.** Anslaget är i gällande riksstat uppfört med 15 500 kronor. Under åberopande av vad under punkten [36.] anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till *Interneringsnämnden* för budgetåret 1946/47 beräkna ett *förslagsanslag* av kronor 15 500.

[41.] **6. Ungdomsfängelssenämnden, förslagsanslag.** Detta anslag är för innevarande budgetår uppfört med 12 200 kronor. Under åberopande av vad under punkten [36.] anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till *Ungdomsfängelssenämnden* för budgetåret 1946/47 beräkna ett *förslagsanslag* av .. kronor 12 200.

[42.] **7. Länsstyrelsernas kostnader för fångtransport, förslagsanslag.** Anslaget är i gällande riksstat upptaget med 200 000 kronor. Under åberopande av vad under punkten [36.] anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till *Länsstyrelsernas kostnader för fångtransport* för budgetåret 1946/47 beräkna ett *förslagsanslag* av kronor 200 000.

[43.] **8. Ersättning till Stockholms stad för underhåll av fångar i stadens rannsakningsfängelse, förslagsanslag.** Detta anslag är i riksstaten för löpande budgetår uppfört med 225 000 kronor. Under återopande av vad under punkten [36.] anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till *Ersättning till Stockholms stad för underhåll av fångar i stadens rannsakningsfängelse* för budgetåret 1946/47 beräkna ett *förslagsanslag* av kronor 225 000.

[44.] **9. Skyddskonsulentorganisationen, förslagsanslag.** Anslaget är för närvarande uppfört med 216 000 kronor.

Personalförteckning och stat för skyddskonsulentorganisationen ha fastställts av Kungl. Maj:t den 4 juni 1943 resp. den 29 juni 1945 (statsliggaren s. 49).

I skrivelse den 27 augusti 1945 med anslagsäskanden för budgetåret 1946/47 till fångvårdsanstalterna m. m. har *fångvårdsstyrelsen* hemställt, att förevarande anslag för nästa budgetår måtte upptagas med oförändrat belopp.

I enlighet med styrelsens förslag hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Skyddskonsulentorganisationen* för budgetåret 1946/47 anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 216 000.

[45.] **10. Övervakning av villkorligt dömda, förslagsanslag.** I anledning av väntad utgiftsstegring på grund av den nya lagstiftningen om villkorlig dom, vilken trätt i kraft den 1 januari 1944, höjdes detta anslag vid 1944 års riksdag från 84 000 kronor till 90 000 kronor samt vid 1945 års riksdag ytterligare till 100 000 kronor.

Belastningen å anslaget har under de tre senaste budgetåren utgjort resp. 106 500 kronor, 121 000 kronor och 150 800 kronor.

I sin skrivelse med anslagsäskanden för nästa budgetår har *fångvårdsstyrelsen* föreslagit, att anslagsbeloppet höjes med ytterligare 20 000 kronor till 120 000 kronor.

Med hänsyn till de senast redovisade utgifterna under anslaget synes anslaget böra ökas med åtminstone det av fångvårdsstyrelsen föreslagna beloppet. Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Övervakning av villkorligt dömda* för budgetåret 1946/47 anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 120 000.

[46.] 11. Tillsyn över villkorligt frigivna m. m., *förslagsanslag*. Anslaget är i gällande riksstat uppfört med 40 000 kronor.

I föregående års statsverksproposition lämnades en redogörelse för anslagets tillkomst och ändamål m. m. (II ht s. 121).

Det nu utgående anslagsbeloppet har beräknats på följande sätt. Arvoden till tillsynsmän för villkorligt frigivna 20 000 kronor, för från ungdomsanstalt utskrivna 10 000 kronor, för från förvarings- och interneringsanstalt utskrivna 2 000 kronor och för från tvångsuppfostringsanstalt utskrivna 7 000 kronor samt resekostnader för samtliga tillsynsmän 1 000 kronor (jfr II ht 1945 s. 121 f.).

För budgetåret 1946/47 har *fångvårdsstyrelsen* ansett anslaget kunna nedsättas med 4 000 kronor enligt följande beräkningsgrunder.

I petita till 1945 års riksdag angav styrelsen vissa grunder för beräkning av kostnaderna för arvoden åt här ifrågavarande tillsynsmän.

Antalet *straffarbets- och fängelsefångar*, som komma att villkorligt frigivas enligt den nya lagen, beräknade styrelsen med dåvarande kriminalitetsfrekvens till omkring 1 400 per år. Då i vissa fall tillsyn ej anordnas och beträffande fångar med strafftid under ett år tillsynstiden ej blir längre än sex månader, räknade styrelsen med omkring 900 helårsövervakningar samt beräknade kostnaderna för 1945/46 till 20 000 kronor. Dessa beräkningar synas med hänsyn till de uppgifter rörande antalet övervakningar som föreligga för första halvåret 1945 i stort sett vara riktiga. Utgifterna för detta ändamål under föregående budgetår lämna ej någon ledning till bedömande av det kommande medelsbehovet, enär ersättningar till hittills förordnade tillsynsmän komma att utbetalas först under det nu ingångna budgetåret. Kostnaderna för arvoden åt tillsynsmän över straffarbets- och fängelsefångar synas därför för budgetåret 1946/47 böra upptagas till samma belopp som för budgetåret 1945/46 eller 20 000 kronor.

Beträffande antalet *ungdomsfängelse ådömda* som stå under tillsyn beräknade styrelsen detta till 525. Efter en medelkostnad för tillsyn av 27 kronor per år skulle årskostnaden för tillsynsmän över ungdomsfängelse ådömda bli (525×27) 14 175 kronor, vilket belopp för 1945/46 avrundades till 10 000 kronor. Beträffande denna beräkning är att nämna, att antalet ungdomsfängelse ådömda under senaste tiden visat nedåtgående tendens. Man bör därför kunna räkna med att antalet tillsynsfall minskas. Det för budgetåret 1945/46 till tillsynsmän över ungdomsfängelse ådömda avsedda beloppet 10 000 kronor bör därför kunna nedsättas med 2 000 kronor till 8 000 kronor.

I fråga om antalet *förvarade* och *internerade* är att märka att den ökning av antalet på prov utskrivna förvarade och internerade, som är att vänta till följd av den nya lagen om förvaring och internering i säkerhetsanstalt, knappast kommer att göra sig märkbar under budgetåret 1946/47. Ersättningen till tillsynsmännen beräknas därför till oförändrat belopp, 2 000 kronor.

Antalet av dem, som ådömas *tvångsuppfostran*, är i starkt nedgående. Det för arvoden åt tillsynsmän för personer som villkorligt utskrivits från tvångsuppfostringsanstalt avsedda beloppet synes därför för budgetåret 1946/47 kunna nedsättas från det nuvarande beloppet 7 000 kronor till 5 000 kronor.

Gottgörelse för resekostnader till samtliga tillsynsmän synes ej böra uppskattas till högre belopp än nu, d. v. s. 1 000 kronor.

Anslaget skulle alltså bestämmas till (20 000 + 8 000 + 2 000 + 5 000 + 1 000) 36 000 kronor, innebärande en sänkning med 4 000 kronor.

Departements-
chefen.

Med hänsyn till att anslaget så sent som för innevarande budgetår bestämts till sitt nuvarande belopp synes, i avvaktan på närmare erfarenheter rörande nu ifrågavarande utgifter, tillräcklig anledning ej föreligga att för närvarande vidtaga någon ändring beträffande beloppet. Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Tillsyn över villkorligt frigivna m. fl.*
för budgetåret 1946/47 anvisa ett *förslags-*
anslag av kronor 40 000.

[47.] **12. Understöd åt verksamhet för frigivna fångar m. fl.** Anslaget är i riksstaten för innevarande budgetår uppfört med 100 000 kronor. Bestämmelser rörande anslagets användning ha utfärdats av Kungl. Maj:t den 29 juni 1945 (statsliggaren s. 50). Enligt dessa bestämmelser må anslaget användas för att understödja eller eljest hjälpa villkorligt dömda samt personer som frigivas eller utskrivs från fångvårdens anstalter ävensom, om särskilda skäl föreligga, åtalade, som kunna antagas erhålla villkorlig dom. Beträffande de kostnader, som sålunda skola utgå av anslaget, gäller följande.

Understöd och hjälpåtgärder må avse

kostnader för inackordering, bostadshyra, kläder, mat, verktyg och respengar ävensom andra utgifter, som finnas erforderliga för att bereda den hjälpbehövande arbete och försörjning;

kostnader för vård å sjukhus och andra liknande anstalter, i den mån vården ej kan bekostas på annat sätt; samt

kostnader för utbildning, ävensom ersättning till arbetsgivare, som tager den hjälpbehövande i sin tjänst, dock att sådan ersättning i regel må utgå endast när fråga är om den första arbetsanställningen och under beaktande av att andra arbetssökandes intressen icke trädas för nära.

Genom beslut den 2 februari 1945 har fångvårdsstyrelsen erhållit Kungl. Maj:ts uppdrag att verkställa utredning angående en rationalisering av det frivilliga skydds- och hjälparbetet beträffande villkorligt dömda samt från fångvårdsanstalter frigivna och utskrivna ävensom med dem jämställda hjälpbehövande. I sin skrivelse med anslagsäskanden för nästa budgetår har *fångvårdsstyrelsen* erinrat om det styrelsen sålunda lämnade uppdraget samt hemställt om en höjning av anslaget med 20 000 kronor. Styrelsen anför:

När utredningen, vilken berör flera för hjälpverksamheten bland nödställ-
da grundläggande frågor, kan bli färdig, är ännu icke möjligt att angiva; i varje fall torde det icke bli före utgången av innevarande år. Så mycket synes emellertid framgå av redan utförda undersökningar, att understödsverksamheten för frigivna m. fl. i dess olika former är av största betydelse till förebyggande av fortsatt brottslighet. De medel som stå till förfogande för det nuvarande hjälparbetet äro — i betraktande av det stora klientel det gäller — otillräckliga. Det innebär intet föregripande av de slutsatser, vartill

utredningen kan leda, när styrelsen uttalar, att det är trängande nödvändigt, att förevarande anslag höjes med 20 000 kronor.

Enär förevarande anslag under det senast tilländalupna budgetåret visat sig alltför knappt, har Kungl. Maj:t på framställning av fångvårdsstyrelsen genom beslut den 8 juni 1945 medgivit, att ett belopp av 20 000 kronor av fångvårdens besparingskassas kapitalmedel finge användas till understöd åt skyddsföreningar, som lämna hjälp åt frigivna och utskrivna. Anledningen till att anslaget visat sig otillräckligt torde framför allt vara, att hjälpverksamheten bland frigivna ställts inför betydligt ökade anspråk efter ikraftträdandet den 1 januari 1945 av den nya lagstiftningen om villkorlig frigivning. De sakkunniga, som år 1938 avgåvo betänkande med förslag till lag om villkorlig frigivning, räknade med omkring 750 villkorligt frigivna per år. Med utgångspunkt från detta antal föreslogo de, att förevarande anslag skulle bestämmas till dess nuvarande belopp 100 000 kronor. Under de elva första månaderna av år 1945 utgjorde emellertid antalet villkorligt frigivna icke mindre än 1 141. Redan härav framgår, att det nuvarande understödsanslaget är otillräckligt. Härtill kommer, att penningvärdet nu är lägre än när de första kalkylerna gjordes. Å andra sidan har man ur statsfinansiell synpunkt att beakta, att de ökade utgifterna för hjälp åt frigivna kompenseras av att antalet underhållsdagar å anstalterna nedbringats till följd av den nya lagstiftningen.

På grund av det anförda får jag, med tillstyrkande av fångvårdsstyrelsens förslag, hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Understöd åt verksamhet för frigivna fångar m. fl.* för budgetåret 1946/47
anvisa ett anslag av kronor 120 000.

[48.] **13. Bidrag till svenska skyddsförbundet.** Detta anslag har från och med budgetåret 1937/38 utgått med 100 000 kronor.

Kungl. Maj:t har den 29 juni 1945 förordnat, att följande till svenska skyddsförbundet anslutna föreningar skola för budgetåret 1945/46 tilldelas bidrag av förevarande anslag på sätt framgår av denna uppställning.

Skyddsvärnet i Stockholm	kronor 31 500
» » Malmöhus län	» 10 000
» » Göteborg	» 13 500
» » Älvsborgs län	» 1 500
» » Örebro stad och län	» 4 500
» » Kopparbergs län	» 4 500
» » Gävleborgs län	» 1 000
Östergötlands läns skyddsförening	» 2 500
Skaraborgs läns skyddsförening	» 1 000
Blekinge läns skyddsförening	» 500

Departement-
chefen.

Västernorrlands läns skyddsförening	kronor	1 000
Stockholms stadsmision	»	6 000
Stockholms kyrkliga socialråd	»	2 000
Uppsala samhälle	»	4 500
Skara stifts arbetshem i Ollestad	»	2 000
Kronobergs läns skyddsförening	»	500
Hudiksvalls skyddsförening	»	500
Västmanlands läns samhälle	»	4 000
Summa kronor		91 000.

Samtidigt har Kungl. Maj:t berättigat styrelsen för skyddsförbundet att använda *dels* ett belopp av högst 2 500 kronor till understödande av sådana till förbundet anslutna föreningar, vilka med hänsyn till omfattning och livaktighet i bedriven verksamhet kunna bliva i särskilt behov av sådant understöd, *dels* ett belopp av högst 3 500 kronor för förbundets centralregister, *dels* ock återstående belopp 3 000 kronor för förbundets egna utgifter.

I sin redogörelse för år 1944 har *skyddsförbundet* lämnat följande uppgifter rörande förbundets och de till förbundet anslutna föreningarnas verksamhet under nämnda år.

Till en var av de ovannämnda föreningarna hava anvisade belopp med tillhopa 90 500 kronor utbetalats med hälften i början av juli månad och återstoden i slutet av december månad 1944. Därjämte hava 7 föreningar beviljats extra anslag med sammanlagt 4 050 kronor. Förändret av centralregistret har dragit en kostnad av 3 500 kronor. Förbundets egna utgifter hava uppgått till 3 447 kronor 30 öre. Härtill komma diverse omkostnader med 355 kronor 49 öre.

Från samtliga anslutna föreningar hava infordrats redogörelser rörande verksamheten under år 1944. Av dessa redogörelser framgår bl. a., att under nämnda år arbetet bland frigivna fångar, tvångsarbetare, från allmän uppfostringsanstalt, ungdomsfängelse, förvarings- och interneringsanstalt utskrivna, villkorligt dömda och straffria omfattat 37 068 åtgärder och 19 061 personer, att 896 alkoholister varit föremål för föreningarnas verksamhet, att förundersökning verkställdt rörande 1 717 personer, av vilka 1 242 erhållit villkorlig straffdom, att antalet villkorligt dömda, som stått under övervakning av föreståndare för eller annan ledamot av ansluten förening, utgjort 3 771, att antalet personer från specialanstalter utskrivna, över vilka ansluten förening utövat tillsyn, utgjort 442, att antalet villkorligt frigivna, över vilka ansluten förening utövat tillsyn, utgjort 50, samt att hjälpåtgärder bland andra än ovannämnda kategorier vidtagits av föreningarna till ett antal av 35 711.

Understöd till verktyg, bostadshyra, mat, arbetskläder, resor till arbetsplats m. m. har under året lämnats av de anslutna föreningarna till ett belopp av 1 021 209 kronor 62 öre.

Fångvårdsstyrelsen har i sin skrivelse med anslagsäskanden för nästa budgetår framhållit, att skyddsförbundet med hänsyn till rådande krisförhållanden och därav stegrat hjälpbehov haft svårt att med detta anslag fullgöra sina uppgifter samt att styrelsen därför i sina anslagsäskanden till 1943, 1944 och 1945 års riksdagar, ehuru utan framgång, hemställt om höjning av anslaget

(jfr II ht 1945 s. 124). Styrelsen har i detta sammanhang även erinrat om det styrelsen lämnade uppdraget att verkställa utredning angående en rationalisering av det frivilliga skydds- och hjälparbetet. För nästa budgetår föreslår styrelsen, att anslaget uppföres med oförändrat belopp.

I enlighet med fångvårdsstyrelsens förslag hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Bidrag till Svenska skyddsförbundet* för budgetåret 1946/47 anvisa ett anslag
av kronor 100 000.

[49.] 14. Inköp av jordbruksinventarier m. m. för kolonier till säkerhetsanstalter, *reservationsanslag*. För att möta det ökade platsbehov för förvarade och internerade som kan väntas bli en följd av ikraftträdandet den 1 januari 1946 av 1937 års lag om förvaring och internering i säkerhetsanstalt erfordras, såsom närmare utvecklats i propositionen nr 334 till 1945 års höstriksdag (bilaga 11 s. 83), att fångvårdens anstaltsorganisation under innevarande och nästa budgetår utökas med fyra kolonier. Två av kolonierna beräknas behöva tagas i bruk under våren 1946 och två efter den 1 juli 1946. Anslag till inköp av samtliga dessa kolonier samt till inköp av jordbruksinventarier m. m. för de båda kolonier, som skulle behöva anskaffas under innevarande budgetår, ha anvisats av nämnda höstriksdag (rd. skr. nr 599).

I skrivelse den 27 augusti 1945 har *fångvårdsstyrelsen* gjort framställning om anslag för inköp av inventarier till de båda återstående kolonierna. Under åberopande av samma motivering, som återgivits i förenämnda proposition (bilaga 1 s. 7), hemställer styrelsen sålunda om ett reservationsanslag för ändamålet å 80 000 kronor.

För egen del får jag hänvisa till vad jag anfört vid behandlingen i propositionen nr 334 av motsvarande anslagsfråga (bilaga 1 s. 8). I enlighet med fångvårdsstyrelsens förslag hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

**Departements-
chefen.**

att till *Inköp av jordbruksinventarier m. m. för kolonier till säkerhetsanstalter* för budgetåret 1946/47 anvisa ett *reservationsanslag*
av kronor 80 000.

F. Uppfostringsanstalterna.

[50.] **1. Statens uppfostringsanstalt å Bona: Avlöningar, förslagsanslag.** Anslaget är för innevarande budgetår upptaget med ett belopp av 272 800 kronor. Under åberopande av vad under punkten [36.] anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till *Statens uppfostringsanstalt å Bona: Avlöningar* för budgetåret 1946/47 beräkna ett *förslagsanslag* av kronor 272 800.

[51.] **2. Statens uppfostringsanstalt å Bona: Omkostnader, förslagsanslag.** Detta anslag var för budgetåret 1944/45 uppfört med 271 000 kronor men sänktes för innevarande budgetår till 250 900 kronor. Sänkningen motiverades med en beräknad nedgång av medeltalet elever vid anstalten.

Anslaget disponeras enligt följande den 15 juni 1945 av Kungl. Maj:t fastställda omkostnadsstat.

Omkostnadsstat.

1. Sjukvård m. m., <i>förslagsvis</i>	kronor	500
2. Reseersättningar, <i>förslagsvis</i>	»	2 400
3. Expenser, <i>förslagsvis</i>	»	50 000
4. Övriga utgifter:		
a) Underhåll av anstaltens byggnader, <i>högst</i>	kronor	18 000
b) Underhåll av tjänstebostäder, <i>högst</i> »		8 000
c) Inköp och underhåll av inventarier, <i>högst</i>	»	5 000
d) Renhållning, <i>förslagsvis</i>	»	6 000
e) Utspisning, <i>förslagsvis</i>	»	75 000
f) Beklädnad och sängkläder, <i>förslagsvis</i>	»	26 000
g) Hälso- och sjukvård, <i>förslagsvis</i>	»	8 000
h) Undervisning, <i>förslagsvis</i>	»	4 000
i) Kostnader för elever utom anstalten enligt bestämmelserna i 8 och 11 §§ lagen om tvångsuppfostran, <i>förslagsvis</i>	»	29 000

j) Arbetspenningar till elever, <i>förslags-</i> <i>vis</i>	kronor	8 000	
k) Diverse omkostnader, <i>högst</i>	»	11 000	kronor 198 000
		Summa	kronor 250 900.

I samband med omkostnadsstatens fastställande har Kungl. Maj:t föreskrivit, bland annat, att av anslagsposten till expenser förslagsvis 45 000 kronor må tagas i anspråk för bränsle, lyse och vatten samt högst 5 000 kronor för övriga expenser samt att av den under anslagsposten till övriga utgifter upptagna delposten till undervisning må användas dels ett belopp av högst 1 200 kronor till idrottsmateriel och idrottstävlingar, dels ock ett belopp av högst 1 000 kronor till filmhyra.

Frågan om anstaltens framtida användning är för närvarande föremål för utredning. Sålunda har Kungl. Maj:t anmodat fångvårdsstyrelsen att i samråd med ordföranden i styrelsen för anstalten och skyddshemsinspektören utreda möjligheten att använda anstalten för annat ändamål än tvångsuppföstran samt att därvid även undersöka vilka kostnader, som vid anstaltens bibehållande för sitt nuvarande ändamål erfordras för ombyggnad enligt nutida krav av särskilt dess elevförläggningar. Kungl. Maj:t har även anmodat medicinalstyrelsen att i samråd med fångvårdsstyrelsen och skolöverstyrelsen verkställa den utredning som må finnas erforderlig för utrönande av möjligheten att använda anstalten för den statliga sinnesslövarden eller annat ändamål inom medicinalstyrelsens verksamhetsområde. Fångvårdsstyrelsen har numera skilts från utredningsuppdraget (jfr det följande).

I skrivelse den 21 augusti 1945 med framställning om anslag för uppehållande av anstaltens verksamhet under budgetåret 1946/47 har *styrelsen för anstalten* utgått ifrån att anstalten, oavsett resultatet av de pågående utredningarna, i varje fall under nästa budgetår kommer att användas för sitt nuvarande ändamål.

I fråga om elevantalet vid anstalten förutser styrelsen en fortsatt nedgång. Medan anstaltens medelbeläggning för innevarande budgetår beräknats till 160 elever, har styrelsen stannat vid att till grund för anslagsberäkningen för nästa budgetår lägga en medelbeläggningssiffra av 125 elever. Härom anföres i huvudsak följande.

Den 1 juli 1945 uppgick elevantalet vid anstalten till 129, en siffra som obetydligt överskred av styrelsen beräknade minimum, 125. Antalet nyinskrivna var i juli månad 1945: 5 och uppgår under augusti, intill den 21 i månaden, till 2. Elevantalet innevarande dag, den 21 augusti, är 114. Antalet villkorligt utskrivna samt till föstran och utbildning utom anstalten överlämnade elever är samma dag 265.

Av elevutvecklingen från och med den 1 juli 1944 kan tillsvidare antagas, att nyinskrivningen skall uppgå till minst 3 elever i månaden. Svarare är att göra någon säker beräkning av maximum för nyinskrivningen. Styrelsen anser dock försvarligt, att även i fortsättningen och jämväl för budgetåret 1946/47 icke beräkna nyinskrivningens maximum till lägre än 7 i månaden.

Styrelsen beräknar elevantalet vid anstalten den 1 juli 1946 sålunda. Av

dem som för närvarande äro intagna vid anstalten torde högst 38 ännu vara kvar. Under tiden 22 augusti 1945—1 juli 1946 nyinskrivas lägst 30 och högst 75 elever. Antalet under samma tid från villkorlig utskrivning återtagna men den 1 juli 1946 ännu icke ånyo utskrivna elever uppskattas till lägst 12. Sammanlagt skulle sålunda den 1 juli 1946 vid anstalten vara intagna lägst 80 och högst 125 elever.

Utvecklingen av elevantalet i fortsättningen av budgetåret 1946/47 måste betecknas som i många avseenden oviss. Det förefaller dock för närvarande icke troligt, att nyinskrivningen skulle bli högre än 7 i månaden. Den enda någorlunda säkra hållpunkten skulle alltså vara att beräkna medeltalet elever för budgetåret 1946/47 till det antagna maximum vid budgetårets ingång, nämligen 125.

I anledning av nedgången i elevantalet säger sig styrelsen ha övervägt att göra besparingar genom att utrymma vissa elevförläggningar. På grund av försämringen av det klientel, som anstalten får mottaga, ha emellertid vägan- de skäl ansetts tala emot sådana åtgärder. I stället avser styrelsen att genomföra en lämpligare fördelning av eleverna mellan hantverks- och jordbruks- avdelningarna, vilket enligt vad styrelsen uppger kan ske genom en viss rationalisering av jordbruksdriften.

Den beräknade lägre medelbeläggningen — motsvarande en nedsättning av elevantalet med omkring 20 procent — anser styrelsen icke i och för sig böra medföra en proportionell minskning av samtliga poster i anstaltens omkostnadsstat. De ändamål, som skola tillgodoses av vissa poster, äro nämligen enligt styrelsens mening av sådan natur att de äro oberoende eller så gott som oberoende av en dylik sänkning av elevantalet.

Styrelsen föreslår sålunda att blott följande delposter minskas ungefärligen proportionellt: inköp och underhåll av inventarier från 5 000 kronor till 4 000 kronor, utspisning från 75 000 kronor till 60 000 kronor, beklädnad och sängkläder från 26 000 kronor till 21 000 kronor, kostnader för elever utom anstalten — med hänsyn tagen jämväl till antalet av de elever, som kunna beräknas vara utplacerade vid ingången av nästa budgetår — från 29 000 kronor till 23 000 kronor samt arbetspenningar till elever från 8 000 kronor till 6 500 kronor.

Vissa andra delposter böra enligt styrelsens mening även nedskäras men av särskilda orsaker icke proportionellt. Sålunda föreslås en minskning av delposten till renhållning, men blott från 6 000 kronor till 5 400 kronor, enär utgifterna för renhållning av elevernas förläggningar förbleve tämligen konstanta i motsats till utgifterna för elevernas personliga hygien, tvätt m. m. Delposten till hälso- och sjukvård föreslås minskad från 8 000 kronor till 7 000 kronor, varvid minskningen begränsats av det skälet att eleverna visat sig vara i genomsnitt fysiskt och psykiskt sämre än tidigare. Delposten till undervisning, upptagen till 4 000 kronor, borde ävenledes undergå endast en mindre sänkning, förslagsvis till 3 600 kronor, enär vissa från denna post bestridda utgifter, nämligen för idrottsmateriel och idrottstävlingar samt filmhyra, borde beräknas till samma belopp som nu. Även

posten till diverse omkostnader borde bli föremål för endast en mindre sänkning, förslagsvis från 11 000 kronor till 10 000 kronor, enär dels av posten utginge en del tämligen fixerade kostnader (direktörens representationskostnadsersättning 800 kronor och ersättning till anstaltens jordbruk för körslor 2 000 kronor), dels de under posten hänvisade utgifterna för anstaltens personautomobil kunde beräknas bli ganska dryga.

Övriga poster föreslås oförändrade. Styrelsen har i detta avseende särskilt framhållit, att den i posten till expenser ingående delposten till övriga expenser under flera budgetår varit hårt ansträngd, även om man bortsåg från växlingarna i elevantalet, samt under det sist förflutna budgetåret, då elevantalet varit i genomsnitt 153, visat sig otillräcklig och med Kungl. Maj:ts tillstånd överskridits med 1 595 kronor.

Enligt styrelsens beräkningar skulle anstaltens omkostnader för budgetåret 1946/47 sålunda upptagas med $(250\,900 - 1\,000 - 15\,000 - 5\,000 - 6\,000 - 1\,500 - 600 - 1\,000 - 400 - 1\,000 = 250\,900 - 31\,500)$ 219 400 kronor.

Statskontoret har i infortrat yttrande ansett sannolikt, att medelbelägningstalet kommer att bli icke obetydligt lägre än det av styrelsen beräknade. Med hänsyn härtill har statskontoret funnit goda skäl tala för att omkostnadsstaten omräknas i proportion till en medelbeläggningssiffra av 100 elever, varvid anslaget i sin helhet skulle kunna nedskäras med i runt tal 50 000 kronor i förhållande till innevarande budgetår.

De inledningsvis omförmälda besluten om utredning rörande Bonaanstaltens framtida användning ha föranletts därav att efter ikraftträdandet av de nya lagarna om villkorlig dom och om eftergift av åtal mot vissa underåriga inträtt en så stark nedgång i antalet till tvångsuppfostran dömda att, där-est omsvängning härutinnan ej skulle äga rum, anstalten kan förutses inom jämförelsevis kort tid bli för sitt nuvarande ändamål obehövlig eller i varje fall onödigt stor. Sedan av utredningen framgått, att anstalten icke lämpligen kan användas vare sig såsom fångvårdsanstalt eller såsom skyddshem, har Kungl. Maj:t, på framställning av fångvårdsstyrelsen, genom beslut den 14 december 1945 skilt styrelsen från utredningsuppdraget. Enligt ett av medicinalstyrelsen framlagt preliminärt förslag skulle emellertid Bonaanstalten efter vissa om- och tillbyggnadsarbeten kunna tagas i anspråk för den statliga sinnesslövärderna. Utredningen härom är emellertid ännu ej slutförd. För nästa budgetår kan man utgå från att anstalten kommer att användas för sitt nuvarande ändamål.

Elevantalet vid Bonaanstalten har under hösten 1945 visat fortsatt nedgång. Den 1 december 1945 uppgick detsamma sålunda till 94 elever. Med hänsyn härtill och till vad anstaltsstyrelsen anfört rörande den sannolika intagningsfrekvensen under nästa budgetår synes man vid anslagsberäkningen icke böra utgå från högre medelbeläggning än 100 elever.

Utgifterna under förevarande anslag utgjorde enligt budgetredovisningen för sistförflutna budgetår 265 500 kronor. Medelbeläggningen under samma

Departement-
chefen.

tid vid anstalten var 153 elever. Om de redovisade utgifterna under de poster i omkostnadsstaten, vilka mera direkt påverkas av elevantalet, nedräknas i proportion till den beräknade nedgången av detta antal — från 153 till 100 — torde erhållas en i huvudsak riktig grund för uppskattningen av anslagsbehovet under dessa poster. I fråga om flertalet övriga poster synes även en nedräkning kunna ske, ehuru med proportionsvis något mindre belopp. Posterna till byggnadsunderhåll torde dock, med hänsyn till de betydande värden som byggnaderna representera (jfr II ht 1944 s. 133), böra bibehållas vid nu anvisade belopp.

Vid en omräkning enligt dessa grunder bör anslaget för nästa budgetår kunna sänkas med 50 900 kronor till 200 000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Statens uppfostringsanstalt å Bona: Omkostnader* för budgetåret 1946/47

anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 200 000.

[52.] **3. Understöd till skyddshemmen å Viebäck, förslagsanslag.** Detta anslag har sedan budgetåret 1942/43 varit uppfört med 125 000 kronor. Belastningen under de tre senast förflutna budgetåren utgjorde resp. 140 200 kronor, 146 200 kronor och 146 900 kronor.

Anslaget är avsett för bestridande av vissa kostnader för den uppfostringsverksamhet för kvinnor som i överensstämmelse med lagen om tvångsuppfostran är genom svenska diakonissällskapet anordnad vid särskilda hem å sällskapets egendom Viebäck i Jönköpings län. Beträffande denna verksamhet har Kungl. Maj:t den 12 maj 1939 med diakonissällskapet träffat överenskommelse, vilken gäller från och med den 1 juli 1939 tills vidare intill utgången av andra budgetåret efter det, under vilket uppsägning ägt rum. Enligt överenskommelsen har sällskapet förbundit sig att å fyra av sina skyddshem å Viebäck, däribland hemmet Solhyddan, till uppfostran mottaga visst antal kvinnliga förbrytare, som dömts till tvångsuppfostran, samt vanartade flickor m. fl. Härför skall sällskapet äga uppbära dels vissa bestämda belopp att utgöra ersättning för hyra, bränsle, vissa avlöningar m. m., dels ock ersättning för bespisning, sjukvård, elevernas utrustning m. m. i förhållande till antalet mottagna elever eller uppkomna kostnader.

Sedan antalet till tvångsuppfostran dömda nedgått väsentligt, har emellertid fångvårdsstyrelsen av diakonissällskapet hyrt hemmet Solhyddan för anordnande därstädes av en fångkoloni för kvinnor. Härom har träffats skriftlig överenskommelse — gällande tills vidare med tre månaders ömsesidig uppsägningstid — vilken överenskommelse godkänts av Kungl. Maj:t den 19 januari 1945 (jfr II ht 1945 s. 99). I samband med godkännandet föreskrev Kungl. Maj:t att, under den tid skyddshemmet Solhyddan disponerades av fångvårdsstyrelsen, överenskommelsen av den 12 maj 1939 skulle avse allenast de tre övriga i samma överenskommelse omnämnda skyddshemmen

samt däri omförmålt platsantal minskas med 8 och avtalad ersättning till diakonissällskapet minskas med tillhopa 7 370 kronor för år.

Med hänsyn härtill och till den allttjämt nedgående tendensen i fråga om antalet till tvångsuppfostran dömda torde anslaget — trots den höga belastningen under senare år — kunna för nästa budgetår upptagas med oförändrat belopp.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Understöd till skyddshemmen å*
Vieböck för budgetåret 1946/47 anvisa ett
förslagsanslag av kronor 125 000.

[53.] **4. Kostnader för transport av minderåriga till uppfostringsanstalt, förslagsanslag.** Anslaget, som tidigare varit uppfört med 7 000 kronor, höjdes av 1942 års riksdag till 8 000 kronor och av 1943 års riksdag till 10 000 kronor. Utgifterna å anslaget ha under budgetåren 1942/43—1944/45 utgjort resp. 17 600 kronor, 14 600 kronor och 7 700 kronor. Anslaget torde under nästa budgetår bära bibehållas oförändrat.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Kostnader för transport av minder-*
åriga till uppfostringsanstalt för budgetåret
1946/47 anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 10 000.

G. Diverse.

[54.] **1. Ersättning till statens allmänna fastighetsfond: Fångvårdsstyrelsens delfond, förslagsanslag.** Med åberopande av vad chefen för finansdepartementet vid anmälan av för flera huvudtitlar gemensamma frågor anför angående ersättning till fångvårdsstyrelsens delfond av statens allmänna fastighetsfond hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ersättning till statens allmänna fast-*
tighetsfond: Fångvårdsstyrelsens delfond för
budgetåret 1946/47 anvisa ett *förslagsanslag*
av kronor 566 000.

[55.] **2. Ersättning till statens allmänna fastighetsfond: Byggnadsstyrelsens delfond, förslagsanslag.** Under hänvisning till vad chefen för finansdepartementet vid anmälan av för flera huvudtitlar gemensamma frågor anför

angående ersättning till byggnadsstyrelsens delfond av statens allmänna fastighetsfond hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ersättning till statens allmänna fastighetsfond: Byggnadsstyrelsens delfond* för budgetåret 1946/47 anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 340 000.

[56.] **3. Ersättning till statens domäners fond för upplåten mark, förslagsanslag.** Under hänvisning till vad chefen för finansdepartementet vid anmälan av för flera huvudtitlar gemensamma frågor anför angående ersättning till statens domäners fond för upplåten mark hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ersättning till statens domäners fond för upplåten mark* för budgetåret 1946/47 anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 39 000.

[57.] **4. Bidrag till utgivande av författningskommentarer m. m., reservationsanslag.** I en vid 1945 års riksdag väckt motion (I: 24) hemställdes, att riksdagen för bidrag till utgivande av författningskommentarer och andra framställningar inom förvaltningsrättens område och angränsande områden ville anvisa ett reservationsanslag av 25 000 kronor.

Med anledning av motionen har *1945 års riksdag* i skrivelse den 21 juni 1945, nr 439, gjort framställning i ämnet till Kungl. Maj:t. Enligt skrivelsen finner riksdagen angeläget, att bristen på vägledande litteratur inom de mycket omfattande ämnesområden, som avses i motionen, i görligaste mån avhjälpes. En rikare litteratur skulle enligt vad som anföres i skrivelsen vara av betydelse för ernående av en mera enhetlig tillämpning av gällande bestämmelser och en säkrare handläggning av de särskilda ärendena hos såväl statliga som kommunala myndigheter. Det förtjänade därför tagas under övervägande, huruvida icke statligt stöd borde lämnas i det syfte, som motionären angivit. Förutom behovet av arbeten, som tillfredsställde högre anspråk, borde jämväl önskemålet om mera översiktliga och populärt hållna skrifter i detta sammanhang uppmärksammas. På grund av vad sålunda anförts har riksdagen, som ej ansett sig beredd att anvisa medel till ändamålet innan en plan framlagts för det sätt, varpå bidragsverksamheten i fråga borde administreras, anhållit om förslag rörande statsbidrag för det i motionen angivna ändamålet.

I en den 7 september 1945 dagtecknad promemoria har *motionären, professorn N. Herlitz*, efter anmodan avgivit förslag i ämnet. Rörande ändamålet med det begärda anslaget anföres i promemorian bland annat:

Till närmare precisering av det av riksdagen avsedda ändamålet torde böra fastslås, att det gäller att främja tillkomsten av arbeten av omedelbar be-

tydelse för det praktiska rättslivet. En rikare litteratur vore, såsom riksdagen framhållit, av betydelse för ernående av en mera enhetlig tillämpning av gällande bestämmelser och en säkrare handläggning av de särskilda ärendena hos såväl statliga som kommunala myndigheter. Härav följer att arbeten av utpräglad vetenskaplig karaktär, vilkas praktiska användbarhet är ringa, ej böra ifrågakomma till understöd. Vid urvalet av ämnen synes avgörande vikt böra fästas vid deras praktiska betydelse. Denna får dock ingalunda mätas efter den beräknade läsekretsens storlek, arbeten, som vända sig till en jämförelsevis trång läsekrets, kunna eventuellt sägas fylla ett mera trängande behov än sådana som kunna påräkna en större. Inom den sålunda avgivna ramen kunna arbeten av mycket olika valör ifrågakomma alltefter behovet på olika områden och olika författares läggning och intresseriktning. Ingen standardisering bör äga rum; därför synes det ej heller lämpligt att de av statsanslaget bekostade arbetena sammanhållas till en enhetlig serie. Såväl författningskommentarer som systematiska framställningar, såväl översiktliga handböcker som mera djuplodande undersökningar böra sålunda ifrågakomma. Man synes emellertid regelmässigt böra uppställa den fordran, att arbetena skrivas så att de kunna anlitas även av andra än fackmän. Även framställningar som vända sig till en jämförelsevis bred publik böra komma i betraktande; på förvaltningsrättens område är det jämförelsevis lätt att åstadkomma arbeten av denna art, som på samma gång äro av stor betydelse även för fackmän.

Sin huvudsakliga användning bör anslaget finna inom förvaltningsrättens vidsträckta område. Men enahanda behov förefinnas också inom andra rättsområden, särskilt sådana som hänföras till finansrätten och den speciella privaträtten; sådana behov böra i lika mån tillgodoses.

I motionen har förutsatts, att anslaget endast skulle tjäna till understödjande av stats- och kommunaltjänstemäns författarskap. På skäl som anförts i motionen synes sådant författarskap vara av en särskild betydelse. Det är av synnerligt värde att praktisk förvaltningserfarenhet i denna form utnyttjas i litterär form och därigenom kommer såväl andra förvaltningsmän som allmänheten tillgodo; det kan tilläggas att sådant författarskap även ur vetenskaplig synpunkt måste tillerkännas en särskild betydelse. Endast i sällsynta undantagsfall synas arbeten av andra personer böra understödjas.

För anslagets handhavande föreslås tillsättandet av en nämnd, bestående av en vetenskapsman och fyra andra ledamöter med erfarenhet från olika grenar av stats- och kommunalförvaltningen. Nämnden, som i mån av behov skulle kunna påräkna biträde från sakkunniga myndigheter vid bedömmande av ansökningar, granskning av manuskript m. m., förutsättes skola utöva självständig beslutanderätt. Kostnaderna för dess verksamhet beräknas till en början kunna stanna vid 500 kronor om året, därav 300 kronor till sekreterararvode och 200 kronor till expenser.

Beträffande de närmare grunderna för bestämmande av de särskilda bidragen samt övriga utgifter som skulle bestridas från anslaget, anföres i promemorian:

Vad beträffar statsunderstödet synes såsom allmän grundsats böra uppställas, att den tjänsteman som erhåller ledighet för författarskap skall komma i samma ekonomiska läge som om han fullgjorde sin tjänst. Detta åstadkommes enklast därigenom att han ur anslaget erhåller full er-

sättning för de löneförmåner han går miste om — jfr t. ex. civila avlöningsreglementet 16 § b), c) — och mot erhållande av sådan ersättning förbinder sig att, om så påfordras, åt staten överlåta rätten till sitt arbete. Men han bör kunna erhålla gynnsammare ekonomiska villkor i sådana fall, då han åt sitt arbete även ägnat väsentlig del av sin fritid, eller då eljest hans arbetsprodukt finnes äga ett väsentligt större värde än de arbetsprestationer från vilka han genom tjänstledigheten vunnit befrielse. Prövning härav bör rimligtvis äga rum först då arbetet föreligger i manuskript. Vid denna prövning bör arbetets värde såsom arbetsprestation, icke dess säljbarhet fälla utslaget. Den ersättning varom nu är fråga bör antingen kunna få formen av ett direkt tilläggsbidrag ur anslaget eller utgå i den formen att författaren tillerkännes viss inkomst av arbetets försäljning.

Det bör ankomma på nämnden att föranstalta om att arbeten, som understötts ur anslaget, befordras till tryckning. Uppenbarligen kan arbetets utgivande komma att ådraga staten ytterligare kostnader utöver ersättningen för mistade löneförmåner och ev. tilläggsanslag — om nämligen icke sådan uppgörelse träffas att antingen ett förlag eller författaren mot inkomsterna av arbetets försäljning åtager sig att bestrida tryckningskostnaderna. Dessa kostnader böra ävenledes bestridas ur anslaget. Å andra sidan kan utgivandet medföra inkomster för staten, i form av en vid överlåtandet av rätten till ett arbete, som beräknas få god avsättning, betingad ersättning eller i form av försäljningsmedel i sådana fall, då nämnden själv låter trycka arbetet. Sådana inkomster böra tillgodoföras anslaget.

Då arbeten befordras till trycket, bör det tillses att lämplig del av uppgiften kostnadsfritt tillhandahållas staten för utdelning till myndigheter m. fl.

I fråga om anslagets storlek anser förslagsställaren rådligt att till en början stanna vid det i motionen föreslagna beloppet, 25 000 kronor. Anslaget borde erhålla karaktären av förslagsanslag och ställas till statskontorets förfogande att disponeras enligt av nämnden fattade beslut.

I infortrat utlåtande har *statskontoret*, under erinran, att riksdagen åren 1899 och 1905 anvisat medel till utgivande av en handbok rörande statsverkets medelsförvaltning, anfört följande.

Ifrågavarande handbok har varit av stor praktisk betydelse icke blott för riksdagens ledamöter och revisorer, utan även och kanske framförallt för det dagliga arbetet inom statsförvaltningen. Efter de genomgripande ändringar, som under de senare årtiondena vidtagits beträffande statens budgetväsende och bokföring, är dock handboken numera i hög grad föråldrad. En ny översiktlig framställning av medelsförvaltningen och därtill hörande föreskrifter är därför av behovet påkallad och detta så mycket mer som bestämmelserna härom icke äro meddelade i ett sammanhang utan återfinnas i ett flertal författningar och riksdagsbeslut. Även i övrigt kan statskontoret vitsorda önskvärdheten av kommentarer och framställningar i de hänseenden, som anförts av motionären såväl i motionen som i den promemoria, som finnes bilagd handlingarna i ärendet. Särskilt vill ämbetsverket framhålla behovet av närmare kommentarer till sådana författningar — t. ex. gällande löne- och pensionsbestämmelser, resereglementet m. fl. — vilka så gott som dagligen komma till användning hos flertalet ämbetsverk och myndigheter. Genom dylika kommentarer skulle avsevärd tid kunna inbesparas och feltolkningar undvikas.

I fortsättningen uttalar statskontoret, att otvivelaktigt betydande svårigheter komma att möta försöken att få till stånd tillförlitliga handböcker av

ifrågavarande slag, i all synnerhet som ett noggrant utforskande av vad som kan vara gällande rätt inom vederbörande förvaltningsområde måste bli både omfattande och tidsödande. Härtill komme att på grund av den reformverksamhet på snart sagt alla områden, som vore kännetecknande för vår tid, handböckerna för att hållas aktuella måste underkastas fortlöpande revision. Med hänsyn till det obestridliga värde, dylika arbeten skulle hava för förvaltningen, har ämbetsverket det oaktat förordat, att åtgärder på försök vidtagas i huvudsaklig överensstämmelse med vad i ärendet föreslagits. Ordförande och ledamöter i den nämnd, som närmast skulle handhava verksamheten, anser statskontoret skäligen böra beredas ersättning enligt bestämmelserna i kommittékungörelsen. Innan erfarenhet vunnits av verksamheten, borde nämnden enligt ämbetsverkets mening icke givas befohgenhet att besluta om författararvoden eller om ingivna arbetens befordran till trycket utan alla frågor härom borde tillsvidare förbehållas Kungl. Maj:ts prövning från fall till fall.

För vinnande av enhetlighet och säkerhet vid tillämpningen av gällande författningar är det, såsom riksdagen framhållit, av största betydelse, att de förvaltande myndigheterna vid utövandet av sin verksamhet äga tillgång till författningskommentarer och annan vägledande litteratur. Sådan litteratur saknas för närvarande även beträffande ämnesområden med stor praktisk betydelse. Då medel för avhjälpande av denna brist icke finnas tillgängliga, synes angeläget, att anslag för ändamålet upptages å riksstaten. Jag tillstyrker därför att, på sätt föreslagits, för nästa budgetår anvisas ett reservationsanslag å 25 000 kronor till bidrag för utgivande av författningskommentarer m. m. Från detta anslag böra även kunna bestridas kostnader för författningseditioner.

Anslaget torde böra disponeras i huvudsaklig överensstämmelse med vad förslagsställaren avsett. Det förtjänar särskilt understrykas, att de tillämnade arbetenas praktiska betydelse bör vara avgörande för huruvida understöd skall utgå. Den föreslagna nämnden synes vara en lämplig form för bidragsverksamhetens närmare handhavande under Kungl. Maj:t. Denna verksamhet kommer härigenom att administreras centralt och under vetenskaplig ledning, vilket innebär en stor fördel. Såsom statskontoret föreslagit böra ordförande och ledamöter i nämnden äga åtnjuta ersättning enligt kommittékungörelsen. Närmare föreskrifter rörande nämndens verksamhet och beslutanderätt torde få meddelas av Kungl. Maj:t.

I enlighet med det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Bidrag till utgivande av författningskommentarer m. m. för budgetåret 1946/47* anvisa ett *reservationsanslag* av . . . kronor 25 000.

**Departements-
chefen.**

[58.] **5. Bidrag till internationella byrån i Bern för skydd av litterära och konstnärliga verk, förslagsanslag.** Till bestridande av Sveriges andel i omkostnaderna för den av internationella unionen för skydd av litterära och konstnärliga verk upprättade byrån i Bern har under en följd av år anvisats ett belopp av 3 000 kronor. Med samma belopp läser anslaget böra uppföras för budgetåret 1946/47.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Bidrag till internationella byrån i Bern för skydd av litterära och konstnärliga verk* för budgetåret 1946/47 anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 3 000.

[59.] **6. Bidrag till den internationella penitentiära kommissionen, förslagsanslag.** Till bestridande av Sveriges årliga bidrag för uppehållande av kommissionens verksamhet har för innevarande budgetår anvisats 1 000 kronor. Anslaget torde böra upptagas i riksstaten för nästa budgetår till oförändrat belopp.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Bidrag till den internationella penitentiära kommissionen* för budgetåret 1946/47 anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 1 000.

[60.] **7. Bidrag till internationella institutet för unifiering av privaträtten, förslagsanslag.** Under nationernas förbunds medverkan grundade italienska staten år 1926 internationella institutet för unifiering av privaträtten. Institutets strävanden gå ut på att inom de viktigare områdena av privaträtten åstadkomma en gemensam rätt för olika länder. Enligt nya stadgar för institutet, vilka trätt i kraft år 1940, äro de stater som godtagit dessa stadgar och på grundval därav anslutit sig till institutet, bland dem Sverige, representerade i detta genom sina sändebud vid italienska regeringen. Institutet, som är förlagt till Rom, finansieras genom ett årligt bidrag å en miljon lire från italienska staten samt frivilliga bidrag från övriga anslutna stater. Italienska staten ställer dessutom nödvändiga lokaler till institutets förfogande.

I en till justitiedepartementet den 3 augusti 1945 ingiven skrivelse har *svenske ledamoten av institutets styrelse, justitierådet Algot Bagge*, hemställt om ett årligt svenskt statsbidrag till institutet å 3 000 kronor. I skrivelsen anföres bland annat.

De främsta resultaten av institutets verksamhet hittills på lagstiftningsområdet äro förslag till internationella konventioner rörande köprätten och skiljemannaförfarandet. I båda fallen ha full enighet nåtts inom de kommittéer som utarbetat förslagen. Kommittéerna ha bestått av representanter för bl. a. Storbritannien, Frankrike, Tyskland, Italien och Sverige. Köprättsförslaget

har nära anslutning till de skandinaviska köplagarna. Institutet har därjämte påbörjat arbeten bl. a. på förslag till konventioner rörande avtal slutna mellan frånvarande genom fullmäktige eller korrespondens. I den kommitté som sysslat med detta arbete äro de nyss nämnda länderna representerade. Institutet har vidare utarbetat ett förslag till konvention rörande författarrätten. Institutet har slutligen utfört ett antal undersökningar rörande andra frågor inom privaträttsområdet. Det förfogar över ett synnerligen välförsett bibliotek.

Som ett allmänt omdöme om institutets verksamhet torde kunna sägas att dess arbete kännetecknas av objektivitet och grundlighet.

Det årliga bidraget på en miljon lire utgår fortfarande, men dess värde har på grund av lirens fall nedgått katastrofalt. Från Schweiz har sedan lång tid tillbaka utgått ett statsbidrag å 3 000 schweizerfrancs, ett bidrag som lär ha varit av stor betydelse särskilt för uppehållande av kontinuiteten i bok- och tidskriftsförrådet under kriget.

Från institutets nuvarande president har till mig ingått en förfrågan, huruvida jag skulle kunna medverka till att ett statsbidrag från svensk sida komme att utgå. Den ekonomiska situationen vore nämligen synnerligen be-
 kymmersam.

Då en snabb hjälp syntes av nöden, vände jag mig till exportföreningen, industriförbundet, bankföreningen och internationella handelskammarens svenska nationalkommitté och erhöll från en var av dessa organisationer ett engångsbidrag av 750 kronor. De förklarade emellertid att de gjorde detta endast för att hjälpa institutet ur en brydsam situation och att jag ej kunde påräkna något ytterligare bidrag för framtiden.

Ävägbringande av större enhetlighet på privaträttens område mellan olika länders rättssystem måste anses vara av största betydelse för det internationella samarbetet. De positiva resultat, som i detta hänseende redan nåtts genom institutets verksamhet, visa att detta fyller en viktig uppgift inom det internationella lagstiftningsarbetet. Alltsedan institutet trädde i verksamhet ha svenska jurister tillhört dess styrelse och deltagit i dess arbete men, ehuru vårt land varit anslutet till institutet sedan 1940, har något svenskt bidrag till verksamheten hittills ej utgått. Då de av kriget föranledda förhållandena nu medfört, att institutets fortsatta verksamhet äventyras av ekonomiska skäl, finner jag mig böra förorda, att Sverige med ett årligt belopp bidrager till understöd av institutet. Förslaget om ett anslag för ändamålet å 3 000 kronor synes mig därför böra bifallas.

Jag får alltså hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Bidrag till internationella institutet*
 för *unifiering av privaträtten* för budgetåret
 1946/47 anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 3 000.

**Departements-
 chefen.**

[61.] 8. **Bidrag till Nordisk Tidsskrift for Strafferet.** För innevarande budgetår har anvisats 1 200 kronor till gäldande av ifrågavarande bidrag. Anslag till samma belopp torde böra äskas för nästkommande budgetår. Såsom villkor för dess utbetalande bör såsom hittills gälla, att till fångvårds-

styrelsen, genom vars försorg anslaget utbetalas, överlämnas det antal exemplar av tidskriften som kan anses skäligt.

Jag får alltså hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Bidrag till Nordisk Tidsskrift för*
Strafferet för budgetåret 1946/47 anvisa ett an-
slag av kronor 1 200.

[62.] **9. Kommittéer och utredningar genom sakkunniga, reservationsanslag.** Detta anslag har från och med budgetåret 1943/44 utgått med 225 000 kronor. Anslaget har dock under de två sistförflutna budgetåren måst förstärkas med 50 000 kronor resp. 75 000 kronor och höjdes därigenom till 275 000 kronor resp. 300 000 kronor. Även för löpande budgetår har anslaget visat sig otillräckligt. Å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret har sålunda anvisats en förstärkning å 200 000 kronor. Härigenom höjdes anslaget till 425 000 kronor.

Det ökade anslagsbehovet är främst att hänföra till utredningar, vilka påkallats av riksdagen (jfr prop. nr 334/1945 s. 9). Jag får sålunda erinra om riksdagens framställningar rörande krigsdomstolarnas avskaffande i fredstid, om ökat skydd för byggnadsarbeters lönefordringar m. m., rörande samhällsplanering m. m., rörande ökad offentlig redovisningsskyldighet av driftföretags ekonomiska förhållanden, om ny utredningslag, om expropriation för bostadsbebyggelse och industriändamål, om översyn av tomträttsinstitutet, om upphävande av lösöre köpsförordningen, om ändringar i fråga om trafikförsäkring, om ny varumärkeslagstiftning m. m. samt om pensionering av i enskild tjänst anställda personer. Bl. a. på grund av svårigheter att uppbringa erforderliga arbetskrafter har i dessa ämnen utredning hittills kunnat påbörjas allenast i fråga om krigsdomstolarna, byggnadsborgenärernas rätt och driftföretags redovisningsskyldighet. Härutöver finnes ett stort antal aktuella frågor som blivit föremål för skrivelser från ämbetsverk och sammanslutningar men som ännu icke kunnat lösas. I flera av dessa skrivelser ha aktualiserats frågor av brådskande natur som icke kunnat ställas på framtiden. Utredningar ha sålunda under innevarande budgetår påbörjats om vissa ändringar i vattenlagen för att möjliggöra ett snabbare förfarande i vissa vattenmål samt om behovet och utformningen av särskilda för fredstid avsedda bestämmelser angående uppfinningar m. m. av betydelse för försvaret eller folkförsörjningen. För att kunna fullfölja eller igångsätta de mest angelägna utredningarna har enligt verkställda beräkningar en fördubbling av nuvarande anslag visat sig motiverad. Med hänsyn till svårigheterna att kunna uppbringa erforderliga arbetskrafter och i avvaktan på ytterligare erfarenheter av medelsåtgången torde dock höjningen böra begränsas till 200 000 kronor.

På grund av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Kommittéer och utredningar genom sakkunniga* för budgetåret 1946/47 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 425 000.

[63.] **10. Planering av allmänna arbeten, reservationsanslag.** För planering av allmänna arbeten har å tilläggsstat I till riksstaten för innevarande budgetår anvisats ett reservationsanslag av 15 000 kronor. Samma belopp torde böra anvisas för nästa budgetår.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Planering av allmänna arbeten* för budgetåret 1946/47 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 15 000.

[64.] **11. Extra utgifter, reservationsanslag.** Ifrågavarande anslag är i gällande riksstat upptaget med ett belopp av 30 000 kronor. Då anledning icke synes föreligga till ändring i fråga om anslagsbeloppets storlek, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Extra utgifter* för budgetåret 1946/47 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 30 000.

[65.] **12. Dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst, förslagsanslag.** Under hänvisning till vad chefen för finansdepartementet vid anmälan av för flera huvudtitlar gemensamma frågor anför angående behovet av anslag för budgetåret 1946/47 för täckande av kostnader för dyrtidstillägg under sagda tid åt befattningshavare i statens tjänst får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst* för budgetåret 1946/47 anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 20 000.

[66.] **13. Barntillägg åt vissa befattningshavare i statens tjänst, förslagsanslag.** Detta anslag är i gällande riksstat uppfört med 50 000 kronor. Medelsbehovet å anslaget under nästa budgetår synes kunna uppskattas till samma belopp. Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Barntillägg åt vissa befattningshavare i statens tjänst* för budgetåret 1946/47 anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 50 000.

[67.] **14. Kristillägg, förslagsanslag.** Under hänvisning till vad chefen för finansdepartementet vid anmälan av för flera huvudtitlar gemensamma frågor anför angående behovet av anslag för nästa budgetår för täckande av kostnader för kristillägg hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Kristillägg* för budgetåret 1946/47
anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 1 600 000.

[68.] **15. Provisoriskt lönetillägg, förslagsanslag.** Under hänvisning till vad chefen för finansdepartementet vid anmälan av för flera huvudtitlar gemensamma frågor anför angående behovet av anslag för budgetåret 1946/47 för täckande av kostnader för provisoriskt lönetillägg hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Provisoriskt lönetillägg* för budgetåret 1946/47 anvisa ett *förslagsanslag*
av kronor 1 200 000.

Sammanfattning.

Andra huvudtitelnslutsumma, för budgetåret 1945/46

utgörande	kronor 26 275 200
kommer vid bifall till de av mig framställda förslagen	
att för budgetåret 1946/47 uppgå till	» 28 372 900
innebärande en ökning av	» 2 097 700.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:
Stefan Stiernstedt.

Bilaga.

(Jfr s. 9.)

Till KONUNGEN.

Jämlikt den av Kungl. Maj:t för lagberedningen fastställda instruktionen får beredningen härmed i underdånighet avgiva redogörelse för sin verksamhet under år 1945.

Under det fortsatta arbetet med revisionen av jordabalken har beredningen ytterligare bearbetat och fullständigt tidigare uppgjorda utkast till bestämmelser om tillbehör till fastighet, om rättsförhållanden mellan grannar och om klander. Härjämte har upprättats ett utkast till regler om konventionell förköpsrätt och med dessa sammanförts nu gällande stadganden om legal förköpsrätt för arrendator. I övrigt har arbetet huvudsakligen ägnats åt författandet av motiv till nämnda och andra föreliggande lagutkast.

Enligt nådigt bemyndigande har chefen för justitiedepartementet den 17 mars utsett ledamöterna av riksdagens andra kammare K. A. M. Andersson och P. A. Johnsson, advokaten N. G. Köhler, ledamöterna av riksdagens andra kammare M. S. Ljungberg och C. P. Olsson, advokaten H. E. J. Sjöwall, ledamoten av riksdagens andra kammare O. E. Werner och bankombudsmannen A. M. Åström att efter kallelse av beredningens ordförande lämna beredningen råd i frågor av betydelse för jordabalksrevisionen. Med denna rådgivande nämnd har beredningen hållit sammanträden under juni månad, varvid genomgåts ett inom beredningen uppgjort utkast till bestämmelser om köp, byte och gåva.

I samråd med chefen för justitiedepartementet har beredningen med stöd av nådigt bemyndigande tillkallat professorn Knut Rodhe att såsom sakkunnig biträda beredningen i frågor rörande fastighets gränser.

Med stöd av beredningen lämnat nådigt bemyndigande att vid utredningsarbetet infordra uppgifter och yttranden från ämbetsverk och övriga myndigheter har beredningen från vissa myndigheter och sammanslutningar inhämtat yttranden över upprättade förslag till bestämmelser om rättsförhållanden mellan grannar samt om koncession för grannskapstörande industrier m. m.

På grund av remiss har beredningen den 10 december avgivit underdånigt utlåtande över ett av stadsplaneutredningen 1942 den 22 maj avlämnat betänkande med förslag till byggnadslag m. m.

Sedan undertecknade Undén och Zetterberg den 31 juli inträtt i statsrådet har beredningens arbete fortsatts av övriga ledamöter. Undertecknad Anderberg har på grund av honom såsom häradshövding åliggande arbetsuppgifter endast under höstmånaderna kunnat odelat ägna sig åt beredningens arbete.

Underdånigst

ÖSTEN UNDÉN.

EINAR ANDERBERG. HERMAN ZETTERBERG. HERVED AF TROLLE.

Stockholm den 31 december 1945.

Register

till

Andra huvudtiteln för budgetåret 1946/47.**A. Justitiedepartementet m. m.**

Sid.		Kronor
1	Avlöningar till statsråden utan departement m. m.	174 000
2	Justitiedepartementet: Avlöningar	330 800
7	Justitiedepartementet: Omkostnader	90 000
8	Justitiedepartementet: Svensk författningssamling	200 000
9	Lagberedningen	65 000
9	Processreformen m. m.	55 000
9	Ombuden för tillsyn å tryckta skrifter.....	17 000
	Säger för justitiedepartementet m. m.	931 800.

B. Justitiekanslersämbetet.

10	Justitiekanslersämbetet: Avlöningar	84 000
16	Justitiekanslersämbetet: Omkostnader	7 700
	Säger för justitiekanslersämbetet	91 700.

C. Domstolarna.

17	Högsta domstolen m. m.: Avlöningar	1 350 800
23	Högsta domstolen m. m.: Omkostnader	56 800
25	Högsta domstolen m. m.: Bidrag till Nytt juridiskt arkiv	2 000
26	Regeringsrätten: Avlöningar.....	216 400
27	Regeringsrätten: Omkostnader.....	7 000
28	Regeringsrätten: Regeringsrättens årsbok.....	14 300
29	Hovrätterna: Avlöningar	2 189 600
50	Hovrätterna: Omkostnader	130 800
53	Häradsrätterna: Avlöningar	5 627 000
76	Häradsrätterna: Omkostnader	425 000
78	Häradsrätterna: Reseersättningar till nämndemän m. m.	700 000
80	Häradsrätterna: Anskaffande av nya fastighetsböcker för landet	60 000
81	Häradsrätterna: Uppläggande av nya fastighetsböcker för landet	100 000
81	Vattendomstolarna: Avlöningar	472 400
84	Vattendomstolarna: Omkostnader	73 900
85	Krigsrätterna: Avlöningar.....	*367 300
86	Krigsrätterna: Omkostnader.....	*30 000

Säger för domstolarna 11 823 300.

* Beräknat belopp.

D. Rättegångsväsendet i allmänhet.

86	Ersättning åt domare, vittnen och parter	700 000
87	Kostnader enligt lagen om fri rättegång	600 000
88	Understöd för utomprocessuell rättshjälp.....	150 000
91	Statens rättsläkarstation i Stockholm: Avlöningar.....	76 200
95	Statens rättsläkarstation i Stockholm: Omkostnader.....	12 000
96	Medikolegala besiktningar.....	30 000
97	Ersättning för vissa bötesandelar	2 000
97	Ersättning för förlorad inteckningslösen vid stadsdomstolarna	138 000
97	Resestipendier åt domare och domaraspiranter m. fl.	10 000
Säger för rättegångsväsendet i allmänhet		1 718 200.

E. Fångvården m. m.

99	Fångvårdsstyrelsen: Avlöningar	*316 300
100	Fångvårdsstyrelsen: Omkostnader	*48 500
101	Fångvårdsanstalterna: Avlöningar	*4 423 000
101	Fångvårdsanstalterna: Omkostnader	*2 965 400
101	Interneringsnämnden	*15 500
101	Ungdomsfängelsetnämnden	*12 200
101	Länsstyrelsernas kostnader för fängtransport	*200 000
102	Ersättning till Stockholms stad för underhåll av fångar i stadens rannsakningsfängelse	*225 000
102	Skyddskonsulentorganisationen	216 000
102	Övervakning av villkorligt dömda.....	120 000
103	Tillsyn över villkorligt frigivna m. fl.	40 000
104	Understöd åt verksamhet för frigivna fångar m. fl.	120 000
105	Bidrag till svenska skyddsförbundet	100 000
107	Inköp av jordbruksinventarier m. m. för kolonier till säker- hetsanstalter.....	80 000
Säger för fångvården m. m.		8 881 900.

F. Uppfostringsanstalterna.

108	Statens uppfostringsanstalt å Bona: Avlöningar.....	*272 800
108	Statens uppfostringsanstalt å Bona: Omkostnader.....	200 000
112	Understöd till skyddshemmen å Viebäck.....	125 000
113	Kostnader för transport av minderåriga till uppfostringsanstalt	10 000
Säger för uppfostringsanstalterna		607 800.

G. Diverse.

113	Ersättning till statens allmänna fastighetsfond: Fångvårdssty- relsens delfond.....	566 000
113	Ersättning till statens allmänna fastighetsfond: Byggnadssty- relsens delfond.....	340 000
114	Ersättning till statens domäners fond för upplåten mark	39 000

* Beräknat belopp.

Sid.	Kronor
114 Bidrag till utgivande av författningskommentarer m. m.....	25 000
118 Bidrag till internationella byrån i Bern för skydd av litterära och konstnärliga verk	3 000
118 Bidrag till den internationella penitentiära kommissionen	1 000
118 Bidrag till internationella institutet för unifisering av privaträtten	3 000
119 Bidrag till Nordisk Tidsskrift for Strafferet.....	1 200
120 Kommittéer och utredningar genom sakkunniga	425 000
121 Planering av allmänna arbeten.....	15 000
121 Extra utgifter	30 000
121 Dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst	20 000
121 Barntillägg åt vissa befattningshavare i statens tjänst	50 000
122 Kristillägg.....	1 600 000
122 Provisoriskt lönetillägg	1 200 000
	Säger för diverse 4 318 200
	Summa 28 372 900

Sammanfattning.**Bilaga:** Lagberedningens årsredogörelse.

1946 års statsverksproposition.

Tredje huvudtiteln.

Utdrag av protokollet över utrikesdepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 januari 1946.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, ERLANDER, DANIELSON, VOUGT, MYRDAL, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG.

Ministern för utrikes ärendena anmäler de frågor, som tillhöra regleringen av utgifterna under riksstatens tredje huvudtitel för budgetåret 1946/47, och anför därvid följande.

A. Utrikesdepartementet.

[1.] **1. Utrikesdepartementet: Avlöningar, förslagsanslag.** För detta anslag, som i gällande riksstat uppförts med 894 000 kronor, har Kungl. Maj:t den 29 juni 1945 fastställt följande personalförteckning och avlöningsstat:

Personalförteckning.

Befattning.

Tjänstemän å ordinarie stat:

Lönegrad

A. Diplomatisk eller konsulär personal.

1 sändebud såsom kabinettsskreterare	B 3
4 utrikesråd såsom avdelningschefer	B 2
9 byråchefer	A 30
9 förste sekreterare	A 26
8 andre sekreterare	A 21
3 förste kanslister eller kanslister	{ A 16 eller A 12.

Tredje huvudtiteln. [1].

B. Övrig personal.

Befattning.	Lönegrad.
1 kansliråd och chef för arkivet	A 30
1 kamrerare	A 26
1 förste arkivarie	A 26
1 arkivarie	A 23
1 revisor	A 21
9 kansliskrivare	A 11
16 kanslibiträden	A 7
2 förste expeditionsvakter	A 7
8 expeditionsvakter	A 5
10 kontorsbiträden	A 4.

Tjänsteman å övergångsstat:

B. Övrig personal.

1 förste arkivarie	A 24.
--------------------------	-------

Extra ordinarie tjänstemän i högre lönegrad än 20:

2 förste sekreterare	Eo 26.
----------------------------	--------

Avlöningsstat.

	Kronor.
1. Avlöning till departementschefen, ministern för utrikes ärendena	30 000
2. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	550 000
3. Arvoden, bestämda av Kungl. Maj:t	10 000
4. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal	165 000
5. Särskilda löneförmåner till ordinarie och icke-ordinarie tjänstemän:	
a. Representationsbidrag till ministern för utrikes ärendena	20 000
b. Representationsbidrag till kabinetssekreteraren	6 000
c. Hyresbidrag till kabinetssekreteraren	4 000
d. Representationsbidrag till chefen för pressbyrån	6 000
6. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	103 000
Summa kronor 894 000.	

I proposition nr 334/1945 angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1945/46 har Kungl. Maj:t, bland annat, äskat riksdagens bemyndigande att i personalförteckningen under rubriken A. Diplomatsk och konsulär personal från och med den 1 januari 1946 *dels* upptaga en befattning såsom sändebud och finanssakkunnig i lönegraden C 12, *dels* ock utbyta en befattning såsom utrikesråd och avdelningschef i lönegraden B 2 mot en befattning såsom chef för handelsavdelningen i lönegraden B 2 eller B 3. Sedan bemyndigande härtill lämnats av riksdagen (rd. skr. nr 544/1945),

har Kungl. Maj:t den 23 november 1945 vidtagit de ifrågavarande förändringarna i personalförteckningen. Då avlöningarna till ifrågavarande befattningshavare enligt gällande regler utgå av den förslagsvis anvisade posten till avlöningar till ordinarie tjänstemän, har för innevarande budgetår någon särskild medelsanvisning icke ansetts erforderlig.

För nästkommande budgetår bör förevarande anslag med anledning härav ökas med ett belopp motsvarande lön i lönegraden C 12. Då lön till chefen för handelsavdelningen för närvarande utgår enligt lönegraden B 3, bör anslaget vidare höjas med skillnaden i lön mellan en befattning i lönegraden B 3 och en befattning i lönegraden B 2.

I proposition nr 280/1943 angående förstärkning av utrikesrepresentationen och effektivisering av upplysningsverksamheten i Amerika m. m. har redogjorts för Amerikautredningens den 14 april 1943 avgivna betänkande, vari utredningen bland annat uttalat, att utrikesdepartementets handelsavdelning borde, såsom ett komplement till den särskilt för kommersiella uppgifter avsedda personalförstärkningen vid beskickningarna i Syd- och Melanamerika, utökas med en byrå för syd- och mellanamerikanska handelsfrågor. Då de syd- och mellanamerikanska ärendena inom handelsavdelningen förutsågos intill fredsslutet komma att inskränka sig till organisatoriskt och informatoriskt arbete, som syntes kunna omhänderhavas av en sekreterare, föreslog utredningen att en sådan befattning skulle omedelbart inrättas. Till vad utredningen i dessa avseenden anförde, anslöt sig departementschefen. På Kungl. Maj:ts i överensstämmelse härmed framställda förslag beslöt riksdagen, som lämnade förslaget i övrigt i denna punkt utan erinran, att den ifrågavarande befattningen såsom förste sekreterare (lönegraden A 26) skulle upprättas från och med budgetåret 1943/44.

Inför den förutsedda utvecklingen av vår handel med de syd- och mellanamerikanska länderna framstår det som ett önskemål av vikt, att den av Amerikautredningen föreslagna förstärkningen av departementets handelsavdelning genom inrättandet av en särskild byrå för syd- och mellanamerikanska ärenden nu förverkligas i anslutning till den provisoriska organisation, som kom till stånd genom den nyssnämnda förste sekreterarebefattningens inrättande. Med hänsyn till att den sistnämnda befattningen redan står till förfogande, kunna de erforderliga organisatoriska förändringarna inskränkas till att en byråchefsbefattning i lönegraden A 30 inrättas. Någon merutgift behöver denna omorganisation icke medföra. Önskemålet kan tillgodoses genom att legationsrådsbefattningen i Tallinn, som, alltsedan den svenska representationen i Estland i samband med de politiska händelserna måste upphöra, tagits i anspråk för arbetsförstärkning inom utrikesdepartementet, i staten överföres till en byråchefstjänst.

Under senare år har en högst betydande ökning av arbetsbelastningen för utrikesdepartementets arkivpersonal ägt rum. Sålunda har antalet inkommande och avgående skrivelser, telegram en clair och i chiffer samt övriga expeditioner, som i runt tal utgjorde år 1924 152 000, år 1931 138 000, år

1935 163 000 och år 1938, d. v. s. det sista fredsåret, 191 000, i genomsnitt under krigsåren uppgått till över 250 000, motsvarande för arbetsdag över 800 handlingar. För dessa ökade arbetsuppgifter har den ordinarie arkivpersonalen, som enligt gällande personalförteckning utgöres av ett kansliråd och chef för arkivet, två förste arkivarier, varav en å övergångsstat, samt en arkivarie, varit otillräcklig, och extra personal har måst anställas. Sålunda har år 1943 till följd av det ständigt stigande antalet chifffertelegram uppgiften att förestå chiffreringskansliet, som tidigare ingick i den ene förste arkivariens åligganden, måst utbrytas och anförtratts åt en för ändamålet anställd extra tjänsteman; det har med hänsyn till den snabba utvecklingen å chiffferteknikens område även i övrigt synts ofrånkomligt att en tjänsteman helt ägnar sig åt uppgiften. Sedan år 1944 är därjämte ytterligare en extra tjänsteman anställd såsom biträde åt arkivarierna. Sammanlagt består personalen å arkivet sålunda för närvarande av, förutom chefen, två ordinarie tjänstemän, en tjänsteman å övergångsstat och två extra tjänstemän.

Befattningen som förste arkivarie å övergångsstat kommer under 1947, då innehavaren uppnår pensionsåldern, att bortfalla. Såsom torde framgå av förestående är emellertid arbetsbelastningen inom arkivet numera sådan, att någon minskning av personalen då säkerligen icke kan ifrågakomma. Frågan om den egentliga arkivpersonalen torde få upptagas i nästkommande års statsverksproposition. Vad beträffar den såsom föreståndare för chiffreringskansliet tjänstgörande extra befattningshavaren, synes det med hänsyn till uppdragets betydelse och ansvarsfulla art i hög grad önskvärt att hans ställning redan nu regleras. Befattningen synes lämpligen böra inordnas i den ordinarie arkivorganisationen såsom en arkivarietjänst i lönegraden A 23. Merkostnaden under förevarande anslag uppväges av att det under anslaget A 3 Utrikesdepartementet: Förstärkning av personalorganisationen beräknade arvodet till chiffreringskansliets föreståndare bortfaller.

I statsverkspropositionen till förra årets riksdag uttalade departementschefen, att en ifrågasatt ändring av förhållandet mellan antalet ordinarie och icke-ordinarie expeditiionsvaktsbefattningar borde anstå till dess läget i fråga om den normalt erforderliga numerären kunde bättre överblickas. Tiden torde ännu icke vara inne för framläggande av ett definitivt förslag i frågan, som synes böra upptagas i sammanhang med en allmän omprövning av expeditiionsvaktkårens nuvarande organisation med hänsyn till å ena sidan de särskilda fordringar, som måste ställas på utrikesdepartementets expeditiionsvakter, å andra sidan motsvarande personalgruppers ställning i övriga statliga verk. I avvaktan härpå föreslår jag för nästkommande budgetår endast en jämkning, avseende utbyte av ytterligare en befattning som expeditiionsvakt i lönegraden A 5 mot en förste expeditiionsvaktsbefattning i lönegraden A 7. Genom denna ändring avses att bereda förste expeditiionsvakts tjänsteställning åt den expeditiionsvakt, som sköter departementets bankärenden och sålunda fullgör en funktion, som med hänsyn till därmed förenat ansvar i övriga statliga verk i regel betros åt tjänstemän i sjunde lönegraden.

I övrigt böra under förevarande anslag vidtagas de förändringar, som för-
anledas av överflyttningar till anslagsposten 4. Avlöningar till övrig icke-or-
dinarie personal från anslaget A 3 Utrikesdepartementet: Förstärkning av
personalorganisationen. Från sistnämnda anslag synes böra överföras i hu-
vudsak all extra ordinarie personal, beträffande vilken någon inskränkning
icke kan förväntas i samband med krigsförhållandenas upphörande. Med
hänsyn härtill bör från och med nästkommande budgetår under anslagspos-
ten 4 redovisas dels en år 1939 inrättad befattning såsom extra ordinarie
förste sekreterare (lönegraden Eo 26), dels ock samtliga till extra ordinarie
befattningshavare i lönegraden Eo 5 och Eo 4 befordrade extra expeditions-
vakter och extra kontorsbiträden.

Vad nu sagts skulle beträffande *avlöningsstaten* medföra följande för-
ändringar.

Anslagsposten 2. Avlöningar till ordinarie tjänstemän. Avlöning av ett sän-
debud och finanssakkunnig i lönegraden C 12 föranleder en ökning med
18 800 kronor. Posten ökas vidare med 1 900 kronor, motsvarande skillnaden
i lön mellan en chef för handelsavdelningen i lönegraden B 3 och ett utrikes-
råd och avdelningschef i lönegraden B 2. Nya eller ändrade befattningar för-
anleda vidare följande anslagsökningar, nämligen en befattning såsom byrå-
chef i lönegraden A 30 11 600 kronor, en befattning såsom arkivarie i lön-
egraden A 23 8 000 kronor samt en befattning såsom förste expeditionsvakt i
lönegraden A 7 i stället för en befattning såsom expeditionsvakt i lönegraden
A 5 165 kronor. För högre löneklassberäkning erfordras en ökning med 950
kronor. Å andra sidan kan anslagsposten nedräknas med 9 000 kronor mot-
svarande för innevarande budgetår förutsedd avlöning av biträdande kabi-
nettssekreterare; lön åt ifrågavarande tjänsteman beräknas för nästkomman-
de budgetår under anslaget A 3. Enligt dessa beräkningar skulle anslags-
posten följaktligen ökas med $(18\,800 + 1\,900 + 11\,600 + 8\,000 + 165 + 950 - 9\,000 =)$ 32 415 eller i avrundat tal 32 000 kronor, eller från 550 000
till 582 000 kronor.

Anslagsposten 4. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal. Överflytt-
ning till denna anslagspost av en befattning såsom extra ordinarie förste
sekreterare i lönegraden Eo 26 medför en merbelastning av 9 400 kronor. Be-
fordran av 3 extra expeditionsvakter, till vilka lön utgått från anslaget A 3,
till extra ordinarie expeditionsvakter i lönegraden Eo 5, och av 19 extra
kontorsbiträden, som jämväl avlönats från nämnda anslag, till extra ordina-
rie kontorsbiträden i lönegraden Eo 4 föranleder en kostnadsökning av $(9\,000 + 57\,000 =)$ 66 000 kronor. Högre löneklassberäkning medför en ökning
med 1 000 kronor. Sammanlagt blir merbelastningen på denna anslagspost
sålunda $(9\,400 + 66\,000 + 1\,000 =)$ 76 400 kronor eller avrundat 76 000
kronor. Posten, som nu är uppförd med 165 000 kronor, bör följaktligen upp-
föras med 241 000 kronor.

Anslagsposten 6. Rörligt tillägg bör med hänsyn till föreslagna nya befatt-
ningar uppräknas med 13 000 kronor och alltså höjas från 103 000 till 116 000
kronor.

I fråga om övriga anslagsposter torde någon ändring icke påkallas.

De sålunda framlagda ändringsförslagen skulle medföra en höjning av förvarande anslag med (+ 32 000 + 76 000 + 13 000 =) 121 000 kronor eller från 894 000 till 1 015 000 kronor. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels godkänna följande personalförteckning för Utrikesdepartementet:

Personalförteckning.		Lönegrad.
Befattning.	Tjänstemän å ordinarie stat:	
A. Diplomatisk eller konsulär personal.		
1 sändebud såsom kabinetssekreterare	B	3
1 chef för handelsavdelningen.....	} eller	B 3
		B 2
3 utrikesråd såsom avdelningschefer	B	2
10 byråchefer	A	30
9 förste sekreterare	A	26
8 andre sekreterare	A	21
3 förste kanslister eller kanslister	} eller	A 16
		A 12
B. Övrig personal.		
1 sändebud och finanssakkunnig	C	12
1 kansliråd och chef för arkivet.....	A	30
1 kamrerare	A	26
1 förste arkivarie	A	26
2 arkivarier	A	23
1 revisor	A	21
9 kansliskrivare	A	11
16 kanslibiträden	A	7
3 förste expeditionsvakter	A	7
7 expeditionsvakter	A	5
10 kontorsbiträden	A	4

Tjänsteman å övergångsstat:

B. Övrig personal.

1 förste arkivarie

A 24.

Extra ordinarie tjänstemän i högre lönegrad än 20:

2 förste sekreterare

Eo 26;

dels godkänna följande avlöningsstat för utrikesdepartementet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1946/47:

Avlöningsstat.		Kronor.
1. Avlöning till departementschefen, ministern för utrikes ärendena		30 000
2. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>		582 000
3. Arvoden, bestämda av Kungl. Maj:t		10 000
4. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal ..		241 000
5. Särskilda löneförmåner till ordinarie och icke-ordinarie tjänstemän:		
a. Representationsbidrag till ministern för utrikes ärendena	20 000	
b. Representationsbidrag till kabinetssekreteraren	6 000	
c. Hyresbidrag till kabinetssekreteraren	4 000	
d. Representationsbidrag till chefen för pressbyrån	6 000	36 000
6. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>		116 000
Summa kronor		1 015 000.

dels ock till Utrikesdepartementet: Avlöningar för budgetåret 1946/47 anvisa ett förslagsanslag av kronor 1 015 000.

[2.] **2. Utrikesdepartementet: Omkostnader, förslagsanslag.** I gällande riksstat är detta anslag uppfört med 590 000 kronor. För anslaget har Kungl. Maj:t den 29 juni 1945 fastställt följande omkostnadsstat, att tillämpas tills vidare under budgetåret 1945/46:

Omkostnadsstat.		Kronor.
1. Sjukvård m. m., <i>förslagsvis</i>		5 000
2. Rese- och flyttningersättningar, <i>förslagsvis</i>		30 000
3. Expenser, <i>förslagsvis</i>		515 000
4. Publikationstryck, <i>förslagsvis</i>		20 000
5. Chiffreringsmateriel		20 000
Summa kronor		590 000.

I anslutning härtill har Kungl. Maj:t den 29 juni 1945 föreskrivit, med tillämpning tills vidare under budgetåret 1945/46, att av anslagsposten till expenser må för nedan angivna ändamål tagas i anspråk följande belopp, nämligen:

		Kronor.
Bränsle, lyse och vatten, <i>förslagsvis</i>		45 000
Övriga expenser:		
Telegram, telefon och annonsering, <i>förslagsvis</i>	200 000	
Andra ändamål, <i>högst</i>	270 000	470 000

Summa kronor 515 000.

Med hänsyn till den hittillsvarande belastningen av anslagsposten till sjukvård m. m. förordar jag en höjning av denna från 5 000 till 8 000 kronor. Även anslagsposten till rese- och flyttningssersättningar har visat sig i förhållande till belastningen vara för snävt tilltagen, och bör höjas från 30 000 till 40 000 kronor. Vad beträffar anslagsposten till expenser torde för nästkommande budgetår böra beräknas en förhöjning för prenumeration med 2 000 kronor. Under denna anslagspost har för innevarande budgetår beräknats ett belopp av 75 000 kronor för fraktkostnader, däri inberäknat kurirtjänsten. Då emellertid dessa kostnader under senare år icke understigit 100 000 kronor för år och då under rådande förhållanden någon minskning icke kan förutses för nästkommande budgetår, torde en förhöjning med 25 000 kronor vara påkallad. Å andra sidan kunna omkostnaderna för radiobyrå för nästkommande budgetår väntas nedgå med 18 000 kronor. Enligt dessa beräkningar skulle anslagsposten till expenser sålunda böra ökas med $(2\,000 + 25\,000 - 18\,000 =) 9\,000$ kronor. Övriga anslagsposter torde böra upptagas oförändrade. Anslaget bör sålunda höjas med $(3\,000 + 10\,000 + 9\,000 =) 22\,000$ kronor till 612 000 kronor, och jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Utrikesdepartementet*: *Omkostnader* för budgetåret 1946/47 anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 612 000.

[3.] **Utrikesdepartementet: Förstärkning av personalorganisationen.** Detta anslag, under vilket sammanförts de kostnader, som motsvara förstärkning av utrikesdepartementets personal utöver vad som kunde anses utgöra normal personaltillgång under tiden före krisen, upptogs för första gången i riksstaten för budgetåret 1941/42 med 404 900 kronor. För vardera av budgetåren 1942/43 och 1943/44 utgick anslaget med 400 000 kronor. Det höjdes för budgetåret 1944/45 till 430 000 kronor och är i gällande riksstat uppfört med 440 000 kronor.

Utrikesdepartementets behov av arbetsförstärkning utöver den personal, som fanns tillgänglig under tiden före kriget, kan icke förväntas bortfalla i samband med övergången till fredsförhållanden. En viss nedskärning av förevarande förstärkningsanslag kan emellertid ske för nästkommande budgetår på grund av dels överflyttningar på sätt ovan angivits till det ordinarie avlöningsanslaget (anslagsposten A 1:4), dels möjliggjorda reella besparingar. Överflyttningarna medföra minskning med 9 000 kronor för en extra ordinarie förste sekreterare och 21 000 kronor för skrivbiträdespersonal. Skillnaden mellan den merbelastning för icke-ordinarie kontorspersonal, som redovisas under A 1:4, och sistnämnda belopp motsvarar avlöning till den extra och tillfälliga personal, som under sista året måst ytterligare anställas. Vid bifall till mitt förslag om inrättande av en befattning såsom arkivarie i lönegraden A 23 bortfaller vidare nuvarande arvode, i runt tal 10 000 kronor, till föreståndaren för chiffreringskansliet. Såsom reella besparingar beräknas under nästkommande budgetår för pressbyrå 5 000 kronor, för radiobyrå 46 000 kronor, för chiffreringskansliet 17 000 kronor och för

extra vaktpersonal 26 000 kronor. Å lönerna belöpande rörliga tillägg kunna därjämte beräknas till ett med 6 000 kronor minskat belopp. En minskning av anslaget med $(9\,000 + 21\,000 + 10\,000 + 5\,000 + 46\,000 + 17\,000 + 26\,000 + 6\,000 =)$ 140 000 kronor skulle härigenom vinnas. Å andra sidan bör för avlöning av extra tjänstemän beräknas ett med 18 000 kronor förhöjt belopp, varförutom tillkommer skillnaden — 2 000 kronor — i avlöning för en biträdande kabinettssekreterare, som enligt vad tidigare sagts överflyttas till detta anslag, och för en biträdande chef för politiska avdelningen, vilken befattning ansetts kunna inbesparas. Anslaget kan enligt dessa beräkningar minskas med $(-140\,000 + 20\,000 =)$ 120 000 kronor. Då anslaget för närvarande utgår med 440 000 kronor, bör det sålunda för nästkommande budgetår uppföras med 320 000 kronor. Under återopande av vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Utrikesdepartementet: Förstärkning av personalorganisationen* för budgetåret 1946/47 anvisa ett anslag av kronor 320 000.

B. Sveriges representation i utlandet.

[4.] 1. **Avlöningar vid beskickningar och konsulat: Diplomatisk och konsulär personal m. m., förslagsanslag.** Detta anslag är i riksstaten för budgetåret 1945/46 uppfört med 3 979 000 kronor. För detsamma gälla dels följande förteckning över diplomatisk och konsulär personal, tjänstgörande utom riket, dels ock följande stat för ortstillägg, respektive avlöningsstat för dylik personal:

Personalförteckning.

Befattning.

Lönegrad.

Tjänstemän å ordinarie stat:

A. Placerade vid beskickning eller lönat konsulat:

11 sändebud	B 3
16 sändebud	B 2
8 generalkonsuler	B 2
21 legationsråd, handelsråd eller konsuler	A 30
20 förste legationssekreterare eller vicekonsuler	A 26
11 andre legationssekreterare eller andre vicekonsuler	A 21
26 förste kanslistar eller kanslistar	A 16 } eller A 12.

B. Placerade enligt Kungl. Maj:ts beprövande:

2 legationsråd, handelsråd eller konsuler	A 30.
---	-------

Extra ordinarie tjänstemän i högre lönegrad än 20:

A. Placerade vid beskickning eller lönat konsulat:

2 sändebud	B 2
1 legationsråd	Eo 30.

B. Placerade enligt Kungl. Maj:ts beprövande:

3 förste legationssekreterare eller vicekonsuler Eo 26

3 andre legationssekreterare eller andre vicekonsuler Eo 21.

Stat för ortstillägg.

Placering.	Ortstillägg. Kronor.
<i>Sändebud</i> (B 3, B 2).	
Washington	70 000
London	50 000
Berlin, Paris	40 000
Moskva, Rom, Warszawa, Pretoria, Ottawa.....	25 000
Bern, Bryssel, Haag, Madrid, Ankara, Buenos Aires, Mexico, Teheran	20 000
Helsingfors, Köpenhamn, Oslo, Lima, Rio de Janeiro.....	18 000
Belgrad, Budapest, Bukarest, Riga, Kairo, Shanghai, Tokio.....	15 000

Generalkonsuler (B 2).

New York	38 000
Chicago, San Francisco	27 000
London	24 000
Hamburg, Calcutta, Sydney	15 000
Reykjavik	7 000.

Legationsråd, handelsråd, konsuler (A 30, Eo 30).*Förste legationssekreterare, vicekonsuler* (A 26, Eo 26).*Andre legationssekreterare, andre vicekonsuler* (A 21, Eo 21).

P l a c e r i n g	O r t s t i l l ä g g K r o n o r						
	Leg.-råd	Han- delsråd	Konsu- ler	Förste leg.-sekr.	Vice- konsuler	Andre leg.-sekr.	Andre vice- konsuler
Nordamerikas Förenta Stater, Canada	¹ 25 000	¹ 25 000	² 22 000	³ 17 000	16 000	³ 15 000	14 000
Cuba, Venezuela	24 000	24 000	21 000	16 000	15 000	14 000	13 000
Storbritannien, Irland, Brittiska dominions och besittningar utom de amerikanska, Iran, Turkiet	18 000	15 000	15 000	13 000	12 000	11 000	10 000
Syd- och Mellanamerika utom Cuba och Venezuela	14 000	14 000	12 000	9 000	8 000	8 000	7 000
Övriga länder utom nedan an- givna	10 000	8 000	8 000	7 000	6 000	6 000	5 000
Danmark, Estland, Finland, Lettland, Norge, Portugal, Frankrike: Rouen	8 000	6 000	6 000	6 000	5 000	5 000	5 000

¹ För legationsråd i Washington, som är sändebudets ställföreträdare, ävensom handelsråd i Washington utgör ortstillägget 27 000 kronor.² För konsul vid generalkonsulat utgör ortstillägget 18 000 kronor.³ Till tjänsteman vid besiktningen i Washington, som handlägger pressärenden, utgår ett särskilt tillägg av 5 000 kronor.

Förste kanslister, kanslister (A 16, Eo 16, A 12, Eo 12).

P l a c e r i n g	O r t s t i l l ä g g K r o n o r	
	A	B
	Ortstillägg enligt kolumn A må av Kungl. Maj:t anvisas för högst 11 befattningar i lönegraden A 16	
Generalkonsulatet i New York	11 500	9 500
Nordamerikas Förenta Stater utom New York, Canada	10 000	8 500
Brittiska Indien, Cuba, Venezuela.....	9 500	7 500
Storbritannien, Irland, Brittiska dominions och besittningar utom Brittiska Indien och de amerikanska, Iran, Turkiet..	7 000	5 000
Syd- och Mellanamerika utom Cuba och Venezuela	5 000	3 500
Övriga länder utom nedan angivna	4 000	2 500
Danmark, Estland, Finland, Lettland, Norge, Portugal, Frank- rike: Rouen.....	3 000	1 500

Avlöningsstat.

	Kronor.
1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	1 224 000
2. Exspektansarvoden, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	75 000
3. Avlöningar till icke-ordinarie personal	90 000
4. Särskilda löneförmåner till ordinarie och icke-ordinarie tjänste- män:	
a. Ortstillägg, <i>förslagsvis</i>	1 666 000
b. Barnbidrag, <i>förslagsvis</i>	100 000
c. Utomeuropeiskt tillägg, <i>förslagsvis</i>	262 000
d. Chargé d'affairstillägg, <i>förslagsvis</i>	10 000
e. Bidrag för inköp av automobil, <i>förslagsvis</i>	10 000
f. Ersättning för hållande av automobil, <i>för- slagsvis</i>	30 000
g. Förflytningsbidrag, <i>förslagsvis</i>	30 000
h. Språktillägg, <i>förslagsvis</i>	10 000
i. Prisutjämningsillägg	300 000
5. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	172 000
Summa kronor	3 979 000.

Före kriget tillvaratogs Sveriges intressen i Tjeckoslovakien genom ett i Prag ackrediterat och bosatt sändebud med befattning å ordinarie stat. Sedan omvälvningarna i Tjeckoslovakien år 1939 omöjliggjort den därvarande beskickningens fortsatta verksamhet, beslöt samma års riksdag på Kungl. Maj:ts förslag (prop. 270/1939), att de till ett sändebud i Prag anvisade medlen i stället skulle disponeras till avlöande av ett extra ordinarie

Beskickning-
arna i Prag
Belgrad,
Budapest,
Wien och
Sofia.

sändebud i Belgrad; en för Belgrad avsedd legationsrådsbefattning förutsattes samtidigt bliva umbärlig och lämnades tills vidare vakant. Efter de sedermera inträffade händelserna i Jugoslavien beordrades sändebudet i maj 1941 att hemresa. De för befattningen anvisade medlen ha sedermera under sommaren 1945 tagits i anspråk för avlönande av ett sändebud i Prag, dit befattningen sålunda provisoriskt återförts. Till befattningens definitiva återflyttande till Prag och i samband därmed dess återuppförande på ordinarie stat torde riksdagens medgivande nu böra äskas. Ur personalförteckningen bö: sålunda utgå en befattning såsom extra ordinarie sändebud och i stället i den samma uppföras en ordinarie sändebudsbefattning.

Efter krigets upphörande har den politiska utvecklingen i Jugoslavien samt hänsynen till svenska kommersiella och finansiella intressen därstädes medfört, att önskemålet om ackreditering av ett sändebud i Belgrad ånyo skjutits i förgrunden. Sedan sändebudsbefattningen till följd av den nyssnämnda anordningen icke längre stått till förfogande, har önskemålet kunnat tillgodoses genom att för ändamålet taga i anspråk sändebudsbefattningen i Budapest, vilken tidigare varit gemensam för Österrike, Ungern och Jugoslavien och före kriget placerad i Wien. Ett sändebud i Belgrad har sålunda utnämnts från nästlidna december månad. I stället har den för Belgrad avsedda, under senare år vakanta legationsrådsbefattningen ansetts böra tills vidare flyttas till Budapest och innehavaren fått ställning av chargé d'affaires en pied. Dessa anordningar synas tills vidare böra bibehållas i avvaktan på en eventuellt erforderlig mera definitiv organisation av representationen i de befriade länderna i sydöstra Europa. Tills vidare torde på Kungl. Maj:t få ankomma att jämväl ordna representationen i Österrike och Bulgarien på sätt förhållandena påkalla genom placering därstädes av mellangradstjänstemän. Bulgarien har tidigare tillhört sändebudets i Bukarest verksamhetsområde men under senare år har i Sofia varit stationerad en chargé d'affaires. Någon ny befattning behöver icke upprättas för tillgodosende av ifrågavarande representationer; för ändamålet bör emellertid få tagas i anspråk befattningen såsom konsul i Rouen, där behovet av en lönad tjänsteman i varje fall för närvarande är mindre framträdande.

Beskickningen i Lissabon.

En motsvarande förändring har redan under kriget vidtagits i fråga om den ursprungligen för Riga avsedda sändebudsbefattningen. De härför anslagna medlen ha sedan 1943 tagits i anspråk för avlönande av ett sändebud i Lissabon. Då under rådande förhållanden anledning ej föreligger att frångå denna anordning, torde riksdagens medgivande böra äskas till befattningens definitiva placering i Lissabon. I staten för ortstillägg för sändebud torde med anledning härav Riga böra utgå och i stället däri uppföras Lissabon; ortstillägget till denna post torde få fastställas till det belopp av 20 000 kronor, vars bestridande av anslagsposten till ortstillägg riksdagen tidigare medgivit. Legationsrådsbefattningarna i Tallinn och Kaunas ha under senare år tagits i anspråk för ofrånkomlig arbetsförstärkning inom utrikesdepartementet, vilket alltjämt är nödvändigt. Förslag om överförande av Tallinnbefatt-

ningen till en byråchefstjänst i utrikesdepartementet har i det föregående framställts.

I samband med den omorganisation av Sveriges representation i Främre Orienten, varom förslag av Kungl. Maj:t framlades för 1936 års riksdag, hade en svensk representation i Etiopien förutsatts skola upprättas genom sändebudets i Kairo samtida ackreditering i Addis Abeba, varjämte verksamhetsområdet för den i Kairo stationerade handelsattachén hade förutsatts skola utvidgas till att omfatta jämväl Etiopien. Vid tidpunkten för framläggandet av Kungl. Maj:ts berörda förslag hade emellertid den italienska aggressionen mot Etiopien medfört en sådan förändring av läget, att försåvitt gällde representationen i Etiopien planen ej kunde föreläggas riksdagen. Vid den utredning, som föregått nyssnämnda omorganisation, hade av skilda näringsorganisationer ävensom av kommerskollegium framhållits de möjligheter, som länderna i Främre Orienten och däribland Etiopien erbjuda för svensk handel och företagsamhet. Såväl dessa synpunkter som de nu på ett glädjande sätt återupptagna traditionella allmänna förbindelserna med Etiopien synas väl motivera, att planerna på en svensk representation därstädes fullföljas. Jag förordar i detta syfte, i överensstämmelse med vad som förutsatts i nyss berörda sammanhang, att sändebudet i Kairo ackrediteras även i Addis Abeba. Då sändebudet endast i undantagsfall torde bliva i tillfälle att personligen uppehålla sig i den etiopiska huvudstaden, föreslår jag härutöver, att från och med nästa budgetår inrättas en särskild mellangradsbefattning, vars innehavare skulle vara stadigvarande placerad i Addis Abeba och under sändebudets frånvaro förestå beskickningen i egenskap av tillförordnad chargé d'affaires. Därest befattningen, såsom jag förordar, placeras i rådsgraden (lönegraden A 30), skulle merkostnaden under detta anslag bliva i runt tal 30 000 kronor. Den ifrågavarande tjänstemannen torde för de mera rutinmässiga göromålen böra vid sin sida hava en kanslist, och jag förordar därför, att en dylik befattning, i lönegraden A 12, inrättas för ändamålet. Kostnaden härför utgör i runt tal 10 000 kronor. Härvid har för tjänstemännen i Etiopien beräknats ortstillägg enligt den i ortstilläggstabeln ingående gruppen »övriga länder», vilken synes böra tillämpas i varje fall tills erfarenhetsmässiga uppgifter om levnadskostnaderna blivit tillgängliga.

*Beskickning i
Addis Abeba.*

Enligt beslut av 1937 års riksdag förändrades det år 1930 upprättade lönade konsulatet i Reykjavik till generalkonsulat. Förändringen motiverades med det av den allmänna nordiska gemenskapen i historisk tradition, språk och kultur betingade nära förhållande, som föreligger mellan Sverige och Island. Då Island i samband med självständighetsförklaringen år 1940 lät sig företrädas i Stockholm av en chargé d'affaires, förordnade Kungl. Maj:t i reciprocitetssyfte generalkonsuln i Reykjavik att tills vidare vara chargé d'affaires därstädes, varigenom generalkonsulatet de facto framträtt som beskickning. Av övriga länder företrädas Danmark och Norge av sändebud, och detsamma är förhållandet med Amerikas Förenta Stater, Sovjetunionen

*Beskickning i
Reykjavik.*

och Storbritannien. Med hänsyn till Islands ställning som medlem av den nordiska kulturkretsen synes önskvärt, att den svenske representanten får en ställning, som ur internationell synpunkt icke står tillbaka för den som intages av de övriga skandinaviska ländernas representanter. Den svenske representanten innehar redan som generalkonsul lönegrad motsvarande sändebud och åtnjuter vidare den sändebud författningen enligt tillkommande förmånen av fri bostad med uppvärmning och belysning jämlikt vederbörligt beslut i samband med förvärvet år 1939 av statens fastighet i Reykjavik. Hans ackreditering såsom sändebud kan äga rum utan kostnad för statsverket. I personalförteckningen bör befattningen ändras till en befattning såsom sändebud i lönegraden B 2 och motsvarande ändring företagas i staten för ortstillägg.

*Beskickning i
Dublin.*

År 1930 upprättades ett lönat konsulat i Dublin med verksamhetsområde omfattande Irland. Utvecklingen har sedermera för Irlands del medfört en markerad förändring i riktning mot större självständighet inom ramen för det brittiska väldet och i samband härmed ökad internationell betydelse. Ett flertal länder ha av denna anledning ansett lämpligt att giva sin representation i Irland diplomatisk status genom inrättande av beskickningar. Förutom stormakterna företrädas sålunda även Belgien, Schweiz och Spanien av sändebud eller *chargés d'affaires*. Till en motsvarande åtgärd från Sveriges sida synes tiden nu vara inne. Jag vill också erinra om att Sverige tidigare omändrat sin representation i två länder, vilka ingå i det brittiska väldet, nämligen Canada och Sydafrikanska unionen, till beskickningar. Jag föreslår därför, att konsulsbefattningen i Dublin omändras till en befattning såsom legationsråd och att befattningens innehavare gives ställningen såsom *chargé d'affaires en pied*. Då ortstillägget till ett legationsråd med 3 000 kronor överstiger det ortstillägg, som utgår till konsul, (18 000 resp. 15 000 kronor), erfordras en motsvarande uppräknig av delposten till ortstillägg; härtil kommer det enligt gällande avlöningsbestämmelser till *chargé d'affaires* utgående särskilda tillägget å 2 000 kronor.

*Beskick-
ningen i
Lima.*

Sändebudsposten i Lima upprättades år 1930 såsom en befattning å extra stat. Detsamma gäller den samtidigt upprättade befattningen såsom förste kanslist vid samma beskickning. Då någon anledning icke längre finnes att bibehålla dessa befattningars icke-ordinarie karaktär, som ursprungligen valts med tanke på att under en övergångstid pröva organisationens lämplighet, föreslår jag, att de från och med nästa budgetår uppföras å ordinarie stat och att därav betingad ändring företages i personalförteckningen för beskickningar och konsulat. I fråga om sändebudsbefattningen föranleder ändringen ingen merutgift. Beträffande kanslistbefattningen medför förändringen en utgiftsökning av 400 kronor, motsvarande skillnaden i lön för en ordinarie och en extra ordinarie tjänsteman i ifrågavarande lönegrad. Beträffande återförande till ordinarie stat av den nuvarande extra ordinarie sändebudsbefattningen i Belgrad i samband med dennas återflyttande till Prag får jag hänvisa till vad ovan anförts.

De s. k. sjöfartskonsulatens befattning med tillvaratagande av det svenska sjöfolkets angelägenheter har, allteftersom den internationella sjöfarten utvecklats, blivit alltmera omfattande. Under kriget har antalet av sådana ärenden minskats, men i stället ha konsulaten ställts inför problem av komplicerad och tidsödande natur. I samband med sjöfartens återupptagande efter krigets slut kunna hithörande ärenden givetvis beräknas komma att återfå normal omfattning och karaktär. Utöver praktiskt bistånd till sjömännen under uppehållet i hamnarna påkallas den konsulära representationens medverkan i ökad utsträckning för sakkunnig prövning av olika rättsliga frågor såsom tolkning av författnings- och avtalsbestämmelser o. d. I sådant avseende kunna endast begränsade fordringar ställas på de olönade konsulerna, vilka utgöra det ojämförligt övervägande antalet och till vilka sjömännen därför oftast äro hänvisade. En utbyggnad av den lönade konsulära organisationen utöver representation i de viktigaste sjöfartscentra lär av kostnadsskäl icke kunna ifrågakomma.

Handläggningen av sjöfartsärenden.

Inom utrikesdepartementet har angående dessa spørsmål en utredning igångsatts, vilken emellertid ännu icke hunnit slutföras.

För att tillmötesgå de krav på effektivare konsulär hjälp, som framställts från såväl sjöfartsnäringens som sjöfolkets sida, ävensom med hänsyn till hithörande frågor omedelbara vikt ur social synpunkt framstår det som angeläget att redan nu vissa förslag framläggas. Dessa åtgärder äro av karaktär att kunna genomföras utan dröjsmål och utan att nödvändiggöra en vidlyftigare ändring av organisatorisk art; de syfta i främsta rummet att åstadkomma en effektivare handläggning av sjöfartsärendena vid de konsulära myndigheterna. De erfarenheter, som kunna vinnas, därest dessa förslag genomföras, synas också kunna bliva av betydelse, när det gäller att fastställa arten av föreliggande brister och lämpliga botemedel mot desamma.

I nyss angivna syfte vill jag i främsta rummet föreslå, att handläggningen och övervakningen av de konsulära myndigheternas verksamhet förstärkas genom tillsättande av ett rådgivande och inspekterande organ. Den eller de personer, åt vilka denna uppgift skulle anförtros, böra givetvis besitta ingående sakkunskap i och erfarenhet av hithörande spørsmål. Avsikten är att de under inspektionsresor till sjöfartskonsulaten skola i detalj sätta sig in i konsulatens sätt att handlägga sina uppgifter och föreslå de förbättringar, som må befinnas påkallade. Uppdraget bör utföras i närmaste kontakt med utrikesdepartementet och den tjänsteman, som i vederbörande land utövar den högsta konsulära ledningen. I första hand torde uppmärksamhet böra ägnas åt konsulaten i Storbritannien. I den mån så befinnes önskvärt och möjligt, torde emellertid inspektionen böra utsträckas jämväl till konsulat i andra länder. I de fall då såsom sakkunnig anlitas person i tjänstemans ställning, synes denne med bibehållande av ordinarie löneförmåner kunna erhålla gottgörelse för uppdraget genom traktamentsersättning under resorna, eventuellt i förening med ett mindre arvode. Därest annan sakkunnig person anlitas, torde ersättning böra utgå med ett högre, efter omständigheterna anpassat arvode. Intill dess erfarenhet vunnits rörande den

lämpligaste formen för ifrågavarande verksamhet torde anställningsvillkoren få bestämmas av Kungl. Maj:t. Därest ett fixt arvode ifrågakommer, torde detsamma böra fastställas till högst 15 000 kronor, vilket belopp föreslås för nästkommande budgetår. Härutöver skulle utgå rese- och traktamentsersättning. Arvodet synes böra belasta anslagsposten till avlöningar till icke-ordinarie personal, varemot traktamentsersättningen i likhet med de av verksamheten föranledda resekostnaderna torde få belasta det förslagsvis beräknade anslaget till rese- och flyttningersättningar. Traktamentsersättningens storlek torde i samband med övriga anställningsvillkor böra bestämmas av Kungl. Maj:t med hänsyn till den sakkunniges kvalifikationer och övriga omständigheter. Approximativt synes för resor och vistelse utomlands kunna beräknas 25 000 kronor.

Som en ytterligare omedelbar åtgärd för tillgodoseende av sjöfolkets intressen har befunnits önskvärt att förstärka den lönade konsulära representationen i Storbritannien. För närvarande finnes i Storbritannien intet annat lönat konsulärt organ än generalkonsulatet i London. Med hänsyn till att generalkonsuln för närvarande helt tages i anspråk för handelspolitiska uppgifter, har ledningen av generalkonsulatets verksamhet å sjöfartens område kommit att åvila hans närmaste man, en vicekonsul. Avsikten är emellertid att inom den närmaste tiden förstärka personalen med en tjänsteman i konsuls ställning.

Som ett led i en förbättrad organisation för handläggningen av sjöfartsärenden synes ytterligare en lönad tjänsteman, förslagsvis av vicekonsuls grad (A 26), böra tillsättas i Storbritannien. Lämpligen torde ifrågavarande tjänsteman böra placeras i Liverpool, som utgör det viktigaste centrum för den svenska sjöfarten på Storbritanniens västkust; såsom framgår av statsverkspropositionen till 1943 års riksdag (III ht. s. 13), förutsågs redan då, att utsändande av en lönad tjänsteman till Liverpool senare kunde komma att bli nödvändigt. Emellertid bör Kungl. Maj:t äga att, därest förhållandena så påkalla, annorstädes, exempelvis i sådana för den svenska sjöfarten betydelsefulla hamnar som Newcastle och Hull, stadigvarande eller möjligen under begränsad tid stationera den nye vicekonsuln. Kostnaden för denna befattning utgör i runt tal 25 000 kronor.

Biträdespersonalen vid beskickningar och konsulat.

Vid beskickningar och konsulat tjänstgöra för närvarande tillhopa bortåt 200 skrivbiträden och vaktbetjante, varav ett sextiotal av utländsk nationalitet. Av dem, som äro svenska medborgare, har endast en del — omkring 65 — i samband med anställandet kommit att tjänstgöra i utrikesdepartementet tillräckligt länge för att erhålla ställning såsom extra ordinarie tjänstemän. Det övervägande antalet har anställts direkt av vederbörande beskicknings- och konsulatschefer och endast i ett fåtal fall senare överflyttats till departementet. De avlönas med arvoden, som utgå av anslagen till Skrivbiträden, respektive Extra biträden och vaktbetjante.

Dessa arvodister ha givetvis icke kunnat lönegradsplaceras inom utrikesdepartementets begränsade personalförteckningar för ordinarie och extra or-

dinarie personal, vilka förteckningar bygga på antalet tjänstemän inom departementet självt. Då i fråga om nyssberörda tvenne anslag motsvarande personalförteckningar icke finnas, har befordran till extra ordinarie tjänstemän icke kunnat äga rum för denna personal. De äro sålunda bl. a. icke berättigade till pension och erlagga icke heller däremot svarande avgifter. Pensionsförhållandet har emellertid kunnat regleras genom framställning till riksdagen i samband med avgången ur utrikesförvaltningens tjänst, varvid vederbörande alltefter arten av tjänsteåliggandena jämförts med tjänstemän i tillämpliga lönegrader (Eo 7, Eo 11, Eo 12). Från pensionsbeloppet har avdrag skett med 10 %, motsvarande icke erlagda pensionsavgifter. Hittills aktualiserade pensioneringsfall utgöra endast ett fåtal, beroende på den avsevärt mindre omfattande organisationen under tidigare perioder och möjligheten för beskickningar och framförallt konsulat att i helt annan utsträckning än vad numera är fallet anlita utländska biträden. I samband med senare decenniers utveckling inom utrikesförvaltningen har biträdespersonalen utomlands svällt ut till en betydande kategori tjänstemän, som icke rimligen böra i fråga om pension vara hänvisade till riksdagsbeslut i varje enskilt fall utan böra beredas ställning som extra ordinarie tjänstemän.

En tillfredsställande lösning synes kunna vinnas därigenom, att ministern för utrikes ärendena må befordra arvodist, som fullgjort viss minimitjänst, till Eo 4, resp. Eo 5 — svarande mot de lägsta eo-graderna inom utrikesdepartementet — ävensom, efter bemyndigande av Kungl. Maj:t, låta ett begränsat antal arvodister erhålla eo-kanslibiträdesgrad (Eo 7) eller — där göromålen uppenbarligen motsvara en kanslists — eo-kanslistgrad (Eo 12). Någon ändring i anslagshänseende skulle som följd härav icke bli erforderlig för vad angår tjänstemän i lönegraderna Eo 4, Eo 5 och Eo 7, vilka alltjämt lämpligen böra avlönas från skrivbiträdes- och vaktbetjänteanslagen. Däremot skulle avlöningen till de arvodister, som förordnas till extra ordinarie kanslister, i likhet med vad som gäller för tjänstemännen i A 12, bestridas från anslaget B 1 Avlöningar vid beskickningar och konsulat: Diplomatisk och konsulär personal m. m. och i samband därmed uppdelas i författningsenliga löner, ortstillägg, barnbidrag, utomeuropeiskt tillägg, språktillägg och prisutjämningsstillägg. En motsvarande sänkning av utgifterna under anslaget till skrivbiträden skulle samtidigt genomföras. I enlighet med föreliggande förslag förutses 13 arvodister, vilkas sammanlagda arvoden för närvarande utgöra 156 000 kronor, kunna förordnas till extra ordinarie kanslister. Deras överförande till anslaget B 1 skulle medföra en belastning av anslagsposterna till avlöningar, till särskilda förmåner: ortstillägg, barnbidrag, utomeuropeiskt tillägg, prisutjämningsstillägg ävensom till rörligt tillägg med respektive 53 950, 47 500, 6 000, 10 500, 33 000 och 8 100 kronor eller sammanlagt 159 050. Med inräknande jämväl av å avlöningarna belöpande kristillägg, omkring 9 000 kronor, blir merutgiften i samband med den förslagna omorganisationen 12 050 kronor. Med hänsyn till att arvoden å berörda befattningshavare genom löneökningar på grund av stegrade levnadskostnader kunna beräknas ha vid instundande budgetårsskifte stigit utöver det nu ut-

gående sammanlagda beloppet, 156 000 kronor, blir merutgiften i realiteten mindre.

I enlighet med förslag av 1938 års sakkunniga för lönereglering åt utrikesdepartementets tjänstemän förordades i statsverkspropositionen till 1939 års riksdag (s. 28—29) en omorganisation i fråga om kanslistbefattningarna i utlandet, vilken innebar, att av ifrågavarande befattningar, vilka då voro 21, 11 skulle placeras i lönegraden A 16 och 10 i A 12, ävensom att samtidigt skulle införas två grader av ortstillägg för kanslister. Då vid tidpunkten för förslagets framläggande 19 tjänstemän redan innehade konstitutorial såsom tjänstemän i 16:e lönegraden — vilka tjänstemän givetvis icke kunde nedflyttas till 12:e — föreslogs, att samtliga befattningshavare i lönegraden A 16 utöver 11 i mån av avgång skulle ersättas med tjänstemän i A 12. I fråga om de nya ortstilläggen skulle Kungl. Maj:t ha rätt att anvisa högst 11 ortstillägg av den högre graden. Ifrågavarande förslag föranledde ej erinran från riksdagens sida.

Avgången bland kanslisterna har hittills icke varit tillräcklig för att nedbringa befattningarna i A 16 till det förutsedda antalet av 11, varför någon kanslist i högre grad än A 12 icke kunnat konstitueras. Med hänsyn till förste kanslisternas förhållandevis låga ålder kan detta icke heller förutses äga rum inom avsevärd tid. Detta förhållande har visat sig medföra olägenheter, som särskilt framträtt vid utseende av efterträdare åt förste kanslisten vid beskickningen i London, som förra året beviljades avsked med pension. Av olika skäl har det icke varit lämpligt att till London förordna någon av de äldre förste kanslisterna, och befattningen har därför återbesatts med en för uppgiften särskilt lämpad person inom beskickningens kansli. Med hänsyn till att ifrågavarande befattning ur många synpunkter måste anses vara den viktigaste och mest maktpåliggande av samtliga kanslistposter inom utrikesrepresentationen, har det varit otillfredsställande att nödgas placera postens nye innehavare i den lägre lönegraden. I ett dylikt fall synes — därest riksdagen icke finner anledning till erinran häremot — ett avsteg från den eljest för återbesättande inom kanslistgruppen följda principen böra medgivas.

I fråga om *avlöningsstaten* torde följande böra anföras:

Anslagsposten 1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän. Överförande till ordinarie stat av två extra ordinarie sändebudsbefattningar (Prag, Lima) samt av en extra ordinarie förste kanslistbefattning i lönegraden Eo 16 (Lima) medför en ökning av posten med resp. 15 000, 15 000 och 6 900 kronor. Nya befattningar föranleda följande höjningar, nämligen en befattning i lönegraden A 30 (Addis Abeba) med 11 600 kronor, en befattning i lönegraden A 26 (Liverpool) med 9 825 kronor och en befattning i lönegraden A 12 (Addis Abeba) med 4 330 kronor. Återbesättandet av två intill krigets slut vakanta befattningar i lönegraden B 2 och en vakant befattning i lönegraden A 30 — för vilka medel icke beräknats i statsverkspropositionen för innevarande budgetår — medför en uppräknings av posten med resp. 15 000, 15 000

och 11 600 kronor. Å andra sidan bortfaller legationsrådsbefattningen i Tallinn, vilken, enligt vad som anförts i samband med utrikesdepartementets avlöningsstat, tages i anspråk såsom byråchefstjänst i departementet. Detta medför en sänkning med 11 600 kronor. Anslagsposten bör enligt dessa beräkningar höjas med $(15\,000 + 15\,000 + 6\,900 + 11\,600 + 9\,825 + 4\,330 + 15\,000 + 15\,000 + 11\,600 - 11\,600 =)$ 92 655 kronor, vilket belopp lämpligen kan avrundas till 90 000 kronor. Anslagsposten, som nu utgör 1 224 000 kronor, höjes därigenom till 1 314 000 kronor.

Anslagsposten 3. Avlöningar till icke-ordinarie personal. Genom överförande till ordinarie stat av en extra ordinarie befattning i lönegraden B 2 och en befattning i lönegraden Eo 16 minskas anslagsposten med 15 000 resp. 6 500 kronor. Ytterligare en extra ordinarie befattning i lönegraden B 2 (Belgrad—Prag) bör enligt ovan framställda förslag överföras till ordinarie stat, men då i föregående års statsverksproposition frånräknats lön för denna vid dåvarande tidpunkt vakanta befattning, föranledes härav ingen minskning. För vikariatsersättningar kan beräknas ett med 5 850 kronor minskat belopp. Å andra sidan bör delposten ökas med lön till 13 tjänstemän i lönegraden Eo 12, 53 950 kronor, samt med arvode åt en sjöfartssakkunnig, 15 000 kronor. Anslagsposten ökas följaktligen med $(-15\,000 - 6\,500 - 5\,850 + 53\,950 + 15\,000 =)$ 41 600 kronor, i runt tal 42 000 kronor, eller från 90 000 kronor till 132 000 kronor.

Anslagsposten 4. Särskilda löneförmåner till ordinarie och extra ordinarie tjänstemän. Delposten till ortstillägg bör ökas med ortstillägg till ett legationsråd och en kanslist i Addis Abeba, resp. 10 000 och 2 500 kronor, samt ortstillägg till en vicekonsul i Liverpool, 12 000 kronor, ävensom skillnaden mellan legationsrådets och konsulns i Dublin ortstillägg, 3 000 kronor, och skillnaden mellan legationsrådets i Wien—Sofia och konsulns i Rouen ortstillägg, 4 000 kronor. För ortstillägg åt 13 extra ordinarie kanslister ökas delposten med 47 500 kronor. I enlighet med det anförda bör posten ökas med $(10\,000 + 2\,500 + 12\,000 + 3\,000 + 4\,000 + 47\,500 =)$ 79 000 kronor från 1 666 000 till 1 745 000 kronor. — Delposten till barnbidrag bör med hänsyn till nya befattningar ökas med 6 000 kronor till 106 000 kronor och delposten till utomeuropeiskt tillägg med hänsyn till nya befattningar och förutsedda omplaceringar med 9 000 kronor till 271 000 kronor. — Placeringen av chargés d'affaires i Addis Abeba, Budapest, Dublin och Wien—Sofia bör föranleda en uppräknings av delposten till chargé d'affairestillägg med 8 000 kronor till 18 000 kronor. — Delposten till prisutjämningsstillägg bör med hänsyn till föreslagna nya befattningar i lönegraden Eo 12 höjas med 33 000 kronor till 333 000 kronor. — De angivna ändringsförslagen innebära, att förevarande anslagspost skulle ökas med $(79\,000 + 6\,000 + 9\,000 + 8\,000 + 33\,000 =)$ 135 000 kronor från 2 418 000 kronor till 2 553 000 kronor.

Anslagsposten 5. Rörligt tillägg. Denna anslagspost bör till följd av upprättandet av nya befattningar och med hänsyn till beräknad belastning ökas med 20 000 kronor. Posten bör alltså höjas från 172 000 kronor till 192 000 kronor.

De sålunda framlagda ändringsförslagen skulle medföra en höjning av förevarande anslag med (90 000 + 42 000 + 135 000 + 20 000 =) 287 000 kronor från 3 979 000 till 4 266 000 kronor.

Under åberopande av vad sålunda anförts, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels godkänna följande förteckning över diplomatisk och konsulär personal, tjänstgörande utom riket:

Personalförteckning.		Lönegrad.
Befattning.	Tjänstemän å ordinarie stat:	
A. Placerade vid beskickning eller lönat konsulat:		
11 sändebud	B	3
19 sändebud	B	2
7 generalkonsuler	B	2
21 legationsråd, handelsråd eller konsuler	A	30
21 förste legationssekreterare eller vicekonsuler ..	A	26
11 andre legationssekreterare eller andre vicekon- ler	A	21
28 förste kanslisters eller kanslisters	} eller	A 16
		A 12.
B. Placerade enligt Kungl. Maj:ts beprövande:		
2 legationsråd, handelsråd eller konsuler	A	30.

Extra ordinarie tjänstemän i högre lönegrad än 20:

A. Placerad vid beskickning eller lönat konsulat:		
1 legationsråd	Eo	30.
B. Placerade enligt Kungl. Maj:ts beprövande:		
3 förste legationssekreterare eller vicekonsuler ..	Eo	26
3 andre legationssekreterare eller andre vicekon-		
suler	Eo	21;

dels godkänna följande stat för ortstillägg åt diplomatisk och konsulär personal, tjänstgörande utom riket:

Stat för ortstillägg.		Ortstillägg.
Placering.		Kronor.
<i>Sändebud</i> (B 3, B 2).		
Washington		70 000
London		50 000
Berlin, Paris		40 000
Moskva, Rom, Warszawa, Pretoria, Ottawa		25 000
Bern, Bryssel, Haag, Lissabon, Madrid, Ankara, Buenos Aires, Mexico, Teheran		20 000
Helsingfors, Köpenhamn, Oslo, Lima, Rio de Ja- neiro		18 000
Belgrad, Bukarest, Prag, Kairo, Shanghai, Tokio	..	15 000
Reykjavik		7 000

Generalkonsuler (B 2).

New York	38 000
Chicago, San Francisco	27 000
London	24 000
Hamburg, Calcutta, Sydney	15 000.

*Legationsråd, handelsråd, konsuler (A 30, Eo 30).**Förste legationssekreterare, vicekonsuler (A 26, Eo 26).**Andre legationssekreterare, andre vicekonsuler (A 21, Eo 21).*

Placering	Ortstillägg Kronor						
	Leg- råd	Han- dels- råd	Kon- suler	Förste leg.- sekr.	Vice- kon- suler	Andre leg.- sekr.	Andre vice- kon- suler
Nordamerikas Förenta Stater, Canada	25 000	25 000	22 000	17 000	16 000	15 000	14 000
Cuba, Venezuela	24 000	24 000	21 000	16 000	15 000	14 000	13 000
Storbritannien, Irland, Brittiska do- minions och besittningar utom de amerikanska, Iran, Turkiet	18 000	15 000	15 000	13 000	12 000	11 000	10 000
Syd- och Mellanamerika utom Cuba och Venezuela.....	14 000	14 000	12 000	9 000	8 000	8 000	7 000
Övriga länder utom nedan angivna..	10 000	8 000	8 000	7 000	6 000	6 000	5 000
Danmark, Finland, Norge, Portugal, Frankrike: Rouen	8 000	6 000	6 000	6 000	5 000	5 000	5 000

Förste kanslister, kanslister (A 16, A 12, Eo 12).

Placering	Ortstillägg Kronor	
	A	B
	Ortstillägg enligt kolumn A må av Kungl. Maj:t anvisas för högst 11 befattningar i lönegraden A 16	
Generalkonsulatet i New York	11 500	9 500
Nordamerikas Förenta Stater utom New York, Canada	10 000	8 500
Brittiska Indien, Cuba, Venezuela	9 500	7 500
Storbritannien, Irland, Brittiska dominions och besittningar utom Brittiska Indien och de amerikanska, Iran, Turkiet ..	7 000	5 000
Syd- och Mellanamerika utom Cuba och Venezuela.....	5 000	3 500
Övriga länder utom nedan angivna	4 000	2 500
Danmark, Finland, Norge, Portugal, Frankrike: Rouen	3 000	1 500

¹ För legationsråd i Washington, som är sändebudets ställföreträdare, ävensom handelsråd i Washington utgör ortstillägget 27 000 kronor.

² För konsul vid generalkonsulat utgör ortstillägget 18 000 kronor.

³ Till tjänsteman vid beskickningen i Washington, som handlägger pressärenden, utgår ett särskilt tillägg av 5 000 kronor.

dels godkänna följande avlöningsstat för diplomatisk och konsulär personal, tjänstgörande utom riket, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1946/47:

Avlöningsstat.	Kronor.
1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	1 314 000
2. Exspektansarvoden, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	75 000
3. Avlöningar till icke-ordinarie personal.....	132 000
4. Särskilda löneförmåner till ordinarie och icke-ordinarie tjänstemän:	
a. Ortstillägg, <i>förslagsvis</i>	1 745 000
b. Barnbidrag, <i>förslagsvis</i>	106 000
c. Utomeuropeiskt tillägg, <i>förslagsvis</i>	271 000
d. Chargé d'affairestillägg, <i>förslagsvis</i>	18 000
e. Bidrag för inköp av automobil, <i>förslagsvis</i>	10 000
f. Ersättning för hållande av automobil <i>förslagsvis</i>	30 000
g. Förflytningsbidrag, <i>förslagsvis</i>	30 000
h. Språktillägg, <i>förslagsvis</i>	10 000
i. Prisutjämningsstillägg	333 000
5. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	192 000
	Summa kronor 4 266 000;

dels ock till Avlöningar vid beskickningar och konsulat:
 Diplomatisk och konsulär personal m. m. för budgetåret 1946/
 47 anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 4 266 000.

[5.] 2. Avlöningar vid beskickningar och konsulat: Attachéer, *förslagsanslag*. För detta anslag, för närvarande uppfört med 428 000 kronor, gäller följande avlöningsstat:

Avlöningsstat.	Kronor.
1. Avlöningar till icke-ordinarie personal.....	195 000
2. Särskilda löneförmåner till icke-ordinarie tjänstemän (ortstillägg), <i>förslagsvis</i>	172 000
3. Prisutjämningsstillägg	30 000
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	31 000
	Summa kronor 428 000.

I samband med att vissa beskickningar, vilka under kriget icke kunnat fungera, nu åter trätt i verksamhet har en ökning av antalet attachéer visat sig oundgänglig. En ökning av delposten 1. Avlöningar till icke-ordinarie personal torde därför böra ske med 12 000 kronor, motsvarande lön till tre nya attachéer. Delposten, som i gällande riksstat är uppförd med 195 000 kronor, skulle därigenom ökas till 207 000 kronor. Även delposten 2. Särskilda löneförmåner till icke-ordinarie tjänstemän (ortstillägg) torde, med hänsyn till förutsedda placeringar, böra uppräknas med 28 000 kronor eller från 172 000 till 200 000 kronor. Slutligen bör delposten 4. Rörligt tillägg med hänsyn till de föreslagna nya befattningshavarna ökas med 2 000 kronor från 31 000 till 33 000 kronor.

En ökning av förevarande anslag skulle alltså erfordras med (12 000 + 28 000 + 2 000 =) 42 000 kronor, och anslaget för nästkommande budgetår uppföras med 470 000 kronor. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels godkänna följande avlöningsstat för attachéer, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1946/47:

Avlöningsstat.	Kronor.
1. Avlöningar till icke-ordinarie personal	207 000
2. Särskilda löneförmåner till icke-ordinarie tjänstemän (ortstillägg), <i>förslagsvis</i>	200 000
3. Prisutjämningsstillägg	30 000
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	33 000
Summa kronor 470 000;	

dels ock till *Avlöningar vid beskickningar och konsulat: Attachéer* för budgetåret 1946/47 anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 470 000.

[6.] **3. Avlöningar vid beskickningar och konsulat: Pressattachéer.** För detta anslag, som i gällande riksstat uppförts med 175 000 kronor, gäller följande personalförteckning och avlöningsstat:

Personalförteckning.	Lönegrad.
6 pressattachéer	Eo 26

Avlöningsstat.	Kronor.
1. Arvode, bestämt av Kungl. Maj:t	26 500
2. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal	58 000
3. Särskilda löneförmåner till icke-ordinarie tjänstemän (ortstillägg), <i>förslagsvis</i>	71 800
4. Prisutjämningsstillägg	10 000
5. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	8 700
Summa kronor 175 000.	

Sedan behov visat sig föreligga att förstärka vår ordinarie representation i Oslo med en särskild tjänsteman för pressangelägenheter, har Kungl. Maj:t såsom en provisorisk anordning från och med innevarande budgetår förordnat en härför kvalificerad person att tills vidare bestrida handläggningen av dessa ärenden vid beskickningen. För dennes avlönande ha till en början medel, som inbesparats å förevarande anslag, kunnat tagas i anspråk, och riksdagen har sedermera vid behandling av frågor om medelsanvisning å tilläggsstat I till riksstaten för innevarande budgetår medgivit, att den under anslaget uppförda posten till avlöningar finge för ändamålet överskridas. Jag anser det vara ett viktigt önskemål, att en tjänsteman för nu ifrågavarande ändamål även framgent står till beskickningens i Oslo förfogande. Jag förordar sålunda, att i personalförteckningen uppföres ytterligare en pressattachébefattning i lönegraden Eo 26. Såsom ortstillägg torde för ifrågavarande befattning icke böra beräknas ett lägre belopp än 12 000 kronor.

Beträffande pressattachéernas ortstillägg erinrar jag, att avvägningen av dessas storlek inom den förslagsvis anvisade anslagspostens ram lagts i Kungl. Maj:ts hand. Ortstilläggen synas på sin tid ha blivit fastställda med hänsynstagande i viss utsträckning till vederbörandes personliga förhållanden och utan något bestämt samband med storleken av ortstilläggen för de diplomatiska tjänstemännen i motsvarande lönegrader. I vissa fall ha dessa tillägg, som bibehållits oförändrade efter senare personombyten, genom väsentliga förskjutningar i levnadskostnadsnivån kommit att framstå såsom otillräckliga. Detta är särskilt fallet beträffande pressattachéerna i Helsingfors, London och Paris, vilkas ortstillägg sedan länge varit fastställda till respektive 4 000, 14 000 och 7 000 kronor. En rimlig anpassning efter de ändrade förhållandena synes i dessa fall påkallad. För detta ändamål skulle en anslagsökning av 8 200 kronor vara tillräcklig.

Bifall till ovan angivna förslag skulle beträffande avlöningsstaten medföra följande förändringar. Upprättande av en ny befattning i lönegraden Eo 26 föranleder höjning av anslagsposten 2. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal med ett belopp, som med hänsyn till förefintlig marginal kan begränsas till 8 000 kronor, eller från 58 000 till 66 000 kronor. Anslagsposten 3. Särskilda löneförmåner till icke-ordinarie tjänstemän (ortstillägg), som för närvarande utgör 71 800 kronor, höjas med dels 12 000 kronor motsvarande det till pressattachén i Oslo föreslagna ortstillägget, dels 8 200 kronor avseende ökning av vissa ortstillägg, eller sammanlagt 20 200 kronor: posten bör följaktligen uppföras med 92 000 kronor. Slutligen bör anslagsposten 5. Rörligt tillägg, som nu är uppförd med 8 700 kronor, med hänsyn till förutsedd belastning uppräknas till 10 000 kronor.

Dessa förslag skulle medföra en ökning av anslaget med $(8\,000 + 20\,200 + 1\,300 =)$ 29 500 kronor eller från 175 000 till 204 500 kronor. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels godkänna följande personalförteckning för pressattachéer:

Personalförteckning.

Befattning.	Lönegrad.
7 pressattachéer	Eo 26;

dels godkänna följande avlöningsstat för pressattachéer, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1946/47:

Avlöningsstat.

	Kronor.
1. Arvode, bestämt av Kungl. Maj:t	26 500
2. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal	66 000
3. Särskilda löneförmåner till icke-ordinarie tjänstemän (ortstillägg), <i>förslagsvis</i>	92 000
4. Prisutjämningsstillägg	10 000
5. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	10 000
Summa kronor	204 500;

dels ock till *Avlöningar vid beskickningar och konsulat: Pressattachéer* för budgetåret 1946/47 anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 204 500.

[7.] **4. Avlöningar vid beskickningar och konsulat: Skrivbiträden, reservationsanslag.** För ifrågakvarande ändamål är i riksstaten för innevarande budgetår uppfört ett reservationsanslag av 900 000 kronor.

Återupprättandet och utbyggandet av vissa beskickningar och konsulat efter fredens återställande förutses under nästkommande budgetår komma att nödvändiggöra en icke obetydlig förstärkning av skrivbiträdespersonalen. Belastningen av förevarande anslag torde till följd härav ävensom med hänsyn till de löneökningar, som bliva en följd av den alltjämt fortgående stegringen av levnadskostnaderna på olika håll i utlandet, komma att avsevärt stiga och en höjning av anslaget synes oundgänglig. I betraktande av förut framställt förslag om inrättande av ett antal extra ordinarie kanslistbefattningar, för vilka lön beräknas under anslaget B 1 Avlöningar vid beskickningar och konsulat: Diplomatisk och konsulär personal m. m., torde den erforderliga höjningen kunna begränsas till 80 000 kronor. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen,

att till *Avlöningar vid beskickningar och konsulat: Skrivbiträden* för budgetåret 1946/47 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 980 000.

[8.] **5. Avlöningar vid beskickningar och konsulat: Extra biträden och vaktbetjante, reservationsanslag.** För detta ändamål är i riksstaten för innevarande budgetår uppfört ett reservationsanslag av 364 000 kronor. Då någon

ändring av detta anslags belopp ej erfordras, får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Avlöningar vid beskickningar och konsulat: Extra biträden och vaktbetjante* för budgetåret 1946/47 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 364 000.

[9.] **6. Kontorskostnadsersättningar åt lönade tjänstemän, reservationsanslag.** Å riksstaten för innevarande budgetår har för detta ändamål anvisats ett reservationsanslag av 125 000 kronor. Detta belopp torde vara tillräckligt jämväl för nästinstundande budgetår, och jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Kontorskostnadsersättningar åt lönade tjänstemän* för budgetåret 1946/47 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 125 000.

[10.] **7. Ersättningar åt olönade konsuler, förslagsanslag.** Ifrågavarande anslag är i riksstaten för innevarande budgetår uppfört med 300 000 kronor. För nästinstundande budgetår synes böra anvisas samma belopp, och jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ersättningar åt olönade konsuler* för budgetåret 1946/47 anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 300 000.

[11.] **8. Rese- och flyttningersättningar, förslagsanslag.** För detta ändamål är i riksstaten för budgetåret 1945/46 uppfört ett förslagsanslag av 350 000 kronor. Till följd av omplaceringar av den diplomatiska och konsulära personalen efter kriget kan belastningen av detta anslag under nästinstundande budgetår väntas komma att avsevärt ökas, och en förhöjning med 100 000 kronor synes därför påkallad.

I samband med återupprättandet av diplomatiska förbindelser med Polen har statens beskickningsfastighet i Warszawa under kontroll av byggnadsstyrelsen undergått erforderliga reparationer. Beskickningspersonalen torde under loppet av innevarande januari månad kunna inflytta i fastigheten. I samband härmed har aktualiserats frågan om möblering av fastigheten i ersättning för de inventarier, som under krigsförhållandena gått förlorade. Det har därvid befunnits påkallat, med hänsyn till rådande förhållanden i Warszawa, att bereda samtliga tjänstemän vid beskickningen tillgång till möblerade och även i övrigt fullt utrustade bostäder inom beskickningsfastigheten. I anledning härav har Kungl. Maj:t medgivit, att på statsverkets bekostnad må anskaffas icke blott sedvanlig utrustning för representativa ändamål för ministerbostaden utan jämväl erforderlig standardutrustning för lägenheterna i gemen inom fastigheten. Kostnaderna härför ha ansetts

böra belasta föreliggande anslag, som skulle ha anlåtats för de kostnader för transport av tjänstemännens eget bohag till Warszawa, vilka genom denna anordning inbesparas såväl i samband med beskickningens återupprättande som vid personalbyten framdeles. Jämväl för vad angår konsulatet i Gdansk, som numera kunnat återupptaga sin verksamhet, torde motsvarande utrustning av bostäder för personalen bliva erforderlig.

Sändebudet i Moskva har anmält behov av viss mindre komplettering av inventarierna i de olika lägenheterna inom de av beskickningen förhyrda fastigheterna. På sätt skett i fråga om Warszawa torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att med hänsyn till förhållandena medgiva anskaffande av den utrustning, som efter vederbörlig prövning må finnas erforderlig, att belasta föreliggande anslag.

Här berörda installeringskostnader, som i sin helhet torde nödvändiggöras under löpande budgetår, föranleda ingen anslagsändring för budgetåret 1946/47.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Rese- och flyttningersättning* för budgetåret 1946/47 anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 450 000.

[12.] **9. Skrivmaterialier m. m. vid beskickningar och konsulat, förslagsanslag.** Detta anslag har i riksstaten för innevarande budgetår uppförts med 350 000 kronor. En förstärkning av anslaget torde för nästkommande budgetår erfordras med hänsyn till oundgänglig komplettering och förnyelse av kanslinredningar å orter, där sådant icke kunnat ske under krigsåren, ävensom till nyanskaffningar för de beskicknings- och konsulatkanslier, som föreslås tillkomma under budgetåret. Jag föreslår, att anslaget för sådant ändamål höjes med 50 000 kronor.

Sändebudet i Moskva har anmält, att beskickningens tjänsteautomobil blivit helt utsliten och behövde utbytas mot en ny. De i Moskva rådande särskilda förhållandena ha, såsom tidigare anmälts för riksdagen (statsverkspropositionen till 1932 års riksdag, III ht s. 35), gjort det nödvändigt att i stället för den ersättning, som eljes av statsmedel plägar utgå till beskickningar för åkning i tjänsteärenden, ställa en automobil till beskickningens förfogande. Dessa förhållanden torde för närvarande ha sin motsvarighet i vissa andra länder. Under erinran att 1926 års riksdag uttalat (rd. skr. nr 3 A/1926), att anslaget till expensutgifter icke utan riksdagens medgivande borde belastas med utgifter för inköp och drift av automobiler vid beskickningarna, vill jag föreslå, att, därest riksdagen icke framställer erinran däremot, Kungl. Maj:t skall äga att i de fall, då det med hänsyn till nu rådande speciella förhållanden befinnes påkallat att anskaffa tjänsteautomobil för beskickning eller konsulat, belasta anslaget med härav föranledda kostnader.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Skrivmaterialier m. m. vid beskickningar och konsulat* anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 400 000.

[13.] **10. Övriga omkostnader vid beskickningar och konsulat, förslagsanslag.**

För ifrågavarande ändamål är i riksstaten för budgetåret 1945/46 uppfört ett förslagsanslag av 400 000 kronor. För anslaget gäller följande omkostnadsstat:

Omkostnadsstat.

Kronor.

1. Sjukvård m. m., <i>förslagsvis</i>	5 000
2. Telegram- och telefonkostnader, <i>förslagsvis</i>	395 000
Summa kronor 400 000.	

Med hänsyn till hittillsvarande belastning torde för sjukvård m. m. böra för nästkommande budgetår beräknas ett från 5 000 till 15 000 kronor förhöjt belopp. Å andra sidan torde kunna förutses en minskning av telegram- och telefonutgifter. För nämnda ändamål synes anslagsbehovet kunna begränsas till 300 000 kronor, innebärande en minskning med 95 000 kronor. För nästkommande budgetår skulle alltså erfordras ett anslag av (15 000 + 300 000 =) 315 000 kronor. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

att till *Övriga omkostnader vid beskickningar och konsulat* för budgetåret 1946/47 anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 315 000.

[14.] **11. Lastkommittén i New York, förslagsanslag.** Under kriget har denna kommitté, som upprättades i maj 1940, utgjort ett centralorgan för handläggning i Amerikas Förenta Stater av alla med den s. k. Göteborgstrafiken sammanhängande frågor. Kommitténs nuvarande arbetsuppgifter omfatta dels frågor sammanhängande med 1944 års internationella överenskommelse i London angående kontrollen över handelssjöfarten, dels ock i allmänhet de frågor, vartill den i Amerikas Förenta Stater bestående importregleringen giver anledning för den svensk-amerikanska handelsvidkommande. För bestridande av kostnaderna för kommittén har av riksdagen beviljats särskilda anslag, nämligen dels å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 ett förslagsanslag av 540 000 kronor, avseende tiden maj 1940—juni 1942, dels å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1943/44 ett förslagsanslag av 425 000 kronor, avseende tiden juli 1942—juni 1944, dels ock å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1944/45 ett förslagsanslag av 250 000 kronor, avseende utgifter under sistnämnda budgetår. För bestridande av utgifterna under nu löpande budgetår äskas i annat sammanhang denna dag å tilläggsstat II ett förslagsanslag av 250 000 kronor.

Beskickningen i Washington har i infordrat yttrande framhållit, att något bestämt uttalande ännu ej kan göras om behovet av en fortsatt verksamhet från kommitténs sida under nästkommande budgetår, men att nöd-

vändigheten av dess bibehållande åtminstone under en del av budgetåret icke är utesluten. Under sådana omständigheter synes frågan om det eventuellt erforderliga anslagsbehovet böra upptagas till prövning först vid en senare tidpunkt; i avvaktan härpå förordar jag, att i riksstaten för nästkommande budgetår för ändamålet upptages ett beräknat belopp av 50 000 kronor. Jag hemställer sålunda, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till *Lastkommittén i New York* för budgetåret 1946/47 beräkna ett *förslagsanslag* av kronor 50 000.

C. Internationella förhandlingar m. m.

[15.] **1. Särskilda förhandlingar med främmande makter, förslagsanslag.** Detta anslag är i riksstaten för budgetåret 1945/46 uppfört med 200 000 kronor. Jag hemställer, att samma belopp äskas för nästinstundande budgetår och att Kungl. Maj:t alltså måtte föreslå riksdagen

att till *Särskilda förhandlingar med främmande makter* för budgetåret 1946/47 anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 200 000.

[16.] **2. Tillfälliga representationskostnader, reservationsanslag.** Detta anslag uppfördes första gången i riksstaten för budgetåret 1942/43 med 15 000 kronor och har sedan dess utgått med oförändrat belopp. Anslaget, som avser att täcka sådana kostnader för representation, som uppstå i samband med förhandlingar och konferenser m. m., har visat sig under innevarande budgetår vara otillräckligt, och frågan om beviljande av ytterligare medel å tilläggsstat II underställes riksdagen i annat sammanhang denna dag. Med hänsyn till väntade besök i Sverige av förhandlingsdelegationer från ett flertal länder kunna kostnaderna även för nästkommande budgetår förväntas överstiga det i gällande riksstat uppförda beloppet. Jag förordar, att 25 000 kronor äskas för ändamålet, och hemställer sålunda, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Tillfälliga representationskostnader* för budgetåret 1946/47 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 25 000.

[17.] **3. Riksdagens interparlamentariska grupp.** I gällande riksstat har såsom bidrag till riksdagens interparlamentariska grupp anvisats 12 000 kronor.

I skrivelse den 24 oktober 1945 har gruppens styrelse framhållit, att sedan kriget numera upphört, återupptagandet i full omfattning av ett interparla-

mentariskt samarbete kan förväntas senast under loppet av nästa budgetår. Grunden till ett förnyat samarbete hade lagts genom ett i augusti 1945 hållet nordiskt interparlamentariskt möte i Köpenhamn samt de interparlamentariska råds- och kommissionsmötena i Genève i september 1945, vid vilka möten den svenska gruppen varit representerad. Styrelsen anser sig i fortsättningen böra räkna med den svenska gruppens aktiva deltagande i ett interparlamentariskt samarbete i minst samma omfattning som före kriget, under förutsättning att ett statsanslag, motsvarande de under förkrigsåren beviljade, kommer gruppen till del.

Under nästkommande budgetår förutses, enligt vad styrelsen vidare framhåller, ett möte komma att avhållas av interparlamentariska unionens råd och kommissioner. Dylika möten kunna härefter väntas liksom före kriget bliva årligen återkommande. Å andra sidan skall, enligt beslut fattade vid det nyssnämnda mötet i Köpenhamn, under nästa budgetår ett nordiskt interparlamentariskt rådsmöte och ett delegerademöte äga rum antingen i Oslo eller i Reykjavik.

Styrelsen beräknar, att kostnaderna för budgetåret 1946/47 komma att uppgå till följande belopp, i vilka ingå de beräknade kostnaderna för gruppens representation vid ovan omnämnda möten:

	Kronor
Deltagande i interparlamentariska unionens arbete:	
Råds- och kommissionsmöte	3 000
Bidrag till interparlamentariska unionens byrå och generalsekretariat	5 500
Deltagande i nordiska interparlamentariska förbundets arbete:	
Rådsmöte	1 000
Delegerademöte	4 000
Sekretariat	1 000
Gruppens förvaltningskostnader	3 600
Bibliotek	500
	Summa kronor 18 600.

Med avdrag för gruppens beräknade inkomster av medlemsavgifter komme att återstå en utgiftssumma av 18 000 kronor.

De beräkningar rörande anslagsbehovet, som framlagts av riksdagens interparlamentariska grupp, föranleda ej någon erinran från min sida, och jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Riksdagens interparlamentariska grupp* för budgetåret 1946/47 anvisa ett anslag av kronor 18 000.

D. Diverse.

[18.] **1.—2. Ersättning till statens allmänna fastighetsfond, förslagsanslag.** Under hänvisning till vad chefen för finansdepartementet vid anmälan av för flera huvudtitlar gemensamma frågor anför beträffande behovet av anslag å riksstaten för budgetåret 1946/47 till ersättning till statens allmänna fastighetsfond, får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ersättning till statens allmänna fastighetsfond* för budgetåret 1946/47 anvisa:

för 1. *Utrikesdepartementets delfond* ett *förslagsanslag*
av kronor 866 000;
för 2. *Byggnadsstyrelsens delfond* ett *förslagsanslag*
av kronor 206 000.

[19.] **3. Gottgörelse av kostnader för sjöfolk och nödställda svenska undersåtar, förslagsanslag.** Beträffande detta anslag, som i gällande riksstat är uppfört med 250 000 kronor, torde någon anledning till ändring ej föreligga, och jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Gottgörelse av kostnader för sjöfolk och nödställda svenska undersåtar* för budgetåret 1946/47 anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 250 000.

[20.] **4. Förstärkning av avkastningen av understödsfonden för rysslands-svenskar.** Med anledning av inom riksdagen väckta motioner anvisade 1936 års riksdag (rd. skr. nr 217) för ifrågavarande ändamål för budgetåret 1936/37 under tredje huvudtiteln ett anslag av 50 000 kronor. Riksdagen uttalade därvid, att spörsmålet om storleken av det anslag, som borde avses till förstärkning av understödsfondens avkastning, såvitt anginge tid efter utgången av nämnda budgetår, syntes höra upptagas till prövning i samband med regleringen av utgifterna under riksstatens tredje huvudtitel för respektive budgetår. Under vart och ett av budgetåren 1937/38—1941/42 anvisades därefter för ifrågavarande ändamål ett belopp av 50 000 kronor. För budgetåret 1942/43 hemställde emellertid understödsnämnden för rysslandssvenskar, under hänvisning till den höjda prisnivån och det därav föranledda ökade hjälpbehovet bland dess klienter, att ett till 80 000 kronor förhöjt anslag måtte beviljas. I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag anvisade 1942 års riksdag sistnämnda belopp för ändamålet; samma belopp har beviljats för de därpå följande budgetåren.

I skrivelse den 10 oktober 1945 har nämnden lämnat en redogörelse för dispositionen av de medel, som för innevarande budgetår stå till förfogande, nämligen dels avkastningen av fonden, vilken under de senaste åren utgjort

omkring 70 000 kronor för år men som på grund av omplacering och räntenivåns sänkning numera nedgått till 65 521 kronor, dels ock ifrågavarande anslag, 80 000 kronor eller sammanlagt 145 521 kronor, vartill kommer omkring 12 000 kronor utgörande återstoden av de medel, som indrivningen av en å nämnden överlåt看 fordran inbragt. En av nämnden företagen omprövning av föreliggande understödsfall med avseende såväl å hjälpbehovets storlek som å de kategorier understödstagare, som finge anlita nämnden, hade givit till resultat, att kostnaderna för månadsunderstöd under innevarande budgetår kunnat reduceras till ett sammanlagt belopp av 138 096 kronor, innebärande en besparing i förhållande till föregående budgetår av omkring 3 000 kronor. Återstoden av de tillgängliga medlen förutsågs komma att åtgå för tillfälliga understöd och hjälp för påbörjande av verksamhet. Antalet hos nämnden registrerade behövande rysslandssvenskar utgjorde den 1 oktober 1945 209 huvudmän, representerande 312 familjemedlemmar. Av dessa erhöles 119 huvudmän, representerande 178 familjemedlemmar, månadsunderstöd.

Beträffande anslagsbehovet för nästkommande budgetår framhåller nämnden, att den i vad avser utgifter för månadsunderstöd icke anser sig böra räkna med nämnvärd utgiftsminskning på grund av avgång genom dödsfall. Enligt nämndens beräkningar skulle för sådana understöd alltjämt avses omkring 138 000 kronor och för tillfälliga understöd m. m. omkring 7 500 kronor jämte vad vid innevarande budgetårs utgång eventuellt kan återstå av de medel, som erhållits vid indrivning av ovan omförmälda fordran. Ehuru nämnden endast med svårighet kunde med de anvisade medlen tillgodose de mest trängande hjälpbehoven hos rysslandssvenskarna, funne sig nämnden böra för budgetåret 1946/47 endast räkna med enahanda anslag som under innevarande budgetår. Den anholder följaktligen, att för ändamålet måtte anvisas ett belopp av 80 000 kronor.

Jag ansluter mig till nämndens förslag och hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Förstärkning av avkastningen av understödsfonden*
för *rysslandssvenskar* anvisa ett anslag av .. kronor 80 000.

[21.] **5. Upplýsningsverksamhet i utlandet angående Sverige.** I gällande riksstat är detta anslag uppfört med 666 000 kronor att disponeras på följande sätt:

	Kronor.
1. Bidrag till ett svenskt institut för kulturellt utbyte med utlandet (Svenska institutet)	425 000
2. Bidrag till Svenska turisttrafikförbundet	60 000
3. Bidrag till den svenska rese- och informationsbyrån i New York	31 100
4. Bidrag till Svensk-internationella pressbyrån	15 000
5. Upplýsningsverksamheten i Sydamerika	50 000

	Kronor.
6. Tidningarnas Telegrambyrå för förmedling till utlandet av ekonomiska nyheter rörande Sverige m. m.	11 500
7. Ny upplaga av »Sweden Year Book»	30 000
8. Broschyr angående Sveriges politik under kriget	15 000
9. Artikel- och illustrationsmaterial för beskickningar och konsulat	10 000
10. Till ministerns för utrikes ärendena förfogande	18 400
Summa kronor 666 000.	

Genom Kungl. Maj:ts beslut den 29 juni 1945 hava beloppen ställts till förfogande för åsyftade ändamål.

Svenska institutet.

Den 12 januari 1945 fastställde Kungl. Maj:t stadgar för Svenska institutet för kulturellt utbyte med utlandet och utsåg samtidigt 50 ledamöter av institutets råd samt 3 ledamöter av dess styrelse. Institutet har därefter kunnat officiellt träda i verksamhet. Såsom bidrag till institutet har för innevarande budgetår under detta anslag upptagits ett belopp av 425 000 kronor, vilket beviljats under förutsättning att ett minst lika stort belopp ställdes till förfogande från enskilt håll. Den inkomst- och utgiftsstat, som ligger till grund för verksamheten under innevarande budgetår, har följande utseende:

	Kronor.
<i>Inkomster</i>	
Statsanslag	425 000
Beräknade medlemsavgifter	425 000
Summa 850 000	

Utgifter

A. Administrationen.

Avlöningar, arvoden, pensionsavgifter, representation, resor m. m.	59 000
Porto, telefon, tidningar m. m.	4 000
Hyra, lyse, städning, inventarier m. m.	8 000
Bibliotek, arkiv m. m.	8 000

B. Verksamheten.

Upplyningsverksamhet i Amerika:

Svensk-amerikanska nyhetsbyrån	285 000
Upplyningsbyrån i Minneapolis	47 000
Svensk-internationella pressbyrån	15 000
Svensk upplyningsbyrå i Mexico	10 000
Upplyningsverksamhet i England	40 000
Upplyningsverksamhet i Ryssland	25 000
Engelskspråkig svensk tidskrift	30 000
Lektoratsverksamheten	70 000

	Kronor.
Publikationer, böcker, broschyrer, artiklar, grammofonskivor, bilder, skioptikonbilder m. m., avsedda för utlandet	35 000
Film (inköp av kortfilmer m. m.)	35 000
Inbjudan av utländska vetenskapsmän, konstnärer o. andra till Sverige	15 000
Stipendier för studier i Sverige	20 000
Svensk föreläsningsverksamhet i utlandet	15 000
Stipendier för studier i utlandet	20 000
Upplysningsverksamhet om konst, musik, gymnastik, idrott m. m.	20 000
Utställningar, svenska veckor m. m.	60 000
Understöd till översättningar av svenska vetenskapliga arbeten m. m.	10 000
Diverse	19 000
Summa 850 000.	

Enligt vad institutet framhållit i en den 4 oktober 1945 ingången skrivelse tyder den hittillsvarande utvecklingen på att det starka intresse för institutet och dess verksamhet, som redan under den första verksamhetsperioden kunnat konstateras, kommer att ytterligare stegras. Med den långa avspärningens upphörande hade en rad angelägna önskemål av olika slag gjort sig gällande, vilkas tillgodoseende bedömdes vara av stort värde för landet. Detta krävde emellertid, att ökade medel såväl från staten som från enskilt håll ställdes till institutets förfogande. Från näringslivets sida gjordes gällande, att statens bidrag hittills varit alldeles för små i förhållande till de privata bidragen för denna hela landet gagnande verksamhet. Kostnaderna för de nya uppgifter, som tilldelats institutet, ansåges ha i alltför hög grad kommit att åvila de enskilda bidragsgivarna. Ett ökat statsanslag för budgetåret 1946/47 skulle enligt institutets mening vidga möjligheterna att erhålla bidrag från enskilt håll.

I skrivelsen anföres vidare:

»Som ovan antytts torde institutet beträffande sin verksamhet under budgetåret 1946/47 komma att ställas inför väsentligt ökade krav. Den för innevarande budgetår uppgjorda planen synes dock kunna läggas till grund för arbetet under budgetåret 1946/47, ehuru beträffande snart sagt varje delpost avsevärt ökade belopp skulle erfordras för den redan nu i utveckling stadda verksamheten. Styrelsen vill dock understryka svårigheterna att framlägga mera noggranna beräkningar för verksamheten under nästkommande budgetår. Arbetsmöjligheterna för en organisation av institutets art äro självfallet i hög grad beroende av tidsförhållandena, och återgången till fredsförhållanden kan ske i annan takt än som nu kan beräknas.

Vad de särskilda delposterna beträffande olika grenar av institutets arbete angår, ha de för upplysningsverksamheten i USA hittills tillgängliga medlen visat sig helt otillräckliga, och en höjning med minst 15 000 kronor torde vara erforderlig.

Verksamheten i England kan väntas få större omfattning, genom att institutet sedan hösten 1945 har en egen representant i London. De sammanlagda

kostnaderna härför böra sannolikt beräknas till 45 000 kronor, vilket i förhållande till innevarande budgetår innebär en ökning med 5 000 kronor. Förberedelser för en utökad verksamhet beträffande Frankrike ha vidtagits, och ett belopp om 10 000 kronor torde böra avses för detta ändamål. Likaledes torde för verksamhet i Italien böra upptagas ett belopp om 5 000 kronor.

Då intet med bestämdhet kan sägas om institutets arbetsmöjligheter i övriga länder, torde icke böra beräknas någon ändring i de för innevarande budgetår härför uppförda beloppen.

Här ovan nämnda belopp avse mera allmän upplysningsverksamhet i utlandet — kostnader i samband med tillskapande av kontaktpunkter för institutet i utlandet m. m. En mera speciell gren utgöres av lektoratsverksamheten, som med hänsyn till att de svenska lektorerna i allt högre grad kommit att utgöra ett slags kulturrepresentanter och ej blott undervisa i språk etc., fått allt större betydelse. Intresse för nya lektorat i England, Frankrike, Italien, Schweiz m. m. har också framkommit. Särskilt synes det angeläget att få till stånd ett lektorat i Schweiz, där tidigare icke funnits någon speciell representant med uppgift att tillvarata de intressen institutet företräder. För denna väsentligt ökade verksamhet erfordras ett med minst 10 000 kronor till 80 000 kronor höjt belopp.

Av de övriga poster, där en höjning bedömts oundgänglig, torde främst böra nämnas filmverksamhet, där hittills tillgängligt belopp visat sig alldeles otillräckligt. En förstärkning av denna anslagspost med minst 5 000 kronor bedömes såsom nödvändig, då hittillsvarande medel icke medgivit någon möjlighet att tillgodose behovet av exempelvis nya kortfilmer belysande olika områden av socialt och ekonomiskt liv, som stå i centrum för utlandets intresse, men där det varken kan förväntas eller vara lämpligt att enskilda intressen göra sig gällande.

Av vad nu sagts om den beräknade omfattningen av vissa av institutets verksamhetsgrenar, torde framgå, att institutets medel böra ökas med minst 50 000 kronor. Här ha dock endast berörts de poster, för vilka en höjning synes ofrånkomlig. Erfarenheterna från den hittillsvarande verksamheten peka emellertid även på andra trängande önskemål. Sålunda är det belopp, sammanlagt 40 000 kronor, som kunnat avses för stipendier såväl för svenskar för studier i utlandet som för utlänningar för studier i Sverige, helt otillräckligt. Såväl av representanter för vetenskapen som av företrädare för andra intresseområden har framhållits vikten av att stipendiemöjligheterna väsentligt ökas. Ej heller kan institutet med nuvarande resurser utnyttja de möjligheter att förmedla besök och föreläsningar av svenskar i utlandet, som förefinnas. Likaledes är det f. n. endast i undantagsfall möjligt att arrangera besök av utlänningar. Vikten av att specialturister få tillfälle att komma till Sverige och här på ett rätt sätt omhändertagas kan ej nog understrykas. Ökat stöd till publikationer om Sverige, till översättningar av svenska vetenskapliga arbeten m. m., synes även nödvändigt. Ytterligare arbetsuppgifter skulle kunna anföras.

Vid avvägningen av olika behov har institutet emellertid nödgats utgå från att de i form av medlemsavgifter insamlade enskilda medlen ej kunna beräknas uppgå till mer än 450 000 kronor, även om det visat sig möjligt att för speciella ändamål erhålla bidrag, som icke direkt kunna redovisas som medlemsavgifter. Därest kravet på att dessa medel skola uppgå till samma belopp som statsanslaget även i fortsättningen skall bibehållas, synes ett statsanslag å högst 450 000 kronor vara möjligt. Enligt denna beräkning skulle sålunda högst 900 000 kronor stå till förfogande för verksamheten under budgetåret 1946/47. Ehuru enligt institutets åsikt detta vore helt otillräckligt, anser sig institutet likväl ej för nästkommande budgetår böra hemställa om anvisande

av ett statsanslag, som överstiger vad som kan bedömas bli ställt till institutets förfogande från enskilt håll. Institutet tillåter sig dock i detta sammanhang framhålla, att ett statsanslag, som överstege de beräknade medlemsavgifterna även ur den synpunkten vore angeläget, då härigenom institutets möjligheter att erhålla stöd från enskilt håll säkerligen på ett gynnsamt sätt skulle ökas.»

Institutet framhåller slutligen, att de anförda beräkningarna endast äro att betrakta som preliminära med hänsyn till svårigheterna att under nuvarande förhållanden bedöma möjligheterna för och omfattningen av svensk upplysningsverksamhet i utlandet. Förhållandena kunde självfallet nödvändiggöra helt andra dispositioner av de under olika anslagsposter förslagsvis uppförda beloppen, men för att tillgodose de mest trängande behoven vore enligt institutets mening en ökning av dess inkomster med minst 50 000 kronor nödvändig. Förutsatt att ett belopp av 450 000 kronor kunde påräknas från enskilt håll, skulle sålunda erfordras ett statsanslag av 450 000 kronor för institutets verksamhet under budgetåret 1946/47. Institutet hemställer, att ett anslag av nämnda storlek utverkas.

*Departements-
chefen.*

Såsom erinrats i statsverkspropositionen till förra årets riksdag, hade utgifterna för den organisation, som planerades under namn av Svenska institutet, ursprungligen beräknats till 1 050 000 kronor. Genom nedskärning av vissa utgiftsposter kunde det för innevarande budgetår beräknade medelsbehovet nedbringas till 850 000 kronor. Enligt Kungl. Maj:ts förslag anvisade riksdagen för det löpande budgetåret 425 000 kronor såsom statsanslag under förutsättning att ett minst lika stort belopp erhöles från privat håll.

Jag anser det önskvärt, att institutet sättes i tillfälle att fortfarande bedriva sin verksamhet efter avsedda riktlinjer. Den av institutet för budgetåret 1946/47 beräknade kostnadsramen, 900 000 kronor, förutsätter med hänsyn till storleken av de beräknade bidragen från privat håll ett från 425 000 till 450 000 kronor förhöjt statsbidrag. Med hänsyn till vad som från institutets sida anförts anser jag mig icke böra motsätta mig den ifrågasatta höjningen och föreslår därför, att ett belopp av 450 000 kronor anvisas såsom statsbidrag under förutsättning att ett minst lika stort belopp ställes till förfogande från privat håll.

.. Svenska turisttrafikförbundet.

För innevarande budgetår hade Svenska turisttrafikförbundet hemställt om ett statsanslag av 228 725 kronor. Vid anmälan av en skrivelse i ämnet från förbundet uttalade departementschefen i fjolårets statsverksproposition bland annat, att tidpunkten ännu ej syntes vara inne för igångsättande av en turistpropagandaverksamhet i större skala i syfte att söka uppmuntra utländska turister att resa till Sverige. Däremot borde den värdefulla organisation, som förbundet utgör, och den samlade erfarenhet på turisttrafikens område, som det representerar, bevaras för framtida uppgifter och förbundet givas möjlighet att i god tid förbereda och planera sitt arbete för det läge,

som uppstår efter krigets slut. Departementschefen förordade att ett statsanslag beviljades förbundet och föreslog att detta skulle utgöra 60 000 kronor. Detta belopp anvisades av riksdagen för ändamålet.

I skrivelse den 25 september 1945 har förbundet hemställt om ett statsanslag för budgetåret 1946/47 av 259 850 kronor.

I skrivelsen påpekas, att ännu säkerligen avsevärd tid komme att förflyta, innan den internationella resetrafiken kan återupptagas i full utsträckning. En betydande resandetrafik från de nordiska länderna vore dock redan i gång. I det övriga utlandet, särskilt Amerika, hade det redan tidigare uppmärksammat stora intresset för resor i Sverige tagit sig nya uttryck. Särskilt hade det gjort sig kännbart på förbundets byrå i New York, Swedish Travel Information Bureau, som för närvarande vore överhopad med arbete.

I skrivelsen anföres vidare:

»Även om förbundets arbete i närvarande stund ej i större utsträckning kan inriktas på propaganda för omedelbara turistresor till Sverige, visar det sig nu allt mera nödvändigt att med största möjliga energi arbeta på att göra vårt land berett att mottaga den turistström, som inom få år kan väntas. Runt omkring i världen, även av länder som svårt drabbats av kriget, har propaganda för kommande turistresor igångsatts och förberedelser av olika slag vidtagits. På detta sätt börja redan nu riktlinjerna för den framtida internationella turisttrafiken att utformas. Det är av vikt, att vårt land från början målmedvetet och energiskt deltar i detta planläggningsarbete. Om vi nu ej göra vår stämma hörd, riskera vi att bli mer eller mindre bortglömda och att mötas av stora svårigheter, när det senare gäller att återvinna den förlorade terrängen. Trots att Sverige befunnit sig i fred, äro våra möjligheter att mottaga turister i vissa avseenden sämre än de voro före kriget. Detta gäller ingalunda kommunikationsmedlen men däremot i hög grad våra hotellförhållanden. Semesterlagstiftningens verkningar ha medfört glädjande och överraskande stark utveckling av vårt inhemska reseliv, men detta har även medfört en stark påfrestning för den redan förut knappa rumstillgången. Även i många andra avseenden kräves en kraftig förbättring av vårt lands turistiska beredskap.

Till denna beredskap hör sålunda, att publikationer på utländska språk, turistkartor, hotellförteckning m. m. i nödvändig utsträckning finns till förfogande som hjälp åt våra utländska gäster, samt att även på andra sätt sådana anordningar vidtagas, att de finna sig väl till rätta i vårt land och trivas där. De arbetsuppgifter, som åvila Svenska turisttrafikförbundet, äro stora och mångskiftande och kunna ej utan allvarlig skada eftersättas.

Vid sidan av det arbete till främjande av sina syften, som förbundet kan bedriva inom landet, komma de stora och väsentliga uppgifterna utomlands. Förbundet skall därvid i första rummet enligt de av Eders Kungl. Maj:t stadfästa stadgarna bedriva landsgagnelig upplysningsverksamhet. Denna verksamhet är i dessa tider av särskilt stor vikt, och förbundets representanter i utlandet ha under de gångna åren utan tvivel kunnat göra vårt land viktiga tjänster genom spridande av publicitet i ord och bild om vårt land, rättande av missförstånd och vidmakthållande av vänskapliga förbindelser. Förbundets utlandsrepresentation har under krigsåren varit inskränkt till det minsta möjliga men måste nu organiseras på ett betydligt mera effektivt sätt. Viktigt förefaller för närvarande, att byrån i New York sättas i tillfälle att utöka sin verksamhet i sådan utsträckning, att alla nödvändiga kontakter med

Amerika kunna upprätthållas samt det fortfarande starka intresset för vårt land, dess kultur och dess sociala utveckling bibehållas.

Som redan förra året framhölls, planerar förbundet att öppna en svensk upplysningsbyrå i Zürich. Schweiz beräknas jämte Sverige bli det land, som i första rummet kommer att tilldraga sig de utländska turisternas intresse. Därför har det ansetts angeläget, vilket även understrukits från schweiziskt håll, att som motsvarighet till den schweiziska turistbyrån i Stockholm inrätta en svensk byrå i Schweiz. Genom underhandlingar med andra för denna byrå intresserade företag har förbundet preliminärt erhållit sådana bidrag till denna byrå, att förbundet blir i stånd att förverkliga den för en jämförelsevis ringa kostnad, sannolikt redan under detta år.

Ett belopp av 15 000 kronor har i staten upptagits som bidrag till en byrå i Paris. Före kriget hade förbundet en representant i Paris, och förbundet torde knappast kunna undgå att redan under den närmaste framtiden låta sig representeras i den franska huvudstaden, som med stor säkerhet åter kan väntas bli en knutpunkt för det internationella reselivet.

Förbundet har ansett sig i staten böra upptaga ett belopp av 40 000 kronor för skapande av en representation i Sydamerika. Sydamerika kommer med all sannolikhet under de kommande åren att mer träda i förgrunden som marknad för svenska exportvaror. Redan därigenom synes det motiverat att där intensifiera upplysningsverksamheten om Sverige. Därtill kommer att de moderna kommunikationsmedlens revolutionerande utveckling snart torde möjliggöra ett turistutbyte med Sydamerika i en omfattning, som man tidigare ej kunnat tänka. En omständighet, som gör, att ett sådant turistutbyte synes ha särskilt stora förutsättningar, är att sommar och vinter infalla vid olika tidpunkter på de bägge halvkloten, en omständighet som borde i hög grad kunna stimulera turistresor till Sverige från Sydamerika. Det synes förbundet sålunda vara en klok och förutseende åtgärd att snarast möjligt bygga upp en representation i Sydamerika.»

Förbundet förklarar sig hava för avsikt att så snart som möjligt upprätta en representation i Finland och Norge av ungefärligen samma slag som den i Danmark förefintliga, varvid förbundet, i händelse från järnvägsstyrelsens sida planerade representationer i Finland och Norge skulle komma till stånd, räknar med ett samarbete med dessa. Förbundet har dock icke i sitt budgetförslag räknat med något anslag för denna verksamhet, som anses tills vidare kunna skötas direkt från huvudkontoret.

Under framhållande att verksamheten under de närmaste åren planerats som en övergång till verkliga fredsförhållanden, har förbundet förklarat, att det förslag till inkomst- och utgiftsstat, som det avser att lägga till grund för verksamheten under budgetåret 1946/47, har följande utseende:

Utgifter:

Kronor.

I. Huvudkontorets administration m. m.

Löner med rörligt tillägg	50 000	
Hyra	5 000	
Städning, el. ljus, kontorsmaterial etc.	5 000	
Porto, telegram, telefon	4 000	
Reserv	4 000	68 000

Kronor.

II. Övriga kostnader för huvudkontoret

Kongresser och möten	3 000	
Skatter, utskylder	9 000	
Revision	850	
Pensioner	5 400	
Diverse kostnader	8 000	26 250

III. Publikationer, filmer m. m.

Publikationer, affischer och annan reklam	50 000	
Foton och skioptikon	20 000	
Filmer	30 000	
Resor	3 500	103 500

IV. Kontor och ombud i utlandet

SJ:s resebyrå för lokal, personal och adminstra- tion	49 000	
New Yorkbyrån	65 700	
Rombyrån	10 000	
Schweizbyrån	38 000	
Parisbyrån	15 000	
Sydamerika	40 000	217 700

Summa utgifter kronor 415 450

Inkomster:

Statens järnvägars bidrag	49 000
Kungl. utrikesdepartementets bidrag för New Yorkbyrån	31 100
Beräknat bidrag från SJ och annat håll för Schweizbyrån	20 000
Medlemsavgifter	20 000
Räntor	3 000
Fastigheten	32 500

Summa inkomster kronor 155 600.

Förbundets sammanlagda utgifter för tiden 1 juli 1946—30 juni 1947 skulle enligt uppskattningen uppgå till 415 450 kronor och inkomsterna till 155 600 kronor, vadan förbundet alltså för att finansiera sin verksamhet hade behov av ett anslag av 259 850 kronor.

Det av turisttrafikförbundet anmälda behovet av statsbidrag avser, enligt *Departement-
chefen.* vad av förbundets framställning framgår, icke minst att möjliggöra en förberedande propaganda för Sverige såsom turistland i avvaktan på den normalisering av förhållandena, som utgör förutsättningen för en större internationell turisttrafik. Ehuru i princip intet torde vara att invända mot ett sådant program, synes det i nuvarande läge icke innebära alltför stor olägenhet, därest verksamheten tills vidare begränsas till de viktigaste arbetsfälten. Under förutsättning av en dylik koncentration av verksamheten anser jag, att för nästkommande budgetår ett statsanslag av 150 000 kronor skulle tillgodose förbundets väsentliga syften, och förordar följaktligen, att ett statsanslag beviljas till detta belopp.

Svensk-internationella pressbyrån.

Under förevarande anslag utgår för närvarande såsom statsbidrag till Svensk-internationella pressbyrån 15 000 kronor. I enlighet med vad som förutsattes i Amerikautredningens den 26 april 1944 avgivna betänkande, har därjämte Svenska institutet för innevarande budgetår beviljat byrån ett till samma belopp, 15 000 kronor, uppgående tilläggsbidrag, som erfordrades för att dess verksamhet skulle kunna uppehållas på oförändrad nivå.

I skrivelse den 26 oktober 1945 har Sveriges allmänna exportförening hemställt om statsanslag för byråns verksamhet under nästkommande budgetår. Föreningen har däri framhållit, att byråns informationsarbete kunnat bedrivas efter tidigare riktlinjer och med tillfredsställande resultat. Den reguljära nyhetstjänsten har omfattat distribution av nyhetsmaterial på engelska och spanska språken; tidigare fanns en liknande nyhetstjänst på tyska språket. Dessutom har byrån upprätthållit en sporadisk svenskspråkig nyhetstjänst, en omfattande bildservice samt en begränsad presstelegramtjänst till Sydamerika och Australien. Nyhetsmaterialet, som via byråns utlandsrepresentanter översatts till ytterligare ett antal språk utöver de här nämnda, beräknas helt eller delvis ha distribuerats till ca 8 000 mottagare, varav omkring 3 000 pressorgan, i 42 länder. Utländska tidskrifter ha försetts med längre specialartiklar och byråns utlandsrepresentanter ha erhållit böcker, tidskrifter, tidningsklipp etc., som kunnat tjäna som material för publicitet om Sverige. Till arbetsuppgifterna ha också hört handläggandet av ett betydande antal förfrågningar samt distribution av utländska pressklipp till myndigheter, institutioner, enskilda företag m. fl. i Sverige.

Exportföreningen framhåller slutligen, att den har för avsikt att inom kort utöka byråns nyhetstjänst genom utgivandet av en franskspråkig nyhetsbulletin, då det visat sig att stort behov förefinnes av upplysningsmaterial om Sverige på franska språket. Härigenom beräknades uppstå en ytterligare kostnad för byrån av 10 000 å 12 000 kronor. Föreningen förklarar, att den torde se sig nödsakad att senare återkomma med ansökan om visst bidrag av statsmedel för denna del av informationsverksamheten.

*Departements-
chefen.*

Såsom förut framhållits, kompletteras statsbidraget till Svensk-internationella pressbyrån för närvarande med ett särskilt bidrag från Svenska institutet, i vars anslagsberäkningar jämväl för nästkommande budgetår ett dylikt särskilt bidrag förutsatts skola utgå med oförändrat belopp av 15 000 kronor. Då icke heller i fråga om statsbidraget någon ändring torde vara påkallad, förordar jag, att såsom statsbidrag till Svensk-internationella pressbyrån för nästkommande budgetår beräknas samma belopp som för närvarande utgår eller 15 000 kronor. Såsom villkor för beloppets utbetalande torde Kungl. Maj:t böra föreskriva, att byrån under tiden från och med den 1 juli 1946 till och med den 30 juni 1947 utsänder sitt nyhetsmaterial på engelska och spanska, att byråns verksamhet i övrigt fortsätter i samma omfattning och efter i stort sett samma riktlinjer som hittills samt att verksamheten

övervakas av ett råd bestående av tre ledamöter, utsedda en av ministern för utrikes ärendena, en av Sveriges allmänna exportförening och en av Tidningarnas Telegrambyrå. Det bör därjämte åligga Sveriges allmänna exportförening att före den 1 oktober 1947 till utrikesdepartementet avgiva berättelse rörande byråns verksamhet under tiden från och med den 1 juli 1946 till och med den 30 juni 1947 ävensom redogörelse för dess ekonomiska ställning vid utgången av samma tid.

Upplysningsverksamheten i övrigt.

Av de för innevarande budgetår beviljade belopp, som avse upplysningsverksamheten i övrigt, behöver för nästkommande budgetår icke upptagas den post å 15 000 kronor, som beräknats för utgivandet av broschyr angående Sveriges politik under kriget. Det för utgivandet av ny upplaga av »Sweden Year Book» upptagna beloppet 30 000 kronor bortfaller jämväl. Å andra sidan torde medel böra anvisas för utgivande genom utrikesdepartementet av en publikation på franska språket under titeln »La Suède» av samma art som de redan förefintliga »Sweden Year Book» och »Suecia». Med hänsyn till det stora värde, som ifrågavarande publikationer visat sig äga som hjälpmedel för vår utrikesrepresentation i dess arbete för spridande av kännedom om Sverige och svenska förhållanden, synes det vara ett viktigt önskemål att förfoga över en sådan framställning även på franska språket. För ändamålet beräknas ett belopp av 20 000 kronor bliva erforderligt.

Beträffande slutligen de belopp, som i innevarande års anslag upptagits till svenska rese- och informationsbyrån i New York, 31 100 kronor, till upplysningsverksamheten i Sydamerika, 50 000 kronor, till Tidningarnas Telegrambyrå för förmedling till utlandet av ekonomiska nyheter rörande Sverige m. m., 11 500 kronor, och till artikel- och illustrationsmateriel för beskickningar och konsulat, 10 000 kronor, torde någon ändring ej erfordras. Likaså torde oförändrat böra upptagas ett belopp av 18 400 kronor till ministerns för utrikes ärendena förfogande.

Enligt de sålunda framlagda förslagen skulle förevarande anslag, som i gällande riksstat upptagits med 666 000 kronor, höjas med (25 000 + 90 000 — 15 000 — 30 000 + 20 000 =) 90 000 kronor till 756 000 kronor och beräknas på följande sätt:

	Kronor.
1. Bidrag till Svenska institutet	450 000
2. Bidrag till Svenska turisttrafikförbundet	150 000
3. Bidrag till den svenska rese- och informationsbyrån i New York	31 100
4. Bidrag till Svensk-internationella pressbyrån	15 000

	Kronor.
5. Upplysningsverksamheten i Sydamerika	50 000
6. Tidningarnas Telegrambyrå för förmedling till utlandet av ekonomiska nyheter rörande Sverige m. m.	11 500
7. »La Suède»	20 000
8. Artikel- och illustrationsmaterial för beskickningar och konsulat	10 000
9. Till ministrernas för utrikes ärendena förfogande	18 400
	Summa kronor 756 000.

Under åberopande av vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Upplysningsverksamhet i utlandet angående Sverige*
för budgetåret 1946/47 anvisa ett anslag
av kronor 756 000.

[22.] 6. **Utländska pressbesök, reservationsanslag.** Till detta ändamål har riksdagen å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 anvisat ett reservationsanslag av 100 000 kronor. För innevarande budgetår äskas i annat sammanhang denna dag å tilläggsstat II ett belopp av 75 000 kronor för enahanda ändamål. Vid anmälan av berörda ärende har framhållits, att det syntes önskvärt att kunna tillmötesgå i utlandet framkomna önskemål om utväxlande av pressbesök, så mycket mera som dylika besök på verksamt sätt bidraga till att sprida upplysning om Sverige, ävensom att det syntes angeläget att vårt land mot de besökande utövar sådan gästfrihet, som i allmänhet brukas vid dylika tillfällen och som svenska tidningsmän i gengäld kunna påräkna vid svarsbesök i utlandet.

Man torde böra räkna med att under de närmaste åren utländska pressrepresentanter i avsevärd utsträckning komma att besöka Sverige för att skaffa sig en inblick i svensk kultur och svenska sociala anordningar icke minst med hänsyn till det uppbyggnadsarbete, som efter kriget förestår på många håll i utlandet. Av skäl som redan framhållits, böra dylika besök hälsas med tillfredsställelse från svensk sida, och medel böra stå till förfogande för att möta därav föranledda kostnader. Jag föreslår, att för nästkommande budgetår för ändamålet äskas ett belopp av 25 000 kronor, ävensom att anslaget gives karaktären av reservationsanslag. Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Utländska pressbesök* för budgetåret 1946/47 anvisa
ett *reservationsanslag* av kronor 25 000.

[23.] 7. **Upplysningsarbete rörande mellanfolkligt samarbete och utrikespolitiska frågor.** För ifrågakvarande ändamål har riksdagen för innevarande budgetår beviljat ett anslag av 30 000 kronor. Jag förordar, att samma be-

lopp anvisas för nästinstundande budgetår, och hemställer sålunda, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Upplysningsarbete rörande mellanfolkligt samarbete och utrikespolitiska frågor* för budgetåret 1946/47 anvisa ett anslag av kronor 30 000.

[24.] **8. Ersättningar för vissa beslagtagna fartyg m. m., förslagsanslag.** På Kungl. Maj:ts i prop. 270/1945 gjorda förslag har förra årets riksdag till detta ändamål anvisat ett förslagsanslag av 1 000 000 kronor. Anslaget är avsett till täckande av statsverkets kostnader för ersättningar i anledning av beslag å fartyg enligt bestämmelserna i lagen den 11 maj 1945 med vissa bestämmelser om fartyg, som ankommit från krigförande eller ockuperat land.

Jämlikt bestämmelserna i lagen skola däri avsedda ersättningsfrågor avgöras av en särskild nämnd (fartygsersättningsnämnden). Denna har anmält, att värdet av de jämlikt lagens bestämmelser beslagtagna fartygen torde komma att uppgå till inemot 4 500 000 kronor, ävensom framhållit att, ehuru ersättningsbeloppen, särskilt när det gäller större fartyg, icke torde behöva motsvara fartygens fulla värde, det dock vore tydligt, att anslaget måste komma att väsentligt överskridas.

Ehuru flertalet ersättningsfrågor enligt ifrågavarande lag väntas bli afgjorda under innevarande budgetår, räknas från nämndens sida med att avgörande i vissa dylika frågor kan komma att fattas först efter budgetårets utgång. Med hänsyn härtill synes även för budgetåret 1946/47 böra upptagas ett anslag för ändamålet. I avsaknad av närmare hållpunkter för beräkning av anslagsbehovets storlek, förordar jag, att ett belopp av 100 000 kronor ställes till förfogande härför. Jag hemställer sålunda, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ersättningar för vissa beslagtagna fartyg m. m.* för budgetåret 1946/47 anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 100 000.

[25.] **9. Restitutionsnämnden, förslagsanslag.** 1945 års riksdag har på Kungl. Maj:ts förslag (prop. 329/1945) till Restitutionsnämnden för innevarande budgetår anvisat ett förslagsanslag av 50 000 kronor. Jämlikt lagen den 29 juni 1945 om återställande av viss från ockuperat land härrörande egendom ankommer det på restitutionsnämnden att pröva däri avsedda frågor om egendoms återställande och om ersättning för egendom, som skall återställas. Nämnden kan jämväl förordna om kvarstad å sådan egendom och skall, då ansökning om egendoms återställande bifalles, omedelbart föranstalta om egendomens omhändertagande, där det ej förut skett. Beslut om kvarstad å egendom kan, på framställning av flyktkapitalbyrån, av

nämnden meddelas jämväl i enlighet med bestämmelserna i lagen den 29 juni 1945 om kontroll å viss utländsk egendom m. m.

Nämnden har meddelat, att dess arbete hittills varit obetydligt, men att under budgetåret 1946/47 en väsentligt ökad arbetsbörda för nämnden torde komma att föranledas av de nya uppgifter, vilka jämlikt lagen den 14 december 1945 om administration av vissa bolag m. m. samt lagen samma dag om ändring i den ovan nämnda lagen om kontroll å viss utländsk egendom m. m. skola påvåla nämnden. Nämnden förutser, att antalet ärenden, som enligt denna lagstiftning höra under nämndens handläggning, kommer att bli betydande och att därav föranledd verksamhet kommer att pågå under hela budgetåret 1946/47. Frågan om ersättning till nämndens ledamöter och personal har ännu icke prövats av Kungl. Maj:t i avbidan på att erfarenhet vunnits rörande omfattningen av nämndens arbete. Nämnden har ansett, att anslag till nämnden bör beräknas även för budgetåret 1946/47 till samma belopp, som anvisats för innevarande budgetår, eller 50 000 kronor.

Under hänvisning till det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Restitutionsnämnden* för budgetåret 1946/47 anvisa
ett *förslagsanslag* av kronor 50 000.

[26.] **10. Flyktkapitalbyrån, förslagsanslag.** I enlighet med Kungl. Maj:ts i proposition nr 329/1945 framställda förslag har riksdagen (rd. skr. nr 503/1945) anmält, bland annat, att riksdagen till Flyktkapitalbyrån för budgetåret 1945/46 anvisat ett förslagsanslag av 160 000 kronor. Kungl. Maj:t har sedermera den 31 juli 1945 för byrån fastställt följande avlöningsstat och omkostnadsstat, att tillämpas tills vidare under budgetåret 1945/46:

Avlöningsstat.

	Kronor.
1. Arvoden åt ordföranden, ledamöter m. fl., <i>förslagsvis</i>	33 000
2. Kanslipersonal, <i>förslagsvis</i>	47 000
3. Gode män, sysslomän, sakkunnige m. fl., <i>förslagsvis</i>	50 000
Summa kronor	130 000.

Omkostnadsstat.

	Kronor.
1. Sjukvård m. m., <i>förslagsvis</i>	500
2. Reseersättningar, <i>förslagsvis</i>	5 000
3. Expenser, <i>förslagsvis</i>	24 500
Summa kronor	30 000.

Enligt Kungl. Maj:ts samtidigt meddelade beslut må anslagsposterna, med undantag för anslagsposten för sjukvård, ej utan Kungl. Maj:ts medgivande överskridas.